

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מזה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

כני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

קרן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

אפומא דחצבא - על פירוש הקונטרס קשיא לרבינו יצחק. דאך יאה האפנדא ניד כולי האי עד שתתנוד הנבתא? דאם כן הבית קרוב לפולו ולפי הענין משמע שהיה בנן חוק, שהרי מתוך העושר בנאה. ובמסכת שבת (ע"ב) גמי אמר: מאי אפנדא - אפיתחא דין, ומהאספין שם לדין. גמיע דבריה גדולה ורחא אורחא לרבינו יצחק. דבר שותחא נכתבא - כי בשלמא זורח מסייעתו - כשארם גזא דבד בידו, שדו דבר מועט הריבא, אם כן מתנוד האפנדא - חייב להרחיק. ולרבינו יצחק כן אברהם נראה שאין פירוש הקונטרס שהיה דובר, מדבר מועט מתנוד נכתבא. שדוח דבר ח'ק, אף על פי שהאפנדא אינו מתנוד כל כך.

זיקא הוא דקא ממזיל לה - קשיא לרבינו יצחק: דליחייב משום אש, מידי דהוה אאבנו מצויה ומשא' שדחוקן בראש וגו' ונפלו ברוח מצויה והזיקו, דחייב משום אש, כדאמר בפרק קמא דבבא קמא (ס"א.) והבא דאמטי ליה ברוח מצויה איירי, ומדפריך ליה מזה ורוח מסייע, דאיירי ברוח מצויה, כדמשמע ב"הכונס" (שם ס"א.) גבי ליבה וליבתו הרוח. ומדפריך מגז' היוצא מתחת הפטיש - דהיינו ברוח מצויה, דחייב משום אש, דגבי אש קתני לה ב"הכונס". ואומר רבינו יצחק: דלא גמרי' ליה, דאין חייב משום אש אלא כשעשה האדם את האש לבדו, כדכתיב "ומצויער את העברת" בלא טעיה הרוח, ואחר כך הולכת על ידי רוח מצויה. אבל היה חייב לא עשה לבדו כל על עיקר אלף על ידי הרוח, דאי לאו רוח - לא היה רקתא אולא כל עיקר. דמי לליבה וליבתו הרוח פשוט. והיינו דמשני, כי פריך בסמוך: מאי שנא מגז' דהוה סלקא דעתך דדמי ממש לגז' ומשני: דהתם ניהא ליה, ולדלו, ומתכוין להכות בכח עד שיצא הגז', ומתרחק בלא שום זיקא. ודחייב משום אש על מה שנואר והולך על ידי רוח מצויה. אבל הבא - לא ניהא ריה דתתיל. כלומר, כלומר, אלוהי מבח ב"ה ואי לאו רוח - אין הרקתא הולכת כלא. ואם תאמר: מכל מקום יאה חייב להרחיק, מידי דהוה אגרוח דמתניח, דחייב להרחיק אף על דבזיקא ממזיל ליה ויש לומר: דמתניחן ברבנן, והבא איירי אליבא דרבי ויש דלא חיליק אלבא בגידי דיליה. והא דפריך מגז' ולא מצו לאוקמי הדיא דגז' ברבנן - משום דלא פליגי רבי ויסי רבנן לענין חיוב תשלומין, אלא לענין הרחקה. ואם תאמר: מאי שנא ממנייה, דאפילו לרבי ויסי מרחיקין, אף על גב דהיא גופה ממטאי נפשא במר בר אשי ומיהו, הילת משום דומינן דבבחי דנח כן בדקאמי. עלה מכל קשה מערבין לעיל (ב"ב.) דאמר רב יוסף: אפיקו לי קרקוד מהבא ויש לומר: דגמרא לא סבר לה כרבינא. ורבינא תם פוסק במר בר רב אשי

כדנידי נכתמא אפומא דחצבא - על חומה וכסירה עליה - יגיע הכיסוי מחמת הרעדה. ורקתא - מה שמנערין מן הפתח. מאי שנא מורה - בשבת דחייב, ואף על פי שתרוח מסייעתו חשיב ליה עושה מלאכה. אלמא גידי דיליה ניהו היינו וזהו ורוח מסייעתו - כי הזכי לדענין שבת היה כחו - לענין נוקן גמי כחו חשיב ליה. ולרבינא מאי שנא כו' - בשלמא זורח מסייעתו - לא

- 1 פדנידי נכתמא אפומיה דחצבא. דכי פר מריון
- 2 בריה דרבין כי היה נפצי פיתגא, הוה אולא
- 3 רקתא ומקא אינשי, אתו לקמיה דרבינא, אמר
- 4 להו: פי אמריון מודה רבי ויסי בגידי דיליה
- 5 - הני מילי דקא אולא מכחו, הכא זקא הוא
- 6 דקא מכמו לה. מתקוף לה כור בר רב אשי:
- 7 מאי שנא מורה ורוח מסייעתו? אמרוה קמיה
- 8 דמרבור, אמר להו: היינו זורה ורוח מסייעתו.
- 9 ולרבינא, מאי שנא מגז' היוצא מתחת הפטיש
- 10 והזיק, דחייב לשלם? - התם ניהא ליה דליולו,
- 11 הכא לא ניהא ליה דליולו. משנה לא ישע אדם
- 12 אילו סמוך לשדה חבירו - אלא אם כן הרחיק
- 13 ממנו ארבע אמות, אחד גפנים ואחד פל און.
- 14 היה גדר ביניהם - זה סמוך לגדר מפאן וזה
- 15 סמוך לגדר מפאן. היו שרשים יוצאים לתוך של
- 16 חבירו - מעמיק שלשה מפתחים כדי שלא יעבב את

המחרישה. היה חופר בור, שיה ומערה - קוצץ ויורד, והעצים שלו. גמרא תנא: ארבע אמות שאמרו - כדי עבודת הפרס. אמר שמואל: לא שנו אלא בארץ ישראל, אבל בבבל שתי אמות. תנא נמי הכי: לא ישע אדם אילו סמוך לשדה חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו שתי אמות; והא אנו תנן: ארבע אמות אלא לאו פדשמואל, שמע מינה. ואיבא דרמי לה מירמא; תנן: לא ישע אדם אילו סמוך לשדה חבירו - אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות; והתניא: שתי אמות אמר שמואל, לא קשיא: פאן בבבל, פאן בארץ ישראל. רבא בר רב תנן הוה ליה הנהו דיקלי אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף, הוה אתו צפורי ויהי בדיקלי ונתתי פפרדיסא ומפסדי ליה; אמר ליה: זיל קוצץ, אמר ליה: והא ארחיקו לי אמר ליה: הני מילי לאילנות, אבל לגפנים בעינן טפי. - והא אנו תנן: אחד גפנים ואחד פל אילו אמר ליה: הני מילי אילו אילו וגפנים לגפנים, אבל אילו אילו לגפנים בעינן טפי. אמר ליה: אנה לא קמינא, דאמר רב: היא דיקלא דטעון קבא - אסור למקציעיה, ואמר רבי הנינא: לא ישיב שכתב בר אלא דקן תאנתא בלא וימניה, כור אי ניהא ליה ליקוץ. רב פפא הוה ליה הנהו דיקלי אמיצרא דרב הונא בריה דרב יהושע, אול אשקחיה דנהו הפר וקא קאין שרשיו; אמר ליה: מאי היא? אמר ליה, תנן: היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו - מעמיק שלשה כדי שלא יעבב המחרישה. אמר ליה: הני מילי שלשה, כור קא חפר טפי אמר ליה: אנה בורות שיחין ומערות קא חפרנא, דתנן: היה חופר בור, שיה ומערה - קוצץ ויורד והעצים שלו. אמר רב פפא: אמרו ליה פוליה ולא יכילי ליה, עד

וכאמימר. ועד אומר רבינו יצחק: דבעלי חיים שאנו, דחמרי טפי מרוח, דכח אחר מערב בהן, כדאמינא בבבא קמא (ס"א.)

מאי שנא מורה ורוח מסייעתו - ורבינא לא חשיב לה פירכא. דסבר: כי הזכי ולא גמרינן משבת לענין תשלומין, כדמפרש רב אשי ב"הכונס" (בבא קמא ס"א.) דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל הבא גרמא הוא, וגרמא בנוקן פטור - דכי גמי לא גמרינן מהתם שהיא חייב להרחיק. ומר בר רב אשי סבר: נהי דחיוב תשלומין לא גמרינן, לענין הרחקה דליחשב גידי דיליה - גמרינן שפיר, כיון דגרמא בנוקן אסור. ורבינא מאי שנא מגז' - מאי שנא אמרו: ואמאי קאמר ורבינא? לאמינא גמי וקיש' לענין חיוב תשלומין, מאי שנא מגז' ויש לומר: משום הכי נקט רבינא, דאמינא הי מצו לדחויי דהכי גמי חייב לדידיה תשלומין, דלגמרי מרמה לה לוורה ורוח מסייעתו.

אחד גפנים ואחד פל און - מתוך פירוש הקונטרס לעיל (ס"א.) משמע דשני ביה כלאים, משום דשני ביה כלאים, דבבאי ראי מהבא דכבישי גדר כבישי אסור כלאים, וזה סמוך לגדר מפאן וזה מפאן, ואין נראה, דשדה חבירו' דקתני הבא על כרחך לאו בשל ורעיס איירי, דהא מוקמינן בגמרא דמתניחן אילנות לאילנות וגפנים לגפנים, אבל אילנות לגפנים - דקא גפנים ציפרי, ומתיא טעמא גפנים לורעיס בעי טפי. אלא נראה דנקט 'אחד גפנים ואחד פל און', ללא תיטוק אילנות לממר דישעו ארבע אמות דמתניחין ויבא גפנים, כשמינא בהו שיעור זה במקום אחר, לענין כלאים. אבל דבבא שתי אמות - תימה: דבבבא 'ההוכח את הספינה' (בבא קמא פ"ב, שם פ"ב.) אלא גבי נפשה קנה קילע, דאמר רב יוסף: עובדא הוה ברורא ארעא, כו. משמע מהתם דבבבא גמי בעינן ארבע אמות, דבבבא 'ההוכח את הספינה' (בבא קמא פ"ב, שם פ"ב.) היה להם מחרישה גדולה כמו בארץ ישראל. אבל בגפנים בעי טפי - והוא כשנטע דקלים, כשהם גבוהים. אבל אם נטע גרעין - לא, דנמילאי קא גדלו, ולא גידי דיליה הוא. **אנה** לא קיצנא דאמר רב כו' - ואם תאמר: והתנן במתניתא דקוצין ונתן המים ויש לומר: דאיבא לאוקמי באילן סוק, אבל קשה: דאמינא ב"הדוחל" (בבא קמא ע"ב.) גבי הנהו דיקלי דמכחשי בגופני הוה, דקאמר: למחר אייתי' לי מקרייהו, אלמא משום דהוה גפנים מותר לקוץ דקלים ויש לפרש: דשאני התם, שיותר מדיא היו מכרדישים בגפנים, עד דרוח טעמו הוה טעמא דחמרא.

עך דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה מציר שהחזיקו בו – תימה: מאי מייחי מרב יהודה? דרביש שאני, דאי לאו הכי – קשיא מתינתין, דקתי קוצין ויורד ופירש רבינא תנאל ורבינא יצחק בן מרדכי: דרביש הימנין במצודה דרב הונא וברשותו, דאי לאו הכי – אי חוקתו מועלת, כדמשמע ב”המניח“ (בבא קמא כחא), ואתא רב הונא וקא חפר ברשות הרבים קוצין שרשים דרב

פפא, ומשום הכי רבי יהודה יתרה, וכיון שהחזיקו בו רבים – אינו ראוי לחפור. והא דקאמר: אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך עשרה אמה וכו' – מיהו פירשה: כלומר כי קאמר רב יהודה מציר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו – הני מילי תוך שש עשרה אמה, אבל חוץ לשש עשרה אמה – מותר לקלקלו. כיון שמנאי שש עשרה אמה הוה רשות הרבים. ובסוף "חוקת הבתים" (בבא בתרא סוה) דאסר רבי יוחנן לארסם שכנס תוך שלו להחזיר בתלים בבקומן, אף על גב דאיכא רוחא, כדמשמע התם אלאכא דריש לקיש: הא איכא רוחא. ורוחא דאמרי התם – שאינו סתם כל רשות הרבים, אבל ליכא רוחא שש עשרה אמה. אבל אי איכא רוחא שש עשרה אמה – מודה רבי יוחנן דנתור לקלקלו ומחזיר בתלים בגומתו. ויכא הכא. ומיהו קשה מיהו קאמר רב פפא "אמרי ליה מכולהו", מאי "כולהו"? ומפרש הרב רבינא מנחם: "דמכולהו" – היינו מכל בני דתנן: אם היה קדם לו קרוץ, ספק בו, ו'לא יכלא ליה' – שהיה רוחא אותו דמידיי באילן עצמו, אבל השרשים יקוץ. ורבינא חם מפרש: דרב הונא היה קוצץ ולוקח השרשים לעצמו. ואמר ליה רב פפא: מאי האי? כלומר, למה אתה לוקח השרשים לעצמך? אמר ליה: דתנן קוצץ ויורד, וכיון שבדון אני קוצץ – כמו כן יהו העצים שלי. ואמרי ליה מכולהו" היינו הגוה דמיתאי הכא, והתאי דמיתאי לקמן: שישנה אילן הדיוט הבא בו, דמינה מוכח לקמן ההעצם שלו, דקתי במתינתין היינו של בעל האילן, ו'לא יכלא ליה' – שרדה לו כדרדיו ליה לקמן, עד דאמר ליה מרב יהודה בו, דנדי שיה תועיל חוקתי

בחוקת רבים לענץ שלא תהא ראוי לקרצו, לענץ זה מיהא תועיל – שיהו העצים שלי. ומסיק: אמאי לא אמרי ליה חוץ לשש עשרה ש' להיות העצים שלי, כדאמר רבינא לקמן: כאן תוך שש עשרה בו.

אלא הבא בגידולין הבאין לאתר מבאן – ויש ספרים דגרסי: מידי אידיא, הא בגידולין. וכל זה מדברי המקשה. כלומר, על כרחך לא תוכל לפשוט מבאן, דבגידולין הבאין לאתר מבאן איירי. ואי בתר אילן אולינן – רישא אשמועינן דאין נתנין, וסיפא אשמועינן דאין מועלינן, ואי בתר קרקע אולינן – רישא אשמועינן דאין מועלינן, וסיפא דאין נתנין בגידולין. ואם תאמר: ומה דאשמועינן דאין מועלינן

בגידולין – לשמענין של הקדש הבאין בשל הקדש, ובאי רותאן טפי ויש לומר: דנקט הכי משום איך בבא, דאשמועינן דאין נתנין, דהוי רותאן טפי, שאין הכל של הקדש. ורבינא תנאל לא גריס "אלא", דהמתיר הוא דקאמר הכי, דמוקי סיפא דאין מעילה – בגידולין. והא דלא נקט דשל הקדש בשל הקדש – משום דבעי למינקט דומיא דרישא, דאין הכל הקדש אלא חוץ הקדש חוץ הדיוט. אבל אי בתר קרקע אולינן, ורישא אשמועינן דאין מעילה בגידולין – ליתני רישא של הקדש בשל הקדש, דאין מושב כל כך לומר תנאל רישא אנב סיפא. כמו תנא סיפא אנב רישא. **בבבא** אמר כל קשא כתיב דברבנא נמי לא הוי, דרבנן לאו של הקדש אלא ארבע אמות, דבתר אילן אולינן. וסיפא חוץ לשש עשרה אמה, דבתר קרקע אולינן. ואם תאמר: וליתני אידי ואידי תוך שש עשרה. וליתני סיפא מועלין. אי נמי: אידי ואידי אחר שש עשרה. וליתני ברישא מועלין רבינא תנאל: משום דאין מביאין גול על גבי המזבח, שנאמר "אני ה' שונא גול בעולה" (ישעיה סא) ותכתיב "והבתאם מול" וגו' (מלאכי א). ולית כל דיעולא, דהא בהדיא שפירש רבינא יסי: דאמרי: ה' נטע בתוך שלו כו'. ואם תאמר: לפירוש, עולא מבואר סביב דברבנא נמי לא הוי, דרבנן לאו של הקדש אלא ארבע אמות, וליתא של עשרה אמה ויש לומר: דיעולא הוי מוקי מתינתין בצונמא. כדמוקי לה בריש פירקין, ולהכי לא בעי אלא ארבע אמות. ומיהו קשיא ארבע אמות, דמפרך לקמן לעולא מהקונה אילן וקרקעו מביא וקורא: מאי לאו כל שהוא ומאי קשיא? שאני התם שקנא, ולא היה גולן ורשעה כפירוש הקונטרס: דאף על גב דמותר לסמוך – אין מביאין ממנו בכורים, דבעינן "אשר תביא מארצך". ולקמן דאמר: אילן הסמוך מביא וקורא, שעל מנת כן התחיל לעשר את הארץ – לא קאמר שעל מנת כן התחיל, שהיא מותר לסמוך – דבלאו הכי שרי. אלא על מנת כן התחיל – שהיא חשוב כמו מארצך, ויכול לומר "אשר נתת לי". וישעיה טו: ושמעו המפחדות כו' – בכוכב (אמר: עשר נטעות וערבה וניסוך זמים הלבב למשה מניח). ודוקא עשר לתוך בית אהא אבל פחות אין צווכינן חרישה כל כך. וכן נמי אמר היה בית אהא יותר מעשר נטעות אתן חורשין, לפי ששמודין לעיכר.

שהחזיקו בו רבים – לעשותו לתוך דרך, אסור לקלקלו, אף על פי שהוא של יחיד. ואנא נמי, הא אחזיקו ליה. לבתר דנפק – רב פפא. אמר – רב הונא: אמאי לא אמרי ליה. בתוך שש עשרה אמה – לאילן, הויה חוקה דאילן. אבל חוץ לשש עשרה אמה אין חוקתו חזקה. שאף על פי ששרשיה ממשששין עשרים אמה סמוך, אילן וינאין אלא בתוך שש עשרה אמות, אילן, וכדאמרינן לקמן.

ואנא הוא חוץ לשש עשרה אמה קייבא. וחיובא – דמן הדיב. לאו נתנין – מדרבנן. ולא מועלינן – אמאי נהנה לא מעל. אלמא לא קדשי מידי אורי – מסקנא דקדשי הוא: כלומר, מבלול לאו אידיא היא, לא למשמע מיהו בתר אילן, ולא למשמע מינה בתר קרקע. דטעמא, משום דהנין שרשים גידולים הבאים לאתר הקדש האילן הוא, ואיכא למאן דאמר במסכת מעילה: אין מועלין בגידולין, אפילו שרשי הקדש בשדה הקדש. לא נתנין איצטריכא ליה. רבינא אמר לא קשיא – רישא דקתני בתר אילן אולינן – היינו בתוך שש עשרה אמה, וסיפא דקתני של הקדש אלא בתוך של הדיוט לא מועלין – היינו חוץ לשש עשרה. גולן הוא וינאן משרה הכירו. ואין מביאין פמני בכורים – אין צריך להביא ממנו בכורים, דבעינן "אשר תביא מארצך" (דברים כו). עשר נטעות פפוזיות בבית פאה – לארכו ולרחבו, כולן בשוה, ונקיט מכל בית אהא, וכולם צריך להם. ומותר לחרשו ערב שבעית עד ראש השנה, שתוכלה למשה בארצך (דברים כו). עשר חמשים אמה על חמשים אמה, שחצר המשכן קרוי בית אסתים, והוא מאה על חמשים. כמה חיו לחו – בית אסת – כי עבדת להו רצועה של אמה רוחב. תרי אלפים וחמש מאה נתיבוי – שהרי יש כאן חמשים רצועות של חמשים אמה ועולות אללפים וחמש מאות אמה. חלוק אותן לעשר אילנות – תמצא ציורן קרקע ניקת כל אילן אילן – אין הכל מאה וחמשים אמה אורך באמה רוחב. הא לא הוי בעולא – דשיעורו עולא נפש, דאמר דאילן וינאן שש עשרה לכל צד הרי שלשים ושתיים על שלשים ושתיים, עשה מןן רצועה אחת של אמה רוחב, כאשר עשת מבית אהא – תמצאנה של אלף ועשרים וארבע אמה. שהרי יש כאן שלשים ושתיים רצועות כל אחת ואחת שלשים ושתיים אמה. ואילא מדרתן שלשה אילנות – גדולים, שיונקים יותר מן הנטיעות ומפוזרין בבית אהא לארכו ולרחבו בשוה, אף על פי שאינו של אדם אחד אלא של שלשה בני אדם – מצטרפין להיות שדה אחת, ולחרוש כל בית אהא בשבילן ערב שבעית עד עצרת, כדון שדה אילן, ואם לאו – אין חורשין אלא כל אחד כדיו צרכו, והיינו תחתיו וחוצה לו כמלא אורה וסלו, והשאר היה שדה הלבן, אין חורשין אותו אלא עד הפסא.

עדת מבית אהא – תמצאנה של אלף ועשרים וארבע אמה. שהרי יש כאן שלשים ושתיים רצועות כל אחת ואחת שלשים ושתיים אמה. ואילא מדרתן שלשה אילנות – גדולים, שיונקים יותר מן הנטיעות ומפוזרין בבית אהא לארכו ולרחבו בשוה, אף על פי שאינו של אדם אחד אלא של שלשה בני אדם – מצטרפין להיות שדה אחת, ולחרוש כל בית אהא בשבילן ערב שבעית עד עצרת, כדון שדה אילן, ואם לאו – אין חורשין אלא כל אחד כדיו צרכו, והיינו תחתיו וחוצה לו כמלא אורה וסלו, והשאר היה שדה הלבן, אין חורשין אותו אלא עד הפסא.

בית

בית סאה כמה הוו ליה תרי אלפי וחמש מאה נמידי – על אמה רוחב. כמה מפי – לכל כח מותקן אילנות – שמונה עשרת שלשים ושלוש תילתא. אכתי נפישין להו שש עשרה מאה אדילתא. דרין אלף ומשוריים וארבע. לא דק – עולא לא דוק כל כך, והאילו קובו לשיערו זה קאמר, ולא איכפת ליה. אימור דאמרינן לא דק – היכא דאזיל לחומרא. הכא קא אויל לקולא.

דאינו יונק פל כן רוקמא איהו דינוק, ופטו 1
 ליה מביכורא פטר – פברת – שש עשרה אמה 2
 דעולא בריבועא קאמר, לדיהוי שלשים וששתי 3
 על שלשים ושתיים כדקאמרינן; בענינוא קאמר 4
 – שכל סביביו יונק שש עשרה, היינו 5
 בעיגולא, דאילו ברבוע – נמצא כנגד 6
 האלכסון יותר משש עשרה אמה. וכמה 7
 מרובע יתר על העיגול רביע – דל רביע 8
 מאלף ועשרים אמות, פשו ליה שבע מאות 9
 ששים ושמונה אמות ברובא אמה. אכתי לא 10
 שו שיעורו, והדעתא פשו ליה שיעורי 11
 המתניתין אדעולא פלגא דאמתא, ונמצא אילן 12
 יונק שש עשרה אמה מוחצה לד, צד, היינו 13
 שלשים ושלוש על שלשים ושלוש, דשיעורא 14
 דעולא שבע מאות ששים ושמונה, ושיעורא 1
 המתניתין שמונה מאות שלשים ושלוש, ונפש 2
 שיעורא המתניתין אדעולא ששים וחמש 3
 אמות אמה רוחב. חלק הרוצעה לרוחב – 4
 דהי במאה ושלושים אמה אורך ברובא חצי

במה מרובע יתר על העיגול רביע – הכי איתא בבביתא דמסכת מדות, וכן בעירובין. **חבי** גרס רבינו יום; פשו ליה תרי תילתא אמתא – פירושו: שבתקין אילן דעולא רצועה רחבה שני שלשים אמה, היא גדול כאלף אמה, שהיה יותר ששים וחמש אמות ושלוש רחובא אמה. שהרי אם תקף שלשים ושנים על שלשים ונצויים מצדך מן מאה עשרים ושמונה, ולארבע קרנות שמונה שלשים – הרי אמה הלשמה ושני שלשים אורך על שני שלשים רחב. תחסר הרביעי והעיגול פחות – ישאר השלש ושמונה. וכן ששים וחמש ושלוש תחתון שלשה חלקים לאורך – תהיה רצועה אחת על מאה השניים ושש רחוב שליש, תחתון לשנים ושתיים זה בצד זה – תהיה רצועה ארכה לשלשים ושמונה על רחב שני שלשים אמה. עוד מציא רבינו יצחק בספר אחר מפורש בגמרת הספר: לחוקק בחישים אילן דעולא, שהוא שלשים ושסתי על שלשים ושתיים, עד שהיא שני שלשים אמה סביב, תחתון החיטין והתפסח – יהיה העילון ארכו מאה, שהוא מקף שלשים ושלוש, וכל שיש ברובו ספח – יש בחיפשו שלש. ותחתון השניים שש הוא מקף שלשים ושלוש, וכל שיש ברובו פחות מן העילון מכל צד שני אמות. ותחתון העודף מצד אחד, ותמלא צד אחד האורך לצד הקצר – תהיה רצועה תשעים ושמונה, וכן הוא ששים וחמש ושלוש, דרך אחרת: שלשים ושלוש ושלוש

בית סאה בשביקין; פמה הוו להו? תרי אלפי והמטא; מאה רבמידי. לכל חד פמה מפי ליה? המינו מאה ותלתין ותרתא ותילתא, אפתי נפיש ליה דעולא – לא דק. – אימור דאמרינן לא דק – לחומרא, לקולא לא דק מי אמרינן? – מי סברת פמה רבוינא קא אמרינן? בעיגולא קא אמרינן. – מפדי פמה רבוינא יותר על העיגול? רביע, פשו להו שבע מאה ושתיים והמניא, אפתי פשו ליה פלגא דאמתא – היינו דלא דק, ולחומרא לא דק. תא ששמו? – לא, שש עשרה אמה. תא שמע: קנה שני אילנות בתוך של חבירו – מביא ואינו קורא; מאי לאו כל מביא וקורא; מאי לאו כל שמע? – תא שמע, רבי עקיבא אומר: קרקע כל שהוא חייב בפאה ובכפורים, וכוחבין עליו פרוזבול, ונקטן

שלשים ושלוש ושלוש מרובעים – עולה אלף ומאה ואחת עשרה אמות ושלוש של שלש אילנות השניעות שלשים. תחסר הרביעית – ישאר שמונה מאות שלשים ושלוש – הרי שהיא המגשה שלשים ושלוש על שלשים וחמש עשרה אמה (הגיה) – או עיקר זה: שלש סאה ויה שש עשרה ושני שלשים על חמישים, תוך בלעול וששים זה על זה – הרי עשרים וחמש על שלשים ושלוש. דרך אחרת: בית סאה היא מאה על עשרים וחמש, תקף השלש לאילן אחד – יהיה שלשים ושלוש ושלוש על עשרים וחמש, והם שלשים ושלוש ושלוש על שלשים ושלוש עגוליים, שהרי מוסף הרביעי מלבר שהיא שליש מלגיו, והיינו שמונה אמה ושלוש באורך שלשים ושלוש – יהיו שלשים וחמש אמה ושלוש על שלשים ושלוש ושלוש מרובעים. (ולספרים גרסיס פשו להו פלגא דאמתא) ועשה אותו עגול, ושחסר הרביעי שהוספת – יהיה עגול שלשים ושלוש ושלוש על שלשים ושלוש. ולספרים גרסיס: 'פשו ליה פלגא דאמתא' – יש לפרש השלש עולא שש עשרה לכל צד, לבד מקום האילן ומקם אילן שלש, נמצא אילן דעולא שלשים ושתיים ושלוש על שלשים ושתיים ושלוש, כשחקקו מכל צד פלגא דאמתא יהיה שלשים ושלוש ושלוש על אמה על אמה. נמצא יהיו אילן דעולא שלשים ושלוש על שלשים ושלוש, ואם היו מרובעים – היה עולה אלף ומנתיים ושש, תחסר הרביעי ישאר שמונה מאות ושש עשרה ושלוש רביעי אמה. ולא גרסינן (והוה) 'ופשו' להו שבע מאה ושתיים והמניא'. נמצא דאילן המגשה יתר על של עולא שש עשרה אמה ושלוש רביעי. ופלגא דאמתא קאי אבית סאה, שהיא חמישים על חמישים. כשחסר פלגא דאמתא לאורך וכן לרוחב – עולה החסרון חמישים אמה חסר רביעי, הדיינו שלשה אילנות – לאילן אחד יעלה שש עשרה אמה ושלוש רביעי, וישאר כאילן דעולא.

לחומרא לא דק – ואם תאמר: והא נמי קולא הוא תא דמיית ביכורים. דמפקע להו מחרומה ומעשר, דאמרינן בכתובות את הספיקא (בבא בתרא פא.ב) וש לומר: דעולא לא איירי אלא בנאי דאנו מביא בתר שש עשרה, אבל חזק לשש עשרה מביא וקורא. אלא דאירוחא דגמרא בשמך מדקדק מרסיא דהי שכול.

שש עשרה אמה – ואם תאמר: והא אמרינן בחומרא את הספיקא" (לדקמן פא.ב) גבי שלשה קנה קרקע, ובמהו תחתיו, וביניהן, ורצה ליה כמלא אורה וסלו ויש לומר: דהתם כשעפרי האילן גדלים הרבה, ויצאין חזק לשש עשרה אמה. ואם תאמר: קנה אילן אחד אמוא אינו מביא וקורא. לנאון דאמר קנין פירות כקנין הנוף דמי, ומאי שנא ממוכר שהיה לפירות דמביא וקורא לדידיה, דאמרינן בפרק "השולח" (גיטין מ.ב.ז.) לוינא למימר דהא יתנו סבר דקנין פירות לאו כקנין הנוף דמי – דהא רבי מאיר אית ליה דבכקני הנוף פשו למי דמי "השולח" (שם מ.ח.א.) וביבבולא (בבא קמא צ.א.) אית ליה לקמן פא.א.) וקניא ארבע אמות אילן וקורא) ור' יצחק ליהוית: מביא ואינו קורא) ויש לומר: דשאני התם, שהקרקע קנו לו עד זמן קבוע, אבל האם אנו יתיבש מיהו האילן – אין לו לקמן כלום. אי ימנא, הוה מקנה קניהו לו לכל לבד, ומרסח להו פירי ולמיורי פירי וליסקו ורביא. אבל גבי אילן – אין לו אלא יניקה לבד, ו**בוירוי** – פירש בקונטרס דלא גרסינן "ובוירוי", דלא תריב במעשר שני (שיש) שום ודה, לא "מארצך" ולא "מאדמה אשר נתת לך", אף על גב דכתיב ביה: 'וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לך' (דברים כ) – לא שיהא לו לחלק, אלא לכל שאלה, ומיהו, על כרחין אין יהודי בלב שכול עולה בירושהמי, אף בירויה, ומכל מקום לא גרסינן יהיה, מרחמי עלה בירושהמי – מכלל ומגמשה ליה. ול**כתבו** – עליה פרובול – אבל אמטלשטיין אין תוכהן פרובול, מפני שיכול עולה דהיא אלא קא שכיחא. ועיצין גובק, ואף על פי שיכול לבלות – כותבין עליה פרובול, דלא פלוז רבנן במנרקעיה, דלא וכותבין אפילו על קרקע על שיהוה פירי שמואל בן כמאי "השולח" (גיטין לז.א.) – משום דאין אנונא לקרקעת, והוי כאילו יש לו משבח בכל. ואין נראה, דנהי דאין ליה אנונא – ביטול מקח ביתר מפלגא יש ליה. אלא היינו טעמא – משום דגבי הודר גמי, כמעשה דקטינא דאביי (כתובות צ.א.ב.) דעל ידי כך ראוי לגבות כל חובו. וכענין זה איכא סוף פרק "כל הגט" (גיטין לז.ב.) גבי הנלוה מעת את הכול: בן; הנח מלא מחט – גובה מלא קרודים.

אמה, הקף מהם האילן שלשים ושתיים אמה לצפון וכנגדו לדרום – נמצא מהצפון לדרום ששים ושלוש, שהי הוספת עליו חצי אמה לבאן חצי אמה לבאן, ובידך נשאר ששים ושש ברובא חצי אמה. וכן חציין למזרח וחצי מערב – נמצא מוקף ברבוע, ולא דוקה הגמרא כל כך בדיקט פלגא אמתא, דהא עולא בעיגול קאמר, ואילו בעיגול הייתי יכול להוסיף עליו שני שלשים אמה לכל צד, אלא משום האי פורתא לא דק כולי האי. ואית גרסיס: פשו ליה תרי תילתי דאמתא. היינו ולא דק – עולא, דהוה מצי למימר שחסידי ופלגא. ולחומרא לא דק, ואויל לחומרא ליה צמצם שיעורו **מאי לאו כל שהוא** – קנה לבני שש עשרה אמה וקנין לכל צד. הקנה שני אילנות בתוך של חבירו **מביא ואינו קורא ב'** – לקמן ביה"ב המוכר את הספיקא: המוכר שתי אילנות לחבירו ולא פירש לו כי בוררים נמי, שתי אילנות – קנה קרקע, אבל קנה שלשה – קנה קרקע, ואף על פי שלא פירש, הלכך, גבי בוררים נמי, שתי אילנות – קנה קורא, ואין מצי למימר "פרי האדמה אשר נתתה לך" (דברים כ) **הא שלשה** – דקנה קרקע, מביא וקורא. **מאי לאו** – משום דקנה קרקע מעט סביבין? **לא** – משום דקנה שש עשרה אמה סביב כל אחד. ובוירוי – לא גרסינן ליה כמתניתין בגיטין פלגא, דאין יהודי אלא מביא, והוא אינו תלוי בקרקע. **פרוזבול** – אין במסכת גיטין (להלן הוה תיקן פרוזבול, כמעשה שמונה העם מבלהות מפני הבטיעות והמגמשת, ועוברים על מה שכתוב "השמר לך מן יד דבר" וגו' – עמד והתקין תקנה שלא תפגמו, שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרובול, והוה גופו של פרובול: מוסר לאי לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמוקף לפני, שכל חוב שיש לו איצו על פלוני שאגבתו כל זמן שארצה. ותו לא משמטת ליה שבועיות, ולא קרינא ביה "לא יוניש" שאין קולא חובו אלא במית דין, והתם מוקמינן לה כשבעיות בזמן ההוה דרבנן, ואמרינן התם: אין כותבין פרובול אלא על קרקע, אבל אין לו קרקע ללזה – לא כתבין ליה, דהלוואה דלא שכיחא דא, דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע הלזה, ובשאין לו – לא איתן הילן פרובול.

– פעמים מביא, ופעמים אינו מביא. **אילן** וקרקע ב' – לומאי מוקף ליה בשש עשרה אמות צריך לפרש שיש מביא או לא אתא לאשמעתינן, ונראה לרבינו שמעון בן אבדרח: דאתא אילנות – קנה קרקע. **הא** שלשה מביא וקורא – הוה מצי למיפיר כמיסא, דקנהו כבידאי בגמבת ביכורים, שיסא דהוה דמיית הכא: הקנה שלשה אילנות תוך של חבירו – מביא וקורא. אלא דאירוחא דגמרא בשמך מדקדק מרסיא דהי שכול.

– פעמים מביא, ופעמים אינו מביא. **אילן** וקרקע ב' – לומאי מוקף ליה בשש עשרה אמות צריך לפרש שיש מביא או לא אתא לאשמעתינן, ונראה לרבינו שמעון בן אבדרח: דאתא אילנות – קנה קרקע. **הא** שלשה מביא וקורא – הוה מצי למיפיר כמיסא, דקנהו כבידאי בגמבת ביכורים, שיסא דהוה דמיית הכא: הקנה שלשה אילנות תוך של חבירו – מביא וקורא. אלא דאירוחא דגמרא בשמך מדקדק מרסיא דהי שכול.

בבא בתרא

ואם תאמר: והא חתה יניקתה שלשה פחים, כדמוכח בשבת פרק "אמר רבי עקיבא" בשמעתין דערוגה (פ"ה), ואין לומר ד"רב"ל שהוא" דהכא לא דוקא, והא בפרק קמא דקדושין (כ"א) קא מייית לה בשנתא דאי בעי באזרין לה או לאו, וקאמר: כל שהוא למאי חזי? ומשני: כגון שנעץ בו מחטו. וקאמר: איכפל תנא לאשמעונו מתני? מי לא עסקינו הדלי ביה מריגתא, ושמעו ד"רב"ל שהוא" דקא ריש ליה? ונדי דניקתה שלשה פחים, מכל מקום עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה, ואילו נמי, יניקתו עשרים וחמש, אפילו הכי עיקר יניקתו שש עשרה.

ואחד אילן הנוטה מניא וקורא - בפרק "המקבל" (בבא מציעא ק"א), פליגי רב ושמואל באילן הנוטה על המיצר, רב אמר: הנוטה לכאן - לכאן, והנוטה לכאן - לכאן, ושמואל אמר: חולקין, ופירש גורסטא הנתן דבבטיית שרישם איירי, ולפיכך שמעתין דהכא כרב דאדול בתר שרשיק. ורבינו שמעון בן אברהם פירש שם בענין אחר. **שעל** מנת בן הנחיל הישע שבו לען, ובראוב בני אדם, ואין פירש רבינו הנטאל דחלולי - לשון ריהא, שערשע צורה שבו לען, ובראוב בני אדם, ואין העוף רשאי לישאר שם. קא משמע לן, דאף על פי שברח העוף - פעמים שבשאר שם בשך דמת שמכיא בפיו ותשאר שם בענף, הלכך אין לו תקנה אלא בקציצת פעמים כולם.

הדרן עלך לא יחפור

גבי המחרשה, ובחרוב ובשקמה - כנגד המשקולת, בית השלחין - כל האילן כנגד המשקולת; **אבא שאול** אומר: כל אילן סרק כנגד המשקולת. **גמרא** איבעיא להו: **אבא שאול**, ארישא קאי או אסיפא קאי? **תא שמע**, דתניא: בית השלחין - **אבא שאול** אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני שהעל רע לבית השלחין; **שמע** מיה ארישא קאי, **שמע** מיהא. **אמר** רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דתני: **כל אילן סרק**; **אי אמרת בשלמא** ארישא קאי, היינו דתני **כל אילן**, אלא **אי אמרת אסיפא קאי**, אילן סרק מפני? **לאו שמע מיהא ארישא קאי**, **שמע** מיהא. **משנה** אילן שהוא נוטה לרשות הרבים - קוצין כדי שיהא גמל עובר ורוכבו; **רבי יהודה** אומר: גמל טעון פשתן או חבילי ומורות; **רבי שמעון** אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני הטומאה. **גמרא** מאן תנא דבגמלון פתר אוקמנא דהשתא אוליגו? **אמר** ריש לקיש: במחלוקת שנויה, ורבי אליעזר היא: **דתנן**: אין עושין חלל תחת רשות הרבים, בורות, שיחין ומערות; **רבי אליעזר** מתייר בכדי שתהא עגלה מחלבת ומעונה אבנים. **רבי יוחנן** אומר: אפילו תימא רבנן, התם - וימינן דמפחית ולא אנדעתייה, אבל הכא - קמא קמא קא קיין ליה. "רבי יהודה אומר: גמל טעון פשתן או חבילי ומורות". **איבעיא** להו: **שיעורא** דרבי יהודה נפיש, או דלמא שיעורא דרבנן נפיש? - פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש, דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יהודה נפיש, רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי? - ולא קמא מאי? **שיעורא** דרבנן נפיש, רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עבדי? - אפשר דתנין וחליה תותיה. "רבי שמעון אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני הטומאה". **תנא**: אהל הטומאה. **פשיטא**, "מפני הטומאה" תנן - אי ממתניתין, הוה אמיתא: דלמא מייתי עורב טומאה ושדי התם, וכגויה בדחלולי בעלמא, קא מישמע לן.

מת אצל האילן, והרי הענפים ארוכים מאדילק עליו ועל עוברי הדרכים ומביאים עליהם את הטומאה. ושדי התם - על האילן, ומתוך שפני אביר ביהם אהל הטומאה עומדת שם ואינה נופלת לארץ, ובני אדם עוברים תחתיה. ואי לא היישין אלא להכי - בדחלולי בעלמא סגי ליה. לקוץ אחד אחד מבינתים. כדי להרחיק אביר ביהם אהל הטומאה שם טומאה. קא משמע לן - מתניתא. דאפילו לא נותר בו אלא ענף אחד - מוקי הוא את הריבם.

- 1 ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות - הכא במאי עסקינן - בחישי. דיקא נמי, דתני: כל שהוא, שמע מיהא. תא שמע: אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחוץ לארץ - מכל והולין מעורבין זה בזה, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הגדל בחיוב - חיוב, הגדל בפטור - פטור; עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר: וש ברירה, ומר סבר: אין ברירה, אבל גדל בפטור - דברי הכל פטור - הכא במאי עסקינן - דמפסקי צונמא. אי הכי, מאי טעמיה דרבי? - דתדרי ערבי, וכמאי קא מופלגי - מר סבר: אוריא מכלכל, ומר סבר: האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ושש עשרה אמה ותו לא? והא תנן: מרחיקין את האילן מן הבור עשרים והמש אמה אמר אביי: מיל טובא אולי, אכחוש לא מכהשי אלא עד שש עשרה אמה, מפי לא מכהשי. כי אתא רב דימי אמה, בעא מיהא ריש לקיש מרבי יוחנן: אילן הפסוד למיצר בתוך שש עשרה אמה, מהו? אמר ליה: גולן הוא, ואין מביאין ממנו כפורים. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אחד אילן הפסוד למיצר, ואחד אילן הנוטה - מביא וקורא, שעל מנת בן הנחיל הישע לישראל את הארץ. משנה אילן שהוא נוטה לשדה חבירו - קוצין מלא המרדע על

כנגד המשקולת, בית השלחין - כל האילן כנגד המשקולת; **אבא שאול** אומר: כל אילן סרק כנגד המשקולת. **גמרא** איבעיא להו: **אבא שאול**, ארישא קאי או אסיפא קאי? **תא שמע**, דתניא: בית השלחין - **אבא שאול** אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני שהעל רע לבית השלחין; **שמע** מיה ארישא קאי, **שמע** מיהא. **אמר** רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דתני: **כל אילן סרק**; **אי אמרת בשלמא** ארישא קאי, היינו דתני **כל אילן**, אלא **אי אמרת אסיפא קאי**, אילן סרק מפני? **לאו שמע מיהא ארישא קאי**, **שמע** מיהא. **משנה** אילן שהוא נוטה לרשות הרבים - קוצין כדי שיהא גמל עובר ורוכבו; **רבי יהודה** אומר: גמל טעון פשתן או חבילי ומורות; **רבי שמעון** אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני הטומאה. **גמרא** מאן תנא דבגמלון פתר אוקמנא דהשתא אוליגו? **אמר** ריש לקיש: במחלוקת שנויה, ורבי אליעזר היא: **דתנן**: אין עושין חלל תחת רשות הרבים, בורות, שיחין ומערות; **רבי אליעזר** מתייר בכדי שתהא עגלה מחלבת ומעונה אבנים. **רבי יוחנן** אומר: אפילו תימא רבנן, התם - וימינן דמפחית ולא אנדעתייה, אבל הכא - קמא קמא קא קיין ליה. "רבי יהודה אומר: גמל טעון פשתן או חבילי ומורות". **איבעיא** להו: **שיעורא** דרבי יהודה נפיש, או דלמא שיעורא דרבנן נפיש? - פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש, דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יהודה נפיש, רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי? - ולא קמא מאי? **שיעורא** דרבנן נפיש, רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עבדי? - אפשר דתנין וחליה תותיה. "רבי שמעון אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני הטומאה". **תנא**: אהל הטומאה. **פשיטא**, "מפני הטומאה" תנן - אי ממתניתין, הוה אמיתא: דלמא מייתי עורב טומאה ושדי התם, וכגויה בדחלולי בעלמא, קא מישמע לן.

הדרן עלך לא יחפור

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות - דתנן בקדושין (כ"א), נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחוקה. כל המשולטין אין נקנין אלא במיטבה, ורקע נקבה בכסף. ואם מבר לו קרקע ומשולטין יחד, כיון שנתן דמי הקרקע או מסר לו שטר מכירת קרקע, או החזיק בקרקע מדעת מוכר - נקנו המשולטין בלא משיכה. קמי מיהא: דתנן ערק ערק כל שהוא חיבי בביתוכי, וקא סלקא דעתך ביבירי אילן קאמר. **המא במאי עסקינן** בחיני - שולב בשעת המינים חיביים בביתוכים. מעורבין זה בזה - שאין טומאין בלתי הברירה. לחלקו לחצאים ולומר שלב הארץ חיבין ושלב החוץ פטורין. אבל דבלי לעמא הניל במפור פטור. שאם היו כל שרשי בחוץ לארץ - פטור ואפילו עומד האילן בתוך שש עשרה אמה לארץ, ולא אמרין מן הארץ ינק. **דמפסקי צונמא** - באמצע שרשים, שאין שני צדדין יכולין לינק זה מזה. ההרי וערבי - האילן נעשה אחד בעלעלה בשבתי. **אוריא מכלכל** - על עצי פשתון הקרקע כשני אילנות. **הואיל** לעלמה באורי השולטת עומדת אחד - מתערבא וינקותיה. עשרים עשרה אמה - קשה לעולא. דאמר: שש עשרה אמה ותו לא. **אכחוש** לא מבחישי - כשדה חבירו אלא עד שיתרחק הלכך מפי חבירו ולא גולן הוא. **הנוטה** - נופל לתוך שדה של חבירו. **שעל** מנת בן הנחיל הישע - התנה עמוהם שלא יקפידו על כך. **משנה** סרדע - מלמד בקר. **קוצין** - הענפים עד גובה מלא מרדע, שלא יכבדו מלהוליק מחשבתו שם. החרוב והשקמה - שצילם מרובה וקשה לשדה. כנגד המשקולת - כל מה שנתן חומר. משקולת - חוט האמרוכליט בשנתו וחומה. ותולין בה משקולת - שם אביר. ואם בית השלחין היא כל האילן - אפילו אינו חרוב ושקמה קוצין כנגד המשקולת. שהעל רע לבית השלחין. **אבא שאול** אומר כי - כנגדא מפרש דתייא קאי. **גמרא** ארישא קאי - דקאמר תנא: **אבא שאול** אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני שהעל רע לבית השלחין; **שמע** מיה ארישא קאי, **שמע** מיהא. **אמר** רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דתני: **כל אילן סרק**; **אי אמרת בשלמא** ארישא קאי, היינו דתני **כל אילן**, אלא **אי אמרת אסיפא קאי**, אילן סרק מפני? **לאו שמע מיהא ארישא קאי**, **שמע** מיהא. **משנה** אילן שהוא נוטה לרשות הרבים - קוצין כדי שיהא גמל עובר ורוכבו; **רבי יהודה** אומר: גמל טעון פשתן או חבילי ומורות; **רבי שמעון** אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני הטומאה. **גמרא** מאן תנא דבגמלון פתר אוקמנא דהשתא אוליגו? **אמר** ריש לקיש: במחלוקת שנויה, ורבי אליעזר היא: **דתנן**: אין עושין חלל תחת רשות הרבים, בורות, שיחין ומערות; **רבי אליעזר** מתייר בכדי שתהא עגלה מחלבת ומעונה אבנים. **רבי יוחנן** אומר: אפילו תימא רבנן, התם - וימינן דמפחית ולא אנדעתייה, אבל הכא - קמא קמא קא קיין ליה. "רבי יהודה אומר: גמל טעון פשתן או חבילי ומורות". **איבעיא** להו: **שיעורא** דרבי יהודה נפיש, או דלמא שיעורא דרבנן נפיש? - פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש, דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יהודה נפיש, רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי? - ולא קמא מאי? **שיעורא** דרבנן נפיש, רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עבדי? - אפשר דתנין וחליה תותיה. "רבי שמעון אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני הטומאה". **תנא**: אהל הטומאה. **פשיטא**, "מפני הטומאה" תנן - אי ממתניתין, הוה אמיתא: דלמא מייתי עורב טומאה ושדי התם, וכגויה בדחלולי בעלמא, קא מישמע לן.

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות - הכא במאי עסקינן - בחישי. דיקא נמי, דתני: כל שהוא, שמע מיהא. תא שמע: אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחוץ לארץ - מכל והולין מעורבין זה בזה, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הגדל בחיוב - חיוב, הגדל בפטור - פטור; עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר: וש ברירה, ומר סבר: אין ברירה, אבל גדל בפטור - דברי הכל פטור - הכא במאי עסקינן - דמפסקי צונמא. אי הכי, מאי טעמיה דרבי? - דתדרי ערבי, וכמאי קא מופלגי - מר סבר: אוריא מכלכל, ומר סבר: האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ושש עשרה אמה ותו לא? והא תנן: מרחיקין את האילן מן הבור עשרים והמש אמה אמר אביי: מיל טובא אולי, אכחוש לא מכהשי אלא עד שש עשרה אמה, מפי לא מכהשי. כי אתא רב דימי אמה, בעא מיהא ריש לקיש מרבי יוחנן: אילן הפסוד למיצר בתוך שש עשרה אמה, מהו? אמר ליה: גולן הוא, ואין מביאין ממנו כפורים. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אחד אילן הפסוד למיצר, ואחד אילן הנוטה - מביא וקורא, שעל מנת בן הנחיל הישע לישראל את הארץ. משנה אילן שהוא נוטה לשדה חבירו - קוצין מלא המרדע על

כנגד המשקולת, בית השלחין - כל האילן כנגד המשקולת; **אבא שאול** אומר: כל אילן סרק כנגד המשקולת. **גמרא** איבעיא להו: **אבא שאול**, ארישא קאי או אסיפא קאי? **תא שמע**, דתניא: בית השלחין - **אבא שאול** אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני שהעל רע לבית השלחין; **שמע** מיה ארישא קאי, **שמע** מיהא. **אמר** רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דתני: **כל אילן סרק**; **אי אמרת בשלמא** ארישא קאי, היינו דתני **כל אילן**, אלא **אי אמרת אסיפא קאי**, אילן סרק מפני? **לאו שמע מיהא ארישא קאי**, **שמע** מיהא. **משנה** אילן שהוא נוטה לרשות הרבים - קוצין כדי שיהא גמל עובר ורוכבו; **רבי יהודה** אומר: גמל טעון פשתן או חבילי ומורות; **רבי שמעון** אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני הטומאה. **גמרא** מאן תנא דבגמלון פתר אוקמנא דהשתא אוליגו? **אמר** ריש לקיש: במחלוקת שנויה, ורבי אליעזר היא: **דתנן**: אין עושין חלל תחת רשות הרבים, בורות, שיחין ומערות; **רבי אליעזר** מתייר בכדי שתהא עגלה מחלבת ומעונה אבנים. **רבי יוחנן** אומר: אפילו תימא רבנן, התם - וימינן דמפחית ולא אנדעתייה, אבל הכא - קמא קמא קא קיין ליה. "רבי יהודה אומר: גמל טעון פשתן או חבילי ומורות". **איבעיא** להו: **שיעורא** דרבי יהודה נפיש, או דלמא שיעורא דרבנן נפיש? - פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש, דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יהודה נפיש, רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי? - ולא קמא מאי? **שיעורא** דרבנן נפיש, רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עבדי? - אפשר דתנין וחליה תותיה. "רבי שמעון אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני הטומאה". **תנא**: אהל הטומאה. **פשיטא**, "מפני הטומאה" תנן - אי ממתניתין, הוה אמיתא: דלמא מייתי עורב טומאה ושדי התם, וכגויה בדחלולי בעלמא, קא מישמע לן.

בית השלחין - מתוך שהמעיק בתוכו, שמשקים אותה ממנו תדיר, עושה פירות תדיר, וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום, אם החזיק בה שלש שנים שלימות - אין צריך להביא שטר מכירה, ואם ערערו עליה בעלים הראשונים, וזה אומר: מכרת לי, ואבר שטרי - חזקתו מועלת לו, ואם לאו - אין חזקתו מועלת לו. לפי שכשאמר: שלש שנים לחזק - כל

חֲזֻקַת הַבְּתִימִים, וְהַבּוֹרוֹת, וְהַשְּׁחִיחַי, וְהַמְעֻרֹת, וְהַשּׁוֹבְכוֹת, וְהַמְרַחְצָאוֹת, יְבִיבַת הַבְּדִין, וְבִית הַשְּׁחִיחַי, וְהַעֲבָדִים, וְכָל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פִּירוֹת תְּדִיר - הַחֲזֻקָּה שֶׁלשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם. שְׂדֵה הַבַּעַל - הַחֲזֻקָּה שֶׁלשׁ שָׁנִים וְאֵינָן מִיּוֹם לְיוֹם; רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר: שְׂלֵשָׁה חֲדָשִׁים בְּרֵאשׁוֹנָה, שְׂלֵשָׁה בְּאַחֲרֹנָה, וְשִׁנּוּי עֵשֶׂר חֲדָשׁ בְּאֶמְצָע - הֵרִי שְׂמוּנָה עֵשֶׂר חֲדָשׁ. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: חֲדָשׁ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְחֲדָשׁ בְּאַחֲרֹנָה, וְשִׁנּוּי עֵשֶׂר חֲדָשׁ בְּאֶמְצָע - הֵרִי אֶרְבָּעָה עֵשֶׂר חֲדָשׁ. אֲמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: כְּמֹה אֶת הַתְּבוּאוֹת וְכִמְסַק אֵלַי, וְזִיתוּ לָפָּס אֶת קִיּוּצוֹ - הֵרִי אֵלוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים. **גְּמָרָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׂמַעְתִּי מִחוּלְכֵי אוּשְׁלַי שְׁחִיחַי אוֹמְרִים: כִּינּוּן לַחֲזֻקָּה שְׁלֹשׁ שָׁנִים? מַשׁוֹר הַמּוֹעֵד; מַה שׁוֹר הַמּוֹעֵד כִּינּוּן שְׁנֵנָה שְׁלֹשׁ גִּיחֻחַת - נֶפֶס לִיה מִחֲזֻקַת הָם וְקָם לִיה מִחֲזֻקַת מוֹעֵד, הֲקָא נִמְי כִּינּוּן דְּאִבְדָּהּ תַּלְתַּל שָׁנִין - נֶפֶס לִיה מִרְשׁוֹת מוֹכֵר וְקִיּוּמָא לִיה בְּרִשְׁוֹת לֹאקְסָה. - אִי מַה שׁוֹר הַמּוֹעֵד עַד גִּיחֻחַה רְבִיעִית לֹא מִיחִיבֵי, הֲקָא נִמְי עַד שְׁנֵה רְבִיעִית לֹא קִיּוּמָא בְּרִשְׁוֹתֵיהּ - הֲכִי הַשְּׁתָּא? הֲתָם מְכִי נִנְחַ שְׁלֹשׁ גִּיחֻחַת הָיוּ מוֹעֵד, וְאִידך**

שלשה חדישים בראשונה - מתוך פירוש הקונטרס משמע דבני רבי ישמעאל שהוא יורע ויקצור באותן שלשה חדישים ראשונים, וכן באחרונים. ואין תימה שתהא הבואה הנזכרת אחר ניסן גדילה בשלשה חדישים ואין זמנה עד ניסן הבא, דמצנין קדין, כל הבואה דאמרנין בראש השנה (ג.א.): כל הבואה הנקצרת בחג - בידוע בהפיאם שליש לפני ראש השנה, אלאו גדלה פריהם באחרו זמן אבל קשיא לרבינו יצחק: דאם כן אמאי צריך שמונה עשר חדישים? במחמת עשר חדישים סגי, שיעור שלשה חדישים לפני ניסן ויקצור בניסן, ושניה כשוף הקיץ, ולשליש בניסן אחר ויש לומר: דצריך אבילה חשובה של שנים עשר באמצע, אף על גב דאמרנין בגמרא: אבל תלת פריי לתלתא יודי, כגון אספתא, לרבי ישמעאל היא חזקה - שאני התם, לפי שהזן זמן שלה. אבל קשה לרבינו יצחק: דאמרנין בגמרא (בבא בתרא ל"ב.) פירא רבה ופירא זוטא איבא בינייהו דרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ופירש הקונטרס: דרבי ישמעאל סבר: פירא רבה - כגון שערים ושבותל שועל שגדלים בשלשה חדישים, ורבי עקיבא סבר: פירא זוטא - כגון ירק הגדל בחדש אחד. והא אמרנין בגמרא (לקמן עמוד ב) דאספתא בחדש אחד היא חזקה ורבי ישמעאל ונראה לרבינו יצחק: דלא בעי רבי ישמעאל שיעור התבואה ויקצור, אלא אפילו ורעה הראשון, או הוא יורענה בשלשה חדישים

אחרונים, אף על פי שלא קצרה. ובהא פליגי: דרבי ישמעאל סבר: בעינן שיהא גדל הפיר ברשותו הרבה, כגון שלשה חדישים, והיינו פירא רבה. ורבי עקיבא סבר: דאין צריך שיגדל ברשותו אלא חדש אחד, והיינו פירא זוטא. ואם תדחה ידך יצחק כל שלשה חדישים ראשונים או אחרונים? כי ביום אחד או בשנים יוכל לקצור או לררע וכי תמנא את השדה ומנכס את חזקה, מיד דדחה ידך, דאמר לקמן (ל"ב.) דלא היא חזקה, משום דמימר אומר: כל שיבא דברבא נייעל בה דיש לומר: כגון שאוכלה שחתה. ואין דאמר בנימין (שם עמוד א): אכלה שחת בענין שאין התבואה מתקלקלת, כדרך שבני אדם עושים בעוד שהוא ירק, ולא בא עריון ובעול שלה - היא חזקה. ובהש"א אילן, ודעו רבנן דפליגי ארביי ישמעאל בגמרא מיום ליום שלש שנים, אף על גב דלא שייך התם אכלה שחת - מכל מקום איבא למימר: כגון שזמר ומעבד העצים לעצמו. ואף על גב דמתקן בכך, הדיו כמו ניר, כיון (שהמתקן) העצים לעצמו - לא שייך למימר "כל שיבא דברבא נייעל בה". ועוד אומר איבא למימר דאין געילה מועלת אלא אם כן איבא אבילה בהדה, או ורעה. אבל געילה גרידא - לא מזני מיד. והשתא אתי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל. **שהן** שמנה עשר חדש - תימנה: וכי מנינא תאא לאשמעינן? וכדאי גונא פריך בכמה דוכתי. וליבא למימר דרופצין אתי לאשמעינן, דאם כן מתיבא קדישין (הרי"ם סב) "ותבואת הכרם". ואם תאמר: תיבת דתא חזקת התבואה קודם זיתים, דיון קודם לשמן, דאמרנין "איהו שניך" (בבא מציעא ס"ג.א.) היעני זמן יין למזבח, ובהר הכי קאמר: היעני זמן למזבח שנתן. אלא "כנס את היצא אמאי תני ליה בה? הא תאניס קודמי, דדא אמר ב"המקבל" (שם ק"ב.) חצי ניסן ואייר חצי סין - חצי סין ותמח ווחציבא) וק"ל, ואילו בציור היה כתיב, כדאמרנין בבריכות (לה.ב.) דאמר ליהו רבא לרבנן: בטמטא מנייכו לא תתחזיא קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי. ואמרנין נמי בסנהדרין (כ"ב.) גבג ניסן וגבג תשרי לא תשיב גבג ויהי מילי באריסא דקור ומעט. ואמרנין "איהו שניך" (בבא מציעא ע"ג.) חיי מור לדגוהו ורבי דיהבי זמני אמאי בתשרי ומבחר ליה בסבת, מכל אלו משמע דבני יודי, ובהי, ובכר כלה היקר רבי לומר: דהיינו "קייך" לחצי סין ותמח ווחציבא - חיי מור לשאו עיקר יושב של תאניס באילן, ומיחו לן קרפצין אותו מן האילן עד לאחר הבעיר. אי נמי, לוקטין אותו קודם חצי סין ומחזיק אותו ליישב, ולא זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרם. והא דלא היא חזקה חזקה - כי שנא דהו רבלין ליישבן באותו שנה שנדלו שם, ולכן לא היא חזקה עד שיבואם לבית. ורבינו תנאל מפרשי: כנס הבואות בתשרי. ומסקת את זיתיה בשבט, וכנס קייצו באב - הרי זו חזקה, נמצאת חזקה בשנה אחת. כסר סדרו זה משום דתשרי הוא תולת השנה. אבל יתיר מיושב אי חיי הני ליה חזקתו, כסר דתשרי שנתן גדילין עליהן. **א** מה שהזמנע עד געילה רביעית בו - מוכאן חור בו ורש"י ממה שיש מפרש בבאב קמא (כ"ג.) גבי דפליגי אביי רבא, אף על גב דפליגי רביעית לא מייחייב, ורבה סבר דחייב בגיחה באילן, ומיחו לן קרפצין אלא גמרא דלא בחלכתא. דקיימא לן כרבא ולבי אביי. חזר רש"י ופירש דמשמענת דורשין איבא בינייהו. והרב רבינו עורא מפרשי: דהואי לכולי עלמא לא מייחייב עד רביעית, אבל תאה פליגי: דלאבי דמפיק גיחה רביעית מקרא ד"לא שמרנו", דאם כן גיחה רביעית ביום שלישי - לא מייחייב עד שיגה ביום רביעי, ורבי "ישמורנו" קאי אקיימס, ודומי א"ד"תמול שלשים". אבל לרבא

לשלם אלא חצי ניג, אף כאן, עד נמר שנה רביעית לא היא חזקה. **ואידך**

שלשה חדישים ראשונים או אחרונים? כי ביום אחד או בשנים יוכל לקצור או לררע וכי תמנא את השדה ומנכס את חזקה, מיד דדחה ידך, דאמר לקמן (ל"ב.) דלא היא חזקה, משום דמימר אומר: כל שיבא דברבא נייעל בה דיש לומר: כגון שאוכלה שחתה. ואין דאמר בנימין (שם עמוד א): אכלה שחת בענין שאין התבואה מתקלקלת, כדרך שבני אדם עושים בעוד שהוא ירק, ולא בא עריון ובעול שלה - היא חזקה. ובהש"א אילן, ודעו רבנן דפליגי ארביי ישמעאל בגמרא מיום ליום שלש שנים, אף על גב דלא שייך התם אכלה שחת - מכל מקום איבא למימר: כגון שזמר ומעבד העצים לעצמו. ואף על גב דמתקן בכך, הדיו כמו ניר, כיון (שהמתקן) העצים לעצמו - לא שייך למימר "כל שיבא דברבא נייעל בה". ועוד אומר איבא למימר דאין געילה מועלת אלא אם כן איבא אבילה בהדה, או ורעה. אבל געילה גרידא - לא מזני מיד. והשתא אתי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל. **שהן** שמנה עשר חדש - תימנה: וכי מנינא תאא לאשמעינן? וכדאי גונא פריך בכמה דוכתי. וליבא למימר דרופצין אתי לאשמעינן, דאם כן מתיבא קדישין (הרי"ם סב) "ותבואת הכרם". ואם תאמר: תיבת דתא חזקת התבואה קודם זיתים, דיון קודם לשמן, דאמרנין "איהו שניך" (בבא מציעא ס"ג.א.) היעני זמן יין למזבח, ובהר הכי קאמר: היעני זמן למזבח שנתן. אלא "כנס את היצא אמאי תני ליה בה? הא תאניס קודמי, דדא אמר ב"המקבל" (שם ק"ב.) חצי ניסן ואייר חצי סין - חצי סין ותמח ווחציבא) וק"ל, ואילו בציור היה כתיב, כדאמרנין בבריכות (לה.ב.) דאמר ליהו רבא לרבנן: בטמטא מנייכו לא תתחזיא קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי. ואמרנין נמי בסנהדרין (כ"ב.) גבג ניסן וגבג תשרי לא תשיב גבג ויהי מילי באריסא דקור ומעט. ואמרנין "איהו שניך" (בבא מציעא ע"ג.) חיי מור לדגוהו ורבי דיהבי זמני אמאי בתשרי ומבחר ליה בסבת, מכל אלו משמע דבני יודי, ובהי, ובכר כלה היקר רבי לומר: דהיינו "קייך" לחצי סין ותמח ווחציבא - חיי מור לשאו עיקר יושב של תאניס באילן, ומיחו לן קרפצין אותו מן האילן עד לאחר הבעיר. אי נמי, לוקטין אותו קודם חצי סין ומחזיק אותו ליישב, ולא זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרם. והא דלא היא חזקה חזקה - כי שנא דהו רבלין ליישבן באותו שנה שנדלו שם, ולכן לא היא חזקה עד שיבואם לבית. ורבינו תנאל מפרשי: כנס הבואות בתשרי. ומסקת את זיתיה בשבט, וכנס קייצו באב - הרי זו חזקה, נמצאת חזקה בשנה אחת. כסר סדרו זה משום דתשרי הוא תולת השנה. אבל יתיר מיושב אי חיי הני ליה חזקתו, כסר דתשרי שנתן גדילין עליהן. **א** מה שהזמנע עד געילה רביעית בו - מוכאן חור בו ורש"י ממה שיש מפרש בבאב קמא (כ"ג.) גבי דפליגי אביי רבא, אף על גב דפליגי רביעית לא מייחייב, ורבה סבר דחייב בגיחה באילן, ומיחו לן קרפצין אלא גמרא דלא בחלכתא. דקיימא לן כרבא ולבי אביי. חזר רש"י ופירש דמשמענת דורשין איבא בינייהו. והרב רבינו עורא מפרשי: דהואי לכולי עלמא לא מייחייב עד רביעית, אבל תאה פליגי: דלאבי דמפיק גיחה רביעית מקרא ד"לא שמרנו", דאם כן גיחה רביעית ביום שלישי - לא מייחייב עד שיגה ביום רביעי, ורבי "ישמורנו" קאי אקיימס, ודומי א"ד"תמול שלשים". אבל לרבא

עד רביעית רבינו מייחייב - תימה לרבינו יצחק: דמאי פריך? הא הני יליף משור המועד: מה הנתן חזקתו ושלש פעמים - הכי נמי החזיק שתקן בשלש שנים. אם כן משלש שנים ואילן קמה ליה ברשותיה ואומר רבינו יצחק: דסלקא דעתיה דמקשה דהכי יליף: מה דתם מכי גנח שלש פעמים נפק ליה מחצי נק שלם, הבא נמי כיון שאכלה שלש שנים ולא מיהא - נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח. אף על גב דמילתא בלא טעמא הוא.

אלא

מעתה חזקה שאין עמה טענה בו – תימה: מאי סלקא דעתיה דמקשה, והדיכי מיזי לאוקמי בדיה כיון דלא טעין מדיזי ויש לומר: דהכי פריך: כיון דילפת משור המועד, והיא חזקה בשלש גניחות ולא בחוקת גנזין – הא נמי כיון דאכלה שלש שנים ולא מיחה והיא בחוקת שלש שנים מיעד, והכי טענה נמי תתא שלו, דאית לן למימר שמחלו

לו אי נמי, הא דקא פריך לדימירא דחזקה שאין טענה תתא חזקה – היינו כגון דאמר ליה "מפלגיא ובנתה גניחה ומינך", אף על גב דלא אמר "מידי דבנה ונתה" דהא אפילו לא יזמא, ולא ידע אי ובנה מיניה אי לא, אלא דהכי אמר ליה. תימה לרבוני שמשון בן אבדרחם: הא דמייעא לן בפרק "פיצה הרגל" בבבא קמא (כ"א) אי לאיעודי תורא אי לאיעודי גברא, תפשוט מהבא לאיעודי תורא ודא, דאקמרי הולכי אושא: מה שור המועד, כיון שנגח שלש גניחות – נפקא ליה כו'. ואי לאיעודי גברא – לא מייעד דע גניחה בריעה, דאז הוא מועד לעבור בהתראות. בדשנגח גניחה שלישית וחתרו בו – עדין לא עבר על שלש התראות עד שיגח פעם ברביעית ויש לומר: וסדוגיא הדבא כמאן דאמר לאיעודי תורא, והולכי אושא לא אמרו ליה דגמרינן פישור המועד לא יזמא, וילפינן משלש התראות דגברא ולא משלש גניחות תורא. ועוד: דלמאן דאמר לאיעודי גברא – אי צריך גיחו מוחזקות לעבור בהתראות, דאם בן עיר נגחה תפשוט ליה חייבי. אלא צריך שיהיעדוהו בכל פעם כשיגח, כדי שישמור שורו. ומכל מקום, חיובא דשור תליא במה שהחזק ליגח. **אלא** מעתה מחאה שלא בפניו לא תהא מחאה – פישור רבינא ריחוק: כי היכי דילפת משור המועד דהוי חזקה בשלשה יומי – דהכי נמי גילף מה שור צריך העדאה בפניו, ולא אמר קלא אית ליה, ותועיל – דהכי נמי מחאה שלא בפניו אית לן למימר דלית ליה קלא, ולא תהא חזקה, אף על פי שמעמ החזקה, כיון דאין קול למחאה – מה היה מועיל אם מחאה, כיון שאין תיעב לחזוקי מחאתו ואף על גב שמחאה באה לעלם החזקה, והעדאה באה לקיים – מכל מקום פריך שפיר. והא דנקט מחאה ולא נקט חזקה – משום דחזקה נשמעת טפי מהעדאה, אבל מחאה אינה נשמעת יותר. ובלא וכו' חז המועד ויהי כגון למיפרי לך מחאה, כדפריך אליבא דרבנן, אלא כיון דיליף משור המועד – נהיא ליה למפרך מיניה. ומשני: חברך חברא אית ליה, ויש קול בין לחמאה בין להעדאה, אבל בהדיא גרידא – גוריה חבובין הוא דאין נעשה מועד אלא אם כן מעידים בפניו, אפילו יחברו לו באלף עדים שהעידו על שורו בבית דין.

כגון צלף – חבר השני ליה מחאה פריך ממלך, והמאה גורלה היא בשעה שנטולין בחירתה כן האילן, אבל שאלה נתבשלעו דעיינן. אבל צלף – קטן הפרי הרבה שנטולין אחרת. כדאמר באלף ש(לא): עתתילא שישענו פירות בלתי יום, לנגל עליו אותו תלמיד: אין כל חדש תחת השמש אחיו ליה צלף. ורבינו הנגאל גרס ברישא: תלתא פירי בחד יומא, כגון צלף שיש לו שלשה פירות בחד, ובחר הכי גרס: כגון תאנה. והויא דהבית שיש בו מעט כספרים שלטו.

ודלמא עצה טובה קא משמע לן – דהכי נמי מצי למיפרי: ודלמא בתוך עשרה עשרה קאי, ומזוהי על תולת אחת עשרה. דליבא אמילוף שנה, ולעולם בשנה אחת היא אחת. ורבינו הנגאל פירש: דרב יוסף לילף הכי. וגרסי: שהרי נביא עומד בתעש ומזוהי על אחת עשרה, שתלכד העיר ויאבדו השטרות וימזכו על חזקת שלש שנים, ומביא ראיא מסדר עולמ דבשנה שזעיתן בחודש עשרה יודי. ויבזי, הכל הספרים שלטו כתוב "שהרי נביא עומד בחושך", כן בסדר עולם שלנו תניא "בשנה העשירית", ועוד, דלגורסתו נמי קשיא: מנא ליה שלש שנים מיום ליום? ולפי גיורת סדר עולם ליבא אלא שמנה עשר חודש, שהרי בשנת אחת עשרה לחדש הרביעי בתשעה לחדש

ואידך – כלומר, ונגיחה רביעית דבעינן – היינו משום דאי לא נגח לאחר שהחזק, מה ישלם? שאין עמה טענה – מפרש במתניתין לסקן (מא.א.) אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי? אמר לו: שלא אמר לי אדם דבר מעולם, ולא אמר לי "עתה מברת לך". תיחוי חזקה – דהא אמרת: שלש שנים מפסי ליה מרשות מוכר. ומשני: "מעתה מאי" – אמרינן שלש שנים מפסי לה מחזקה מרה קמא – דאמרינן: דלמא כדאמר איהו. ליה אמר "לקחתיה ממך" וזה אמר "גולתיה ממני", ואין אנו יודעין האמת עם מי – אחאי חזקה שלש שנים ומוקי לה ברשותיה, ואמרינן: דלמא קושטא הוא דקראמר. אבל בלא טענה – מדיחין קמא בשביל אכילת שלש שנים? מחאה שלא בפניו לא תיחוי מחאה – דלא מיחה המועד בתוך שלש שנים לפני עדים שלא בפני מחזק. ואמר: דעו שפלוני מחזק בקרקע שלי בגולה – לא תיחוי מחאה. ויבאי שדור המועד – שמעידך ששורו נגחך, ובשלש פעמים שהעידו שלא בפניו אינו בעדא מועד – אף התראת עדות של מחאה לא תיחוי עדות שלא בפניו. ומחאה דומיא דהעדאה היא. שהיא התראת לשמור שורו, ואף המחאה התראת היא – לחזור בריאת זכותו ופשוט מבריתו. התם והועד כבעליו אמר רחמנא כו' – כלומר: לא דמי, נה דגמרינן שלש שנים משלש גניחות, כי היכי דמפיק הני מחזקה הני נמי מפסי מחזקה. אבל מחאה מהעדאה לית לן למיגמר. דהתם, כיון דהעדאה לחייבו ממנו על גניחותיו היא באה. ולהעמיד שורו בחזקה מועד – בעינן בפני בעלים, שיעדו לטעון ולהכחיש העדים, ולהביא אתריה לחיובין. אבל טעמא מחמה – להתרות בו להיות זדור בזכותיה היא באה, שזה טעון שבגולה היא בידו. הכא אפילו שלא בפניו נמי איתיה. והדבר תבאר אית ליה כו' – ויאמרו לו זהו, וחדר בלא לאוני, ואינו יכול לומר: אילו שמעתי הייתי זדור בריאתי זכותי. ולכ"י מאיר דאמר כו' – כלומר, לכ"י יזהרה דאמר בבבא קמא. איהו מועד – כל שהעידו בו שלשה ימים, איהו כדלמימור: אבל שלש שנים דומיא דשלשה ימים. אלא לרבי מאיר, דאמר התם דאפילו כגון שלשה פעמים ביום אחד הוי מועד קלא נגח, כמא אכלה תלת פרי בחד יומא. כגון תאנה שאינה מתבשלת יחד, ויש שאינה מתבשלת שחריית ולערב היא ארוהי – הכי נמי דהויא חזקה ומשני: דאמרינן דשור המועד כו' צלף – פירי שלש ניכר בו היום, ונגמר לסוף שלשה ימים. **אספסתא** – כון זעו האי לעשב במדונה, ולסוף שלשים יום הוא נגמר, ועוקרין אותו, וזרעין אחר במקומו, ובתוך שלשים יום גוזזין אותו שלש פעמים. וקריח – גדל קצת. משמש הוא דקא שמיש ואכיל – ואין זו אכילת כל הפרי. בתלתא ירחי – שעקרה בסוף כל חדש חורף אחרת. מאן הולכי אושא – דאמר רבי יוחנן לעיל, להא מילתא משמיהו. רבי ישמעאל, לא כה פריך של חובין, אלא כה גמריי שהיא היה באותו הזמן. לרבנן מאי – רבנן דלית להו האי דרבי ישמעאל, מנא להו חזקה דשלש שנים? הכי גרסין: שהרי נביא עומד עשיר ומזוהי על אחת עשרה – רימיה בשנה העשירית לצדיקיהו, והיה כלוא בחצר המטרה כדכתיב בספר ירמיה, ושם נאמר לו: "הנה הנגאל בן לולם" וכו'. וכתוב בהדיא ענינא: "שדות כבסך קמו וכתוב בספר" וכו'. והיה מחזיר לזקתי שדות לכתוב שטרות ולהעמיד עדים בחתימתן, כי יגלו מן העיר בשנת אחת עשרה שבלבדדה העיר, ולא יחזיקו במקח שלש שנים, אלא עושה מרשלת אחת עשרה. אומא, בחני תרתי שנין לא הוי חזקה. כמאן לחזקה שאינה פורתה משלש שנים. עצה, אלוהא בן שמעון לן – לא חזקה, לעולם חזקה היא בשנה אחת. ופוצה טובה קא משמע לן – שיהי שטרו דמיזי מוכן לראיה, ולא יזקק לעדים שיעוררו עליו.

ואידך, כי לא נגח מאי לשלם? הכא, כיון דאכלה תלת שני – כיומא לה ברשותיה. – אלא מעתה, חזקה שאין עמה טענה תיחוי חזקה אלקמה תגן: כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה – טעמא מאי? דאמרינן: דלמא פדקאמור, השתא איהו לא טעין, אגן ליטעון ליה? מתקורף לה רב עורא: אלא מעתה, מחאה שלא בפניו לא תיחוי מחאה, דומיא דשור מועד, מה שור המועד – בפניו פעינן, אף הכא נמי – בפניו פעינן – התם "והועד כבעליו" פתיב, הכא חבךך חברא אית ליה, והכרא דחבךך חברא אית ליה. ולרבי מאיר דאמר: ריחוק גניחותיו תיבא קורב גניחותיו לא כל שכן, אכלה תלתא פירי בחד יומא, כגון תאנה, ליהוי חזקה – דומיא דשור המועד; מה שור המועד, בעדינא דאית ליה הא גניחה – ליתא להא גניחה, הכא נמי, בעדינא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא. – אכלה תלתא פרי בתלתא יומי, כגון צלף, ליהוי חזקה – התם פירא מיהא איתיה, ומגמר הוא דקא גמר ואויל. – אכלה תלתא פירי בתלתין יומי, כגון אספסתא, ליהוי חזקה – היכי דמיו דקריחין ואכלה דקריחין ואכלה – התם משמט הוא דקא שמיט ואכיל. – אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי, כגון אספסתא, ליהוי חזקה – מאן הולכי אושא? רבי ישמעאל: לרבי ישמעאל הכי נמי; דתגן, רבי ישמעאל אומר: במה דברים אמורים – בשדה הלכן, אבל בשדה אילן, כנס את הבאותו ומסך את זיתיו וכנס את קייצו – הרי אלו שלש שנים. לרבנן מאי? אמר רב יוסף, קרא פתיב: "שדות כבסך יקנו וכתוב בספר וחתום", שהרי נביא עומד בעשר ומזוהי על אחת עשרה. – אמר ליה אפיני: דלמא התם עצה טובה קא משמע לן דאי

דאי, ונגמר לסוף שלשה ימים. **אספסתא** – כון זעו האי לעשב במדונה, ולסוף שלשים יום הוא נגמר, ועוקרין אותו, וזרעין אחר במקומו, ובתוך שלשים יום גוזזין אותו שלש פעמים. וקריח – גדל קצת. משמש הוא דקא שמיש ואכיל – ואין זו אכילת כל הפרי. בתלתא ירחי – שעקרה בסוף כל חדש חורף אחרת. מאן הולכי אושא – דאמר רבי יוחנן לעיל, להא מילתא משמיהו. רבי ישמעאל, לא כה פריך של חובין, אלא כה גמריי שהיא היה באותו הזמן. לרבנן מאי – רבנן דלית להו האי דרבי ישמעאל, מנא להו חזקה דשלש שנים? הכי גרסין: שהרי נביא עומד עשיר ומזוהי על אחת עשרה – רימיה בשנה העשירית לצדיקיהו, והיה כלוא בחצר המטרה כדכתיב בספר ירמיה, ושם נאמר לו: "הנה הנגאל בן לולם" וכו'. וכתוב בהדיא ענינא: "שדות כבסך קמו וכתוב בספר" וכו'. והיה מחזיר לזקתי שדות לכתוב שטרות ולהעמיד עדים בחתימתן, כי יגלו מן העיר בשנת אחת עשרה שבלבדדה העיר, ולא יחזיקו במקח שלש שנים, אלא עושה מרשלת אחת עשרה. אומא, בחני תרתי שנין לא הוי חזקה. כמאן לחזקה שאינה פורתה משלש שנים. עצה, אלוהא בן שמעון לן – לא חזקה, לעולם חזקה היא בשנה אחת. ופוצה טובה קא משמע לן – שיהי שטרו דמיזי מוכן לראיה, ולא יזקק לעדים שיעוררו עליו.

דאי לא תימא הכי - הרי שלח ירמיה לאותן שהיו בבבל שגלו עם כיניה אחת עשרה שנה קודם גלות צדקיהו: "בנו בתים ושוב" כי לא תנאו משם עד מלאת לבבל שבעים שנה - למה ליה להזכירם על זאת? אלא עצה טובה קא משמע לן הווא משיא אותם, הבא נמי עצה טובה בעבורם היא. תרע - דלא נעצמו היה יגע ליעצם עצה טובה, דקאמר לזו נמי מקום גניחה שטרותיהם. היכן הם

- 1 מתקיימין ותר. מחיל איניש - על פירות
- 2 דקאמרי לאדם האוכלן. אלא מעתה - כיון
- 3 דאתרי שנין מחיל תיהדר ארעא ממי שינא
- 4 עלוי ערערו, לטוק שנתים תיהדר ארעא
- 5 לבעלם לבר מפריה. דהא מחיל ליה עליהו.
- 6 אלהא אמר רב נחמן - לא שקמן בשמעתין.
- 7 עד כאן פירוש רש"י וצ"ל לעיל בארץ פירוש
- 8 רבינו שמואל ב"ר מאיר
- 9 אלהא אמר רב נחמן - לקמן בשמעתין, נבי
- 10 מחווק בפרק עבדו ואויל איךד אייתי סהדי
- 11 דאכלן תרתין שנין ולא יותר. ואמר רב נחמן
- 12 דהרא ארעא ויהדי פרי של שתי שנים. תרתי
- 13 לא קפדי - על מה שזה יורד לתוך שדוהו של
- 14 חבירו בלא רשותו, ומיהו פרי לא מחיל. תלת
- 15 קפדי - והואל ושלש באולתו ליכנס בלא
- 16 רשות הבעלים, וזה ששקת ולא מיחה - ודאי
- 17 מברו. לזו הכי נמי דלאלתר תיחוי חוקה - למי
- 18 שירד לכנס בר אבא אלשיב. הואיל ולא מיהו.
- 19 אי מרת נבפאי - הווא ויהדרתא בשפראי -
- 20 יותר משלש שנים. ומשני: תברא חברא אית
- 21 ליה, ונרעד עלן שמחיתו, ואם היהה לקוחה בידך
- 22 כדבירך - היה לך לחודו בשלש ארבע יותי משלש
- 23 שנים. שאכלן ציפות - אכלן ארבע שנה
- 24 שניה, ואחר כך אכלה שתי שנים שלשה
- 25 ורביעית - מצי אמר בעל השדה: האי דלא
- 26 מחאי לך - היינו משהו דאבורת לה שנה
- 27 שניה, דגלית אדנתך לאו דירך הוא, והלכך
- 28 לא ורעת אותה. חוקתן שלש שנים מיום ליום
- 29 - שלא יחיה הפסק ביניהם. מהו דתימא מיום
- 30 ליום - דתקניו שנתין - מלעטי מקטעות.
- 31 דלא תימא שלש שנים מקטעות קאמר, כי
- 32 הכי דקנינו סיפא: שדה הבעל חוקתה שלש
- 33 שנים ואינה מיום ליום, אלא שלשה חדשים
- 34 בראשונה ושלשה חדשים באחרונה ושנים עשר
- 35 באמצע. קא משמע לן - רב הונא. דדוקא
- 36 תקני, מלעטי מפורות. ומיהו רב הונא - דדי
- 37 לו בחוקת אכילת שנים מפורות. באהרא
- 38 דמוכרי כאני - במקום שהנהיג לזרוע שנה
- 39 ולחוביר שנה שלא להכחיש לה קדקעה, את
- 40 אחווק בה כדמחוקי איניש. ומיהו, שנה
- 41 שהובירה אינה עולה לחשבון שלש שני חוקה.
- 42 וארץ לשמור שטרו יותר משלש שנים עד
- 43 שילקוט שלש שנים. איא טעין איךד. אני באתי
- 44 בתוך שני ומצאתי שדה ריקן ולכך לא

שתא קמייתא לא קפדי וכו' - תימא: מנא לן דרבי ישמעאל דוקא ליקי משור המועד ולא רבנן? אינהו נמי מצי גמרי משור המועד. דהיינו טעמא נמי דלעיל דגמר משור המועד, דכין דקפדי דבשלש ומנא ליה איהו אן כן ודאי מכרה וא

הבא נמי עצה טובה בעבורם היא. תרע - דלא נעצמו היה יגע ליעצם עצה טובה, דקאמר לזו נמי מקום גניחה שטרותיהם. היכן הם מתקיימין ותר. מחיל איניש - על פירות דקאמרי לאדם האוכלן. אלא מעתה - כיון דאתרי שנין מחיל תיהדר ארעא ממי שינא עלוי ערערו, לטוק שנתים תיהדר ארעא לבעלם לבר מפריה. דהא מחיל ליה עליהו. אלהא אמר רב נחמן - לא שקמן בשמעתין. עד כאן פירוש רש"י וצ"ל לעיל בארץ פירוש רבינו שמואל ב"ר מאיר

אלהא אמר רב נחמן - לקמן בשמעתין, נבי מחווק בפרק עבדו ואויל איךד אייתי סהדי דאכלן תרתין שנין ולא יותר. ואמר רב נחמן דהרא ארעא ויהדי פרי של שתי שנים. תרתי לא קפדי - על מה שזה יורד לתוך שדוהו של חבירו בלא רשותו, ומיהו פרי לא מחיל. תלת קפדי - והואל ושלש באולתו ליכנס בלא רשות הבעלים, וזה ששקת ולא מיחה - ודאי מברו. לזו הכי נמי דלאלתר תיחוי חוקה - למי שירד לכנס בר אבא אלשיב. הואיל ולא מיהו. אי מרת נבפאי - הווא ויהדרתא בשפראי - יותר משלש שנים. ומשני: תברא חברא אית ליה, ונרעד עלן שמחיתו, ואם היהה לקוחה בידך כדבירך - היה לך לחודו בשלש ארבע יותי משלש שנים. שאכלן ציפות - אכלן ארבע שנה שניה, ואחר כך אכלה שתי שנים שלשה ורביעית - מצי אמר בעל השדה: האי דלא מחאי לך - היינו משהו דאבורת לה שנה שניה, דגלית אדנתך לאו דירך הוא, והלכך לא ורעת אותה. חוקתן שלש שנים מיום ליום - שלא יחיה הפסק ביניהם. מהו דתימא מיום ליום - דתקניו שנתין - מלעטי מקטעות.

דלא תימא שלש שנים מקטעות קאמר, כי הכי דקנינו סיפא: שדה הבעל חוקתה שלש שנים ואינה מיום ליום, אלא שלשה חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונה ושנים עשר באמצע. קא משמע לן - רב הונא. דדוקא תקני, מלעטי מפורות. ומיהו רב הונא - דדי לו בחוקת אכילת שנים מפורות. באהרא דמוכרי כאני - במקום שהנהיג לזרוע שנה ולחוביר שנה שלא להכחיש לה קדקעה, את אחווק בה כדמחוקי איניש. ומיהו, שנה שהובירה אינה עולה לחשבון שלש שני חוקה. וארץ לשמור שטרו יותר משלש שנים עד שילקוט שלש שנים. איא טעין איךד. אני באתי בתוך שני ומצאתי שדה ריקן ולכך לא

מחיתו, מצי אמר ליה מכל מקום היה לך למחות. שאף על פי שלא ורעתיה - הייתי עושה בה ניר שאחר הקציר, והיה לך להבין שבשביל שלא להכחיש כחה לא הפצתי לזרעה כמנהג שדות העיר. והאי נברא מוכרי - ועומדת בין שדות בורות כמותה. היא ארעא כבולה באנא - שדה אחת וזרעה בתוך בקעה גדולה איני יכול להחשיב שם שומר לבדו בשבילה, אבל כשבולן ורוען - שוברין שומר בין כולם, וגם כן אין מנכסין שם בהמות. דעבידה פפי - בשנה הבאה. בליליא לא ידעי - ואפילו הכי היא חוקה. בהשבלמא גבי שדה ולב הגן - לא חרעו לעשות מלמלא בלילה, וכשמעמידין עינים על מלאכת ימי שלש שנים - הרי זו חוקה. אבל בתים, שדרך לזרוד בתן בבליליה הוא אן יכול להבטיח עינים שראוהו דר אף בלילות, וכיון דלית ליה סהדי על הלילות - הוו לזו מפורות. ואם איתא לזרע הונא - הא מצי איךד למטען. אני ראייתו שלא היית דר בלילות, ולכך לא חשתי למחות. בליליא אדנתך דלאו דירך הוא, ואמאי אייתי חוקה? שיכבי - והו רגילתא להעדי. שיכבי מידע ידעי - ואם יטעון ויאמרה אייתי ל

סהדי דדיירת בליליא ומיהו ובליליא, ויכול להעיד לו ומיהו, אן לא טעינן ליה, כדמרש בסמוך. דאי לא - שאם אן מעדיין שחיתו של משכיר. דיני דשפילי - שאינן בקיאת בדין. דיני הכי, לקבל עימות אלא אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר. ומעולם כבי האי גזונא מי אלשיב רבא. אמר מה וזמרא אי מעין כו' - מילתא באיניש נפשח היא. דפשיטא ליה למר זוטרא דאף על גב דבעי כל הגן אמוראי לעיל שלש שנים רצופות. אפילו הכי אין מחייבין את המחויק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הבנים ההלילות, אלא יעידו סתם שראוהו דר שלש שנים. ומסתמא, אם דר בבית - אף בלילות דר בו. וקאמר מה וזוטרא דאי טעין מערער, ואמר אייתי סהדי כו' - טענתו טענה, וצריך שיבואו עדים של לילות וימס. דכין דטעין טענת ברי, דקאמר: אני ראייתו שלא דר בלילות בביתו ולכך לא מחיתו, ואין חוקתו חוקה, ולכך לא אמר: אייתי סהדי דדר ביה תלת שנין בין ביממא בין בליליא. הלכך צריך להביא עדים להכחיש, ולומר לו שיהי' לך למחות.

מוכר, והאי נברא מוכרה; מהו דתימא אמר ליה: אם איתא דרירך הוא, איכעני לך למיורעה - קא משמע לן דאמר ליה: הך ארעא בכולה פאנא לא מצינא לינטרי; ואי נמי: בהכי ניהא לי, דעבדא ספי. תנן: חוקת הבתים; והא בתים - דביממא דעי, בליליא לא ידעי אמר אבין; מאן מסהדי אפתים? שיכבי, שיכבי מידע ידעי ביממא ובליליא. רבא אמר: כגון דאתו בי תרי ואמרי: אן אגרינן מניה, ודרנין ביה תלת שנין ביממא ובליליא. אמר ליה רב יימר לרב אשי: הני נוגעין בעדותך הן, דאי לא אמרי הכי, אמרינן להו: וילו הבו ליה אגר ביחא לאהא - אמר ליה: דיני דשפילי הכי דאני, כיו לא עסקינן כגון דנקיטי אגר ביחא ואמרי: למאן ליחביה? אמר מה וזמרא, ואי מעין ואמרי: ליתו תרי סהדי אסתודרי ליה דדר ביה תלת שנין ביממא ובליליא, מעעמתי מענה.

מוכר, והאי נברא מוכרה; מהו דתימא אמר ליה: אם איתא דרירך הוא, איכעני לך למיורעה - קא משמע לן דאמר ליה: הך ארעא בכולה פאנא לא מצינא לינטרי; ואי נמי: בהכי ניהא לי, דעבדא ספי. תנן: חוקת הבתים; והא בתים - דביממא דעי, בליליא לא ידעי אמר אבין; מאן מסהדי אפתים? שיכבי, שיכבי מידע ידעי ביממא ובליליא. רבא אמר: כגון דאתו בי תרי ואמרי: אן אגרינן מניה, ודרנין ביה תלת שנין ביממא ובליליא. אמר ליה רב יימר לרב אשי: הני נוגעין בעדותך הן, דאי לא אמרי הכי, אמרינן להו: וילו הבו ליה אגר ביחא לאהא - אמר ליה: דיני דשפילי הכי דאני, כיו לא עסקינן כגון דנקיטי אגר ביחא ואמרי: למאן ליחביה? אמר מה וזמרא, ואי מעין ואמרי: ליתו תרי סהדי אסתודרי ליה דדר ביה תלת שנין ביממא ובליליא, מעעמתי מענה.

מחיתו, מצי אמר ליה מכל מקום היה לך למחות. שאף על פי שלא ורעתיה - הייתי עושה בה ניר שאחר הקציר, והיה לך להבין שבשביל שלא להכחיש כחה לא הפצתי לזרעה כמנהג שדות העיר. והאי נברא מוכרי - ועומדת בין שדות בורות כמותה. היא ארעא כבולה באנא - שדה אחת וזרעה בתוך בקעה גדולה איני יכול להחשיב שם שומר לבדו בשבילה, אבל כשבולן ורוען - שוברין שומר בין כולם, וגם כן אין מנכסין שם בהמות. דעבידה פפי - בשנה הבאה. בליליא לא ידעי - ואפילו הכי היא חוקה. בהשבלמא גבי שדה ולב הגן - לא חרעו לעשות מלמלא בלילה, וכשמעמידין עינים על מלאכת ימי שלש שנים - הרי זו חוקה. אבל בתים, שדרך לזרוד בתן בבליליה הוא אן יכול להבטיח עינים שראוהו דר אף בלילות, וכיון דלית ליה סהדי על הלילות - הוו לזו מפורות. ואם איתא לזרע הונא - הא מצי איךד למטען. אני ראייתו שלא היית דר בלילות, ולכך לא חשתי למחות. בליליא אדנתך דלאו דירך הוא, ואמאי אייתי חוקה? שיכבי - והו רגילתא להעדי. שיכבי מידע ידעי - ואם יטעון ויאמרה אייתי ל

סהדי דדיירת בליליא ומיהו ובליליא, ויכול להעיד לו ומיהו, אן לא טעינן ליה, כדמרש בסמוך. דאי לא - שאם אן מעדיין שחיתו של משכיר. דיני דשפילי - שאינן בקיאת בדין. דיני הכי, לקבל עימות אלא אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר. ומעולם כבי האי גזונא מי אלשיב רבא. אמר מה וזמרא אי מעין כו' - מילתא באיניש נפשח היא. דפשיטא ליה למר זוטרא דאף על גב דבעי כל הגן אמוראי לעיל שלש שנים רצופות. אפילו הכי אין מחייבין את המחויק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הבנים ההלילות, אלא יעידו סתם שראוהו דר שלש שנים. ומסתמא, אם דר בבית - אף בלילות דר בו. וקאמר מה וזוטרא דאי טעין מערער, ואמר אייתי סהדי כו' - טענתו טענה, וצריך שיבואו עדים של לילות וימס. דכין דטעין טענת ברי, דקאמר: אני ראייתו שלא דר בלילות בביתו ולכך לא מחיתו, ואין חוקתו חוקה, ולכך לא אמר: אייתי סהדי דדר ביה תלת שנין בין ביממא בין בליליא. הלכך צריך להביא עדים להכחיש, ולומר לו שיהי' לך למחות.

מחיתו, מצי אמר ליה מכל מקום היה לך למחות. שאף על פי שלא ורעתיה - הייתי עושה בה ניר שאחר הקציר, והיה לך להבין שבשביל שלא להכחיש כחה לא הפצתי לזרעה כמנהג שדות העיר. והאי נברא מוכרי - ועומדת בין שדות בורות כמותה. היא ארעא כבולה באנא - שדה אחת וזרעה בתוך בקעה גדולה איני יכול להחשיב שם שומר לבדו בשבילה, אבל כשבולן ורוען - שוברין שומר בין כולם, וגם כן אין מנכסין שם בהמות. דעבידה פפי - בשנה הבאה. בליליא לא ידעי - ואפילו הכי היא חוקה. בהשבלמא גבי שדה ולב הגן - לא חרעו לעשות מלמלא בלילה, וכשמעמידין עינים על מלאכת ימי שלש שנים - הרי זו חוקה. אבל בתים, שדרך לזרוד בתן בבליליה הוא אן יכול להבטיח עינים שראוהו דר אף בלילות, וכיון דלית ליה סהדי על הלילות - הוו לזו מפורות. ואם איתא לזרע הונא - הא מצי איךד למטען. אני ראייתו שלא היית דר בלילות, ולכך לא חשתי למחות. בליליא אדנתך דלאו דירך הוא, ואמאי אייתי חוקה? שיכבי - והו רגילתא להעדי. שיכבי מידע ידעי - ואם יטעון ויאמרה אייתי ל

סהדי דדיירת בליליא ומיהו ובליליא, ויכול להעיד לו ומיהו, אן לא טעינן ליה, כדמרש בסמוך. דאי לא - שאם אן מעדיין שחיתו של משכיר. דיני דשפילי - שאינן בקיאת בדין. דיני הכי, לקבל עימות אלא אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר. ומעולם כבי האי גזונא מי אלשיב רבא. אמר מה וזמרא אי מעין כו' - מילתא באיניש נפשח היא. דפשיטא ליה למר זוטרא דאף על גב דבעי כל הגן אמוראי לעיל שלש שנים רצופות. אפילו הכי אין מחייבין את המחויק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הבנים ההלילות, אלא יעידו סתם שראוהו דר שלש שנים. ומסתמא, אם דר בבית - אף בלילות דר בו. וקאמר מה וזוטרא דאי טעין מערער, ואמר אייתי סהדי כו' - טענתו טענה, וצריך שיבואו עדים של לילות וימס. דכין דטעין טענת ברי, דקאמר: אני ראייתו שלא דר בלילות בביתו ולכך לא מחיתו, ואין חוקתו חוקה, ולכך לא אמר: אייתי סהדי דדר ביה תלת שנין בין ביממא בין בליליא. הלכך צריך להביא עדים להכחיש, ולומר לו שיהי' לך למחות.

אנו יודעים על העילות, מסתמא כיון שדר בימים – דר נמי בלילות, אם לא שטענן המערער שובדאי לא דר. ורובנו תנאלא פירשו: דמו וזוטרא קאי אפירטא דרב יימר, דפרך: גונגען בעדותן הן, וקאמר מר וזוטרא: אי טען ואמר המחזיק: ליתיה חרי סהדי דדרו ביה שלש שנים ביום ובבלמה וזבנו על אגרא, ונפקו ואולו להו, והנהו דייורי ביה אחריני נינהו – טענתו טענה, ולא טענתו בעדותן הן, ולא דיירי בה.

השתא דמצו למימר להו "ובו לי אגר ביתא", אלא איטרו אמרי "דיירנא ואינוו אמרו "פרענר", ודפס פירושיה ויהי פירושיה, דא בעי אמרי "לא דיירנא ביה", ולכא למימר דילמא מנכיש ליה – שהוא לא היה יודע כלל שהיו דרים באותו בית. ובסמך דא גרסינן: מודה מר וזוטרא, אלא: ומודה רבא דבעינן שטען שני בימנא ובליליא, אם הנין עדים ורובלים המחזיקים בעיירות, אף על גב דלא אמרו דדרו ביה שלש שנים בימנא ובליליא, אלא אמרי: ביינו היה זה הבית שלש שנים רצופות, אף על פי ששים רבים הם מחזיקים בעיירות ולא היה בזה הבית – עדותן עדות. ורובנו תם גרס: דדיירנא ביה שלש שנין. ופירש דאבי רובא תרייהו סבירא להו דאין צריך להביא עדים על הימים ועל הלילות, ורבא לא אמר בימנא ובליליא אלא להוציא המקשה מסבירתו, ולא לפלוני אבביי תא. וקאמר מר וזוטרא, אלא אמרי: העידונו סתם שדרתי שלש שנים בחזקת ימים ולילות, אף על פי שלא ראו ממש כל הימים המלילות, "אי טען" – אמרו נמי "טענתיה שכל שעה שהיו נכנסים, פעמים ביום ופעמים בלילה, היו רואין אותו בביתו – טענתיה טענה. והיה ליה למימר "עדותן עדות", אלא אנב דנקיט ברישא דמליתין, "אי טען" – אמרו נמי "טענתיה טענה". ומודה רבא, והוא הדין מר וזוטרא ואבביי, ברובכלן המחזיקים בעיירות, אף על גב דלא טען – טענתו ליה. דאין צריכים להעיד שראו ממש, שהיו הם מחזיקים בעיירות ואין וכולן להעיד על הראיה, אלא יעידו שבחזקתו היה זה הבית שלש שנים ימים ולילות.

ומודה רב הונא בחזנות דמחזא דבימנא עבדי ובליליא לא עבדי – פירשו: ומועיל להם אם החזיקו שלש שנים, ואף על גב דלאו שלש רצופות אלא מפורות, כיון דאורחיהו בבחי, דהוי כאתרו דמוברי באגיי, ואם תאמר: אם כן פשיטא, דמודה רב הונא, דספריך לעיל בני באגיי ויש לומר: לפי שבני אדם שאינם תנוונים דרים בתן בין ביום ובלילה, ואתון צריכים שנים רצופות יום ולילה, וסלקא דעתך התנוונים נמי יצטרכו כן – קאן דם מליתין, ומהאי טעמא שטענא אלוה שטען שלימות, והיינו שש שנים, אף על גב דבשדות ובית הבדים לא בעינן אלא שלש שנים בין הכל, (אלא) היינו משום דכמו שאר בני אדם הדרים שם שאין תנוונים בעו שלש שנים ימים ובלילה – הכי נמי תנוונים בעו שלש שנים שלימות, והיינו שש שנים, הא דרבי יוסף איתא להא לעיל בני "ומודה רב הונא" – אמר רבינו בעי דמיש דלא טענא שמתנא דבתי, וכי קאי גונא איבא בסוף "הבונס" (בבא קמא סא, ג) בני "ומרו חכמים לרבי יהודה", דלא אחזיקו אחדדי – ואף על גב דנתן לקמן (נכא, א): השותפן אין לתם חזקה על זה, פירש רש"י:

דבא חזקתו לעשות, כל ימי שהיה להם עדי שתופות. וקטיא לרבינו יצחק: דאם כן אותו שהחזיק שנה ראשונה בלא שטען אותו שפר, כיון שאין עיניו לחזק ולק גונא לרבינו יצחק: דלא היו רוצים שיחזיק האחד שלש שנים, שלא תשתכח השותפות.

אבל כתוב עטירא קלא אית לה – והא דאמר ב"המפקדי" (בבא מציעא לט, א) גבי אין מרידיין לנכסי קטן: לא שטען עבדי עטירא לא שטען לא עבדי אין מרידיין – גבי יתמי החמורא.

כשכונני גוואי הואי – הואי לי אורח ערך. ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכונני גוואי, אבל לא היה יודעם באיזה דרך היה יוצא, דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכונני גוואי – היכי הוה קאמר רב חנמן ול ברור אבילתך? דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים? ואם יאמר המערער: הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות, והעדים אינו יודעים – ופיסיד?

הכי גרסינן: ומודה רבא וזוטרא ברובכלן המחזיקין בעיירות דאף על גב כו' – אף על גב דסבירא למוז וזוטרא דאי טען טענתיה טענה, אבל אנו לא טענן בשבילו – מדיי הוא היבא דהוי מערער רובל המחזיק בעיירות למכור קישוטי נשים, ואינו חוש לעירי כי אם לזמן ארוך, דאף על גב דלא טען "לית מחזיק חרי בה רצופות יום ולילה" – אנו טעננן ליה, דילמא משום דלא קביע במתא החזיק זה בביתו, וכי הוה אתי במתא הוי נפיק האי מחזיק מן ביתא, ולא ידע ליה זה המערער מעולם שהחזיק זה בביתו, ולכך שחק ולא מיחה. הלכך יבאי מחזיקים עדים שלא יצא מן הבית כל שלש השנים אפילו לילה אחת, ולא גרסינן "ומידי רבא", דהא לא איירי רבא לעיל אי טעננן לאו טען איהו לנפשיה, וכל מאי דתריך עבא לעיל – אליבא דרב הונא תריץ. ואי גרסינן חכי, הוה לו למגריס: ומודה רב הונא, ומודה רב הונא – אף על גב דבעי רצופות יום ולילה, בחזנות דמחזא – טענתו שמכורין בתן לחם ויין – דאי טען אין חוששן לטענתו, דאף על גב דלא דר בו בלילות – חזקה בעלמיתא איהו, שאין דירתן אלא ביום, מר אישתמש ראשונה כו' – עובדת לזה שנה ולזה שנה, שאין אחד מן כולן להחזיק בה שלש שנים רצופות להפסיד תבירו. עיפארי – שטר חזקה, ובעדים, שתעבד לזה שנה ולזה שנה, יש פשרשים: קלא אית ליה – מפורות ועיטרא – איבא קלא. ובחזקה גמורה דמי, דהיה לו למחות ולא מיחה. ואין גראה לו כלל, אלא משלש שנים ראשונות היא חזקה, כיון דאיבא עדים וטען בין זה לזה, כדאמרין לקמן בפירקין (מא, א): שלש לקוחות מצטרפות, אמר רב: וכולן בשטר. אלאמא אמר רב, אף על גב דכל אחד אין מחזיק אלא שנה אחת – מצטרפים שלש השנים לחזקת, משום דמכר שטר קאתו. הכי נמי לא שטא. והיינו טעמא דהויא חזקה – שהיה לו למערער למחות בתוך שלש שנים, ואינו יכול לומר: בשביל שראיתיו מחזיק בדילוג לא מחיתי, שהייתי סבור לכך אתם עושים שאתם יראים להחזיק שנים רצופות. שהשטר מוכיח שלא בשביל כן עושים, אלא שעל מנת כן חזקה, שכן רבי יהודה משתמיך. וכן עיקר, חזק מביט רובע – באותו שדה, שלא נעבד בו ולא נורע. דבר וריעה היא – ובא עליה אי דרך הואי אמאי לא זרעתי? והלכך לא מחיתי. אלא מעתה – הלוחק מחבירו צונמא, במאי קני? להא באיזא אבילתא של שלש שנים? והואיל ואינה בת זריעה, וכי אינו קונה אותה בהעמדת שם במתותיו לרבוץ ולרעות לא תלשיחת פריה? חזקתו לא מחיתי? וכן לא קני אבג ארעא. ואבילתה שני חזקה – ואבדתי שטרי, ואתה לא מחיתי לה, כשאוודת בשטרי, אמר רבא – מערער, אמר בשכונני גוואי הואי – בחרדים הפגמים היתה עיקר דירתה, והייתי עובר דרך עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי, ולכך לא מחיתי. אמר רבא – למחזיק, וזיל ברור אבילתך – הבא עדים שדרת בבית לנדרך שלש שנים בלא אותו שם עמך, כיון כל חזקת שלש שנים, שצריך לעדים שהחזיק בה אבילת רבא חזקה גמורה. המוציא מחבירו על שטען מוכר, שהיה לוקח מחזק, עליו – למערער להביא ראיה שנשתמש עמו, וסבירא ליה לרבא דכיון שראו עדים לזה המחזוק שנשתמש בו שלש שנים – אין לזה לחוש שמא גם זה היה עמו, והואיל ולא שטענו בלתי הוים, הוה עובדא לא מתוקם אלא כיון על עדות למערער דבית זה שלו היה, אבל בלא עדות – אפילו רב חנמן מדי המחזוק נאמן כלא ראייה, שהפה שאמר הוא הפה שהשטר, דאי בעי אמר "שלי הוא מעולם", כי אמר נמי "מיכין ובינתה" – מודמן.

ומידי קר וזוטרא, ברובכלן המחזיקין בעיירות, דאף על גב דלא טען – טעננן ליה אנו, ומודה רב הונא, בהנותא המחזוא – דלימא עבדיא, לליליא לא עבדיא. רבי רבא קמא ורב עוקבא בר קמא וזון ההיא אמתא בהדי הדדי, קר אישתמש בה ראשונה שלישית וחמישית, ומר אישתמש בה שניה רביעית וששית; נפק ערער עילויה, אתו לקמיה דרבא, אמר להו: מאי טעמא עבדייתו הכי? פי היכי דלא תחזקו אהדדי, פי היכי דלדידכו לא הוי חזקה – עללמא נמי לא הוי חזקה. ולא אמרו קלא דלא דלא פתוב עימרא, אבל פתוב עימרא – קלא אית ליה. אמר רבא: אכלה פוליה חזקה מביט רובע – קנה פוליה חזק מביט רובע. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: ולא אמרו אלא דבר וריעה היא, אבל לאו בר וריעה היא – קני לה אנב ארעא. מתקוף לה רב ביבי בר אביו: אלא מעתה, צונמא במה יקנה? אלא באוקמוי בה חזותא ומשטקא בה פרי – הכא נמי איבעי ליה לאוקמוי בה חזותא, אי נמי משטקא בה פרי. ההוא דאמר ליה לחבריה: מאי בעית בהאי ביתא? אמר ליה: מינף ובינתיה ואבילת שני חזקה, אמר ליה: אמר בשכונני גוואי הואי, אתא לקמיה דרב חנמן, אמר ליה: זיל ברור אבילתך. אמר ליה רבא: הכי דינא? המוציא מחבירו עליו הראיה ורמי דרבא אדרבא, ורמי דרב חנמן אדרב חנמן, דהתהוא דאמר

הכי נמי לא שטא. והיינו טעמא דהויא חזקה – שהיה לו למערער למחות בתוך שלש שנים, ואינו יכול לומר: בשביל שראיתיו מחזיק בדילוג לא מחיתי, שהייתי סבור לכך אתם עושים שאתם יראים להחזיק שנים רצופות. שהשטר מוכיח שלא בשביל כן עושים, אלא שעל מנת כן חזקה, שכן רבי יהודה משתמיך. וכן עיקר, חזק מביט רובע – באותו שדה, שלא נעבד בו ולא נורע. דבר וריעה היא – ובא עליה אי דרך הואי אמאי לא זרעתי? והלכך לא מחיתי. אלא מעתה – הלוחק מחבירו צונמא, במאי קני? להא באיזא אבילתא של שלש שנים? והואיל ואינה בת זריעה, וכי אינו קונה אותה בהעמדת שם במתותיו לרבוץ ולרעות לא תלשיחת פריה? חזקתו לא מחיתי? וכן לא קני אבג ארעא. ואבילתה שני חזקה – ואבדתי שטרי, ואתה לא מחיתי לה, כשאוודת בשטרי, אמר רבא – מערער, אמר בשכונני גוואי הואי – בחרדים הפגמים היתה עיקר דירתה, והייתי עובר דרך עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי, ולכך לא מחיתי. אמר רבא – למחזיק, וזיל ברור אבילתך – הבא עדים שדרת בבית לנדרך שלש שנים בלא אותו שם עמך, כיון כל חזקת שלש שנים, שצריך לעדים שהחזיק בה אבילת רבא חזקה גמורה. המוציא מחבירו על שטען מוכר, שהיה לוקח מחזק, עליו – למערער להביא ראיה שנשתמש עמו, וסבירא ליה לרבא דכיון שראו עדים לזה המחזוק שנשתמש בו שלש שנים – אין לזה לחוש שמא גם זה היה עמו, והואיל ולא שטענו בלתי הוים, הוה עובדא לא מתוקם אלא כיון על עדות למערער דבית זה שלו היה, אבל בלא עדות – אפילו רב חנמן מדי המחזוק נאמן כלא ראייה, שהפה שאמר הוא הפה שהשטר, דאי בעי אמר "שלי הוא מעולם", כי אמר נמי "מיכין ובינתה" – מודמן.

כשכונני גוואי הואי – הואי לי אורח ערך. ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכונני גוואי, אבל לא היה יודעם באיזה דרך היה יוצא, דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכונני גוואי – היכי הוה קאמר רב חנמן ול ברור אבילתך? דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים? ואם יאמר המערער: הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות, והעדים אינו יודעים – ופיסיד?

אבל כתוב עטירא קלא אית לה – והא דאמר ב"המפקדי" (בבא מציעא לט, א) גבי אין מרידיין לנכסי קטן: לא שטען עבדי עטירא לא שטען לא עבדי אין מרידיין – גבי יתמי החמורא.

כשכונני גוואי הואי – הואי לי אורח ערך. ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכונני גוואי, אבל לא היה יודעם באיזה דרך היה יוצא, דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכונני גוואי – היכי הוה קאמר רב חנמן ול ברור אבילתך? דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים? ואם יאמר המערער: הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות, והעדים אינו יודעים – ופיסיד?

אבל כתוב עטירא קלא אית לה – והא דאמר ב"המפקדי" (בבא מציעא לט, א) גבי אין מרידיין לנכסי קטן: לא שטען עבדי עטירא לא שטען לא עבדי אין מרידיין – גבי יתמי החמורא.

כשכונני גוואי הואי – הואי לי אורח ערך. ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכונני גוואי, אבל לא היה יודעם באיזה דרך היה יוצא, דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכונני גוואי – היכי הוה קאמר רב חנמן ול ברור אבילתך? דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים? ואם יאמר המערער: הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות, והעדים אינו יודעים – ופיסיד?

אבל כתוב עטירא קלא אית לה – והא דאמר ב"המפקדי" (בבא מציעא לט, א) גבי אין מרידיין לנכסי קטן: לא שטען עבדי עטירא לא שטען לא עבדי אין מרידיין – גבי יתמי החמורא.

כשכונני גוואי הואי – הואי לי אורח ערך. ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכונני גוואי, אבל לא היה יודעם באיזה דרך היה יוצא, דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכונני גוואי – היכי הוה קאמר רב חנמן ול ברור אבילתך? דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים? ואם יאמר המערער: הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות, והעדים אינו יודעים – ופיסיד?

אבל כתוב עטירא קלא אית לה – והא דאמר ב"המפקדי" (בבא מציעא לט, א) גבי אין מרידיין לנכסי קטן: לא שטען עבדי עטירא לא שטען לא עבדי אין מרידיין – גבי יתמי החמורא.

כשכונני גוואי הואי – הואי לי אורח ערך. ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכונני גוואי, אבל לא היה יודעם באיזה דרך היה יוצא, דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכונני גוואי – היכי הוה קאמר רב חנמן ול ברור אבילתך? דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים? ואם יאמר המערער: הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות, והעדים אינו יודעים – ופיסיד?

אבל כתוב עטירא קלא אית לה – והא דאמר ב"המפקדי" (בבא מציעא לט, א) גבי אין מרידיין לנכסי קטן: לא שטען עבדי עטירא לא שטען לא עבדי אין מרידיין – גבי יתמי החמורא.

כשכונני גוואי הואי – הואי לי אורח ערך. ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכונני גוואי, אבל לא היה יודעם באיזה דרך היה יוצא, דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכונני גוואי – היכי הוה קאמר רב חנמן ול ברור אבילתך? דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים? ואם יאמר המערער: הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות, והעדים אינו יודעים – ופיסיד?

ללא קמודיה דהא ארעא דידי הוא - פירש רבינו שמואל: דאם ממוזק זה שלש שנים, וטוען "מפליגא ובנתיה דובנה מינך קמי דידי" - דנאמן במינו דאי בעי אמר "מינך ובנתיה ואבלתה שני חוקה". אי נמי, אם יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד. והביא רביהא מהזיא דדר בקשתא בעילתא דלצקן, ובעידן כן הוא היבא עד שיש למעריב

מוזקו המוציא מחיברו - הדינו לזוקח, עליו להביא ראיות וכוות. ומאחר שאין לו ראיה - יפסיד קשיא דרבא אוקמה קשיא רוב נחמן ארוב נחמן - לדעול מוקי לה רב נחמן ביד המוכר ורבא ביד הלוקח, והבא איפבא. ורבא אררבא לא קשיא - דבכל דוכתי מוקי לה ביד המוזק, והתם מוכר כו' - כיון - דכולי גלמא קרו ליה "דבי בר סיסין" גוראין הדברים שלפיכך נקראת כן - שקנאה מבי בר סיסין, והוא אמר: לאו מבר סיסין לקחתי - עליה דידיה רמיא לגלויי והתם מוכר כו' - לאו מבר סיסין לקחתי. והוא וביא עדים דאיקריי הוא דמיקריא הכי, ולא מנהי שדות שלקח מבר סיסין היא - מוקמנא על דביה. דהא פשיטא לו דהאי דאמר ליה "נכסי דבי בר סיסין ממוננא לך" הכי קאמר: ניכסי שקניתי ממנו, ולא נכסי שלא קניתי ממנו, אף על פי שנקראין כן. בר נראית הישטיה. מי לא אמרינן ליה קיים שטרך - אחרי שהמוכר רוצה לפסולו ויחזקה על שלש השנים במקום השטר היא היא, ומאחר שהמוכר מערער על החוקה שאינה חזקה - צריך לו להביא עדים שחזקה גמורה שלא דר עמו. ובדתי תרי עובדי כסבירא לו כרב נחמן דהלכתא בותיה בדניא, אכן פוסקין פירושי רבי תננא איש רומי. מאי בעית בתאי כניא - שכל יודעין ששלח משה ליה, אמר אנא כשקווי בראי - הואי - שארין ששלח מקום, שאין החזקה מוציאה, ולא ידעתי ומכר לא מחיתי, ותנן

דאמר ליה לחבריה: כל נכסי דבי בר סיסין מניבאי לך. והוא יהיא ארעא דנהו מיקרי "דבי בר סיסין", אמר ליה: הא לאו דבי בר סיסין היא, ואיקרוי הוא דמיפיקריא "דבי בר סיסין", אתו לקמיה דרב נחמן, אוקמה בידיה דלצקת. אמר ליה רבא: דינא הכי? המוציא מחיברו עליו הראיה קשיא דרבא אדרבא, קשיא דרב נחמן אדרבי נחמן - דרבא אדרבא לא קשיא: התם מוכר קניי מנכסיה, והבא לזקח קאי מניכסיה; הרב נחמן אדרבא נחמן נמי לא קשיא: פיון דאמר ליה "דבי בר סיסין" ומיקריא "דבי בר סיסין" - עליה דידיה רמיא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא. אבל הבא, לא יהא אלא דנקיט שטרך, מי לא אמרינן ליה: קיימי שמך דקום מניכסיה? ההוא דאמר ליה לחבריה: מאי בעית בהאי ביתא? אמר ליה: מינך ובנתיה ואבלתיה שני חוקה. אמר ליה: בשוקי בראי הוא, אמר ליה: והא אית לי סהדי דכל שתא הוה איתיה תלתין יומי אמר ליה: תלתין יומי בשוקאי הוה טרידנא; אמר רבא: עביד איניש דכל תלתין יומי טריד בשוקאי. ההוא דאמר ליה לחבריה: מאי בעית בהאי ארעא? אמר ליה: מפלגיא ובנתיה דאמר לי דובנה מינך. אמר ליה: אתך לאו קא מודית דהאי

ברפיקין: היה ביחודה והחוק גלגיל - אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה באותה מלכות. דהוה שירות מעותי. אי נמי, איבא לאוקמה בעני חירום, ואפילו באותה מדינה כדלצקן בתאי פירקין. וכן פירשה הגאון כפירוש רבנא גנאל. אבל במקום שאותה שירות מציית וליכא חירום - לא מצי ענין הוה, וקיימנא לך בפירקין (לג, ב). מחזיקין בנכסי ברהו, דמחאה שלא בפניו היא מחאה. ואי טעין: לא ידעתי שהחזיק איש פלוני בקרקע שלי, ולכך לא מחיתי - אינו נאמן. דבי דיבי דארמינן מחאה שלא בפניו היא מחאה, דחזקת ברהו אית ליה ויאמר לו למחוק - כמו כן אמרו לוה שאדם חזק מחזיק בקרקע שלה, והואיל ושירותו מציית. וכן דלכבה. בשוקאי - אמר מוחזיק ולקנות אחרת, ולא ידעתי שאתה דר בבית. ובגון שיש לו בית אחר באותה העיר שהיה מתאכסם שם כל שלשים יום. וש מפרישום: בשוקאי הוה טרידנא - ולא היה לו פנאי למחור, אף על פי שידעתי. ואינו נראה בעיני.

דינא ליה בחאי שטרא דפריע חור כו'. ולא הימנא רב נחמן. אמר ליה רבא: הא אי בעיא קלתיא כיון דאתחוב לבי דינא, אי בעיא קלתיא לא אמרינן. אלמא, אף על גב דקום שריאהו דביה היהא נאמנת לומר דפרוע חור כו' דינא לאו בעיא קלתיא, השתא דאתחוב לבי דינא, פירוש שריאהו בידיה - לא חותימנא. דאם כאן עדי מינו, שעל כרחך צריכה נכשוי טענה זו שהיא אומרה, אם רוצה לפטור את הלחה. ובקונטרס פירש דש: "אתחוב" - שהיה השטר מקיים, ואין נראה לרבינו יצחק, דמה מעילא: דמכל מקום אי בעיא קלתיא, ועוד ראיה: דאמר בפרק "שבתע דהיינין" (שבתעולות לג, ב). מנה לי בידך" אמר לו יצחק, למחר אמר לו: "נתחוי לך", ונתחוי לך" - ספור. ופריך מינה (שם, מא, א) לא בעיא דאמר המלוה את חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים: והא הכא כיון דתבעיה בעדים - כמאן דאחפיה בעדים דמי, וקתני פטור. ומאי קשיא? שאני הבא דפטור, מינו דאי בעי אמר אתמול" לא היו דברים מעולם" אלא דאי כי האי גונא לא אמרינן מינו. ומה פירוש הקונטרס בפרק בתרא דעלתבות (לג, ב) עי פאשי סימנא, דאם כן אמר "חזרתי ולקחתי ממנו לאחר שעשיתיה סימן בשמך" - נאמן, דהפה שאשר הוא הפה שהתני. דמאחר שיש עדים שהיתה

שלו וגולה ממנו - אילו זכות אלא על פו של זה שעשאה סימן לו, היה חור ואמר "לקחתי ממך" - אין נראה לרבינו יצחק, ודאי נאמן אתה שני חוקה אחר שעשאה סימן. וכו' וביא לא אמרינן מינו, דכרפשישתי, דעל ידי מה שהיה ליה לטעון ויחלה אינו נאמן בכשוי. אלא נראה לרבינו יצחק, דהתם נמי חור ואכלה שני חוקה אחר שעשאה סימן. וכו' וביא לא אמרינן מינו, דכרפשישתי, דעל ידי מה יחזקן דנאמן מן המתניתא היא. ודחוקה שיש נמאח טענה זו, ודחוקה ידעתי: דאין נאמן אתה שני חוקה לומר שהיא שלו - לא עביד איניש דלובנה בתר הכי, קא משמע לן, וכן ההוא עובדא דמייתי בתר הכי איירי בשאכלה שני חוקה. ובעבורא דידן, אי הוה מייתי המחזיק סהדי דדר ביה חד יומא, נראה לרבינו שמשום כן אברדס דהוה לאוקמי לארעא בידיה. אף על גב דליכא מינו, מכל מקום טענינן לזוקח, מאחר שהיה המוכר נאמן לומר "ובנתיה מינך", במינו דאי בעי אמר "לא היה שלך מעולם". אף על גב דהא לוקח ידע שהיתה שלו, הוי כחד סהרא - מכל מקום הוי מינו, כדמשמע לקמן (לג, ב) גבי נסכא דרבי אבא, אי לא הוי מחזיב שבועה ואינו יכול לישבע - היה נאמן לומר "דידי חספי", במינו דאי בעי אמר "לא חספי" היה מבושש את העד. והבא לו הוי מחזיב שבועה, ואין נשבעין על הקרקעות. וכו' וביא גונא מצינו בסוף "המוכר" (בבא בתרא א, א) לגבי מפיקר אצל חבירו בשטר, דאף על גב דלא טענינן לימנא "אנאסור", אפילו הכי טענינן ליה "וחזרתי לך", כיון שאביהם היה נאמן בטענה זו במינו דאי בעי אמר "אנאסור". ואומר רבינו יצחק: דלא דמי להדיא ד"המוכר את הבית", דהבא, אם היה רוצה המוכר לזכות בטענה זו ו"לא היה שלך מעולם" - לא היה מעבבה הלוקח, שהרי יודע היה שהיתה שלו. כתב רבינו תנאל: ראינו לרבינו הגאונים וזכרונם לברכה דהאי מחזיק ליה ליה למחור לדינא בהדי מריה דארעא. אלא היה חובין ליה מחית בהדיה. ואין נראה לרבינו שמשום כן אברדס, דהא כל זכות שתבא לידו מוכר ראשון לשני, ולא יכל לזכות ולרמוז לו "לאו דבי בר סיסין היא" ולקח אשבחון בהדיה יגבי ההוא דדר בקשתא בעילתא ליה "לאו בעל דידיה את", אלא אי היה

אמר

זה אומר של אבותי - היה הקרקע, והרי היא שלי. וזה אומר בו, עובדא הוה, כדמוכח לקמיה. אמר רבא מה לו לשקר - לזה המחוקק במנא טוענו דשל אבותיו וירשה מהם, אי בעי אמר בו, והלכך בתיא מיגו מהימנינן ליה. אמר ליה - תלמידו אביי. מה לי לשקר, כל כוונתו על ידי האי משל ד"מה לי לשקר" לא יזכה בקרקע, שהרי עדים

אבל אכלה שית שנין בו - הקשה רבינו יצחק בר מרדכי: אפילו לא אייתי סהדי אלא דאכלה שלש שנין - היא נאמן לומר "לקחתיו קודם מינך", במיגו דאי בעי אמר "מינך זבנתה" ואומר רבינו יצחק: יצחק איהו מיגו, דמתיקא ליה ויטעון כלל "מינך זבנתה", דאין יודע אם יש לוה שחש שקראו ממנו. אמר רבא מה לו לשקר

אבל שית - אין לך מנהגה גדולה מזו. זה אומר "של אבותי" וזה אומר "של אבותי", האי אייתי סהדי דאבהתיה היא, והאי אייתי סהדי דאכלה שני חוקה - אמר רבא: מה לו לשקר, אי בעי אמר ליה: מינך זבנתה ואכלתיה שני חוקה. אמר ליה אביי: מה לי לשקר" במקום עדים לא אמרינן, הדר אמר ליה: אין, דאבהתך היא, וזבנתה מינך, והאי דאמרי לך "דאבהתך" - דקמיה לי עלה פדאבהתך; מוען וחזור ומוען, או אין מוען וחזור ומוען? עולא אמר: מוען וחזור ומוען, הדרדעי אמרי: אינו מוען וחזור ומוען, ומודי עולא, היכא דאמר ליה: "של אבותי ולא של אבותיך" - דאינו מוען וחזור ומוען. והיכא דהוה קאי בי דינא ולא מוען, ואתא אמבראי ומוען - אינו חוזר ומוען; מאי מעמיא? מענתיה אנמייה. ומודו הדרדעי, היכא דאמר ליה: "של אבותי שלקחה מאבותיך" - דחוזר ומוען. והיכא דאישתעי מילי אמבראי ולא מוען, ואתא לבי דינא ומוען - דחוזר ומוען, מאי מעמיא? עביד איניש דלא מגלי מענתיה אלא לבי דינא. אמר אממיר: אנה הדרדעי אנה, וסבירא לי דמוען וחזור ומוען. והלכתא: מוען וחזור ומוען. זה אומר "של אבותי" וזה אומר "של אבותי", האי אייתי סהדי דאבהתיה ואכלה שני חוקה, והאי אייתי סהדי דאכלה שני חוקה - אמר רב נחמן: אוקי אכילה לבהדי אכילה, ואוקי ארעא בחוקת אבהתא. אמר ליה רבא: הא ערות מוכחשת היא אמר ליה: נהי דאייתכחש באכילתה,

- 1 אדריך היא, ונג החוקק אינה כלום - שהרי
- 2 אין עמה טענה כי אם טענת שקר. והלכה
- 3 כאבי, שהרי רבא הוה הודה לה, כדמוכח ואילו. הדר
- 4 אמר ליה איני בו - גמשהו שווי ממשטין אותו
- 5 כאבי, הוצרך לחזור ולטעון כן. דיקא נמי
- 6 דקאמר גמרא: אמר ליה אביי, ולא קאמר "אביי אמר". הדר אמר ליה - הוהא דאייתי עדי
- 7 חוקה לבי דינ. דסמך עלה דאבהתיה - הייתי
- 8 סומך ומובטח על קרקע זו כאילו היא של
- 9 אבותי, לפי שהחוקיק בה בשופי ובעדים,
- 10 וקניתה מאבותיך. ובעי גמרא: טוען וחוזר וטוען
- 11 - יכול אדם לטעון בבית דין, שמוען בבית דין
- 12 מה שהוא רוצה, וחוזר וטוען לתקן דבריו
- 13 הראשונים? עולא אמר מוען וחזור ומוען -
- 14 טוען בבית דין מה שהוא רוצה, וחוזר אחרי כן
- 15 לטעון דברים אחרים לתוך דבר הראשונים
- 16 אף על פי שמכחישים קצת. בזה שחור וטען; האי
- 17 דאמר "דאבהתך" - דסמך עלה כדאבהתיה
- 18 ומודי עולא - אף על גב דמהימנינן ליה להאי
- 19 דטעין עולא - שהרי עסק לגמרי דברים
- 20 כדאבהתיה, שהרי עסק לגמרי דברים
- 21 הראשונים. וכן הלכה, דפסקין למוען בעולא.
- 22 ומודי נמי עולא - כל היכא דהוה קאי בי דינא
- 23 ולא טען תיקון דברים הראשונים, אלא אחר
- 24 שיצא מבית דין חזר לבית דין ותיקן דבריו
- 25 הראשונים - שאינו חוזר וטוען היכא דמכחשין
- 26 קצת. מענתיה אנמייה - אודהבו וקרבוה. ומודו הדרדעי - בזה שטען מתחילה "של אבותי" וחזר וטען "של אבותי שלקחה מאבותיך" (דחוזר וטוען, ומחמיא, דאינו עוקר דבריו הראשונים כלל, אלא מוסקי עליהן. וכיון דהחוקק בה שלש שנים - מהימנינן לה בידיה. חוקק שני עמה טענה היא, דמה לו לשקר, דאי בעי אמר "מינך זבנתה ואכלתיה שני חוקה", כי אמר נמי "של אבותי שלקחה מאבותיך" - מהימנינן, ואף על גב דגבי יורש קיימא לו לקמן בפירוק דאין צריך טענה, מאחר שהחוקק בה שלש שנים, היאך הוה שניש אבוי, אבל ראיה בעי שהחוקק בה אבוי יום אחד - הכא אין צורך להביא עדים שהחוקק בה אבוי כלל, שיהי זה טען טענה ומוען וחוקק שני עמה טענה היא. אמרי נמי נהרעי - כל היכא דאישתעי מילי מאבראי לבי דינא קודם שטען כלום בבית דין, ולא טען מה שהוא טוען עכשיו בבית דין, ואחא לבי דינא לטעון טענות שעוקרות לגמרי את הראשונות - דחוזר וטוען, דלא מגלי מענתיה - שלא ילמד מהן מי שבגדו, וכן לבו ממתלה קודם שיבא לבית דין להשיב עליהם. וכן הלכה. והני מילי - טענות בעלמא, אבל טען בפירוש בפני עדים חוץ לבית דין "חייב אני מנה לפלוני" - הרי הודה לו, ושבו אני יכול לכפור בבית דין, וסבירא לי החוזר ומוען - כלומר, אנה נמי נהרדעי אנה, ופליגנא עליהו דהדרדעי. והלכתא חוזר ומוען - חוקק לשון הראשון, אף על פי שמכחישים קצת, הואיל שיש עוקר לגמרי, כדלעיל, וזה אומר של אבותי - ולא כוללתו שני חוקה, אותו שלש שנים שאתה טוען - אני אבותי ולא אתה. והאי אייתי סהדי דאכלה שני חוקה - אותן שלש שנים עצמן שהעלה אלו הראשונים עליהם, ובאו אלו הכחישים. אמר רב נחמן - ערות דאכילה בטלה, דאוקי ערות שן אכילה כנגד ערות שניה של אכילה, וחרי מכחישים זה את זה. אבל בערות דאבהתא דלא אתכחשת - ערות קיימת, ומוקמינן ביה ערות מוכחשת היא - כיון דהני שתי כחות מוכחשות זו את זו, אחר חוק פסולה לכל ערות שבעולם, ואחרי שאין לברר איזו הפסולה - תיבטל ערותו לגמרי.

באבתא

באבתא טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות - הכי נמי דרבימיניהו ואפילו היכא דליבא דפסידא דלקוחות לא מפסל למפרע אפילו להדיא לישא, מדבעי תהם: מאי איבא כן האי לישא להאי לישאנא? ולא קאמר: איבא בנייהו להיבא דליבא פסידא דלקוחות. ועוד קשיא, דקאמר בסמוך: אליבא דרבא חסדיא כולי עלמא לא פליגי. משמע דרב נחמן לא מצי סבר בשום ענין כרבא חסדיא דחוקק ליה חסדיא שקרי, ומנא ליה דלמא סבר רב נחמן נבאמן וליבא הוא נפסל ומיהו, הא איבא למימר משום דלא קיימא לו כרבא. ונראה דסוגיא דהבא כהדיא לישאנא דחידוש, אבל ללישאנא דפסידא דלקוחות - סבר דלא אמר ליה רבא לרב נחמן מעולם הכי. ולרבינו יצחק בן אשר נראה דלא דמי חך דהבא להדיא ד"מרובה". דהתם גניבה ותיבחה תרו מילי גניבה, ולהכי אנגיבה דלא איתום - לא איתום, כיון דליבא הוא נפסל אלא הכא. כי איתכחוש אביכלה - איתכחוש נמי אבאתא, דאבאתא בלא אביכלה לא חמינ; דהוי מוקמינן בידיה דאת ליה סהדי דאכלה שני חוקה, דנאמן לומר "היתה של אבותי יום אחד", במיגו דאי בעי אמר "מינך זבנתה". ומיהו, אבתי דחשיב לה גמרא בערות אחת - לא אתי שפיר.

טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות - הכי נמי דרבימיניהו ואפילו היכא דליבא דפסידא דלקוחות לא מפסל למפרע אפילו להדיא לישא, מדבעי תהם: מאי איבא כן האי לישא להאי לישאנא? ולא קאמר: איבא בנייהו להיבא דליבא פסידא דלקוחות. ועוד קשיא, דקאמר בסמוך: אליבא דרבא חסדיא כולי עלמא לא פליגי. משמע דרב נחמן לא מצי סבר בשום ענין כרבא חסדיא דחוקק ליה חסדיא שקרי, ומנא ליה דלמא סבר רב נחמן נבאמן וליבא הוא נפסל ומיהו, הא איבא למימר משום דלא קיימא לו כרבא. ונראה דסוגיא דהבא כהדיא לישאנא דחידוש, אבל ללישאנא דפסידא דלקוחות - סבר דלא אמר ליה רבא לרב נחמן מעולם הכי. ולרבינו יצחק בן אשר נראה דלא דמי חך דהבא להדיא ד"מרובה". דהתם גניבה ותיבחה תרו מילי גניבה, ולהכי אנגיבה דלא איתום - לא איתום, כיון דליבא הוא נפסל אלא הכא. כי איתכחוש אביכלה - איתכחוש נמי אבאתא, דאבאתא בלא אביכלה לא חמינ; דהוי מוקמינן בידיה דאת ליה סהדי דאכלה שני חוקה, דנאמן לומר "היתה של אבותי יום אחד", במיגו דאי בעי אמר "מינך זבנתה". ומיהו, אבתי דחשיב לה גמרא בערות אחת - לא אתי שפיר.

טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות - הכי נמי דרבימיניהו ואפילו היכא דליבא דפסידא דלקוחות לא מפסל למפרע אפילו להדיא לישא, מדבעי תהם: מאי איבא כן האי לישא להאי לישאנא? ולא קאמר: איבא בנייהו להיבא דליבא פסידא דלקוחות. ועוד קשיא, דקאמר בסמוך: אליבא דרבא חסדיא כולי עלמא לא פליגי. משמע דרב נחמן לא מצי סבר בשום ענין כרבא חסדיא דחוקק ליה חסדיא שקרי, ומנא ליה דלמא סבר רב נחמן נבאמן וליבא הוא נפסל ומיהו, הא איבא למימר משום דלא קיימא לו כרבא. ונראה דסוגיא דהבא כהדיא לישאנא דחידוש, אבל ללישאנא דפסידא דלקוחות - סבר דלא אמר ליה רבא לרב נחמן מעולם הכי. ולרבינו יצחק בן אשר נראה דלא דמי חך דהבא להדיא ד"מרובה". דהתם גניבה ותיבחה תרו מילי גניבה, ולהכי אנגיבה דלא איתום - לא איתום, כיון דליבא הוא נפסל אלא הכא. כי איתכחוש אביכלה - איתכחוש נמי אבאתא, דאבאתא בלא אביכלה לא חמינ; דהוי מוקמינן בידיה דאת ליה סהדי דאכלה שני חוקה, דנאמן לומר "היתה של אבותי יום אחד", במיגו דאי בעי אמר "מינך זבנתה". ומיהו, אבתי דחשיב לה גמרא בערות אחת - לא אתי שפיר.

וזה באה בפני עצמה ומעידה - תימה לכן לרב הונא בין לרב חסדא. נהניניהו לבתראי, במינו דאי בעי פליגינא לקמאי בגולתנא ומידה. במינו דאי בעי הוי מתי לוה - ליכא להכחשה, ופליגינא לחזיקין פן יחמו גם הם. ועריה לוי דמינו במקום עדים לא אמרינן. (ועוד) דמינו לא יוכל לסייעם יותר משני עדים, אפילו דין עמון

מאה עדים - אין נאמנין, דהרי כמאה. ועוד
אומר רבינו יצחק: לרא שיק מינו, דאין דעת
שניהם שהם זכאי שירצה לטעון לא יטעון זה.
ורב שומר רב הונא - תימה: דכפר שני
דכתובות (יש, ב) תניא: שנים שהיו חתומין על
השטר ומתו, ובאי שנים ואמרו שכתב דם הוא,
אבל קטנים או פסולי עדות או אנוסים היה, אם
כתב דים שנים ואמרו שכתב דם הוא - אפריכי:
ומגבינן כיה בשטראי: תרי ותרי נעוה ומסכי התם
(כרבי) (ורב) נחמן דלא מגבינן כרבי. ואוקי תרי
להדי תרי, ואוקי ממונא בחוקת מריה. ואמאי לא
מגבינן ביה דרב סבידא ליה הכא כרב הונא,
דכרשים הם לעדות אחרת. דבמוקמי להו אחזקת
כשרות, התם כעדות אחרת דמי, דהא אין
מכתישים אלא את החתומים באת המזלה, שהיו
אומרים אי חייב לו כלום, אלא שאמרנו אינכם
נאמנים בדבר זה, דפסולים הייתם. הוה להו למימר
דנאמנים, כמו הכא דכרשים, אף על גב דאלו
מכתישים אותם ופסולים וחושבין אותן כשאר
פסולים בלב דרב עדות ואומר רבינו יצחק: דבי
אמרו קטנים היו - ליכא לאוקמינהו אחזקיהו.
וכן אנוסים נמי - לא מפיקי להו מוחקת כשרות,
דאמרינן: אנוסים היו ממתת נפשות. ופסולי עדות
היו - איכא למימה: כגון שפסולים היו
משגלדה, שאומרים: קרובים היו ועבשו נתרדקו.
ורבא ברב חסדא - ואם אמרנו, אם כן אמאי
חשיב רבא כ"מריבה" (בבא קמא ע"ב, ב) ובפרק
"זה חרור" (פטרודין ד"א, כ) על זמנא חידוש הוא,
ואין לך בו אלא משעת חידושה והלא מה שהוא
נפסל אינו חידוש, דהא מן עדים היה להיות
לשניהו פסולים, כמו בשני כתי עדים המכחישהו
זאת או - לא היה חידוש אלא מה
שהמזיקין כשרים ואומר רבינו יצחק: דרבא דאמר
חידוש הוא - לא היה אלא לפי המסקנא, דאתי
שפיר כרב הונא.
אנן אחתינן ליה מאן מסקנת ליה - ואם היה
אותו דלית ליה חזקת אבתיה מוחזק
החילה - אתי שפיר "אחתינן" ורמסקין,
שנעמידה בידו כאלה היה החילה. ואפילו לא
היה מוחזק לאו חלה זה, מצי לפרשי: אחתינא
ליה - לתתה לזה, ומסקנא ליה - שנוציאנה
מידו, והא דין כל דאלימ גבר. רבינו יצחק **ואם**
(כ"ב) מוקי כנסית לאחד מעדיה, ואומרת "ברי לוי",
אבל נסת ואחר כך באו עדים היה לא תצא - וטעמא משום זילתא דבי דינא. וקשה
לרבינו שמעון בן אברהם: דעל כרחיך לא טעמא משום זילתא דבי דינא הוא. ואם
אפילו לא נשאת, אלא התירוה לנישא - תנשא, כדממע בכל הסוגיא דאיכא זילתא
אפילו לא נעשה משום וכי תמא: דאין הכי נמי, ורשאתא דקאמר - היינו שהתירוה
לנישא, ושבו לא תצא מהחירתה הראשון - וטעמא משום ואחר כך נשאת לא מצי לפרשי
התירוה לנישא, אלא טעמא משום. ועל כרחיך דטעמא דמסקינא לא נשאת לא מבעל, ולא
משום זילתא ויש לומר: לעולם טעמא משום זילתא. והוקא נשאת ואחר כך באו עדים
איכא זילתא דבי דינא. שכבר נאסרה לכל העולם כיון שנשאת, נמצא מה שחזרין לאסרה
לעד נשאת לו - אין חזקת אלא בעבורה, אבל אם באו עדים קודם שנשאת - ליכא
זילתא, דעל כרחיך צריכין לחזור מהחירתה הראשון כדי לאסרה לכל העולם - הלכך ליכא
זילתא אם אסריס אותה נמי לעדיה. רבינו יצחק.

אלעור לקמהו בשמעתינן. **אמר רבי אלעור אייתי** - אין מעלין על פי עד אחד - כגון שיש על הבקו עוררין, עדים שפסולים אחת, כדמפרש בסמוך. ולפרש דברי רבי יהודה
בא, ולא לחלוק עליו. **אבל אין עליו עוררים** - ואלא קול פסול בעלמא. כדמפרש לקמה - מעלין על פי עד אחד שמוכחש את הקול. רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעור
- דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רבן שמעון בן גמליאל דליתו חד נאמן, וכי אמר מעלין - במקום שאין עוררין קאמר. ערעיר חד **איכא בנייהו** - והא דקתני: כגון
שיש עליו עוררין - היינו עד אחד הפסול. ומכחש עד אחד המוכשר. רבי אלעור כבר ערעירי חד - הוי ערעיר, ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו.

והאמר

כדאכתתא מי איתבשח - עדות של אבהתא קיים הוא. והכל מודים בו. המכחישות זו
אחת זו - בעדות אחת, כגון שנים אומרים: פלוני הוא מפלוני מנה, ושנים אחרים
הכחישו - ואמרו: לאו ממנו כלום, שרירי אחרים הוים שעתא אמה, ושנים ממנו
היה עמנו הלוח כל אותו הזמן, ולא לוח משום אדם כלום. ובעדות כזה לא האמינה

באבהתא מי איתבשח? לימא, רבא ורב נחמן
בפלוגתא דרב הונא ורב חסדא קמפלגי. דאיתמר:
שתי פתי עדים המכחישות זו את זו - אפוא רב
הונא? זו פאה פלגי עצימה ומעידה, וזו פאה בפני
עצימה ומעידה, רב חסדא אמר: בהדי פתרי שפירי
למה לוי, לימא, רב נחמן דאמר פריב הונא, ורבא
קרב חסדא? - אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא
פליגי. פי פלוני - אליבא דרב הונא; רב נחמן קרב
הונא. ורבא: עד פאן לא קאמר רב הונא - אלא
לעדות אחרת, אבל לאותה עדות לא. הדר איתי
סהדי דאבקהתיה היא. אמר רב נחמן: אנן אחתינהו
אנן מסקינן ליה, זילותא דבי דינא לא היישין.
מתיב רבא, ואיתימא רבי ועריא: שנים אומרים "מת"
ושנים אומרים "לא מת", שנים אומרים "נתגרשה"
ושנים אומרים "לא נתגרשה" - הרי זו לא תנשא,
ואם נשאת - לא תצא; רבי מנחם ברבי יוסי אומר:
תצא. אמר רבי מנחם ברבי יוסי: אימתי אני אומר
תצא? כיון ששאו עדים ואחר כך נשאת, אבל נשאת
ואחר כך באו עדים - הרי זו לא תצא אמר ליה:
אנא סברי למעבד עובדא. השתא דאיתבינת את
ואותבן רב המנעיא דפסילי - לא עקדינן בה עובדא.
נפק עבד עובדא. מאן דהוא סבר טעוהא היא
בידיה; ולא היא, אלא משום דתליא באשלי רברבי.
דתנן, רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהונה על פי
עד אחד; אמר רבי אלעור: אימתי? במקום שיש
עוררין, אבל במקום שאין עוררין - מעלין לכהונה
על פי עד אחד; רבן שמעון בן גמליאל אומר משום
רבי שמעון בן הפסן: מעלין לכהונה על פי עד אחד.
רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעור וכן איתמר.
ערער חד איפא בנייהו, ולא אלעור סבר: ערער חד,
ורבן

ותורה האחרונים יותר מן הראשונים, אלא
בעדות הזימה, כגון שמעידים על העדים עצמם:
עמנו הייתם במקום פלוני - ולא ראיתם שלהם.
זו אמר בפני עצמה פלוני - כשאר עדות
שבעולם, ולא נחזקתה בפסולה מספק. וזו כהא
ב" - בעדות אחרת, אבל אחד מכתב זו ואחד
מכתב זו - אין מנשפירין לעדות אחת, דהא אחד
מהם פסול בדבאי, ואין כאן אלא חצי עדות.
וטעם דרב הונא - משום דאוקי גברא אחזקה,
ולא תפסלינהו מספק. אמר רב הסדא בהדי
סהדי שקרי לפי זה, ולא יעידו בשום עדות
בעולם, דאוקי ממונא אחזקה, ולא הריצינא
מספק, שמא העדים פסולים. לימא רב נחמן -
שכמשר עדות דאבהתא שתרעידו עדים
מוכחשים, היינו עדות אחרת שלא הוכחשו
בו, כדרב הונא שהכשרים בעדות אחרת לא
הוכחשו בה. אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא
פליגי - לומר כל אחת: אלא סבידא ברב
חסדא. דודאי רב נחמן לא סבידא ליה כרב
חסדא, דהא רב חסדא אפילו בעדות אחרת
בעלמא פוסל, כל שכן בעדות דאבהתא,
שהוכחשו העדים מאכילהו באותו עדות של
אותו קרקע. אבל באותו עדות - דארתו קרקע
עצמא, ואין בה ליה מזה, וכל דאיתיה גבר
הדין על פיה, כדמוכח לקמן; אכן אחתינן. הדר
איתי סהדי - אותו שפסידו רב נחמן.
דאבהתיה היא - הדר לשיהם עדי חזקה ועדי
אבות, ואין בה ליה מזה, וכל דאיתיה גבר
כדאמר רב נחמן לקמן בשמעתינן. אנן מסקינן
ליה - כלומר, לא נחזיק את זה יותר מזה,
הואיל ועדות הבהים שהיו. זילותא דבי דינא
- שמא ילגלו נתיבות על בית דין על
שטורתינן את דיניהם, דמי לחובא ואיטולא.
שנים אומרים מת - אשה שהלך בעלה
למדינת אים, ובאו שנים ואמרו לו: מת בעליך,
ושנים אומרים: לא מת. אי נמי, שנים אומרים
נתגרשה בחיי בעלה ואינה זוקקה ליבם, ושנים
אומרים: לא נתגרשה, וזוקקה ליבם. אי נמי
כגון שהיה בעלה קיים, ובאין להתירה לאחד
- הרי זו לא תנשא. דאוקי תרי להדי תרי,
ואיתתא בחוקת איסור אשת איש קיימא. **ואם**
מכתי ליה תרי וניהו, בעליה באשת תלוי אש ומשני, אמר רב ששת: כגון שניסת
לאחד מעדיה. ותו פריכין: היא גופא באשת תלוי קיימא ומשני באמורת "בין ילי שמת
בעלי". כגון שבאו עדים - האחרונים, שאמרו לא מת, ולאחר כך ניסת. לפיכך תצא.
שרירי באיסור נשאת, שאילו שאלה מבית קיד - והיא סורכן לה לנישא. אבל אם נשאת
על פי עדי מיתה, שהתירוה ביה קיד לנישא, ואין סורכן בה באו עדים שהוא קיים - לא
תצא. דהיישקין זילותא דבי דינא. ודקן רב נחמן, למפריב בעדיה - מהמתנין ליה -
ומסקינן ליה, ולא ניווש זילותא דבי דינא. דאיתבינת - השיבותינן מברייתא זו. ואתבן
רב הגמטא - השיב לו כמו כן מרוא ברייתא דרבי מנחם ורבנן. נפק עבד - רב נחמן
עובדא, ולא חש זילותא דבי דינא. מעותא היא כרייה - שכל נזכר מן רבא ברייתא
לדעיל. ועוד, דאמר "לא בערינן בה עובדא", דתליא באשלי רברבי - רבי יהודה רבי
אלעור ורבן שמעון בן גמליאל, כולוהו סברי ולא חיישין זילותא דבי דינא.
כדמפרש רב אשי ממסקנא. אין מעלין לכהונה - לחזוקי אדם בבדן - אבל כדמפרש רבי
ולעבד עובדא, ולישא את כפיו - על פי עד אחד המעיד שזוהא חזק, כדמפרש רבי

ורבן

ורבן שמעון בן גמליאל כבר ערער תרי – בעיניו, אבל במקום ערער אחד – היו עד אחד נאמן להכשירו. והא אמר רבי יוחנן – לא אתפרש היבא קאי, ונפק עליה קלא – קול בעלמא, על דעת יורתא ואחתניה – כל בבבונה, עד שבידוק את הדבר, שמעלה היא בבבונה. וכל זה עדות לשון הוא בלא צורך, דבכל קול נמי מיתוקמא שמענתא, ספיר

- 1 בעד אחד מכשר מעיקרא, ועד אחד בסוף.
- 2 ושנים עדים עוררים בתניהם, כדמפרש ואויל.
- 3 אלא משום הכי נפק ליה? דבעי למימר: ואתא.
- 4 עד אחד ואמר דכחן גמור הוא ואסקיניה.
- 5 דלמאי אתא עד אחד להכשירו, אלא אם כן יצא עליו פסלות קודם לכן. ואסקיניה –
- 6 דבמקום קול היו עד אחד מהדמן. ואחתניה –
- 7 דאחד במקום שנים אין דבריו חזקים. ואמא עד אחד –
- 8 לבסוף, ואמר דכחן גמור הוא, והוה ליה שנים מכשירין. ודבולי עלמא – בין רבי אלעזר
- 9 בין רבי שמעון בן גמליאל, מצרפין עדים המעידים זה על פני שני בעדיה. ועדות. הוה נמי יש לנו לצרף מן הדין עד ראשון ועד אחרון
- 10 המשטרין, וכבשירו ליה. אם לא מפני זילתא דבי דינא. כדמפרש ואויל. דרבי אלעזר כבר כיון
- 11 דאחתניה – על פי שני עוררין. ובדין הורדנהו דבכל מקום האמניה תורה שנים – תו לא
- 12 לסיק עליה על פי עד אחד זה השני, אף על פי שיש לצרף על פי הראשון ולהכשירו ליה, דאוק
- 13 תרי לבבדי תרי ואוקי גברא אחזקיה וכדברת קמייתא, דהוה מוחוק לן באבוא דכחן הוא, וגם
- 14 הכשרונה תחלה על פי עד אחד. קודם שבאו עוררין. דהיישין זילתא דבי דינא –
- 15 שהורידוהו על פי עוררין, ונכשיו ויעלו ויבטלו דבריהם. והכי קאמר רבי אלעזר: אימתי אין
- 16 מעלין על פי עד אחד הבא לבסוף – בומן שיש עליו עוררין שנים הפוסלין אותו, הלכך לא
- 17 מנינא עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם הראשון המכשיר. דאף על גב דאיכא למימרא: אוקי תרי מכשירין לבבדי תרי פוסלין, ואוקי

גברא אחזקיה ויהיה כשר – אפילו הוא מסקינן ליה, משום זילתא דבי דינא. והאי דאסקודו מעיקרא על פי עד אחד הבא להכשירי הקול – לאו זילתא דבי דינא הוא. דמאי דאחתניה – בשביל קול בעלמא הוא, וכדי לחזור ולהעלותו אחר שבידוק הדבר הורדנהו. הלכך, כי הדר מסקי ליה, ליכא זילתא. אבל כשהורדנהו על פי עדים – מן הדין הורדנהו, וכי הדר מסקי – איכא זילתא. ואנן מסקינן ליה – ואי קשיא: תרי ותרי גינה, ואמאי מסקינן ליה? והוה תרי תרי: אוקי תרי לבבדי תרי, ואוקימיה אחזקיה קמייתא, דאסקודו על פי עד ראשון שהיה נאמן, דהא אבתי אין עוררין, דקול לאו עוררין הוא. אי הכי – דרבי אלעזר הישי זילתא דבי דינא. מאי ארמי? עד הבא לבסוף, דהתא אין מעלין משום זילתא כדקני מיתניתין: אין על מעלין על פי עד אחד בומן יש עליו עוררין, ואי על פי שנים – מעלין. אפילו תרי אתא הדר הדין נמי, בפעם שנים לרבי אלעזר לא מסקינן ליה אלא אמר רבי איש דבולי עלמא בוי' – והיינו אשלי רברבי דלעיל. והבא בלצה עדותן קאי מ'פילני – לרבי אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון, והאיל ולא העידו שניהם כאחד, כרבנן דפליגי אדרבי נתן, אבל אם באו שניהם ביחד – הוה מסקינן ליה ומסקינן ליה ומסקינן ליה. ומתוקן לן בדין דכחן הוא, ולזילתא לא הישנין. רובן שמעון בן גמליאל כרבי נתן. דהני תנאי – רבי נתן ורבנן. ודתיא אין עדותן מצטרפת – אין צורך כאן בהאי מחלוקת דרבי יהושע בן קרחה ורבנן. אלא כך היא ברייתא שזלימה בעדותה "זה בורר", ומשום גררא אסינא רבא. "עך שירא שניהם כאחד – את העדות, לאפוקי אחד אומר" בפני ה"לוחז" ואחר אומר "כפי הורה לו עליו". אפילו בזה אחר זה – אחד אומר "כפי הורה ליה פלוגי מפלוגי בני" והאחד אומר "ביום שני ראיתיו גם אני שלוח ממנ" – דמכל מקום אמנא קא מסהדי. ותנא קמא סבר: אמנא קא מסהדי האני לא קא מסהדי האני. ורזה ליה לגבי מנה חצי עות. וטעמיהו מפרש בסנהדרין מקרא ומסביר. אין עדותן פוסלין ליה. והתחבול בעדות דין, ואפילו ואו שניהם כאחד, עד שיעידו שניהם כאחד ביום בית דין. ופלוגתא אחריתי היא, ולא רבי יהושע בן קרחה קאמר לה. ורבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל בפלוגתא דרב נתן ורבנן פליגי. רבי נתן אומר בוי' – וטעמיהו מפרש תהם ספיר מקרא ומסביר.

אמר

זיה לומר זה כהן". דאמתניתין דהבא קאי. ואם תאמר: כיון דאמתניתין דאיכא קאי, והכי פריך מניה תהם וברקא קמא דרבינא (ט, א), דלמא לא דקאמר רבי יוחנן אין ערער פחות משנים – היינו משום דאיכא עד אחד דמכשר ויש לומר: היגמרא עד דרבי יוחנן מירי כדמסיק, דבא עליו קול שהוא בן גרשה, ואחר כך בא עד אחד דמכשר להסיי קהול, ואתו בי תרי כו'. ובהכא גזנא אמר רבי יוחנן דאין פחות משנים. ואף על גב דעד אחד שוכשעי חוקול מליתנהו זמי, שהרי הגע גרוע מן הקול אם לא החוקה, שהרי חוקול פוסל והעד אינו פוסל.

אין ערער פחות משנים – לא בא לאפוקי אלא עד אחד, אבל קול פוסל כדמסקין. עליה קלא ואחתניה – לאו דוקא אחתניה, אלא כלומר: גמליאל ירד. דאי דוקא אחתניה – אמאי אסקיניה? והא איכא זילתא ובתי דין וליכא למימרא: ליכא זילתא אלא כשהורידו שתי פעמים. דבשמעתתא מוכח דאפילו בתווא זימנא אוקי זילתא. אי נמי, הורדה גמורה קאמר. וליכא זילתא דבית דין אלא היבא הורידוהו על ידי עדות. אבל בתורה שני על ידי חוקל – ליכא זילתא. אפוא חד סהדא אסקיניה – ואף על גב דאמרין בפרק "המגרש" (גיטין פט, א) דלא מבטלין קלא גבי גרשה לבתן – משום דאיה ליה תקנה. אבל הכא דאי לא מסקינא ליה פסול לעולם – מבטלין. אי נמי, בתרומה מסקינא ליה. אפוא מסקינן ליה – דאוקי תרי בבדי תרי, ואוקי גברא אחזקיה, דמחוק לן דאביו בתי דין. ותימא: דאלימא דתרי

- 1 **ורבן שמעון בן גמליאל סבר: ערער תרי, והאמר רבי יוחנן: דברי הכל אין ערער פחות משנים אלא ערער תרי, והבא במאי עסקינן – גגון דמחזקינן ליה באבוא דתאי דכחן הוא, ונפק עליה קלא דגן גרשה וכן הלצה הוא ואחתניה, ואתא עד אחד ואמר דכחן הוא ואסקיניה, ואתו בי תרי ואמר דגן גרשה וחלוצה הוא ואחתניה, ואתא עד אחד ואמר דגרשה הוא. ודבולי עלמא – מצרפין עדות. והבא במיחש לזילתא דבי דינא קא מ'פילני, רבי אלעזר סבר: כיון דאחתניה לא מסקינן ליה, היישין זילתא דבי דינא; ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אפן אחתניה ואנן מסקינן ליה, ולזילתא דבי דינא לא היישין. מתקורף לה רב אשי: אי הכי, מאי איריא חד? אפילו בתרי נמי אלא אמר רב אשי: דכולי עלמא – לא היישין זילתא דבי דינא, והבא בלצה עדות קא מ'פילני, ובפלוגתא דהני תנאי, דתינא: לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד; רבי יהושע בן קרחה אומר: אפילו גוה אחר זה. אין עדותן מחקימת בבית דין עד שיעידו שניהם כאחד; רבי נתן אומר: שומעין דבריו של זה היום, ולכשנבא חבירו למחר שומעין דבריו. והוא דאמר לתכרייה: מאי בעית בהאי ארעא? אמר ליה: מינד ובינתה, והא שטררא, אמר**

"האומר" בקדושין (סו, א) גבי ניאי המלך: "ויבוקש ולא נמצא", והכי מצינו אילמאי דתרי אמרי אישכבאי, תרי אמרי לא אישכבאי – לאו תרי גינה, ולא חיות דסבמתי אמרין אחני, ואמאי לא נמצא? והשתא מאי קא פריך? אדרבה, אית לן למימר: אוקי תרי בבדי תרי, ואוקי גברא אחזקיה, ואוקי ניאי אחוקת אמר דלא אישכבאי ופירש תהם קבנטריס: דחוקת האם לא מניחא לה כשהיא תניא, לפי שאין עדים באין לפסול את האם כלבונה, אלא להעיד על ניאי. ואין גברא רבני יצחק: דלמא ליה חוקת האם כלבן, והאם לאונית יכול לחיות שתהא האם כשרה אם לא יהיה בהן כשר? ועוד: דהבא. אף על גב דעל הבן מעידים לפסלו – מהניא ליה חוקת האם להכשירו ונראה לרבי יוחאי: דהיינו טעמא, משום דמסקינן בפרק "ארבעה אחין" (בבמות ל"א, ב) דכל תרי ותרי יבוא ספיקא דרבנן. והאם נמי הוי ספיקא דרבנן, ולהכי פריך תהם: ספוק אנה, דנהד דומארייתא אמרין אוקי תרי בבדי תרי, ואוקי איתתא אחזקה – מכל מקום מדרבנן יש לפסולה. והבא לענן תרומה דרבנן קהילי, להחירו בה בתרי תרי, ולאוקמה אחזקה. והא דאמר לעיל: שנים אומרים מה ושנים אומרים לא מת כו' אבל נשאת ואחר כך באו עדים לא תנא. אף על גב דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא, דומארייתא אין לן לאוקמה אחזקה דהיא אתא איש, והיא ליה חוקת אשת פ' בשנאת לאחד מעריה אמר רבנן: דאיתא חוקה דרייקא ומינא. ורביה ליה חוקת אשת איש. ואם תאמר: כי איכא שני עדים לא דייקא, דליכא חומר בסופה, כדאמר ב"האשה רבה" (שם פ"ב, ב), ושאת שלב שרוא – מתורת לחזור לו. ומפרש תהם דבינא ששאת בעדים יש לומר: הואיל ומכחישים חז את זה – איכא חומר אם התמודדו החת בעטנת ברי שלא. ובאשת אומרים שנים אומרים לא תנא, ושלב עליה ושנים אומרים לא תנא בשנאת ואחר כך באו עדים: הא לא דייקא דדוקא במת הוא דרייקא, שירא שמא יבא וידע הכל של מה, ואימיה נאמנת לומר תגרשה, ושלב בפני בעלה מעריה חוקה. ועוד: היבא דאיכא עדים אשת איש לא מעיז ומעריז ויש לומר: דליכא ביעוב דהיא, ומיעיז חוקה אשת איש. ולעולם יראה שמה ואין לספולו בגולות. ולא תאמר: למאי לדי עד באומר "ברי לי איירי, מאי קאמר" דהא גופא באשם תלמי קיימא? הוה ליה למימר "בחסאת קיימא" ויש לומר: דפריך, אפילו אמר דתרי ותרי תהם ספיקא דאורייתא. כדפירש בפרק "ארבעה אחין" (שם פ"א, א) מכל מקום באשם קיימא. ואין להאריך, ובתבובות (ב"ב, פ"ד) פירשתי.

אמאי

אמאי קא סמכת אחאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא — תימה: דליהמנה במיגו, דאי בעי אמר "שטרא מעליא הוא" ותיריך רבינו יצחק ברבי מרדכי: דלא אמרינן מיגו להוציא ממונן. ומה שדוא ממוחז בקרקע — אינו כלום, דקרקע בחזקת בעליה קיימא. כיון שאין לו שטר ולא חזקה, אלא בדברים מעליא — שאומר "שטרא מעליא הוא לי ואירכס".

ולא אמרינן מיגו אלא להחזיק ממונן, שיכול לפרוע עצמו על ידי מיגו. אי נמי: אם יש לו שטר או חזקה, חיי הוא לפרוע דאיתנו — או זה יכול לקיימו על ידי שטר. כמו נמי: "אין זבנה מינך" מדי דאי בעי אמר "מינך זבניתה ואבלתיה שני חזקה". ואין נראה לרבינו יצחק, מרלא מפרש טעמא הכי בהדיא — משמע דלאו משום הכי הוא. ונראה לרבינו יצחק: טעמא דריבא יוסף דלא אמרינן מיגו הבא — כיון דלית ליה הבא מיגו אלא אם כן שקר תולה, שחוזרין לשקר תולה ולומר "הוא שטרא". אי נמי, משום הכי לא אמרינן "הוא הבא מיגו" — משום חזקת חזור וטוען, דבעיקרא טען "הוא שטרא", ועתה חזור בו מודה דחספא בעלמא הוא, אלא שטרא מעליא הוא לי.

והלכתא כוותיה דרבה בארעא — רבינו שמואל פירש דמספקא ליה במאי הלכתא. הוצרך לדחוק ולפרש ולחלק בין פסיקא דהר"י ותרי פסיקא דרינא. הוא דלא אוקמה בחזקת מרה קמא כמו בגבסי דבר שטיא, דאמרינן (כתובות ב, א): אוקר תרי דברי תרי, ואוקר נבסי בחזקת בר שטיא — התם הוו תרי ותרי כמאן דליתנהו דמי, ואוקמינן ארעא בחזקת מרה קמא. אבל הבא, דמספקא לן דינא כמאן — התם לא שייך כולי האי למימר אוקמה אחזקת מרה קמא, ונציגי מיד המתוחזק. ורוחח הוא. ועוד: ד"הילכתא" — משמע דלגמרי פוסק כרבה ולא מספק, אפילו עבר כרב סביב דביעבד — לא עבד. ונראה לרבינו יצחק: דהיינו טעמא דהלכתא בארעא כרבה ורבני שטיא ביוזי — משום דאמרינן מיגו לאוקמי ממונא, ואית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה קמא ודימאי השתא. ובי"הכותב (כתובות א, פה, א): אמר: מיגו דיכיל למימר "לא היו בדברים מעליא" יכיל למימר "היני שטרא גינתא, אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן — שאני התם דאיכא שטרא.

נפק עליה קלא דקא אביל ארעא דיתמי — פירוש: יצא אוקול שהוא של יתומים. אבל אין לפרש דינא הקול דמתחלה היה של אביהם, אבל עכשיו לא היו יודעין — דאם כן הוה מצי

למימר "לקוחה היא בידי".

אמר ליה: שטרא וייפא הוא; גהין לחיש ליה לרבא:
אין, שטרא וייפא הוא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ואמינא: אינקיט האי בידאי קל דהו; אמר רבה: מה לו לשקר? אי געו אמר ליה שטרא מעליא הוא. אמר ליה רב יוסף: אמאי סמכת? אחאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא ההוא דאמר לחבריה: הב לי מאה זוזי דמסיקנא קוד, והא שטרא, אמר ליה: שטרא וייפא הוא. גהין לחיש ליה לרבא: אין, שטרא וייפא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ואמינא: אינקיט האי בידאי קל דהו; אמר רבה: מה לו לשקר? אי געו אמר ליה שטרא מעליא הוא. אמר ליה רב יוסף: אמאי קא סמכת? אחאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר רב אידי בר אבין: הלכתא פנותיה דרבה בארעא, והלכתא פנותיה דרב יוסף ביוזי; הלכתא פרבה בארעא — דהיכא דקנינא ארעא תיקום, והלכתא פנותיה דרב יוסף ביוזי — דהיכא דקנינאו זוזי לוקמי. ההוא ערבא דאמר ליה לרבה: הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה עילוד, והא שטרא. אמר ליה: לאו פרעתיך? — אמר: לאו הדרת שקלתינהו מינאי? שלקה רב אידי בר אבין לקמיה דאבין: פי האי גוונא מאויש שלח ליה אבין: מאי תביעו ליה? הא איהו דאמר: הלכתא פנותיה דרבה בארעא, והלכתא פנותיה דרב יוסף ביוזי — דהיכא דאוקמו זוזי לוקמו מינאי דאמר ליה: הדרת אוקמינהו מינאי, אבל אמר ליה: הדרתינהו גיהילך מומת דהווי וסינקוי — אפתי איתיה לשעבודא דשטרא. רבא בר שרשום נפק עליה קלא דקא אביל ארעא דיתמי, אמר ליה אבין: ארעא לי איזי, גופא דעובדא חיבי הוה. אמר ליה: ארעא במשפונתא הוה נקיטנא מאבוהון דיתמי, והוה לי זוזי

אמור

והכא פסקין הלכה כרב יוסף — לא קשיא, אמר בהן פלוגתא נמי פסקין כרבה. דפרעתי למלוה עילוד — כגון ערב קבלן. אי נמי, כגון שטר החלוב בשעת ההלוואה "נמי שארצה אפרעי". והא שטרא — שטר שהיה לו למלוה עליו, והחזירו לו לפי

שפרעתי חובו, דהרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו. אמר — לזה לערבו וכי לא פרעתיך? כתיבי. לאו הדרת ושקלתינהו מינאי — וכמי שלא פרעת דמי ולזה לא חזרה לו בכך. **הואי גוונא אמר** — דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל, דפסקין כרב יוסף. דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו וגבא, ולקח את זה להיות בידו לזכות, ואורו ממונא היה ממש, ולא נכתב על מלוה זה — הלכך כותבי זוזי תיקום. אבל הבא — לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה. והלכך, אף על גב דפרעינהו, כיון דהדר שקלינהו — כאילו לא פרעינהו דמי וחייבי לפרעו. או דלמא, מכל מקום מודה הוא שפרעו, וקיימא לן: שטר שלהו זה ופרעו — אינו חזור ולזה בו, שברב נמחל שבעודו. והאי שטרא חספא בעלמא הוא. שלח ליה אבין והא את הוא דאמרת הלכתא כותיה דרב יוסף ביוזי — שמעניך מהכא דשטרא וייפא דאיידי בה רבה ורב יוסף לאו זייפא ממש, דהוא שקר. וכי זייף וכתב ככהאי גוונא, לדברי הכל, ואפילו לרבה — פסול הוא. אלא כהאי גוונא — כגון שטר פרוע שנמחל שבעודו, או כגון שטר אמתה מילא ינתן לכתב, ויבוצא בון — פלוגי רבה ורב יוסף, ואבוי משוה ליה להאי שטרא כשטרא דאיידי ביה רבה ורב יוסף. ואמר: כיון דמודה היה דפרע, אלא הדר ושקלינהו לתרו זוזי, אף על פי שהשטר ביד הערב — לא מחייבין ללוה לשלמו. כן פירש רבינו הגאון. ולי נראה דהווא הדין לויפא ממש, ופקסין גמרא ואילו. והני מילי — דאמרינן היכא דקיימי זוזי תיקום, ולא מחייב לזה לפרוע לערב — היכא דטעין ערב כדאמר לעיל, דאמר "פרעתינהו אבל הדר יופתניהו מאני", הישר טעמא מודה שהשטר שכידו נמחל שבעודו. אבל — אי טעין ערב: אי החזירתי לך אותם מעות עצמן, משה דהווי שפי — נישוף צורתן אבל הדין יוצאין בהוצאה, והערב גופיה מטבע של חבירו (בבא קמא גז, א). וסומקין — האדיס נחשוטן זוזי מדיאי, נמצא שערין לא פרעו. אבתי איתיה לשעבודא דשטרא וייפא, ובאילו טעין לא פרעתינא. דמי, כשום הנפק נפקי עליה קלא דקאביל ארעא דיתמי — כדמפרש לקמיה, בדמשכון היתה אצלו עד עכשיו, שכלו שני משכנתא, והלכך נפק עליה קול של עדות אמת, דמהשתא אביל ארעא דיתמי, משכנתא — גבאי מאבוהון הוה, במשכנתא דסורא, דכתיב הכי במשלים שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף, ובמיני אביהם אבלתיה שני חזקה.

— לאו כל כמיניה, שהרי העדים מכירים תמימת ידיהם. ומשום הכי אמר רבה: מה לו לשקר ולומר שטרא מעליא הוא לי ואירכס — לימא: אי שטרא לא וייפא הוא, דאי הוה בעי לקומיה — מקיים ליה. אי נמי, איכא לפרושי: וייפא — שטר מוזיק ממש, שדיוק תמימת העדים יפה, וטועים העדים, כשבורים תמימת ידיהם היא, וקיימיהם את השטר. והלכך מצי לקיים את השטר, ולומר שטרא מעליא הוא. אי נמי מצי לקיימו בעדים שקינים שחנמלו לו, וראשון עיקר. לחיש ליה לרבה — רשיטין. דרבה מלך מקמי דרב יוסף, דאמרינן בשו"ת דברכות (ט, סו) א) ודיה רב יוסף חבירו מקשה לו. **אמאי קא סמכת אחאי שטרא** — דהא שני חזקה ליכא, והאי שטרא חספא בעלמא הוא, וכיון דאדרי — אדרי ולא דמי לתשט. "מה לו לשקר" שבגמרא, ששתי טענות יכולות להיות אמת, אותה שהוא טוען ואותה שהוא היה יכול לטעון ולא טען, דאמרינן מיגו. אבל הבא דמי ל"מה לו לשקר" במקום מיגו, שהרי כל דמי וחזקתו בקרקע זו — על ידי האי שטר הוא, והדין נאמר: מה לו לשקר בשטר זה, אי בעי אמר שטרא מעליא הוא והלא מודה שהשטר פסול, והוא דבר בעל דין חזקה עדים. ואילו באו שני עדים שחזקת שטרא פסול — ליכא תו "מה לו לשקר". הב לי מאה זוזי כו' — כפלוגתא דלעיל, באותם השעמים. הלכתא כוותיה בארעא — באותו דין דראשון דלעיל מספקא ליה לרב אידי בר אבין טעם של מי משניהם נראה יותר. הלכך פוסק בראשון כרבה, דאמרינן "מה לו לשקר", ויפדעו על מקוהו, דכיון דלא אכתרידו טעמייהם על רבה ורב יוסף — המוציא מחבירו עליו הראיה. וגבי זוזי, השטר מוחלז ומלא בעל השטר — אמרינן: יביא בעל השטר ראיה וטול. דהיכא דקיימא ארעא תיקום, ולא נוציא מספק, וכן זוזי, היכא דקיימי ליקום, וכן הלכה. אף על גב דפסקין הלכה כרב יוסף, בכל שדה ענין ומחצה (בבא בתרא קיד, ב), מכלל דבכולי גמרא הלכה כרבה ולא כרב יוסף.

והוא פסקין הלכה כרב יוסף — לא קשיא, אמר בהן פלוגתא נמי פסקין כרבה. דפרעתי למלוה עילוד — כגון ערב קבלן. אי נמי, כגון שטר החלוב בשעת ההלוואה "נמי שארצה אפרעי". והא שטרא — שטר שהיה לו למלוה עליו, והחזירו לו לפי שפרעתי חובו, דהרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו. אמר — לזה לערבו וכי לא פרעתיך? כתיבי. לאו הדרת ושקלתינהו מינאי — וכמי שלא פרעת דמי ולזה לא חזרה לו בכך. **הואי גוונא אמר** — דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל, דפסקין כרב יוסף. דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו וגבא, ולקח את זה להיות בידו לזכות, ואורו ממונא היה ממש, ולא נכתב על מלוה זה — הלכך כותבי זוזי תיקום. אבל הבא — לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה. והלכך, אף על גב דפרעינהו, כיון דהדר שקלינהו — כאילו לא פרעינהו דמי וחייבי לפרעו. או דלמא, מכל מקום מודה הוא שפרעו, וקיימא לן: שטר שלהו זה ופרעו — אינו חזור ולזה בו, שברב נמחל שבעודו. והאי שטרא חספא בעלמא הוא. שלח ליה אבין והא את הוא דאמרת הלכתא כותיה דרב יוסף ביוזי — שמעניך מהכא דשטרא וייפא דאיידי בה רבה ורב יוסף לאו זייפא ממש, דהוא שקר. וכי זייף וכתב ככהאי גוונא, לדברי הכל, ואפילו לרבה — פסול הוא. אלא כהאי גוונא — כגון שטר פרוע שנמחל שבעודו, או כגון שטר אמתה מילא ינתן לכתב, ויבוצא בון — פלוגי רבה ורב יוסף, ואבוי משוה ליה להאי שטרא כשטרא דאיידי ביה רבה ורב יוסף. ואמר: כיון דמודה היה דפרע, אלא הדר ושקלינהו לתרו זוזי, אף על פי שהשטר ביד הערב — לא מחייבין ללוה לשלמו. כן פירש רבינו הגאון. ולי נראה דהווא הדין לויפא ממש, ופקסין גמרא ואילו. והני מילי — דאמרינן היכא דקיימי זוזי תיקום, ולא מחייב לזה לפרוע לערב — היכא דטעין ערב כדאמר לעיל, דאמר "פרעתינהו אבל הדר יופתניהו מאני", הישר טעמא מודה שהשטר שכידו נמחל שבעודו. אבל — אי טעין ערב: אי החזירתי לך אותם מעות עצמן, משה דהווי שפי — נישוף צורתן אבל הדין יוצאין בהוצאה, והערב גופיה מטבע של חבירו (בבא קמא גז, א). וסומקין — האדיס נחשוטן זוזי מדיאי, נמצא שערין לא פרעו. אבתי איתיה לשעבודא דשטרא וייפא, ובאילו טעין לא פרעתינא. דמי, כשום הנפק נפקי עליה קלא דקאביל ארעא דיתמי — כדמפרש לקמיה, בדמשכון היתה אצלו עד עכשיו, שכלו שני משכנתא, והלכך נפק עליה קול של עדות אמת, דמהשתא אביל ארעא דיתמי, משכנתא — גבאי מאבוהון הוה, במשכנתא דסורא, דכתיב הכי במשלים שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף, ובמיני אביהם אבלתיה שני חזקה.

גמרא – "טמא לנפש", אין לי אלא טמא לנפש, אנוסים או שוגגין מזני? תלמוד לומר "איש" "איש" ריבה,

עד כדון פרבי עקיבא. פרבי ישמעאל? תני רבי ישמעאל, לא טמא נפש פתרי דרדו רחוקה, ולא דרדו רחוקה פתרי טמא נפש. הצד השונה שבין שלא עשה את הראשון – יעשה את השני, אף אני ארבה אנוסין או שוגגין שלא עשו את הראשון – יעשו את השני.

מזיד מזני? אמר רבי זעירא: "והאיש" – לרבות את המזיד. אנו תנינן שנג או נאנס. תני רבי חייה: שנג או הזיד, אמר רבי יוסה: מתניתא אמרה כן, שאילו פטורין מן התפלת ואלו חיבין בהפלת. מה אית לך חיב בהפלת לא מזיד

טמא לנפש? אין לי אלא טמא לנפש, טמא זיבה וטמא צרעת מזני? תלמוד לומר טמא מות ריבה, מה תלמוד לומר טמא נפש? אלא איש טמא – נפש נדחה לפסח שני ואין צבור טמא – נפש נדחה לפסח שני. טמא – זיבה וטמא – צרעת נדחין לפסח שני. טמאת עבודה זרה עשו אותו כטמאת זיבה וטמא צרעת. נתן לישראל לבנות הבית הבחירה.

יחיד עושה פסח שני ואין צבור עושין פסח שני. רבי יודה אומר: צבור עושה פסח שני, שכן מצינו בהזקיקה שעשה פסח שני, הדין הוא דכתיב: "כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה" וגו' (דברי הימים – ב ל, יח).

[דף ס"ד ע"א]

אית תניי תני – 'מעברין את השנה מפני הטמאה', אית תניי תני 'אין מעברין את השנה מפני הטמאה'. מאן דאמר אין מעברין את השנה מפני הטמאה מה פוקים "כי אכלו את הפסח בלא כפתוב" (דברי הימים – ב ל, יח). שעברו את ניסן ואינו מעבר אלא אדר ואתיא ביי דמר רבי סימון בן רבי זבדי גולגולתו של ארנן חיבוכי מצאו תחת המזבח.

פתיב (דברי הימים – ב כט, יז): "ויחלו באחד לחדש הראשון לקדש וגיום שמונה לחדש". והלא ביום אחד היו יכולין לבער כל עבודה זרה שהיה שם. אמר רבי אידי: מפני צלמי בשדים שהיו תקוקים בשער, פתיב: "כל לבבו הכין לדרוש האלהים ה' אלהי אבותיו". רבי סימון בר זבדי ורבי שמואל בר נחמני, חד אמר: אפלו עשה פמה בתורת הקדש – לא יצא ידי טהרת הקדש. וחורנה אמר: אפלו כל מעשים טובים שעשה – לא יצא די טהרת הקדש.

ששה דברים עשה הזקנה מלך יהודה, על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו, ואלו שלשה שהודו לו: כפתה נחש הנחשת והודו לו, גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו. גנז טבילה של רפואות והודו לו. ואלו שלא הודו לו: קצץ דלתות ההיכל ולא הודו לו. סתם את מוצא מימי גיחון ולא הודו לו. עבר ניסן בניסן ולא הודו לו.

היה הצבור קצין זבים וקצין טמאין, רב אדא בר אבהו אמר: זבין נעשין אצל טמאין פטמאין, אצל טהורין אינן עושין, זבין נדחין לפסח שני. רב חונה אמר: אין תשלומין לפסח תבא בטמאה.

היה הצבור רבן טהורין ומיעוטן טמאין, מתו מן הטהורין בין שהיטה לזריקה, אחר מי את מהלך? אחר שהיטה או אחר זריקה? אין תימר אחר שהיטה – אינן עושין בטמאה. אין תימר אחר זריקה – עושים בטמאה. היה צבור רבן טמאין ומיעוטן טהורין, ומת מן הטמאין בין שהיטה לזריקה אחר מי את מהלך? אחר שהיטה או אחר זריקה? אין תימר אחר שהיטה עושין בטמאה, אין תימר אחר זריקה אינן עושין בטמאה.

הלכה ב' מתני' – איזו היא דרך רחוקה? מן המודיעים ולחוץ, וכמדתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר: מאסקפת העזרה ולחוץ.

אמר רבי יוסי: לפיכך

[דף ס"ד ע"ב]

נקוד על ה', לומר, לא מפני שרחוקה ודאי, אלא מאסקפת העזרה ולחוץ.

גמרא – רבי סימון אמר: אתפלגון רבי היה רבה ובר קפרא, חד אמר גדי שביבא ויאכל. וחורנא אמר: גדי שביבא ויזרק, ואפלו במאן דאמר: גדי שביבא ויאכל, והוא שיהא בתוך אלפים לתחום עד שלא חשכה. אמר רבי זעירא: ותני תמן, היה נתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות, יכול יהא חיב? תלמוד לומר: "והחל" יצא זה שלא חדל. היה נתון מן המודיעית ולחוץ והפוסם בידו, יכול יהא חיב? תלמוד לומר "ובדרך לא היה" – יצא זה שהיה בדרך.

היה נתון מן המודיעית ולפנים קדם לישש שעוה, יצא לו קדם לישש שעוה יכול יהא חיב? תלמוד לומר "והחל לעשות", והחל בשעת עשיה חיב, שלא בשעת עשיה פטור. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: שניהן מקרא אחד הן דורשין – שם שם, חד אמר חוץ לעשייתו וחורנא אמר חוץ למחיצתו.

חבריא בשם רבי יוחנן: "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה" – יצא זה שהיה בדרך.

רבי זעירה בשם רבי יוחנן: כשהוא מזהיר הוא מזכיר רחוקה, כשהוא אוניס אינו מזכיר רחוקה.

ורבנן אמרי: בשעה שהכתב רבה על הנקודות את דורש את הכתב ומסלק את הנקודה, ובשעה שהנקודה רבה על הכתב את דורש את הנקודה ומסלק את הכתב. אמר רבי: אף על פי שאין שם אלא נקודה אחת מלמעלה את דורש את הנקודה ומסלק את הכתב. ה"א שב"רחוקה" נקוד, איש רחוק ואין דרך רחוקה:

הלכה ג' מתני' – מה בין פסח ראשון לשני?

הראשון אסור בכל יראה ובל ימצא, והשני, מצה וחמין עמו בבית.

הראשון טעון הלל באכילתו, והשני אינו טעון הלל באכילתו.

זה וזה טעון הלל בעשייתו, ונאכלין צלי על מצות ומרורים, ודוחין את השבת:

[דף ס"ה ע"א]

גמרא – בתיב "לא ישאירו ממנו עד בקר", אם לאכל – זה מצות עשה שבו. "ועצם לא תשברו בו" – זה מצות לא תעשה שבו. ובשהוא אומר "בכל חקת הפסח יעשו אתו" יכול שאני מרבה לבעור חמין ולאכילת מצה כל שבועה? תלמוד לומר: "על מצות ומרורים יאכלהו", אין לה דבר חוץ מגופו מעכבו אלא מצות ומרורים בלבד, וברבי ישמעאל, דרבי ישמעאל אמר: כלל ופרט הכל בכלל, יכול יהו כל הדברים מעכבין אותו? תלמוד לומר "על מצות ומרורים יאכלהו", אין לה דבר חוץ מגופו מעכבו אלא מצות ומרורים בלבד.

אית תניי תני, על השני הוא עניש כרת על הראשון אינו עניש כרת. אית תניי תני על הראשון עניש כרת על השני אינו עניש כרת. ואית תניי תני בין על הראשון בין על השני עניש כרת.

מאן דאמר על הראשון הוא עניש כרת – הטאו וישא בראשון. מאן דאמר על השני הוא עניש כרת – הטאו וישא בשני. מאן דאמר בין על הראשון בין על השני עניש כרת – הטאו וישא בין על הראשון בין על השני. מאן דאמר על השני אינו עניש כרת, אלא אם בן לא עשה את הראשון, "כי קרבן ה' לא הקריב במעדו" – בראשון, "הטאו וישא בשני".

אמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוידק: בתיב, "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג", בא ליל פסח ללמוד על מפתחו של סנהדרין ונמצא למד ממנו. מה זה טעון הלל אף זה טעון הלל. אי מה זה טעון

הגינה אף זה טעון הגינה? אמר רבי זעירא: "כליל התקדש חג", את שהוא טעון הלל – טעון הגינה, את שאינו טעון הלל – אינו טעון הגינה

ודוחה את הפמא. אמרת, כל עצמו אינו בא אלא מפני הפמא, ואת אמר דוחה את הפמא?

הלכה ד' מתני' – הפסח שבא בטמאה – לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות.

ואם אכלו – פטורים מפרת. רבי אליעזר פוטר אף על ביאת מקדש.

גמרא – תני, רבי מאיר מחייב ורבי שמעון פוטר. מאי פועמא דרבי שמעון? "והבשר, כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים" (ויקרא ז, יט-כ) – את שהוא מותר לטהורין חיבין עליו משום טמאה, וצא פסח שבא בטמאה – יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות. את שאינו מותר לטהורין – אין חיבין עליו משום טמאה.

אכל עולה אכל אמורין, מאחר שאין מותר לטהורין – אין חיבין עליו.

[דף ס"ה ע"ב]

נכנס בלילה נכנס קדם לשש שעות.

אמר רבי יוסי: אין יסבר רבי אליעזר דרבי שמעון מה פועמא? "בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא" – את שהוא חיב על אכילת קדש – חיב על ביאת המקדש, ואת שאינו חיב על אכילת קדש – אינו חיב על ביאת המקדש. אין יסבר רבי שמעון דרבי לעזר, מה פועמא? "בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא", את שהוא חיב על ביאת המקדש חיב על אכילת קדש, ואת שאינו חיב על ביאת המקדש אינו חיב על אכילת קדש.

הלכה ה' מתני' – מה בין פסח מצרים לפסח דורות? פסח מצרים מקחו מבגשור ומעון הויה ואגדות אזור על משקוף ועל שתי המזוזות

ונאכל בחפזון ולילה אחד, ופסח דורות נוהג כל שבגעה.

גמרא – אית תנאי תני דוקים ותבלולים – פוסלין בו. אית תנאי תני, אין דוקים ותבלולים פוסלין בו. מאן דאמר דוקים ותבלולים פוסלין בו ניתא, דכתיב "שה תמים", מאן דאמר אין דוקים ותבלולים פוסלין בו, מה קמים שה תמים אפלו בקרבנות בני נח אינו. לא כן אמר רבי יסא פשט רבי לעזר

לחבריה: "מפל התי מפל בשר" – שיהיו שלמין באיבריהן. תמן יש מהן למזבח ברם הכא אין מהם למזבח.

רבי חונה בשם רבי ירמיה: מדין שפתיב בה כפרה כקדשים כמי שיש מהם למזבח.

ותני בן, שלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים משקוף ושתי מזוזות. אית תניי תני ארבעה סף ומשקוף ושתי מזוזות. אית תניי תני, סף כלי. אית תניי תני, סף אסקפה. מאן דאמר סף כלי – ואת הפפות והמזמרות והמזרקות" (מלכים-א ז, ג), מאן דאמר סף אסקפה "בתתם ספם את ספי" (יהזקאל מג, ח).

מאן דאמר כלי ניהא, דכתיב "מן הדם אשר בסף". מאן דאמר סף אסקפה, מה מקום סף כלי? מביא סף כלי ונותן על האסקפה ומובל ומזה.

תני, בן בג בג אומר: "שה תמים", אין גזה תמימה. והתני "מן הצאן" – להוציא את החלקים שבהן. אמר רבי אבון: להוציא מה שהלקה לך התורה. רובע ונרבע ומקצה ונעבד.

אמר רבי יוסה: אף רבי יוסי הגלילי דכותהון. דתני רבי יוסי הגלילי אומר: אומר אני שלא הנה פסח מצרים אלא יום אחד בלבד, שנאמר "לא יאכל חמין; היום":

[דף ס"ז ע"א]

הלכה ו' מתני' – אמר רבי יהושע, שמעתי שתמורת הפסח קרבה, ותמורת הפסח אינה קרבה, ואין לי לפרש.

אמר רבי עקיבא, אני אפרש. הפסח שנמצא קדם שהיטת הפסח, ירעה עד שיסתאב, וימבר, וינח בדמיו שלמים, וכן תמורתו. אחר שהיטת הפסח, קרב שלמים, וכן תמורתו:

גמרא – רבי יודן בעי, אף בתמורת אשם בן. תמורת אשם קרבה ותמורת אשם אינה קרבה. אמר רבי יוסה: פסח שהקריבה בשחרית – אינה פסח. עולה שהקריבה בשחרית – עולה היא.

המיר בו בשלשה עשר? רבי זעירה אומר: תמורתו קרבה שלמים. רבי שמואל בר רב יצחק אומר: אין תמורתו קרבה שלמים. רבי שמואל בר רב יצחק אומר: אין תמורתו קרבה שלמים. חיליה דרב שמואל בר רב יצחק מן תדא: לאחר הפסח יביא שלמים וכן תמורתו. אין תימר המיר בו בשלשה

עשר ותמורתו קרבה שלמים. ויתביניה לא מוטב ללמוד תמורת פסח מפסח, ולא ללמוד תמורת שלמים מפסח.

רבי הילא בשם שמואל: מתו בעלים בשלשה עשר גופו קרב שלמים.

תמן תנינן: ולד הטאת, ותמורת הטאת, וחסאת שמתו בעלים, ושעברה שנתה, ושאבדה ונמצאת בעלת מום.

וולד הטאת. דאיתפלגון, צבור שהפריש נקבה, וכן נשיא שהפריש שעירה. רבי ירמיה אומר: לא קדשה, ולדה קרב. רבי יוסה אומר: קדשה וולדה מת.

[דף ס"ז ע"ב]

חיליה דרבי יוסי מן הדא, אין את יכול לומר וולד הטאת בצבור שאין הצבור מביאין נקבה. לא אומר אלא אין את יכול, הא אם הקדישה – קדשה. אומר רבי יוסי בי רבי בון: יאות אומר רבי ירמיה, ולא דרבי שמעון היא? דרבי שמעון אומר: נקבה לעולה לא קדשה אלא הקדש דמים.

ותמורת הטאת – דאיתפלגון, המיר בו בשלשה עשר, רבי זעירא אומר: תמורתו קרבה שלמים. רבי שמואל בר רב יצחק אומר: אין תמורתו קרבה שלמים.

והטאת שמתו בעלים ימות – ביי דמר רבי הילא בשם שמואל: מתו בעליו בשלשה עשר – גופו קרב שלמים. ולמה לא אומר בארבעה עשר? כל עמא מודי כל שנראה לקרב בפסח – אין גופו קרב שלמים.

ושעברה שנתה – ביי דאמר רב הסדא: בשעברה שנתו בין ראשון לשני. רבי הילא בשם רבי יוחנן: בשעבר זמן כפרתו ושאבדה ונמצאת ברי – מותר. רבי יסא בשם רבי יוחנן: אין לה פסח גופו קרב שלמים אלא שאבד ונמצא מאחר שבפרו הבעלים.

ובעלת מום – רבי זעירה בעא קומי רבי יסא: לא מסתברא תהון בעל מום דתנינן הכא באבוד הוא. אומר ליה: אנא סבר בן,

הפריש פסחו ואבד והפריש אחר תהתיו לא הספיק להקריב את השני עד שנמצא הראשון והרי שניהן עומדין. אית תניי תני, מצוה להקריב את הראשון, אית תניי תני, מצוה להקריב את השני.

ותני שמואל בן, בורר את היפה שבהן והשני ירעה עד שישתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים בששה עשר. רבי ליעזר אומר הוא עצמו קרב שלמים בששה עשר,

אתיא דרב ברבי לעזר, ושמואל תניתא בשיטתיה, דתני, רבי אומר: אין תפאת אלא שנמצאת מאחר שפפרו בה בעלים, אין המעות הולכות לים המלה, אלא שנמצאו מאחר שפפרו הבעלים.

הלכה ז' מתני' – המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד שישתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה. המפריש פסחו ומת, לא יביאנו כנו אחריו

[דף ס"ז ע"א]

לשם פסח, אלא לשם שלמים.

גמרא – מתניתא לאחר פפרה וברבי שמעון, דתני, קדם לפסח – תהא רועה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה פסח. לאחר הפסח – תבוא שלמים. רבי שמעון אומר: קדם לפסח – תמכר שלא במום, לאחר הפסח – תבוא שלמים.

לא כן סברין מימר, כל שנראה לקרב בפסח – אין גופו קרב שלמים. פתר לה בשתפריש מעות.

הלכה ח' מתני' – הפסח שנתערב בזבחים, בלן ירעו עד שישתאבו וימכרו, ויביא בדמיו היפה שבהן מפיז זה, ובדמיו היפה שבהן מפיז זה, ויפסיד המותר מביתו. נתערב בכורות, רבי שמעון אומר, אם חבורת בהנים, יאכלו.

גמרא – תני, אין לוקחין שביעית בכסף מעשר. רבי יוסה אומר: במתלקת. אומר רבי יונה: דברי הפל היא, אוכלי תרומה וריזין הן.

התיב רבי חנניא קומי רבי מנא: והתנינן נתערב בכורות, רבי שמעון אומר: אם חבורת בהנים יאכלו, ותני עלה: יאכלו פחמור שבהן.

אמר ליה: אוכלי פסחים בשעתן וריזין הן באוכלי תרומה,

תדע לה, דתנינן: 'אין צולין בשר בצל וביצה אלא פדי שיצלו'. ותנינן 'משלשלין את הפסח לתנור עם חשכה'.

[דף ס"ז ע"ב]

הלכה ט' מתני' – חבורה שאבד פסחה, ואמרה לאחד: 'צא ובקש ושחוט עלינו', והלך ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו, אם שלו נשחט ראשון – הוא אוכל משלו, והם אוכלים עמו משלו, ואם שלחן נשחט ראשון – הם אוכלין משלחן, והוא אוכל משלו. ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון, או ששחטו שניהן כאחד – הוא אוכל משלו, והם אינם אוכלים עמו, ושלחן יצא לבית השרפה, ופטורין מלעשות פסח שני.

אמר להן: 'אם אחרתי, צאו ושחטו עלי'. הלך ומצא ושחט, והן לקחו ושחטו. אם שלחן נשחט ראשון – הן אוכלין משלחן, והוא אוכל עמהן. ואם שלו נשחט ראשון – הוא אוכל משלו, והן אוכלין משלחן. ואם אינו ידוע איזה מהם נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד – הן אוכלין משלחן, והוא אינו אוכל עמהן, ושלו יצא לבית השרפה, ופטור מלעשות פסח שני.

אמר להן ואמרו לו – אוכלין בלם מן הראשון. ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון – שניהן יוצאין לבית השרפה. לא אמר להן ולא אמרו לו – אינן אחראין זה בזה;

שתי חבורות שנתערבו פסחיהן, אלו מושכין להם אחד ואלו מושכין להן אחד, אחד מאלו בא לו אצל אלו, ואחד מאלו בא לו אצל אלו, וכך הם אומרים: 'אם שלנו הוא הפסח הזה, ידיר משוכות משלך ונמנית על שלנו, ואם שלך הוא הפסח הזה, ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך'.

וכן חמש חבורות של חמשה חמשה, ושל עשרה עשרה, מושכין להן אחד מפל חבורה וחבורה, וכן הם אומרים.

גמרא – אמר רבי יוחנן: דרבי נתן היא, דרבי נתן אמר: יוצאין בזריקה בלא אכילה.

תני בר קפרא: יפה שתיקה לתכמים קל והמר לפוששים, וכן שלמה אומר (משלי יז, כח): 'גם אויל מחריש חכם יחשב'. ואין צורך לומר חכם מחריש.

[דף ס"ח ע"א]

הלכה י' מתני' – שנים שנתערבו פסחיהם, זה מושך לו אחד, וזה מושך לו אחד, זה ממנה עמו אחד מן השוק, וזה ממנה עמו אחד מן השוק, זה בא אצל זה, וזה בא אצל זה, וכך הם אומרים, אם שלי

הוא פסח זה, ידוה משובכות משלף ונמנית על שלי. ואם שלף הוא פסח זה, ידי משובכות משלי ונמנית על שלף:

גמרא – אמר רבי יוחנן: דרבי יודה היא, דתנינן תמן, אין שוחטין את הפסח על תיחיד; דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר.

הא של ארבעה עשר לא! לא כן אמר רבי יוחנן: דרבי יודה היא. אמר רבי יוסי: כל גרמא אמרה דהיא דרבי יודה, דתנינן תמן: אין שוחטין פסח לתיחיד; דברי רבי יודה. ורבי יוסי מתיר.

הדרן עלך מי שהיה טמא

פרק עשירי

הלכה א' מתני' – ערב פסחים סמוך למנחה – לא יאכל אדם עד שתחשך. ואפלו עני שבשרא לא יאכל עד שישכ. ולא יפחתו לו מארבעה כוסות של יין, ואפלו מן התמחוי.

גמרא – מתניתא דרבי יודה, דתני, ערב שבת מן המנחה ולמעלן לא יטעם אדם כלום עד שתחשך. כדי שיבגס לשבת בתאווה; דברי רבי יודה. רבי יוסה אומר: אוכל והולך

[דף ס"ח ע"ב]

עד שעה שהוא משלים. מפסיקין לשבת; דברי רבי יודה. רבי יוסה אומר: אין מפסיקין.

מעשה ברבן שמעון בן גמליאל ורבי יוסי בן חלפתא שהיו מסבין בערב שבת בעכו, וקדשה עליהן השבת, אמר לו רבי שמעון בן גמליאל לרבי יוסי בן חלפתא: רצונך שנפסק לשבת? אמר לו: כל יום היית מחבב דברי לפני רבי יהודה, ועכשו את מחבב דברי רבי יהודה בפני? "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?" אמר לו: אם בן לא נפסק, שלא תקבע הלכה בישראל פרי יהודה. לא זוו משם עד שפגעו הלכה ברבי יוסי.

רבי יהודה בשם שמואל: זו דברי רבי יהודה ורבי יוסה, אבל דברי חכמים פורש מפה ומקדש. מהו לוכל מיני פיסנים? מהו לוכל מיני תרגימא? רבי יודן נשייא סחה וצחא, שאל לרבי מנא: בגין דאנא צחי מהו נישתי? אמר ליה: תני רבי הית, אסור לאדם למעם כלום עד שתחשך.

אמר רבי לוי: האוכל מצה בערב הפסח קבא על ארוסתו בבית המיו – לוקה. תני, רבי יודה בן בתירה אומר: בין חמין בין מצה אסור. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: רבי לא היה אוכל, לא חמין ולא מצה, לא מצה – מן הדא דרבי לוי ולא חמין – מן הדא דרבי יודה בן בתירה, ורבי תלמידי דרבי יודה בן בתירה הוה? לא תלמידיה דרבי יעקב בן קודשיי הוה? אלא בגין דהוה בכור. אמר רב מנא: רב יונה אבא הוה בכור והוה אכיל. אמר רב תנחומא: לא מן הדא אלא מן הדא, רבי איסתנים הוה, כד אכיל ביממא לא הוה אכיל ברמשא, ולכך לא הוה אכיל הכא ביממא, כדי שייכנס למצה בתארה.

אמר רב לוי: ולפי שדרה עבדים להיות אוכלין מעמד, וכאן להיות אוכלין מסבין, להודיע שייצאו מעבדות לחרות. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: אותו פזית שאדם יוצא בו בפסח – צריך לאוכלו מיסב.

רבי יוסי בעא קומי רבי סימון: אפלו עבד לפני רבו אפלו אשה לפני בעלה? אמר ליה: ברבי! עד כאן שמעתי.

אמר רבי חייה בר אדא: לפי שאין ערב לאדם לוכל מן חספה וכאן אפלו מן התמחוי.

תני, צריך הוא אדם לשמח את אשתו ואת בניו ברגל. במה משמחין? ביין. רבי יודה אומר: נשים בראוי להן וקטנים בראוי להם. נשים בראוי להן – בגון מסנין וצוצלין. וקטנים בראוי להן – בגון אגוזין ולוזין. אמריה, הוה רבי טרפון עביד בן.

מנין לארבעה פוסות? רבי יוחנן בשם רבי בניה: בנגד ארבע גאולות: "לכן אמר ישראל אני ה' והוצאתי אתכם" וגו', "ולקחתי אתכם לי לעם" וגומר; "והוצאתי", "והצלתני", "וגאלתי", "ולקחתי".

רבי יהושע בן לוי אמר: בנגד ארבעה פוסות של פרעה – "וכום פרעה בנדי, ואקח את הענבים ואשחט אתם אל כום פרעה, ואתן את הכום על כף פרעה, ונתת כום פרעה בידו" וגו'. רבי לוי אמר:

בנגד ארבעה מלכות. ורבנן אמרי בנגד ארבע פוסות של פרענות שתקדוש ברוך הוא עתיד להשקות את אמות העולם – "כי כה אמר ה' אלהי ישראל אלי קח את כום תנין החמה" וגו'; "כום זהב בכל ביד ה'"; "כי כום ביד ה'"; "ימטר על רשעים פחים אש ונפרית ורוח זלעפות מנת פוסם". מהו "מנת פוסם"? רבי אבין אמר:

[דף ס"ט ע"א]

דיפלי פוטירין , כדיפלי פוטירין אחר הפורחין, וינגנדן עתיד הקדוש ברוך הוא להשקות את ישראל ארבעה כוסות של נחמות: "ה' מנת חלקי וכסי דשנת בשמן ראשי כוסי רוח", והדין: "כוס ישועות אשא" תרין.

תמן תנינן, המוציא וין כדי מזיגת הכוס, רבי זעירא שאל לרבי יושיה: כמה הוא שעורן של כוסות? אמר ליה: גלמוד סתום מן המפרש, דתני רבי היה: ארבע כוסות שאמרו, ישנן רביעית וין באיטלקי.

תמן תנינן: מפנין אפילו ארבע וחמש קפות. רבי זעירא שאל לרבי יושיה: כמה היא שעורה של קפה? אמר ליה: גלמוד סתום מן המפרש, דתנינן תמן 'בשלוש קפות של שלש סאין – תורמין את הלשכה'.

רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי יוחנן: דרבי יודה היא, דתני מים כדי גמיה. רבי יודה אומר: כדי מזיגת המזוג. מזוג בכפה? גישמעינן מן הדא: מים – כדי גמיה. רבי יודה אומר: כדי מזיגת הכוס. וין – כדי גמיה. רבי יודה אומר: כדי מזיגת הכוס.

כמה הוא שעורן של כוסות? רבי מנא אומר: טירטרטין ורביע.

מהו לשותתן בפרך אחד? מן מה דאמר רבי יוחנן: הלל אם שמען בבית חכנסת – יצא.. הדא אמרה אפלו שתין בפרך אחד יצא.

מהו לשותתן מפורסקין? כלום אמרו שישתה, לא שישתפר! אם שותה הוא מפורסקין – אינו משתפר. מהו לצאת בין של שביעית? תני רב הושעיה: יוצאין בין של שביעית.

מהו לצאת בקונדיטון? מן מה דתני בר קפרא קונדיטון ביו, הדא אמרה יוצאין בקונדיטון.

מהו לצאת בהן מזויגין? מן מה דתני רבי היה: ארבע כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין בין מזויגין, והוא שיהא בהן טעם ומראה וין. אמר רבי ירמיה: מצוה לצאת בין אדם, שאמרו: "אל תרא וין כי יתאדם".

תני, מבשל כדי תכל. מהו לצאת בין מבשל? רבי יונה אומר: יוצאין בין מבשל. רבי יונה דעתייה, דרבי יונה שתי ארבעתי כסוי דלילי פסקא, וחזק רישיה עד עצרתה. רבי יודה בי רבי אלעי שתי ארבעתי כסוי דלילי פסקא, וחזק רישיה עד תנא.

חמתיה חדא מטרונה אפוי נהירין, אמרה ליה: סבא סבא! חדא מן תלת מילין אית בך, או שתיי חמר את, או מלוגה ברבית את, או מגדל חזירים את. אמר לה: תפח רוחה דהיא איתתא, חדא מן אילין תלתי מילייא לית בי אלא אולפני שכיח לי, דכתיב: "חכמת אדם תאיר פניו".

רבי אבהו אתא לטיבריא, חמוניה תלמידוי דרבי יוחנן אפוי נהירין, אמרון קומי רבי יוחנן, אשבח רבי אבהו סימא. אמר לון: למח? אמר לון אפוי נהירין. אמר לון: דילמא אורייתא חדתא שמע. סליק לגביה, אמר ליה: מה אורייתא חדתא שמעתי? אמר ליה: תוספתא עתיקתא. וקרא עלוי "חכמת אדם תאיר פניו".

אמר רבי חנינה: לונא דאורייתא תומנתא עתיקתא דמורייסא דצפורין. אמר רבי יונה: חכים אנא לה, דבית רבי ינאי מכילין בה דבש. תני חצי שמינית טיברנית ישנה. אמר רבי יוחנן: חדא דינן תוות.

ולמה לא אמר עתיקתא? בגין דתות ביומיה. ואית דאמרי:

[דף ס"ט ע"ב]

דתות זעירא ורבית, וזעירת, ולא זערת במה דתות. במה הוא שעורו של כוס? רבי יוסה בשם רבי יודה בר פזי, רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל: אצבעים על אצבעים על כוס אצבע ומחצה ושליש אצבע.

תני, יבש בנות; דברי רבי נתן. רבנן דקיסרין רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי יוחנן: אתיא דרבי נתן דרבי שמעון, במה דרבי שמעון אמר ברביעית בן רבי נתן אמר לכשיקדש יהא בו בנות.

הלכה ב' מתני' – מוגו לו כוס ראשון, בית שמאי אמרים: מכרה על היום, ואחר כך מכרה על תיין. ובית הלל אמרים, מכרה על תיין, ואחר כך מכרה על היום.

גמרא – מה טעמא דבית שמאי? שקדשת היום גרמה ליינן שכיבא, וכבר נתחייב בקדשת היום עד שלא בא תיין. מה טעם דבית הלל? שתנין גורם לקדשת היום שתאמר. דבר אחר, תיין תדיר וקדשה אינה תדירה.

אמר רבי יוסי: מדברי שניהון יין ואבדלה תיין קדם בלום. טעמא דבית שמאי, לא שקדשת היום גרמה ליינן, וכאן הואיל ואבדלה גרמה ליינן שכיבא תיין קדם בלום. טעמא דבית הלל, אלא שתנין תדיר וקדשה אינה תדירה, וכאן הואיל ותנין תדירה ואבדלה אינה תדירה – תיין קדם.

אמר רבי מנא: מדברי שניהו, יין ואבדלה - אבדלה קדם בלום. טעמא דבית שמאי, אלא שפבר נתחייב בקדשת היום עד שלא בא היין. וכאן הואיל ונתחייב באבדלה עד שלא בא היין - אבדלה קדמת בלום. טעמא דבית הלל, אלא שהיין גורם לקדשת היום שתאמר, וכאן הואיל והיין גורם לאבדלה שתאמר - אבדלה קודמת.

אמר רבי זעירא: מדברי שניהו - מבדילין בלא יין ואין מקדשין אלא ביין. היא דעתיה דרבי זעירה, דרבי זעירה אמר: מבדילין על שכר. ואזלין מן אתר לאתר למשמע קדושא. אמר רבי יוסי בי רבי בון: נהגין תמן במקום שאין יין - שליח צבור יורד לפני התבה, ואומר ברכה אחת מעין שבע, וחותרם 'מקדש ישראל ויום השבת'.

הלכה ג' מתני' - הביאו לפניו, מטבל בחזרת, עד שפוגיע לפרפרת הפת. הביאו לפניו מצה וחזרת וחרסת ושני תבשילין, אף על פי

[דף ע' ע"א]

שאיין חרסת מצוה. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: מצוה. ובמקדש היו מביאים לפניו גופו של פסח. **גמרא -** חכריא בשם רבי יוחנן: צריך לטבל בחזרת שתי פעמים. רבי זעירה בשם רבי יוחנן: אין צריך לטבל בחזרת שתי פעמים. רבי שמעון בן לקיש אומר: אם לא טבל פעם ראשונה - צריך לטבל פעם שנייה.

מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש, שבבבל הלילות אנו מטבילים פעם אחת והלילה הנה שתי פעמים. סבר רבי שמעון בן לקיש על הדין דבר קפרא, מתניתא פליגא על בר קפרא, שבבבל הלילות אנו מטבילין אותו עם הפת, וכאן אנו מטבילין אותו בפני עצמו.

מתניתא פליגא על רבי יוחנן, יוצאין במצוה, בין שכונן בין שלא כיון, והכא מפיון שהסב - חזקה כון. מתיב רבי ירמיה קומי רבי זעירה, מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש: הביאו לפניו מצה וחזרת וחרסת, אף על פי שאין חרסת מצוה - חזרת מצוה. אמר ליה: שפן רב מטבל בתירדון.

תגרי ירושלם היו אומרים: 'בואו וטלו לכם תבלי מצוה'. בני ביתיה דאיסי בשם איסי: ולמה נקרא שמה רובה? שהיא רבה עמו. רבי יהושע בן לוי אמר: צריכא שתהא עבה. מלתיה אמר, זכר לפיט. אית תניי תני, צריכא שתהא רבה, מלתיה אמר זכר לדם. תני, ובבבולין צריכין שני תבשילין, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה.

הלכה ד' מתני' – מִזְנוּ לוֹ כּוֹס שְׁנִי, וְכֵאן חֶבֶן שׁוֹאֵל אָבִי. וְאִם אֵין דַּעַת בְּבֵן – אָבִי מְלַמְדוּ, מַה נִּשְׁתַּנָּח הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמִצָּה, הַלֵּילָה הַזֶּה בְּלוֹ מִצָּה. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה הַזֶּה מְרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֶּשֶׂר צְלִי, שְׁלוֹק, וּמִבְּשָׁל, הַלֵּילָה הַזֶּה בְּלוֹ צְלִי. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ מְטַבְּלִין פֶּעַם אַחַת, הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתַּי פְּעָמִים. וְלִפִּי דַעַתוֹ שֶׁל בֶּן, אָבִי מְלַמְדוּ.

מִתְהִיל בְּגִנּוֹת וּמְסִים בְּשִׁבְחָה, וְדוֹרֵשׁ מֵאַרְמֵי אוֹבֵד אָבִי, עַד שֵׁינְמוֹר כָּל הַפְּרִשָּׁה כְּלָה; רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הֵיךְ אוֹמֵר, כָּל שְׂלֵא אָמַר שְׁלִשָּׁה דְבָרִים אֵלוֹ בְּפִסְחָה, לֹא יֵצֵא יָדָי חוֹבְתוֹ, וְאֵלוֹ הֵן, פִּסְחָה, מִצָּה, וּמְרוֹר. פִּסְחָה, עַל שׁוֹם שֶׁפִּסְחָה הַמְקוּם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. מִצָּה, עַל שׁוֹם שֶׁנִּגְזְלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם. מְרוֹר, עַל שׁוֹם שֶׁמְרוֹרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.

בְּכָל דוֹר וְדוֹר חֵיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת

[דף ע' ע"ב]

עֲצֻמוֹ בְּאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יג, ח): "וַהֲגַדְתָּ לְבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם". לְפִיכֵן אֲנַחְנוּ חֵיבִין לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבֵּחַ, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדְרֵה, לְכַרְתָּ, לְעַלֵּה, וְלִקְלַם, לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֶּה, הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבָדוֹת לְחֵירוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲבָל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעֵבֹד לְגִאֲלָה. וְנֹאמַר לְפָנָיו, הַלְלוּיָהּ.

גְּמָרָא – תַּנְי רַבִּי הֵיךְ, כְּנִגְדַּ אַרְבְּעָה בְּנִים דְּבִרְהַ תּוֹרָה: בְּן חֲכָם, בְּן רִשְׁעִי, בְּן טַפְשִׁי, בְּן שְׂאֵינִי יוֹדַע לְשִׂאוֹל. בְּן חֲכָם מַהוּ אוֹמֵר? "מַה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אוֹתָנוּ?" אַף אֶתָּה אוֹמֵר לוֹ: "בְּהִזְק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים".

בְּן רִשְׁעִי מַהוּ אוֹמֵר? מַה הַעֲבוּדָה הַזֹּאת לְכֶם? מַה הַפְּרַח הַזֶּה שְׂאֵתֶם מְטַרְיָחִין עֲלֵינוּ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה? מִכִּיּוֹן שֶׁהוֹצִיא אֶת עֲצֻמוֹ מִן הַכְּלָל, אַף אֶתָּה אוֹמֵר לוֹ: "בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי" – לִי עָשָׂה, לְאוֹתוֹ הָאִישׁ לֹא עָשָׂה. אֵלוֹ הֵיךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ בְּמִצְרַיִם – לֹא הֵיךְ רְאוּי לְהִגָּאֵל מִשָּׁם לְעוֹלָם.

טַפְשִׁי מַה אוֹמֵר? מַה זֹאת? אַף אֶת לְמַדּוֹ הַלְכוֹת הַפִּסְחָה, שְׂאִין מִפְּטִירִין אַחַר הַפִּסְחָה אֲפִיקוֹמוֹן, שְׂלֵא יֵהֵא עוֹמֵד מִחֲבוּרָה זֹו וְנִכְנַם לְחֲבוּרָה אַחֲרָת. בְּן שְׂאֵינִי יוֹדַע לְשִׂאוֹל, אֶת פֶּתַח לֹו תַחֲלָה! אוֹמֵר רַבִּי יוֹסֵה מִתְנִיתָא אַמְרָה בֵּן: אִם אֵין דַּעַת בְּבֵן – אָבִי מְלַמְדוּ.

הלכה ה' מתני' – עד איכן הוא אומר? בית שמאי אומרים: עד "אם הפנים שמחה". ובית הלל אומרים: עד "חלמיש למעינו מים".

והוהו בגאולה. רבי מרפון אומר: אשר גאלנו וגאל את אבותינו ומצרים, ולא היה הוהו. רבי עקיבא אומר: פן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הפאים לקראתנו לשלום, שמהים בפנינו עירוף ופשימים בעבודתה, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו', עד פרוף אתה ה', גאל ישראל. **גמרא** – רב אמר: מתחלה צריך להתחיל "בעבר הנחר ישבו אבותיכם" וגו'. "ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנחר וגו', וארבה". אמר רבי אחא: "וארבה" כתיב, כמה ריבים עשיתי עמו עד שלא נתתי לו את יצחק. דבר אחר, נעשיתי לו אורב, אין את הטא – מיתן ליה, ואין זכה מיתן ליה. אמרו להן בית שמאי: וכי יצאו ישראל ממצרים שהיו מזכיר יציאת מצרים? אמרו להן בית הלל: אלו ממתין עד קרות הנגר אדין לא הגיעו לחצי גאולה, היאך מזכירין גאולה ואדין לא נגאלו? והלא לא יצאו אלא בחצי היום, שנאמר: "ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל" וגו'. אלא מכיון שהתחיל במצוה אומר לו – מרק.

התיב רבי אבונא בר סחורא: לא כפר הזכיר על הכוס.

תניא, אין אומרים זמן אלא בשלש רגלים בלבד. אמר רבי מנא: מתניתא אמרה פן: "בחה הפסחות ובחה השבועות ובחה הפסות".

תני, כל שכתב

[דף ע"א ע"א]

מקרא קדש – צריך להזכיר בו זמן. אמר רבי תנחומא: ויאות, מי שראת תאנה בפורה, שמא אינו צריך להזכיר זמן?

הרי ראש השנה ויום הכפורים, ביהודה נהגו פרבי עקיבה ובגליל נהגו פרבי יוחנן בן נורי. עבר ועשה ביהודה בגליל ובגליל ביהודה – יצא.

הרי פורים, אלו קוראים בארבעה עשר ואלו קוראין בחמשה עשר! שניא היא, דכתיב: "משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר".

מִסְכַּת בְּכוֹרוֹת פְּרָק שְׁלִישִׁי

א. עד כמה ישאל חייבים לטפל בבכור? בבהמה דקה שלושים יום, ובגסה חמשים יום. רבי יוסי אומר: בדקה שלשה חדשים, מפני שטפולה מרבה. בכור תם בזמן הזה - רשאי לקימו שתיים ושלש שנים עד שלא הראהו לממחה, משהראהו לממחה, נולד בו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים עשר חדש, לאחר שנים עשר חדש - אין רשאי לקימו שלושים יום.

ב. כל קדשים שהקדשו בכטן ויצאו בדפן, קדשה חלה עליהן, הבכור והמעשר - אין קדשה חלה עליהן. כל הקדשים שכתוב בהן שנה שנה, כיון שעברה שנתן - הרי אלו פסולין. הבכור והמעשר, אפלו שתיים ושלש שנים - הרי אלו כשרין.

ג. אחד הבכור והמעשר, ואחד כל הקדשים שהקדישם שנה של רגלים, ורגלים של שנה - עובר עליהן משום "בל תאחר".

ד. השוחט את הבכור בחזקת בעל מום, ונמצא תמים. מומין שבעין - אין מבקרין אותן, מפני שמשנתנין לאחר מיתה, ושבגוף מבקרין אותן; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אף שבגוף אין מבקרין, אלא הרי זה יבקר. מי שאינו ממחה וראה את הבכור ונשחט על פיו, זה היה מעשה, וקא ושאל אלעזר בן פדאי לחכמים, ואמרו: משלם מחצה בדקה ורביע בגסה.

ה. החשוד להיות נוטל שכרו ודן, שכרו ומעיד - כל הדינין שדן וכל עדיות שהעיד - הרי אלו בטלין. אבל נותן לדין שכר דינו ולעד שכר עדותו. אף על פי שאמרו: כשר לדין שיטול שכר, ולעד שיטול שכר עדותו. החשוד להיות נוטל שכרו להזות ולקדש - מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה. ואם היה כהן - מטמאתו מתרומתו, ומאכילו, ומשקו וסכו. ואם היה זקן - מרכיבו על החמור, ונותן לו שכרו כפועל

בטל. אף על פי שאמרו: כעור הדין שנוטל שכרו. החשוד על הבכורות - אין לוקחין ממנו עורות צבאים, ולא עורות שאין עבודין. רבי אליעזר אומר: לוקחין הימנו עורות של נקבה שלא בא לכלל קדשה מעולם. רבי שמעון אומר: החשוד להיות מוכר תרומה לשם חלין - אין לוקחין הימנו דבר שיש בו זיקת תרומה ומעשרות, וחשוד הוא על הטהרות ועל הטמאות שבתורה. החשוד להיות מטמא למתים - נאמן הוא על די ציון קברות. החשוד על השביעית - חשוד על המעשרות. חשוד על המעשרות - אין חשוד על השביעית. חשוד על זה ועל זה - חשוד על הטהרות. ישראל חשוד על הטהרות - ואין חשוד לא על המעשרות ולא על השביעית. חשוד על עבודת כוכבים - חשוד על כל מצות שבתורה, ולא למפרע אלא מכאן ולהבא, שנאמר (במדבר טו, כג): "מן היום אשר צוה ה' והלאה לדרתיכם".

ו. כל פסולי מקדשין נמכרין באטליו ונשחטין באטליו, ונמכרים בליטרא, חוץ מן הבכור ומן המעשר, שהנאתן לבעלים. רבי שמעון בן גמליאל אומר: מפסי אדם את עצמו בליטרא בבכור, לידע מה הגיעו. רבי יהודה אומר: מצא אדם את חברו בירושלים, אמר לו: מה אכלת היום? אמר לו: מן יודע שמהמעשר אכל, מה המן אין לו דמים - אף מעשר אין לו דמים. אמר לו: קני - יודע שהבכור אכל, מה הקנין נמכר בזול, אף הבכור נמכר בזול. בית שמאי אומרים: אין נמנין על הבכורות אלא הכהנים בלבד, ובית הלל אומרים: אף ישראל. רבי עקיבה מתיר אפלו עובדי כוכבים, שנאמר (דברים יב, טו): "כצבי וכאיל". בשר בכור, בית שמאי אומרים: אין מאכילין אותו לנדות, ובית הלל אומרים: מאכילין אותו לנדות. בכור שאחזו דם - אין מקיזין לו את הדם במקום שעושה בו מום, אבל מקיזין לו את הדם במקום שאין עושה בו מום; דברי רבי. רבי

יוסי ברבי יהודה אומר: תיבש עד כעדשה. עד כמה? רבי יוסי בן המשלם אומר: עד כדי שתפרך, וקרובין דבריהן להיות שוין.

ב. איזה הוא רק? שצף על גבי העין, ולא המשקע בקרקע העין. חלזון כמשמעו, נחש כמשמעו, ענב כמשמעו, היתה בו יבלת וחתכה, אם יש בו עצם - ישחט, ואם לאו - לא ישחט. וריר קבוע ארבעים יום. מים קבועין שמונים יום; דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: ריר קבוע שמונים, מים קבועין שמונים, אכל לח ויבש של בית הפעל ולא לח ויבש של בית השלחין, אכל לח ואחר כך יבש - עולין לו. יבש ואחר כך אכל לח - אין עולין. לעולם אין עולין לו, עד שיאכל יבש אחר לח. רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר: וריר, בודקין אותו שלש פעמים בתוך שמונים יום שמא יהלך ויחזר. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אם היתה עינו דומעת - בידוע שהמים עוברין. פסקה מלהיות דומעת - בידוע שהמים קבועין. נקבו חטמיו זה לתוך זה, מבפנים - לא ישחט, מבחוץ - ישחט.

ג. איזו היא תיומת? מן התיומת ולפנים, או מן התיומת שלפנים. רבי יהושע בן קפוסאי אומר: אין שוחטין את הבכור אלא על החיצונית. רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר: אין משגיחין על הפנימית כל עקר. נפגמת סירת אליה במקדשים - הרי זה מום. נפגם הזוכן כל שהוא - הרי זה ישחט. איזהו זוכן? כיס ולא הזכר. אמר רבי יוסי בן המשלם: מעשה באחד שנטלו זאב וחזר למקומו. נחתכה זנב מן העצם ולא מן הפרק או שהיה ראש הזנב מפצל לשתי עצמות, או שיש בשר בין חוליא לחוליא כמלא חוליא - הרי זה לא ישחט. או אין לה אלא ביצה אחת - הרי זה ישחט. היו לה שנים, אף על פי שאין בשניה אלא כפול - הרי זה לא ישחט. אמר רבי יוסי: מעשה בפרה של בית מנחם, שהושיבוהו על עכוזו ומעכוהו בביצים, ולא יצאת אלא אחת, ונשחטה, ונמצאת שניה דבוקה על

יהודה אומר: אף נשחט על אותו המום. רבי שמעון אומר: אפלו מת - אין מקיזין לו את הדם. היה בכור, בעטו ועשה בו מום, אם נתפון לכה - אסור, ואם לאו - מתר. כל המומין הראוין לבא בידי אדם - רועי ישראל נאמנין. רועי כהנים - אין נאמנין. חזרו לומר: נאמן הוא על של חברו ואין נאמן על של עצמו. רבי יהושע בן קפוסאי אומר: אין שוחטין את הבכור אלא על פי שנים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אפלו בנו ואפלו בתו. רבי אומר: אפלו עשרה בתוך הבית - אין נאמנין, שחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. אין שמין בכורות תמימין לישראל, אבל שמין להן בכורות בעלי מומין. שמין בכורות תמימין לכהנים, ואין צריך לומר בעלי מומין. אין רואין את הבכורות לישראל, ואם אמר לו: 'כהן שלחני אצלך', או שירש את אבי אמו כהן - רואין. כהן כשר שהיה רעה צאנו של ישראל - לא יאמר לו 'תן לי את הבכורות הללו', אלא אומר לו: 'ארבעה טמאין שבעדריך' - תגם לי! כל הבכורות אדם מתיר חוץ מבכור עצמו. רואה הוא קדשו ומעשרותיו של עצמו. ונשאל הוא על הטמאות ועל הטהרות של עצמו.

ז. העושה מום בבעל מום - הרי זה לוקה את הארבעים. המחמץ את המחמץ הרי זה לוקה את הארבעים. מסרס את המסרס - הרי זה לוקה את הארבעים. מום שבגלוי - הרי זה ישחט על פי שלשה בני הפנסת; דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: אפלו רגלו קטועה ועינו סמויה - לא ישחט אלא על פי ממחה.

מִסְכַּת בְּכוֹרוֹת פָּרָק רְבִיעִי

א. כל המומין פוסלין במקדשין ופוסלין בכור. הסדק - כל שהוא, פוגמת את האזן, בין בידי אדם ובין בידי שמים. איזו היא פגמיה? כל שנותן אצבעו עליה והיא חוגרת, עד כמה תנקב? עד פרשינה. רבי

הַפְּסָל, וּבָא מַעֲשֵׂה לַפְּנֵי רַבִּי עֲקִיבָה וְהַכְּשִׁיר. וּכְשֶׁנֶּאֱמָרוּ הַדְּבָרִים לַפְּנֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נּוּרִי, אָמַר: 'הֵאֱכִילְכֶם עֲקִיבָה נְבִלוֹת! נְטָלוּ קַרְנִים וּטְלָפִים וְהִזְכֵּר עִמָּהֵן - הֲרִי זֶה יִשְׁחַט.

ד. איזה יתיר? כל שיש לו שלש עינים וְחִמְשׁ רַגְלִים. הַחֶסֶר? שְׁלֹשׁ רַגְלִים וְעֵין אַחַת. איזהו פסול? כָּל שֶׁהַפְּסָלִין יוֹצְאִים. נִשְׁתַּבְּרוּ רַב צִלְעוֹתָיו, או שֶׁהָיָה בּוֹ מוֹם מִבְּפָנִים - אִינוֹ מוֹם, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא כא, יח): "עוֹר אוֹ פֶּסֶח", מֵה עוֹר וּפֶסֶח הַמֵּיחַדִּין, מוֹם שֶׁבְּגָלוּי וְאֵין חוֹזֵר כּוֹי. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּן הַמְּשֻׁלָּם: אֵילָא הָיָה מוֹנֵה מוֹמִין בִּיבְנָה, וְאֲמַרְן לַפְּנֵי חֲכָמִים, וְהוֹדוּ לוֹ. וְעוֹד שְׁלֹשָׁה הוֹסִיף. אָמְרוּ לוֹ: לֹא שְׁמַעְנוּ אֶלָּא אַחַת, שֶׁגִּלְגַּל עֵינוֹ עַל כָּשָׁל אָדָם, וּפְּנֵי דוּמָה כָּשָׁל חֲזִיר, וְשֶׁנְּטָל רַב הַלְשׁוֹן. וְרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגֶנוֹס אָמַר: רַב הַמְּדַבֵּר בְּלְשׁוֹן, בֵּית דִּין שֶׁאַחֲרִיהֶן אָמְרוּ: הֲרִי אֵלוֹ מוֹמִין. שְׁפֹתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֲלִיוֹנָה - הֲרִי זֶה מוֹם. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: אִם הָיְתָה עֲלִיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה כָּשָׁל חֲזִיר - הֲרִי זֶה מוֹם. פִּיּו בְּלוֹם, וְרַגְלָיו מוֹהֲלָמוֹת מַחֲמַת עֲצָמוֹ - יִשְׁחַט, מַחֲמַת הַרוּחַ - לֹא יִשְׁחַט. אֲזַנָּיו מִגְּפָפוֹת בַּחֲסִיסָה אַחַת - לֹא יִשְׁחַט. בִּשְׁתֵּי חֲסִיסוֹת - יִשְׁחַט. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: זָנֵב הַרְחֵל שֵׁשׁ בָּה שְׁלֹשׁ חֲלִיּוֹת - לֹא יִשְׁחַט. שְׁתֵּים - יִשְׁחַט. זָנֵב הָעֶגְלָה שֶׁאִינָה מִגַּעַת לְעַרְקוֹב - הֲרִי זֶה יִשְׁחַט. בְּאִיזָה עַרְקוֹב אָמְרוּ? רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגֶנוֹס אֹמֵר: בְּעַרְקוֹב שֶׁבְּאֲמָצֵעַ יָרֵךְ, עַד קִבְּץ הָעֲלִיּוֹן, וְלֹא עַד קִבְּץ הַתַּחְתּוֹן.

ה. יש דברים שהן כמומין, ושוחטין עליהן במקדש, ואין שוחטין עליהן בגבולין. ואלו הן: הגומים, הצומח, והצומם, ונקבה. איזה הוא גומים? כל שאין לו קרנים. וצומח - כל שאין לו אֲזָנִים. צומם - שאֲזַנָּיו מִגְּפָפוֹת. רַבִּי אֶלְעָזַי אָמַר מִשּׁוֹם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: אֲנִדְרוּגִינוֹס בְּכוֹר הוּא, וּמוֹמוֹ בּוֹ - יִשְׁחַט עָלָיו. וְחֲכָמִים אֹמְרִים:

אין קדשה חלה עליו, אלא יצא וירעה בעדר. רבי שמעון אומר: הרי הוא אומר (דברים טו, יט): "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאנֶךָ הִזְכֵּר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ"; שְׁכָל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר 'זָכַר' - מוֹצִיא טוֹמְטוֹם וְאֲנִדְרוּגִינוֹס מִן הַפְּסָל.

מִסְכַּת בְּכוֹרוֹת פָּרָק חֲמִישִׁי

א. מומין אלו, בין קבועין ובין עוברין - פְּסוּלִין בְּאָדָם. יִתֵּר עֲלֵיהֶן אָדָם - צִוָּארוֹ שְׁמוּט וְשִׁקּוּע. הַזּוֹבְלָנִים, וְהַקְּרַחְנִין, וְשֵׁאִין לָהֶן שְׁנַיִם, בְּעֲלֵי חֲטוּטָרוֹת - כְּשָׂרִים, אָבֵל פְּסוּלִין מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינַן. סָרִיס אָדָם וְסָרִיס חֲמָה, פְּצוּעַ דָּכָא וְכוּרָת שִׁפְכָה, הַשְּׂכַנְיָה וְהַסְּגָרִיס. אִיזָה הוּא שְׂכַנְיָה? שְׂגָבִינִי שׁוֹכְבִין. סְגָרִיס שְׂגָבִינִי אֶחָד שְׁחוֹר וְאֶחָד לְבָן. אִיזָהוּ הוּא סְכִי שְׁמֵשׁ? שְׂרוּאָה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת. לְרֵאוֹת אֶחָד רֵוָּאָה שְׁנַיִם, הָא פִּיצֵד? רָאָה אֶת חֲבֵרוֹ וְהוּא אֹמֵר: 'לֹא רֵוָּאָה'. חוֹטְמוֹ בְּלוֹם וְסוּלַד וְנוֹטָף. אֲזַנָּיו רְצוּמוֹת וְאֲזַנָּיו רְצוּעוֹת, וְעֵינָיו טְרוּטוֹת, וְעֵינָיו מְלוּדְנִיּוֹת, וְעֵינָיו גְּדוּלוֹת אוֹ קְטַנּוֹת. גְּדוּלוֹת כָּשָׁל עֶגְלָה, קְטַנּוֹת כָּשָׁל אֲזוֹ, וּבַעַל בּוֹהֲקִית, רוּחַ קֶצְרִית בָּאָה עָלָיו, וּבִין הַנְּפִלִים בָּאָה עָלָיו, נִכְפָּה אֶפְלוֹ לְזִמְן מְרַבָּה.

ב. איזה הוא מרוח אשף? זה הקליטים שֶׁנִּכְנְסָה רוּחַ בְּאֲשָׁכָיו; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר: זֶה הַשְּׁחוּף. פְּרָסְתוֹ חֲלוּלָה, עֲקוּמָה דוּמָה לְמַגָּל, שׁוֹקוֹ נִתּוּן בְּאֲמָצֵעַ רַגְלוֹ, מְכִישׁ מִלְּמַעְלָה וּמִפְּסִיעַ מִלְּמַטָּה, בַּעַל הַקִּיפִין וְהַשִּׁיּוּפָצֵד, אֲצַבְעוֹתָיו גְּרוּמוֹת, אֲצַבְעוֹתָיו מְרוּכְבוֹת זו עַל זוֹ, או שֶׁהָיְתָה אֲצַבְעַת גְּדוּלָה עֲקוּמָה - פְּסוּל. הָיְתָה בּוֹ שׁוּמָא, אִם יֵשׁ בָּה שַׁעַר - פְּסוּל, אִין בָּה שַׁעַר - כְּשֵׁר. גְּדוּלָה - פְּסוּל. קְטַנָּה - כְּשֵׁר. וְכַמָּה הִיא גְּדוּלָה? רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: עַד כְּאִיסָר הָאֵיטְלָקִי. יִתְרַת - אִם יֵשׁ בָּה עֵצִם - פְּסוּל. אִם לֹא - כְּשֵׁר. יִתֵּר - כְּגוֹן שֶׁהוּא אִטְר אֲצַבְעוֹת יָדָיו, וְאֲצַבְעוֹת רַגְלָיו שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה

מכשיר ורבי פוסל. אמר רבי יהודה: מעשה בא לפני רבי טרפון, ואמר: 'כמותו ירבו כהנים גדולים בישראל'. אמר לו רבי יוסי: כך אמר - 'כמותו יתמעטו נתינים ממזרין בישראל'. אטר, בין בידיו ובין ברגליו - פסול. השולט בשתי ידיו כאחת, רבי פוסל וחקמים מכשירין. הזויר, והליפיז, והתימיז, והלימיז, ולויקן, ועקלן, ועקשן, וקלבן, והקישן - פסולין באדם וכשרין בבהמה.

מִסְכַּת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. הבא אחר הנפלים, אף על פי שיעצא, בן שמונה ובן תשעה שיעצא ראשו מת - בכור לנחלה ואין בכור לכהן, שנאמר (דברים כא, טו): "לא יוכל לבכר את בן האהובה וגו'". זה הכלל, כל שיעצא ראשו ורבו בחיים - פוטר את הבא אחריו מן הבכורה. אבל לא חמש סלעים של בן. שתי נשים של שני אנשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים במחבא, מת אחד מהן - שני בכור לנחלה ואין בכור לכהן. ילדה היא וכהנת, היא ולויה, היא והאשה שכבר ילדה, שני זכרים - בכור לכהן ואין בכור לנחלה, מת אחד מהן, או שהיה זכר ונקבה - אינו בכור, לא לנחלה ולא לכהן.

ב. יש שנותן על ידי עצמו, יש שאביו נותן על ידו, יש שהוא ואביו נותן על ידו, יש שהוא ואביו נותנין, לא הוא ולא אביו נותנין. איזה הוא שנותן על ידי עצמו? הורתו שלא בקדשה ולידתו שלא בקדשה - נותן על ידי עצמו. ספק בן תשעה לראשון, ובן שבעה לאחרון - נותן על ידי עצמו. שתי נשים של שני אנשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים במחבא, ומת אחד מהן - השני נותן על ידי עצמו. איזהו שאביו נותן על ידו? שתי נשים של שני אנשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים במחבא - זה נותן חמש סלעים וזה נותן חמש סלעים לכהן. נתן האב חמש סלעים ומת - האב השני חיב, והבנים פטורין. ילדה היא וכהנת,

היא ולויה, היא והאשה שכבר ילדה, שני - אביו נותן על ידו. מת אחד מהן, או שהיה זכר ונקבה - לא הוא ולא אביו נותנין. איזה הוא שהוא ואביו נותנין? שתי נשים של שני אנשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים במחבא - זה נותן חמשה סלעים לכהן, וזה נותן חמשה סלעים לכהן. נתן האב חמשה סלעים ומת, האב השני חיב והבנים פטורין. מת אחד מן הבנים - הבן השני חיב והאבות פטורין. נתן האב חמש סלעים, ומת אחד מן הבנים - הרי כלן פטורין. אחת בכרה ואחת שלא בכרה, של שני אנשים, וילדו שני זכרים, מת אחד מהן תוך שלשים - הרי כלן פטורין. שתי נשים של שני אנשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים במחבא - זה נותן חמש סלעים לכהן, וזה נותן חמש סלעים לכהן, ומתו הבנים עד שלא חלקו בנכסי אביהן - חיבין, משחלקו בנכסי אביהם - פטורין. רבי יהודה אומר: אף משחלקו בנכסי אביהם, אם יש לזה בעשרה דינרין משל אביהם - חיבין, ואם לאו - פטורין. שתי נשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים במחבא - נותנות עשר סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך שלשים יום - מוציא את מידו. רבי יהודה אומר: אם לכהן אחד נתנו - מוציא את מידו, אם לשני כהנים נתנו - אין יכולין להוציא מידו, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

ג. לפדות את עצמו ולעלות לרגל - פודה את עצמו ואחר כך עולה לרגל. רבי יהודה אומר: עולה לרגל ואחר כך פודה את עצמו, שזו מצוה עוברת. ללמד תורה ולשא אשה - לומד ואחר כך נושא אשה. רבי יהודה אומר: אם אין יכול לישב בלא אשה - נושא אשה ואחר כך לומד תורה. הוא ללמד תורה ובנו ללמד תורה, הוא לישא אשה ובנו לישא אשה - הוא קדם את בנו. רבי יהודה אומר: אם היה בנו זריז, ותורה מתקיימת בידו - בנו קודמו. מעשה באחד שהרצה את בנו ללמד תורה,

הדירו מלעשות מלאכה, והתיר לו רבי יוסי למלאות לו חבית מים, ולהדליק לו את הנר.

ד. חמש סלעים של בן, שלשים של עבד, חמשים של אנס ושל מפתה, ומאה של מוציא שם רע - כלן בשקל הקדש ובמנה צורי, וכלן נפדין בכסף ובשוה כסף, חוץ ממותר שקלים הראוין ופדיון מעשר שני, שאין באין אלא מן המטבע. עגל זה לפדיון בני - אין בנו פדוי, אבל אם אמר: 'עגל זה בחמשה סלעים לפדיון בני', וטלית זה בחמשה סלעים לפדיון בני - בנו פדוי. אבל אין פודין לא בעבדים, ולא בשטרות, ולא בקרקעות, ואפלו אמר: 'עבד זה בחמשה סלעים לפדיון בני', וקרקע זו בחמש סלעים לפדיון בני' - אין בנו פדוי, נתן האב חמשה סלעים לחמשה כהנים - בנו פדוי, נתן לו זו אחר זו, זו אחר זו - בנו פדוי. נתן לו חזר ונטלן הימנו - בנו פדוי, כך היה רבי טרפון עושה: נוטלן הימנו, וחוזר ונותנו לו.

ה. אין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן. רבי אומר: אומר אני, שהבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהם, שאף שלא השביחו בשלחן. כיצד? היתה לו בהמה מוחכרת ומושכרת אצל אחרים, רועה באפר - בכור נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקבה. רבי אומר: כל דבר שלא פלפלו בו יתומים לאחר מיתת אביהם - בכור נוטל פי שנים, ואין נוטל פי שנים אלא בכל אשר ימצא לו, אבל בנו בגין ונטעו נטיעה - הכל שוין שנוטל פי שנים. אם אמר: 'אי אפשי בשלא לטול ושללא לתן' - הרשות בידו. כיצד אין נוטל בראוי כבמחזק? מת אביו בחיי אביו - נוטל פי שנים מנכסי אביו, ואין נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו. ואם היה בכור - נוטל פי שנים אף מנכסי אבי אביו. הבכורה והיורש את אשתו, והמיבם את אשת אחיו, והמתנה, נזק וחצי נזק,

ותשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמשה - כלן אין נוטלות בראוי כבמחזק, אבל נותן להן משדה החוזר ביוכל. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: היורש את אשתו, בני משפחה נותנין לו מעות ומוציאין מידו, שנאמר (במדבר לו, ט): "ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר" וגו'.

מסכת בכורות פּרָק שְׁבִיעִי

א. מעשר בהמה נוהג בגדולים ובקטנים, בזכרים ובנקבות, בתמימים ובעלי מומים, ומעשרין אותן משנה לחברתה, שנאמר (דברים יד, כב): "עשר תעשר" - בשני מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: "שנה שנה", של שנה אתה מעשר ואי אתה מעשר משנה לחברתה. גדיה שילדה שלש בנות, ובנות שלש שלש נכנסות לדיר להתעשר. אמר רבי שמעון: אני ראיתי גדיה שמתעשרת בת שנתה. היתה לו בהמה של שתיים ושלוש שנים, אם מכיר בה של שנה שנה בפני עצמה - נכנסת לדיר להתעשר. אם לא - אין נכנסת לדיר להתעשר.

ב. מעשר בהמה מצטרף מלא רגל רועה, ולא מלא רגל בהמה מהלכת. כמה רגל בהמה? שנים ושלושים מיל. כיצד? היו לו חמש בספר חנניא, וחמש בספר עותני, וחמש בספר בצפורי - הרי אלו מצטרפות. חמש בספר חנניא, וחמש בצפורי - עד שיהיו לו אפלו אחת בצפורי. היה לו בעבר הירדן מכאן ומכאן, כגון השולמי מגרי, ושתי אבטיניות - אין מצטרפות זו עם זו, ואין צריך לומר בארץ וחוצה לארץ. נהר היצא ממערת פמיס, ועובר בימה של סופני, ובימה של טבריא, אף על פי ששמו ירדן - אין מתחשב עם הירדן. איזהו ירדן? מבית ירחו ולמטה.

ג. איזה לקוח? כל שמכרו לו, וחוזר ולקחו הימנו, או שנתנו לו במתנה, וחוזר ולקחו הימנו. אבל הלוקח עבר פרתו של חברו

אף על פי שִׁילְדָה אֶצֶל בְּעָלִים נִכְנָסֶת לְדִיר
 לְהִתְעַשֵּׂר. הַכֹּל נִכְנָס לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן
 כְּלָאִים וְהִטְרָפָה; דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
 יְהוּדָה אִישׁ בְּרִתּוֹתָא, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי שָׁמַעְתִּי
 מִשּׁוּמוֹ, אֵפֶיךָ יוֹצֵא דַּפֵּן וּמְחַסֵּר זְמַן וְהֵיטוֹם.
 אֲבָל אֵיזָה הוּא כְּלָאִים? רַחֵל שִׁילְדָה מִן
 גְּדִי, אֶפְלוּ כִּמִּין כָּבֵשׁ, וְעַז שִׁילְדָה מִן
 הַכָּבֵשׁ אֶפְלוּ כִּמִּין גְּדִי, טְרַפָּה כְּמִשְׁמַעָה,
 יוֹצֵא דַּפֵּן כְּמִשְׁמַעוֹ. אֵין פְּחוֹת מִשְׁמוֹנֶת
 יָמִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מְחַסֵּר זְמַן נִכְנָס
 לְדִיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ד. הַנְּרַבֵּעַ, וְהַמְקַצֵּה, וְהַנְּעַכֵּד, אֶתְנַן וּמְחִיר,
 וְטַמְטוּם וְאַנְדְרוּגִינוּס - אֵין נִכְנָסִין לְדִיר
 לְהִתְעַשֵּׂר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר
 מִשֵּׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן: טוֹמְטוּם וְאַנְדְרוּגִינוּס -
 אֵין נִכְנָסִין לְדִיר לְהִתְעַשֵּׂר, שְׁכָל מְקוֹם
 שֶׁנֶּאֱמַר 'זָכַר' - מוֹצִיא טוֹמְטוּם
 וְאַנְדְרוּגִינוּס מִן הַכֹּלֵל.

ה. אֵיזָהוּ אֶתְנַן? כָּל שֶׁנִּתֵּן לָהּ עֶבֶר פְּרָתוֹ,
 וְחֹזֵר וְלָקְחוּ הֵימְנָה. אֵיזָהוּ מְחִיר? כָּל
 שֶׁחָלִיף לוֹ עֶבֶר פְּרָתוֹ, וְחֹזֵר וְלָקְחוּ הֵימְנוּ.

ו. שֵׁלֶשׁ גִּרְנוֹת לְמַעֲשֵׂר בַּהֵמָה, בְּפָרֶס הַפֶּסַח
 וּבְפָרֶס עֲצֵרֶת וּבְפָרֶס הֶחָג - אֵין לָהֶן קֶצְבָּה;
 דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹסִי בַר רַבִּי יְהוּדָה
 אוֹמֵר: אֵין פְּחוֹת מִחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם קִדְּם
 לְרִגְלָא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי: הוּאִיל
 וְאֵלוֹ אוֹמֵר בְּאֶחָד בְּאֵלוֹל, וְאֵלוֹ אוֹמֵר
 בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי, הָאֵלוֹלֵיִין מִתְעַשְׂרִין בְּעֶצְמָן,
 כִּיצַד? נוֹלְדוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בָּאָב וְחֲמִשָּׁה
 בְּאֵלוֹל, חֲמִשָּׁה בְּאֵלוֹל וְחֲמִשָּׁה בְּתִשְׂרִי,
 וְחֲמִשָּׁה בָּאָב וְחֲמִשָּׁה בְּתִשְׂרִי - אֵין
 מִצְטְרָפִין. חֲמִשָּׁה בְּתִשְׂרִי וְחֲמִשָּׁה בָּאָב -
 הָרִי אֵלוֹ מִצְטְרָפִין.

ז. כִּיצַד מַעֲשְׂרִין? מַעֲמִיד אִמְהוֹת מִבְּחוּץ
 וְהֵן גּוֹעוֹת, וְהַבְּנִים יוֹצְאִין לְקִרְאָתָן. יֵצְאוּ
 שְׁמִינֵי וְתִשְׂעֵי כְּאֶחָד - הָרִי זֶה מִשְׁלֵים
 עֲלֵיהֶם. הַתִּשְׂעֵי וְעִשְׂרֵי - יָרְעוּ עַד
 שִׁסְתָּאָבוּ. עִשְׂרֵי וְאֶחָד עֶשֶׂר - כָּלֵן יָמוּתוּ.
 הֵיךְ מוֹנֵה רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, מֵת רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן

- הָרִי זֶה מִשְׁלֵים עֲלֵיהֶן. הֵיךְ מוֹנֵה וְקִרְאוּ
 חִבְרוּ לְדַבֵּר עִמוֹ - הָרִי זֶה מִשְׁלֵים עֲלֵיהֶם,
 הֵיךְ מוֹנֵה וְחִשְׁבָּה לִיל שֶׁבֶת - הָרִי זֶה
 מִשְׁלֵים עֲלֵיהֶם. הֵיךְ מוֹנֵה וְהוֹצִיא רֵאשׁוֹ
 וְרַבּוֹ מִן הַדִּיר, וְחֹזֵר, כְּמִנְיָן לְכָל דְּבַר, מִנְאֵן
 רַבּוּצִין, אוֹ עוֹמְדִין - הָרִי זֶה מִשְׁלֵים עֲלֵיהֶן.
 הֵיךְ מוֹנֵה, וְקָפֵץ מִן הַמְּנוּיָן לְשֹׁאֵין מְנוּיָן,
 אִם מְכִירוֹ - פְּטוּר וְהֵן חִיבִין. וְאִם לֹא -
 הָרִי כָּלֵן פְּטוּרִין, נִתְעַרַב בְּהֵן יָתוּם אוֹ לְקוֹחַ
 - הָרִי כָּלֵן פְּטוּרִין. הֵיךְ לוֹ עֶשְׂרָה וּמִנָּה
 חֲמִשָּׁה, וּמֵת אֶחָד מִן הַמְּנוּיָן - הָרִי זֶה
 מִשְׁלֵים עֲלֵיהֶן מִשְׁאִינָן מְנוּיָן, אֵלוֹ שְׁמִנּוּ
 פְּטוּרִין וְהַשְּׂאֵר יִצְטְרָפוּ לְגִרְזָן הַבָּא. הֵיךְ לוֹ
 חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, לֹא יֹאמֵר: 'הָרִינִי מְכַנִּים
 עֶשְׂרָה מֵהֵן לְדִיר', אֲלֵא מְכַנִּים אֶת כָּלֵן
 וּמוֹנֵה מֵהֵן עֶשְׂרָה, וְהַשְּׂאֵר יִתְעַשְׂרוּ לְשָׁנָה
 הַבָּאָה. מִנְאֵן לְמַפְרַע - עִשְׂרֵי שְׁבַכְלָן
 מְקַדָּשׁ. קָרָא לְתִשְׂעֵי 'תִּשְׂעֵי', לְעִשְׂרֵי
 'עִשְׂרֵי', לְאֶחָד עֶשֶׂר 'אֶחָד עֶשֶׂר', תִּשְׂעֵי
 לְחִלִּין עִשְׂרֵי מַעֲשֵׂר אֶחָד עֶשֶׂר חִלִּין. קָרָא
 לְתִשְׂעֵי 'עִשְׂרֵי', וְלְעִשְׂרֵי 'תִּשְׂעֵי', וְלְאֶחָד
 עֶשֶׂר 'אֶחָד עֶשֶׂר', תִּשְׂעֵי נֶאֱכַל בְּמוֹמוֹ,
 עִשְׂרֵי מַעֲשֵׂר וְאֶחָד עֶשֶׂר קָרַב שְׁלָמִים. קָרָא
 לְתִשְׂעֵי 'תִּשְׂעֵי', וְלְעִשְׂרֵי 'תִּשְׂעֵי',
 וְלְאֶחָד עֶשֶׂר 'עִשְׂרֵי', תִּשְׂעֵי חִלִּין וְעִשְׂרֵי
 מַעֲשֵׂר, וְאֶחָד עֶשֶׂר קָרַב שְׁלָמִים. קָרָא
 לְתִשְׂעֵי 'עִשְׂרֵי' לְעִשְׂרֵי 'תִּשְׂעֵי', וְלְאֶחָד
 עֶשֶׂר 'עִשְׂרֵי' - שֶׁלִּשְׁתֵּן מְקַדָּשִׁין. תִּשְׂעֵי
 נֶאֱכַל בְּמוֹמוֹ, עִשְׂרֵי מַעֲשֵׂר, אֶחָד עֶשֶׂר קָרַב
 שְׁלָמִים, וְעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, קָרָא לְתִשְׂעֵי
 'תִּשְׂעֵי', וְלְעִשְׂרֵי 'עִשְׂרֵי', וְלְאֶחָד עֶשֶׂר
 'עִשְׂרֵי' - אֵין אֶחָד עֶשֶׂר מְקַדָּשׁ. זֶה הַכֹּלֵל,
 כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נֶעְקַר שֵׁם עִשְׂרֵי הֵימְנוּ - אֵין
 אֶחָד עֶשֶׂר מְקַדָּשׁ, עַד שִׁישְׁתַּק בְּתִשְׂעֵי,
 וַיִּקְרָא לְעִשְׂרֵי 'תִּשְׂעֵי' וְלְאֶחָד עֶשֶׂר
 'עִשְׂרֵי'. בַּהֵמָה שֶׁנִּתְעַרַב בָּהּ סֶפֶק מַעֲשֵׂר
 בְּזְמַן הַזֶּה - יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאָבוּ. סֶפֶק אֶחָד
 עֶשֶׂר - הָרִי כָּלֵן יָמוּתוּ. מַעֲשֵׂר בַּהֵמָה שֶׁל
 יָתוּמִין - מוֹכְרִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי 'הֵשֵׁב אֲבָדָה'
 לְבַעֲלִים. מַעֲשֵׂר בַּהֵמָה שֶׁשְׁחָטוּ, גִּידֵיו,
 וְקַרְנָיו, וְעֶצְמוֹ, וְטַלְפָּיו, וְחִלְבוֹ, וְעוֹרוֹ,
 וְגִזְתּוֹ - הָרִי אֵלוֹ מְתָרִין.

מִסְכַּת עֲרֵכִין פְּרָק רֵאשׁוֹן

א. רבי מאיר אומר: מרבה מדת מעריכין ממדת נעריכין, שחרש שוטה וקטן נעריכין, אבל לא מעריכין. רבי יהודה אומר: מרבה מדת מעריכין ממדת נעריכין, טומטום ואנדרוגינוס - מעריכין ולא נעריכין, אף העובד כוכבים והא מעריף ולא נעריף.

ב. נשים ועבדים נודרין ונידריין, נעריכין ומעריכין, אם יש להן בזמן הזה - גובין מהן, אם לאו - כותבין עליהן, וגובין מהן לאחר זמן, העובדי כוכבים - נודרין ומדירין. הקיטעין ומפי שחין, ואף על פי שאין להן דמין - יש להן עריכין. הגוסס וכן שמונה - לא נדר ולא נעריף, והיוצא להרג - לא נדר ולא נעריף; דברי רבי מאיר. רבי חנניא בן עקביא אומר: נעריף, מפני שדמיו קצובין, אבל אין נדר, מפני שאין דמיו קצובין. רבי יוסי אומר: נודר, מעריף ומקדיש, ואם הזיק - חיב בתשלומין. האשה שיצאה להרג, הוציא עבר את ידו - ממתנין לה עד שתלד, שאלו ילדה, היו ולדותיה נסקלים. האשה שיוצאת להרג, אמרה: 'תנו שערי לבתי' - נותנין לה. מתה סתם - אין נותנין לה, שהמתים אסורין בהנאה.

ג. עריף עני סלע, עריף עשיר כתוב בתורה. היה בידו סלע ונתן הימנו שלשה דינרים, ולא הספיק לתן דינר האחרון עד שהעשיר - מגלגלין עליו את הכל, שאלו מתחלה נתנו - פטור. היו בידו שלשים סלע, ונתן מהן עשרים ותשע, ולא הספיק לתן את האחרונה עד שהעשיר - מגלגלין עליו את הכל.

ד. פרים של חג, אין פחות משבעה ולא יותר על ארבעה עשר. אין פתח בטועה פחות משבעה, ולא יתיר על שבעה עשר. אין בנגעים פחות משבוע אחד, ולא יתיר על שלשה שבועות. אין פוחתים מארבעה חדשים המעבירים בשנה, לא נראה להוסיף יתיר על שמונה. מעולם לא נראו ששה

חדשים המעבירים בשנה, זו אחר זו. במקום שאין מכירין זמנו של חדש - נוהגין אחד מעבר ואחד שאינו מעבר. וכן בגליות נוהגין אחד מעבר ואחד שאינו מעבר. היו נוהגין תמוז בזמנו והאב מעבר, ואחר כך נודע להן שאב בזמנו - מניחין אותו, ומניין מכאן ואילך אחד מעבר ואחד שאינו מעבר. עצרת, פעמים שחל להיות בחמשה ובששה ובשבעה, לא פחות ולא יותר. רבי יהודה אומר: חל להיות בחמשה - סימן רע לעולם, בששה - סימן בינוני, בשבעה - סימן יפה לעולם. וכן מצינו שהיו ישראל עומדין לפני הר סיני, נמשכין לאחוריהם שנים עשר מיל, ובאין לפניהם שנים עשר מיל, על כל דבור ודבור עשרים וארבע מיל, היה היום ברור והיו ישראל משתלחין מפני האש, אומר להן הקדוש ברוך הוא לענני כבוד: רצו טל לפני בני, שנאמר (שופטים ה, ד): 'ה' בצאתך משעיר בצעדתך משדה אדום'. והקדוש ברוך הוא מרביץ לפניהם טללים וגשמים, שנאמר (תהלים סח, ע): 'גשם נדבות תניף אלהים' וגו'. אין עצרת חל להיות אלא ביום הנף. אין ראש השנה חל להיות אלא ביום הנף, וכיום עבדו. אחרים אומרים: אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ארבעה ימים בלבד, ואם הייתה שנה מעברת חמשה.

ה. אין בעריכין פחות משלשים יום, ומוסיפין עד עולם. ואין בניירות פחות משלשים יום, ומוסיפין על עולם.

ו. החליל אין דוחה את השבת. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: דוחה. לא היה מכה בשני חלילין אלא בחליל אחד. לא היה מחלק אלא בשל קנה, מפני שמחלק יפה. רבי שמעון בן גמליאל אומר: הדראולים לא היה במקדש, מפני שמערבב את הקול, ומקלקל את הנעימה. אלו הן מכין לפני מזבח: עבדי כהונה היו; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: עבדי לוי. רבי יוסי אומר: משפחת בית הפגרים, בית צפרייא

מימאִים - משיאִין לַפְּהֵנָה; רבי חנניא בן אנטִיגנוס אומר: מכִּירָן הֵייתִי וְלוֹיִם הָיוּ.

מִסְכַּת עֲרֵכִין פָּרָק שְׁנִי

א. אין פּוֹחֲתִין מִתְשַׁעָּה כְּנֹרֹת וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם. אין פּוֹחֲתִין מִשְׁנַיִם עֶשֶׂר לְוַיִּם הָעוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן, וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם, כְּנֶגֶד תְּשַׁעָּה כְּנֹרֹת וּשְׁנַיִ נְבָלִים וּבְצִלְצֵל אַחַד, שְׁנֵאָמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים - א כה, ט): "הוּא וְאַחֵיו וּבְנָיו שְׁנַיִם עֶשֶׂר", כִּשְׁהוּא אֹמֵר "יִשׁוּעַ" (עוֹרָא ג, ב), מְלַמֵּד שְׁאָף עִמָּהֶן מִן הַמְּנִיָן. מֵעוֹלָם לֹא נִרְאִית אִשָּׁה בַּעֲזָרָה אֶלָּא בִשְׁעַת קִרְבָּנָה בְּלִבָּד, וְלֹא נִרְאָה קֶטֶן בַּעֲזָרָה אֶלָּא בִשְׁעָה שֶׁהַלּוֹיִם אֹמְרִין בְּשִׁיר. לֹא הָיוּ אֹמְרִין בְּנֶבֶל וְכִנּוֹר אֶלָּא בַּפֶּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמֵר: צוּעְרֵי לְוָיָה בְּנֵי יִקְרִי יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ בַּעֲזָרַת נָשִׁים, רֹאשֵׁיהֶן בֵּין רַגְלֵי הַלּוֹיִם, כְּדִי לִתֵּן תִּבְּל בְּנַעֲיָמָה, שְׁנֵאָמַר (עוֹרָא ג, ט): "וַיַּעֲמֵד יִשׁוּעַ בְּנָיו [וְאַחֵיו] קְדָמָיָל וּבְנָיו בְּנֵי יְהוּדָה" וְגו'.

ב. חֲלִיל שֶׁבִמְקַדֵּשׁ שֶׁל קִנְיָה הִיָּה, וּמִימֹת מֹשֶׁה הִיָּה, פֶּעַם אַחַת צִפּוּהוּ זֶהָב, וְלֹא הִיָּה קוֹלוֹ עָרַב כְּמוֹת שְׁהִיָּה, נִטְלוּ צִפּוּיָו, וְחִזּוֹר קוֹלוֹ לִהְיוֹת עָרַב לְכְמוֹת שְׁהִיָּה. צִלְצֵל שֶׁבִמְקַדֵּשׁ שֶׁל נְחֹשֶׁת חִיָּה וּמִימֹת מֹשֶׁה הִיָּה נִפְגָּם, שְׁלַחוּ חֲכָמִים וְהִבִּיאוּ אֲמָנִין מֵאֶלְכֶסְנֵדְרִיא שֶׁתְּקַנּוּהוּ, וְלֹא הִיָּה קוֹלוֹ עָרַב כְּמוֹ שְׁהִיָּה. מִכְּתֻשֶׁת שֶׁבִמְקַדֵּשׁ שֶׁל נְחֹשֶׁת הִיָּתָה, וּמִימֹת מֹשֶׁה הִיָּתָה נִפְגָּמָה, וְשְׁלַחוּ חֲכָמִים וְהִבִּיאוּ אֲמָנִין מֵאֶלְכֶסְנֵדְרִיא, וְתְקַנּוּהָ, וְלֹא הִיָּתָה מִפְטֻמַּת כְּרֹאשׁוֹנָה, נִטְלוּ אֶת פְּגִימָתָהּ חִזְרָה לַתַּחֲלָתָהּ.

ג. אלו הפלים שֶׁנִּפְגְּמוּ בְּבֵית הָרֵאשׁוֹן, וְלֹא עָלְתָה לָהֶן אֲרָכָה, וְעָלִיהֶן הוּא אֹמֵר (מְלָכִים - א ז, מה): "נְחֹשֶׁת מְמָרֵט". וְעָלִיהֶן הוּא אֹמֵר (עוֹרָא ח, כז): "וּכְלִי נְחֹשֶׁת מִצֵּהָב טוֹבָה שְׁנַיִם חֲמוּדֹת כְּזֵהָב", מְלַמֵּד שֶׁהִיָּתָה יָפֵה כְּשְׁנַיִם כְּזֵהָב. רַבִּי נִתָּן אֹמֵר: שְׁנֵי כִלִּים הָיוּ, שְׁנֵאָמַר: "שְׁנַיִם". רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: שְׁלוּחַ הִיָּה. הַמוֹצֵיא מִיָּם בְּכֹאִיסָר, אִמֵּר נִרְחִיבֵנוּ, כְּדִי שִׁירְבוּ מִיָּמִיו

וְהִרְחִיבוּהוּ וְנִתְמַעְטוּ מִיָּמִיו, וְסִתְּמוּהוּ וְחִזּוֹר לַתַּחֲלָתוֹ.

ד. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: שֶׁבַע נִימִין בְּכִנּוֹר הָיוּ, שְׁנֵאָמַר (תְּהִלִּים טז, יא): "שֶׁבַע שְׁמַחוֹת אֶת פְּנִיךָ", לִימֹת הַמְּשִׁיחַ שְׁמוֹנָה, שְׁנֵאָמַר (תְּהִלִּים יב, א): "לְמַנְצַח עַל הַשְּׂמִינִית" - עַל נִימָא שְׂמִינִית, לַעֲתִיד לְבוֹא בַּעֲשִׂירִית, שְׁנֵאָמַר (תְּהִלִּים לג, ב): "הוֹדוּ לַה' בְּכִנּוֹר בְּנֶבֶל עֶשׂוֹר וְזָמְרוּ לוֹ".

ה. שְׂדֵה אַחֲזוּזָה לְהִקְל וְלְהַחְמִיר, כִּיֶּצֵד? אַחַד הַמְּקַדֵּשׁ בְּפִרְדֹּסוֹת סְפוֹסְטִי, וּבְחֹלִית שֶׁל מַחֲזוּא, נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע לְבֵית כּוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִף הַמְּקַדֵּשׁ בְּפִרְדֹּסוֹת יִרְחוּ וּבְחֹלִית שֶׁל יְבֵנָה - נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע לְבֵית כּוֹר, שְׂדֵה מַקְנָה נוֹתֵן שְׁוִי, שְׁנֵאָמַר (וַיִּקְרָא כז, כג): "וְחָשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מְכֹסֶת הָעֶרְבָךְ" - אִין מְכֹסֶת אֶלָּא שְׁוִיָּה; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִין כָּל שְׁוִיָּה הוּא נוֹתֵן, מָה תִּלְמוּד לֹאֵמַר: "וְחָשַׁב", נֶאֱמַר כָּאֵן: "וְחָשַׁב", וְנֵאֱמַר לְהִלָּן: "וְחָשַׁב", מָה "וְחָשַׁב" הָאֵמֹר לְהִלָּן חֲמִשִּׁים סֶלַע לְבֵית כּוֹר, אִף "וְחָשַׁב" הָאֵמֹר כָּאֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע לְבֵית כּוֹר.

ו. רָאָה כְּמָה הַחֲמִירָה תוֹרָה בֵּין חוֹמְסֵי חֲמָס לְאוֹמְרֵי לְשׁוֹן הָרַע, שְׁאוּנָס וּמִפְתָּה וְחֲמָס חֲמָס נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סֶלַעִים, וְאִינוּ לֹקָה. הַמוֹצֵיא שֵׁם רַע - לֹקָה וְנוֹתֵן מָאָה סֶלַע. הַחֲמִירָה תוֹרָה דְּבָרִים מִן הַמַּעֲשָׂה, נֵאָמַר (שְׁמוֹת כא, טו): "וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמֵת", וְנֵאָמַר (שְׁמוֹת כא, יז): "וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמֵת", זֶה בִּסְקִילָה זֶה בַּחֲנִיקָה, הַחֲמִירָה תוֹרָה דְּבָרִים מִן הַמַּעֲשָׂה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן פֶּרְטָא אֹמֵר: הָרִי הוּא אֹמֵר (בְּמִדְבָר יד, לו): "וַיִּמּוֹתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצֵאֵי דְבַת הָאֶרֶץ" וְגו'. עַל מָה הוֹצִיאוּ שֵׁם רַע עַל עֲצִים וְעַל אֲבָנִים? וְהֵלֵא דְּבָרִים קָל וְחֲמֵר, וּמָה אִם אֵלּוּ שְׁלֵא הוֹצִיאוּ שֵׁם רַע אֶלָּא עַל עֲצִים וְעַל אֲבָנִים נַעֲשׂוּ, וְלֹא עֲנַשׁ מוֹעֵט אֶלָּא עֲנַשׁ מְרַבָּה, וְלֹא עֲנַשׁ לְשַׁעָּה אֶלָּא

עָנַשׁ לְדוֹרוֹת, הַמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֵבְרוֹ
כַּיּוֹצֵא בּוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

ז. עָנִי וְעָשִׂיר שֶׁהֶעֱרִיכוּ אֶת עָנִי וְעָשִׂיר - זֶה
נוֹתֵן לְפִי מִשְׁהוּ וְזֶה נוֹתֵן לְפִי מִשְׁהוּ. 'הָרִי
עָלִי עֶרְךָ סֵתָם' - זֶה מְבִיא אֶת הַמַּעֲט
שֶׁבַעֲרֻכִין. וְכַמָּה הוּא מַעֲט שֶׁבַעֲרֻכִין?
חֲמִשָּׁה סְלָעִים. הָאוֹמֵר עֶרְכָן שֶׁל עֲשָׂרָה
עָלִי, אִם הָיָה עָנִי - נוֹתֵן עַל יְדֵי כָלֵן עֶרְךָ
עָנִי. עָשִׂיר - נוֹתֵן עַל יְדֵי כָלֵן עֶרְךָ עָשִׂיר,
עָנִי וְהָעָשִׂיר - נוֹתֵן עַל יְדֵי כָלֵן, עֶרְךָ עָשִׂיר
עָשִׂיר וְהָעָנִי - נוֹתֵן עַל יְדֵי כָלֵן עֶרְךָ עָנִי.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֶרְךָ עָשִׂיר הוּאִיל וְכֵא
לְכֻלָּל עֲשָׂר שְׁעָה אַחַת. הָאוֹמֵר: 'עֶרְךָ פְּלוֹנִי
זֶה עָלַי' - הָרִי זֶה נוֹתֵן סְלָע; דְּבַרִּי רַבִּי
מֵאִיר, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כֹז, כח): "וְכָל עֶרְכָךָ
יְהִיָּה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ". וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין
נוֹתֵנִין אֶלָּא לְפִי הַשֵּׁג יָד, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כז, ח):
"עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָד הַנּוֹדֵר יַעֲרִיכְנוּ". עָנִי
שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת עַצְמוֹ - אֵין אוֹמְרִים לוֹ: 'לֵךְ
לוֹה, לֵךְ עֲשֵׂה מְלָאכָה, וְהִבֵּא עֶרְךָ עָשִׂיר',
אֶלָּא מְטֵב שְׂיָבִיא עֶרְךָ עָנִי עֲכָשׁוּ, וְאֵל יָבִיא
עֶרְךָ עָשִׂיר אֶלָּא לְאַחַר זְמַן. רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר: הָיָה אָבִיו חוֹלָה אוּ מְסַכֵּן אוּ שֶׁהִיְתָה
סְפִינְתּוֹ בַּמְדִּינָת הַיָּם וְיָבִיא עֶרְךָ עָשִׂיר, אֶלָּא
מְטֵב שְׂיָבִיא עֶרְךָ עָנִי עֲכָשׁוּ, וְאֵל יָבִיא עֶרְךָ
עָשִׂיר לְאַחַר זְמַן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָיָה
חֵיב קָרְבָן עוֹלָה וַיִּוֹרֵד, אֵין אוֹמְרִים לוֹ: 'לֵךְ
לוֹה, לֵךְ עֲשֵׂה מְלָאכָה וְהִבֵּא קָרְבָן עָשִׂיר',
אֶלָּא מְטֵב שְׂיָבִיא קָרְבָן עָנִי עֲכָשׁוּ, וְאֵל
יָבִיא קָרְבָן עָשִׂיר לְאַחַר זְמַן. רַבִּי שְׁמַעוֹן
אוֹמֵר: הַקָּטָר חֲלָבִים כְּשֶׁרִין לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת,
אֲמָרָה תוֹרָה: יִדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת בְּזִמְן, וְאֵל
יִקְרְבוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת.

וַיְדַבֵּר יְ-הוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וּמְלִיל יַי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

פִּינְחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הִפְלִין הַשֵּׁיב אֶת-חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאַתִּי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאַתִּי:

פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן פָּהֵנָא אַתִּיב ית חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַקְנֵי ית קִנְאַתִּי בִּינִיחוֹן וְלֹא שִׁיבִיתִי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאַתִּי:

פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִפְלִין – לְפִי שְׁהִיו הַשֵּׁבִטִים מִבְּזִים אוֹתוֹ: הִרְאִיתֶם בֶּן פּוּטֵי זָה, שְׁפִטָּם אָבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לְעִבּוּדַת אֱלִילִים, וְהָרַג נְשִׂיאַ שְׁבֵט מִיִּשְׂרָאֵל! לְפִיכֶף בָּא הַכְּתוּב וַיִּחַסּוּ אַחֵר אֶהֱרֹן. בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאַתִּי – בְּנִקְמוֹ אֶת נִקְמַתִּי, בְּקִצְפוֹ אֶת הַקִּצְפָּה שְׁהִיָּה לִי לְקִצְפָּה. כָּל לְשׁוֹן 'קִנְאָה' הוּא הַמִּתְחַרָּה לְנֶלְמַם נִקְמַת דְּבָר, אִינְפְּרִינִימִינ"ט ׀ בְּלַע"ז.

לָכֵן אָמַר הַנְּבִי נָתַן לּוֹ אֶת-בְּרִיתִי שְׁלוֹם:

בְּכִין אִימַר הָאֵנָּה גָזַר לִיָּה ית קִנְמִי שְׁלָם:

אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם – שֶׁתְּהֵא לּוֹ לְבְרִית שְׁלוֹם, כְּאֵדָם הַמִּתְחַזֵּק טוֹבָה וְחַנוּת לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ טוֹבָה. אַף כָּאֵן, פְּרִשׁ לּוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלוֹמוֹתָיו.

וַהֲיִתָּה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנְאָה לֹא-לָהִיו וַיִּכְפַּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַתְּהִי לִיָּה וּלְבִנּוּהִי בְּתַרוּהִי קִנְמִי כְּהוֹנַת עָלַם חֲלָף דְּקַנְי קָדָם אֶ-לָּהִיָּה וְכַפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַהֲיִתָּה לּוֹ – בְּרִיתִי זֹאת. בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם – שְׂאֵף עַל פִּי שְׁכָבֵר נִתְּנָה כְּהֵנָּה לְזַרְעוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, לֹא נִתְּנָה אֶלָּא לְאֶהֱרֹן, וּלְכִנְיֹ שְׁנִמְשַׁחוּ עִמּוֹ, וְלַתּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁיִּנְלְדוּ אַחֵר הַמְּשַׁחֲתוּ; אֲבָל פִּינְחָס, שְׁנוֹלַד קָדָם לָכֵן וְלֹא נִמְשַׁח, לֹא בָּא לְכַלֵּל כְּהֵנָּה עַד כָּאֵן. וְכֵן שְׁנִינּוּ בְּזִבְחֵיהֶם: לֹא נִתְּפָהוּ פִּינְחָס עַד שֶׁהִרְגוּ לְזַמְרִי. לֹא-לָהִיו – בְּשִׁבִיל אֶ-לָּהִיו, כְּמוֹ: "הַמְּקַנָּא אֶתָּה לִי"; ; "קִנְאַתִּי לְצִיּוֹן", בְּשִׁבִיל צִיּוֹן.

וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמְּכַה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת-הַמְּדִינִית זַמְרִי בֶּן-סְלוּא נְשִׂיא בֵּית-אָב לְשִׁמְעוֹנִי:

וְשׁוֹם גּוֹבְרָא בֶּר יִשְׂרָאֵל קִטִּילָא דְאַתְקִטִּיל עִם מְדִינִיתָא זַמְרִי בֶּר סְלוּא רַב בֵּית בָּא לְבֵית שְׁמַעוֹן:

וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְגוֹמַר – בְּמָקוֹם שֶׁיַּחַס אֶת הַצַּדִּיק לְשִׁבַת, יַחַס אֶת הַרְשָׁע לְגִנְאִי. נְשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי – לְאֶחָד מִמְּשַׁחֲתֵי בְּתֵי אֲבוֹת שְׁהִיו לְשִׁבֵט שְׁמַעוֹן. דְּבָר אַחֵר: לְהוֹדִיעַ שֶׁבַחֲו שֶׁל פִּינְחָס, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁזָה הִיָּה נְשִׂיא, לֹא מִנַּע אֶת עֲצָמוֹ מִלְּקַנְא לְחִלוּל הַשֵּׁם; לְכַף הוֹדִיעָה הַכְּתוּב מִי הוּא הַמְּכָה.

וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְּכַה הַמְּדִינִית כְּנָזִי בַת-צוּר רֹאשׁ אֲמֹת בֵּית-אָב בְּמִדְיָן הוּא:

וְשׁוֹם אַתְתָּא דְאַתְקִטִּילַת מְדִינִיתָא כְּנָזִי בַת צוּר רִישׁ אֲמִי בֵּית אַבָּא בְּמִדְיָן הוּא:

וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְּכַה וְגוֹמַר – לְהוֹדִיעָה שְׁנֵאֲתוֹן שֶׁל מְדִינִים, שֶׁהַפְּקִירוֹ בַת מְלָךְ לְזִנוּת כְּדִי לְהַחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ אֲמֹת – אֶחָד מִמְּשַׁחֲתֵי מַלְכֵי מִדְיָן, "אֶת אֹוִי וְאֶת רַקֵּם וְאֶת צוּר" וְגוֹמַר, וְהוּא הִיָּה חֲשׁוּב מִכָּלֵם, שְׁנֵאֲמַר "רֹאשׁ אֲמֹת", וְלְפִי שְׁנֵהַג בְּזִיּוֹן בְּעֲצָמוֹ לְהַפְּקִיר בַּתֹּו מְנָאוֹ שְׁלִישִׁי. בֵּית אָב – חַמְּשֵׁה בְּתֵי אֲבוֹת הָיוּ לְמִדְיָן, "עֵיפָה וְעַפְרָו וְחַנוּדָּה וְאַלְדָּעָה", וְזָה הִיָּה מְלָךְ לְאֶחָד מֵהֶם.

וַיְדַבֵּר יְ-הוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וּמְלִיל יַי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

צַרּוּר אֶת-הַמְּדִינִים וְהַפִּיתֶם אוֹתָם:

אַעֲיֵק לְמִדְיָנָאִי וְתַקְטִיל יתְהוֹן:

צַרּוּר – כְּמוֹ "נְכוּר", "שְׁמוּר", לְשׁוֹן הָוָה; עָלִיכֶם לְאִיב אוֹתָם.

כִּי צַרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיָּהֶם אֲשֶׁר-נִפְלְוּ לָכֶם עַל-דְּבַר-פְּעוּר וְעַל-דְּבָר כְּנָזִי בַת-נְשִׂיא מִדְיָן אֲחַתְּהֶם הַמְּכַה בְּיוֹם-הַמַּגֵּפָה עַל-דְּבַר-פְּעוּר:

אַרִי מְעִיקִין אַנּוֹן לְכוּן בְּנִכְלִיָּהוֹן דְּנִפְלְוּ לְכוּן עַל עֵיסַק פְּעוּר וְעַל עֵיסַק כְּנָזִי בַת רַבָּא דְמִדְיָן אֲחַתְּהוֹן דְאַתְקִטִּילַת בְּיוֹמָא דְמוֹתָנָא עַל עֵיסַק פְּעוּר:

כִּי צַרְרִים הֵם לָכֶם וְגוֹמַר עַל דְּבַר פְּעוּר – שֶׁהַפְּקִירוֹ בְּנוֹתֵיהֶם לְזִנוּת כְּדִי לְהַטְעוֹתְכֶם אַחֵר פְּעוּר. וְאֶת מוֹאָב לֹא צָנָה לְהַשְׁמִיד, מִפְּנֵי רוּת שְׁהִיָּתָה עֲתִידָה לְצַאת מֵהֶם, כְּדִאֲמַרְיִנּוּ בְּכָבָא קַמָּא.

וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל אֱלֶעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הִפְהִין לֵאמֹר:

וַהֲוָה בְּתַר מוֹתָנָא וַאֲמַר יַי לְמֹשֶׁה וּלְאֱלֶעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן כְּהֵנָּה לְמִימַר:

וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה וְגוֹמַר – מִשָּׁל לְרוּעָה שְׁנִכְנַסוּ זַאבִים לְתוֹךְ עֲדָרוֹ וְהִרְגוּ בָּהֶן, וְהוּא מוֹנָה אוֹתָן לִידַע מִנֵּן הַנּוֹתְרוֹת. דְּבָר אַחֵר: כְּשִׁיבְצָאוֹ מִמִּצְרַיִם וְנִמְסְרוֹ לְמֹשֶׁה, נִמְסְרוֹ לּוֹ בְּמִנְיָן; עַכְשָׁו כְּשֶׁקָּרַב לְמוֹת וּלְהַחֲזִיר צֵאֲנוּ, מִתְחַזְרִים בְּמִנְיָן.

שְׂאוּ אֶת-רֹאשׁוֹ פְּלִיעָזַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שְׁנָה וּמַעֲלָה לְבֵית אֲבֹתָם כְּלִיבָא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:

קִבִּילוּ ית חוֹשְׁבוֹן כָּל כְּנִשְׁתָּא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי עֲשָׂרִין שְׁנָיִן וְלַעֲיָלָא לְבֵית אֲבָהֲתָהוֹן כָּל נְפִיק חִילָא בְּיִשְׂרָאֵל:

לבית אבותם – על שבט האב יתחסו ולא אחר האם.

ויִדְבַר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעֶרְבַת מוֹאָב
עַל־יַרְדֵּן יִרְחוּ לֵאמֹר:
ומליל משה ואלעזר כהנא אתם במישריא
דמואב על ירדנא דיריחו למימר:

ויִדְבַר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם – דָּבְרוּ עִמָּם עַל זֹאת, שְׁצִנָּה הַמְקוּם לַמְנוּחָם. לֵאמֹר – אָמְרוּ לָהֶם: צְרִיכִים אַתֶּם לַהַמְנוּחַ.

מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כְּאִשֶׁר צִוָּה יְ-הוָה אֶת־
מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּצְאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
מבר עשרין שנין ולעילא כמא דפקיד יי נת משה ובני
ישראל דנפקו מארעא דמצרים:

מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כְּאִשֶׁר צִוָּה וְגוֹמֵר – שְׁיִהְיֶה מִנִּינָם "מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה", שְׁנֵאמַר: "כָּל הַעֲבָר עַל הַפְּקָדִים" וְגוֹמֵר. **שְׁנֵי**

רְאוּבוּן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבוּן חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת
הַחֲנֹכִי לְפִלֹּא מִשְׁפַּחַת הַפְּלֹאִי:
ראובון בוכרא דישראל בני ראובון חנוך זרעית חנוך
לפלוא משפחת הפלאי:

מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי – לְפִי שְׁהִיּוּ הָאֲמוֹת מְבִיזִין אוֹתָם וְאוֹמְרִים: מָה אֵלוּ מִתְנַחֲסִין עַל שְׁבֻטֵיהֶם סְבוּרִין הֵם שְׁלֵא שְׁלֵטוּ הַמִּצְרַיִם בְּאֲמוּתֵיהֶם אִם בְּגוֹפָם הָיוּ מוֹשְׁלִים, קַל וְחֹמֶר בְּנִשְׁוֹתֵיהֶם. לְפִיכֹף הִטִּיל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם, ה"א מִצַּד זֶה וַיּוֹ"ד מִצַּד זֶה, לֹמֵר: מַעִיד אֲנִי עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם בְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם. וְזֶה הוּא שְׁמִפְרָשׁ עַל יַדֵּי דָוִד: "שְׁבֻטֵי יְהוּדָה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל"; הַשֵּׁם הַזֶּה מַעִיד עֲלֵיהֶם לְשְׁבֻטֵיהֶם. לְפִיכֹף בְּכֻלָּם כְּתִיב **הַחֲנֹכִי, הַפְּלֹאִי**. אֲבָל בְּ"מִנְה" לֹא הִצְרַךְ לֹמֵר "מִשְׁפַּחַת הַיִּמִּינִי", לְפִי שֶׁהַשֵּׁם קְבוּעַ בּו, יו"ד בְּרֵאשׁ וְה"א בְּסוּף.

לְחֻצְרוֹן מִשְׁפַּחַת הַחֻצְרוּנִי לְכַרְמֵי מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי:
לחצרון זרעית חצרון לכרמי זרעית כרמי:

אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הָרְאוּבֵנִי וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:
אליו זרעית ראובן והיו מניניהון ארבעין ותלתא אלפין
ושבע מאה ותלתין:

וּבְנֵי פִלֹּא אֱלִיאָב:
ובני פלוא אליאב:

וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וְאַבִּירָם הוּא־דָתָן
וְאַבִּירָם קְרִיאֵי הַעֲדָה אֲשֶׁר הִצִּו עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
אַהֲרֹן בְּעֲדַת־קִרְחַת בְּהִצְתָּם עַל־יְ-הוָה:
ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם
מערעי כנשתא דאתפנישו על משה ועל אהרון בכנשתא
דקרח באתפנושיהון על יי:

אֲשֶׁר הִצִּו – אֵת יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה. בְּהִצְתָּם – אֵת הָעָם עַל ה'י. הִצִּו – הִשְׁיִאוּ אֵת יִשְׂרָאֵל לְרִיב עַל מֹשֶׁה, לְשׁוֹן הַפְּעִילוֹ.

וּתְפַתַּח הָאֶרֶץ אֶת־פִּיָּהּ וּתְבַלַּע אֹתָם וְאֶת־קִרְחַת
בְּמוֹת הַעֲדָה בְּאֶכְל הָאֵשׁ אֵת חַמְשֵׁים וּמֵאוֹתֵיהֶם
אִישׁ וַיְהִי לְגַם:
ופתחת הארעא ית פומיה ובלעת יתהון וית קרח במותא
דכנשתא פד אכלת אישתא ית מאתן ושמשיין גוברא
והיו לאת:

וַיְהִי לְגַם – לְאוֹת וּלְזַכְרוֹן, לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר לְחַלֵּק עוֹד עַל הַכְּהֻנָּה.

וּבְנֵי־קִרְחַת לֹא־מָתוּ:
ובני קרח לא מתו:

וּבְנֵי קִרְחַת לֹא מָתוּ – הֵם הָיוּ בְּעֶצֶה תַּחֲלָה, וּבִשְׁעַת הַמַּחֲלָקַת הִרְהָרוּ תְּשׁוּבָה בְּלָפָם. לְפִיכֹף נִתְבַּצַּר לָהֶם מְקוּם גְּבוּהָ בְּגִיהֻזָּם וַיִּשְׁבוּ שָׁם.

בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפַּחַת־לְנְמוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי
לְיָמִין מִשְׁפַּחַת הַיִּמִּינִי לְיָכִין מִשְׁפַּחַת הַיִּכִּינִי:
בני שמעון לנמואל משפחת הנמואלי
זרעית ימין ליכין זרעית יכין:

לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזִּרְחִי לְשֹׁאוֹל מִשְׁפַּחַת הַשְּׁאוּלִי:
לזרח משפחת הזרחי לשאול זרעית זרעית שאול:

לְזָרַח – הוּא "זָחַר", לְשׁוֹן זָחַר. אֲבָל מִשְׁפַּחַת אֵהָד בְּטֻלָּה; וְכֵן חֲמֵשׁ מִשְׁבְּטֵי בְּנֵי־יִמִּין, שֶׁהָיוּ בְּעֶשְׂרֵה בָּנִים יָרַד לְמִצְרַיִם, וְכֵאֵן לֹא מָנָה אֶלָּא חֲמִשָּׁה. וְכֵן אֲצִפֹּן לְגֹד; הָרִי שְׁבַע מִשְׁפָּחוֹת. וּמִצְאֵתִי בְּגִמְרָא יְרוּשְׁלַמִּית, שְׁכַלְשַׁמַּת אַהֲרֹן נִסְתַּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד, וּכְאוּ הַכְּנַעֲנִים לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, וְנִתְּנָה לָב לְחֹזֵר לְמִצְרַיִם, וְחֹזְרוּ לְאַחֻרֵיהֶם שְׁמוּנָה מִסְּעוֹת מֵהַר הַהָר לְמוֹסְרָה; שְׁנֵאמַר: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה, שָׁם מֵת אַהֲרֹן". וְהֵלֵא בְּהַר הַהָר מֵת, וּמִמוֹסְרָה עַד הַר הַהָר שְׁמוּנָה מִסְּעוֹת יֵשׁ לְמִפְרַע אֶלָּא שְׁחֻזְרוּ לְאַחֻרֵיהֶם, וְנָדְפוּ בְּנֵי לֹוי אַחֲרֵיהֶם לְהַחֲזִירָם, וְהָרְגוּ מֵהֶם שְׁבַע מִשְׁפָּחוֹת, וּמִבְּנֵי לֹוי נָפְלוּ אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת: מִשְׁפַּחַת שִׁמְעִי, וְעִזִּיאֵלִי, וּמִבְּנֵי יִצְחָר לֹא נִמְנוּ כֵּאֵן אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי; וְהַרְבִּיעִית לֹא יָדַעְתִּי מֵהָיָא. וְרַבִּי תַנְחוּמָא דְרַשׁ שְׁמָתוֹ בְּמַגְפָּה בְּדָבָר בַּלְעָם. אֲבָל לְפִי הַחֲסָרוֹן שְׁחָסַר מִשְׁבְּטֵי שִׁמְעוֹן בְּמִנְיָן זֶה מִמִּנְיָן הָרֵאשׁוֹן שְׁבַמְדָּבָר סִינִי, נִרְאָה שְׁכָל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַת אֶלֶף נִפְלוּ מִשְׁבְּטוֹ שָׁל שִׁמְעוֹן.

אלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלה ומאתים:	אליו זרעית שמעון עשרין ותריין אלפין ומאתן:
בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת התגי לשוני משפחת השוני:	בני גד לזרעיתהון לצפון זרעית צפון לחגי זרעית חגי לשוני זרעית שוני:
לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי:	לאזני זרעית אזני לערי זרעית ערי:
לאזני – אומר אני שזו משפחת אצבון, ואיני יודע למה נקראת משפחתו על שמו.	
לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי:	לארוד זרעית ארוד לאראלי זרעית אראלי:
אלה משפחת בניגד לפקדיהם ארבעים אלה וחמש מאות:	אליו זרעית בני גד למנניהון ארבעין אלפין וחמיש מאה:
בני יהודה ער ואונן נמת ער ואונן בארץ פנעו:	בני יהודה ער ואונן ומית ער ואונן בארעא דכנעו:
ניהני בני יהודה למשפחתם לשלה משפחת השלני לפרץ משפחת הפרצי לזרח משפחת הזרחי:	נהו בני יהודה לזרעיתהון לשלה זרעית שלה לפרץ זרעית פרץ לזרח זרעית זרח:
ניהני בני פרץ לחצרן משפחת החצרני לחמול משפחת החמולי:	נהו בני פרץ לחצרון זרעית חצרון לחמול זרעית חמול:
אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים אלה וחמש מאות:	אליו זרעית יהודה למנניהון שבעין ושתא אלפין וחמיש מאה:
בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפנה משפחת הפוני:	בני יששכר לזרעיתהון תולע זרעית תולע לפנה זרעית פנה:
לישוב משפחת הישבי לשמרן משפחת השמרני:	לישוב זרעית ישוב לשמרון זרעית שמרון:
לישוב – הוא יוב האמור ביורדי מצרים. כי כל המשפחות נקראו על שם יורדי מצרים, והנולדו משם והלאה – לא נקראו המשפחות על שמם; חוץ ממשפחות אפרים ומנשה, שנולדו כלם במצרים, וארד ונעמן בני בלע בן בנימין. ומצאתי ביסודו של רבי משה הדרשו, שינדה אמן למצרים כשהיתה מעברת מהם, לכך נחלקו למשפחות; כחצרון וחמול שהיו בני בני ישראל שהיו בני בני ישראל. ואם אגדה היא – הרי טוב; ואם לאו, אומר אני שהיו לבלע בני בני הרבה, ומשנים הללו – ארד ונעמן – יצאה מכל אחד משפחה רבה; ונקראו תולדות שאר הבנים על שם בלע, ותולדות השנים הללו נקראו על שמם. וכן אני אומר בבני מכיר, שנחלקו לשני משפחות, אחת נקראת על שמו, ואחת נקראת על שם גלעד בנו. חמש משפחות חסרו מבניו של בנימין. כאן נתקיימה מקצת נבואת אמו, שקראתו "בן אוני", בן אנינותי; ובפילגש בגבעה נתקיימה בלה. זו מצאתי ביסודו של רבי משה הדרשו.	
אלה משפחת יששכר לפקדיהם ארבעה וששים אלה ושלוש מאות:	אליו זרעית יששכר למנניהון שתין וארבעא אלפין ותלת מאה:
בני זבולן למשפחתם לסרד משפחת הסרדי לאלון משפחת האלני ליתלאל משפחת היתלאל:	בני זבולן לזרעיתהון לסרד זרעית סרד לאילון זרעית אילון ליתלאל זרעית יתלאל:
אלה משפחת הזבולני לפקדיהם ששים אלה וחמש מאות:	אליו זרעית זבולון למנניהון שתין אלפין וחמיש מאה:
בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים:	בני יוסף לזרעיתהון מנשה ואפרים:
בני מנשה למכיר משפחת המכירי ומכיר הוליד את גלעד לגלעד משפחת הגלעדי:	בני מנשה למכיר זרעית מכיר ומכיר הוליד את גלעד זרעית גלעד:

אליו בני גלעד איעזר זרעית איעזר לחלק זרעית חלק: משפחת החלקי:	אלה בני גלעד איעזר משפחת האיעזרי לחלק משפחת החלקי:
ואשריאל זרעית אשריאל ושכם זרעית שכם: ואשמידע משפחת השכמי:	ואשריאל משפחת האשראלי ושכם משפחת השכמי:
ואשמידע זרעית שמידע וחפר זרעית חפר: ואזלפתד בן-חפר לא-היו לו בנים פי אמ-בנות ושם בנות זלפתד מחלה ונעה חגלה מלכה ותרצה:	ואשמידע משפחת השמידעי וחפר משפחת החפרי:
אליו זרעית מנשה ומגניהון חמשין ותרין אלפין ושבע מאה: ואלה בני-אפרים למשפחתם לשותלח משפחת השתלחי לבקר משפחת הבכרי לתסן משפחת התחגי:	ואליו זרעית מנשה ומגניהון חמשין ותרין אלפין ושבע מאה: ואלה בני-אפרים למשפחתם לשותלח משפחת השתלחי לבקר משפחת הבכרי לתסן משפחת התחגי:
ואליו בני אפרים לזרעיתהון לשותלח זרעית שותלח לבקר זרעית בכר לתסן זרעית תסן: ואלה בני שותלח לערן משפחת הערגי:	ואליו בני אפרים לזרעיתהון לשותלח זרעית שותלח לבקר זרעית בכר לתסן זרעית תסן: ואלה בני שותלח לערן משפחת הערגי:
ואלה בני שותלח וגומר – שאר בני שותלח, נקראו תולדותיהם על שם שותלח; ומערן יצאה משפחה רבה, ונקראת על שמו; ונחשבו בני שותלח לשתי משפחות. צא ונחשב, ותמצא בפרשה זו חמשים ושבע משפחות, ומבני לוי שמנה, הרי ששים וחמש. וזהו שנאמר: "פי אתם המעט" וגומר, ה"א מעט; חמש אתם חסרים ממשפחות כל העמים, שהן שבעים. אף זה הבנתי מיסודו של רבי משה הדרשן, אף הצרכתי לפרש ולהוסיף בדבריו.	ואלה בני שותלח וגומר – שאר בני שותלח, נקראו תולדותיהם על שם שותלח; ומערן יצאה משפחה רבה, ונקראת על שמו; ונחשבו בני שותלח לשתי משפחות. צא ונחשב, ותמצא בפרשה זו חמשים ושבע משפחות, ומבני לוי שמנה, הרי ששים וחמש. וזהו שנאמר: "פי אתם המעט" וגומר, ה"א מעט; חמש אתם חסרים ממשפחות כל העמים, שהן שבעים. אף זה הבנתי מיסודו של רבי משה הדרשן, אף הצרכתי לפרש ולהוסיף בדבריו.
אלה משפחת בני-אפרים לפקדיהם שנים ושלשים אלה וחמש מאות אלה בני-יוסף למשפחתם: ואליו זרעית בני אפרים למגניהון תלתין ותרין אלפין ותמיש מאה אליו בני יוסף לזרעיתהון:	אלה משפחת בני-אפרים לפקדיהם שנים ושלשים אלה וחמש מאות אלה בני-יוסף למשפחתם:
בני בנימין למשפחתם לבלע משפחת הבלעי לאשבל משפחת האשבלי לאחירם משפחת האחירמי: ואליו זרעית בני בנימין לזרעיתהון לבלע זרעית בלע לאשבל זרעית אשבל לאחירם זרעית אחירם:	בני בנימין למשפחתם לבלע משפחת הבלעי לאשבל משפחת האשבלי לאחירם משפחת האחירמי:
הוא 'אחי', שיגרד למצרים; ולפי שנקרא על שם יוסף, שהיה אחיו ורם ממנו, נקרא 'אחירם'.	הוא 'אחי', שיגרד למצרים; ולפי שנקרא על שם יוסף, שהיה אחיו ורם ממנו, נקרא 'אחירם'.
לשפופם משפחת השופמי לחופם משפחת החופמי: ולשפופם זרעית שפופם לחופם זרעית חופם:	לשפופם משפחת השופמי לחופם משפחת החופמי:
הוא 'מפים', על שם שהיה יוסף שפוף בין האמות.	הוא 'מפים', על שם שהיה יוסף שפוף בין האמות.
ויהיו בני-בלע ארד ונעמן משפחת הארדי לנעמן משפחת הנעמי: ויהיו בני בלע ארד ונעמן זרעית ארד לנעמן זרעית נעמן:	ויהיו בני-בלע ארד ונעמן משפחת הארדי לנעמן משפחת הנעמי:
אלה בני בנימין לזרעיתהון ומגניהון ארבעין ותמיש אלפין ושש מאות: ואליו בני בנימין לזרעיתהון ומגניהון ארבעין ותמיש אלפין ושש מאות:	אלה בני בנימין לזרעיתהון ומגניהון ארבעין ותמיש אלפין ושש מאות:
אלה בני-דן למשפחתם לשותם משפחת השותמי אלה משפחת דן למשפחתם: ואליו בני דן לזרעיתהון לשותם זרעית שותם אליו זרעית דן לזרעיתהון:	אלה בני-דן למשפחתם לשותם משפחת השותמי אלה משפחת דן למשפחתם:
הוא 'חשים'.	הוא 'חשים'.
כל-משפחת השותמי לפקדיהם ארבעה וששים אלה וארבע מאות: ואליו זרעית שותם למגניהון שתין וארבע אלפין וארבע מאה:	כל-משפחת השותמי לפקדיהם ארבעה וששים אלה וארבע מאות:
בני אשר למשפחתם לימנה משפחת הימנה לישוי משפחת הישוי לבריעה משפחת הבריעי: ואליו זרעית אשר לזרעיתהון לימנה זרעית ימנה לישוי זרעית ישוי לבריעה זרעית בריעה:	בני אשר למשפחתם לימנה משפחת הימנה לישוי משפחת הישוי לבריעה משפחת הבריעי:

לבני בריעה לתבר משפחת החברי למלפיאל
משפחת המלפיאלי:
לבני בריעה לתבר זרעית חבר למלפיאל זרעית
מלפיאל:

ושם בת-אשר שרח:
ושם בת אשר שרח:

ושם בת אשר שרח – לפי שהיתה קימת בחיים, מנאה פאן.

אלה משפחת בני-אשר לפקדיהם שלשה
ותמשים אלה וארבע מאות:
אליו זרעית בני אשר למניניהון תמשין ותלתא אלפין
וארבע מאה:

בני נפתלי למשפחתם ליחצאל משפחת
היחצאלי לגוני משפחת הגוני:
בני נפתלי לזרעיתהון ליחצאל זרעית יחצאל לגוני
זרעית גוני:

ליצור משפחת היצרי לשלם משפחת השלמי:
ליצור זרעית יצור לשלם זרעית שלם:

אלה משפחת נפתלי למשפחתם ופקדיהם תמשה
וארבעים אלה וארבע מאות:
אליו זרעית נפתלי לזרעיתהון ומניניהון ארבעין
ותמשיא אלפין וארבע מאה:

אלה פקודי בני ישראל שש-מאות אלה ואלה
שבע מאות ושלושים:
אליו מניני בני ישראל שית מאה וחד אלפין שבע מאה
ותלתיו:

שלישי

וידבר י-הוה אל-משה לאמר:
ומליל יי עם משה למימר:

לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות:
לאליו תתפליג ארעא באחסנא במנין שמיהן:

לאלה תחלק הארץ – ולא לפחותים מן עשרים; אף על פי שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק הארץ, שהרי שבע שנים כבשו ושבע חלקו, לא נטלו חלק בארץ אלא אלו 'שש מאות אלה ואלה' וגומר; ואם היו לאחד מהם ששה בנים, לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו.

לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש
לפי פקדיו יתן נחלתו:
לסגיאיי תסגון אחסנתהון ולזעירי תזערון אחסנתהון
גבר לפום מניבוהי תתיהיב אחסנתיה:

לרב תרבה נחלתו – לשבט שהיה מרבה באוכלוסיו, נתנו חלק רב. ואף על פי שלא היו החלקים שווים, שהרי הפל לפי רבוי השבט חלקו החלקים, לא עשו אלא על ידי גורל; והגורל היה על פי רוח הקדש, כמו שמפרש בבבא בתרא: אלעזר הפהן היה מלכש באורים ותמים, ואומר ברוח הקדש: אם שבט פלוני עולה, תחום פלוני עולה עמו. והשבטים היו פתויבים בשנים עשר פתקין, ושנים עשר גבולין בשנים עשר פתקין. ובגלויים בשלפי, והנשיא מכניס ידו לתוכה, ונוטל שני פתקין; עולה בידו פתק של שם שבטו, ופתק של גבול המפרש לו. והגורל עצמו היה צונן ואומר: אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני, שנאמר: "על פי הגורל". ולא נתחלקה הארץ במדה, לפי שיש גבול משבח מחברו, אלא בשומא, בית כר רע כנגד בית סאה טוב, הכל לפי הדמים.

אד-בגורל יתלק את-הארץ לשמות מטות-אבתם ינחלו:
ברם בעדבא תתפליג ארעא לשמהת שבטי אבהתהון יחסנון:

לשמות מטות אבתם – אלו יוצאי מצרים. שנה הפתוב נחלה זו מכל הנחלות שבתורה; שפל הנחלות – החיים יורשים את המתים, וכאן מתים יורשים את החיים. כיצד שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים בבאי הארץ, לזה אחד ולזה שלשה, האחד נטל חלק אחד, והשלשה נטלו שלשה; שנאמר: "לאלה תחלק הארץ". סורה נחלתו אצל אבי אביהן וחלקו הכל בשנה, וזהו שנאמר: "לשמות מטות אבתם ינחלו"; שאחר שננטלו הבנים, חלקוה לפי האבות שיצאו ממצרים. ואלו מתחלה חלקוה למנין יוצאי מצרים, לא היו נוטלין אלו הארבעה אלא שני חלקים; עכשו נטלו ארבעה חלקים. אד בגורל – יצאו יהושע וכלב; וכן הוא אומר: "וימתו לכלב את חברון כאשר דבר משה"; ואומר: "על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל". מטות אבותם – יצאו גרים ועבדים.

על-פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט:
על פום עדבא תתפליג אחסנתהון בין סגיאיי לזעיריי:

על פי הגורל – הגורל היה מדבר, כמו שפרשתי. מגיד שנתחלקה ברוח הקדש.

ואלה פקודי הלוי למשפחתם לגרשון משפחת הגרשון
לקהת משפחת הקהתי למררי משפחת המררי:
ואליו מניני ליואי לזרעיתהון לגרשון זרעית גרשון
לקהת זרעית קהת למררי זרעית מררי:

אלה | משפחת לוי משפחת הלבני משפחת
הקברני משפחת המחלי משפחת המושבי
משפחת הקרחי וקהת הולד את-עמרם:

אלה משפחת לוי – חסר פאן משפחות השמעי והעזיאל, וקצת מן היצחקי.

ושם | אשת עמרם יוכבד בת-לוי אשר ילדה
אתה ללוי במצרים ותלד לעמרם את-אהרן ואת-
משה ואת מרים אחתם:
אשתהוּן:

אשר ילדה אתה ללוי במצרים – לדתה במצרים ואין הורתה במצרים; כשנכנסו לתוך החומה ילדתה. והיא השלימה מגן שבעים, שהרי
בפרטן אי אתה מוצא אלא ששים ותשע.

וינלד לאהרן את-נדב ואת-אביהוא את-אלעזר
ואת-איתמר:

וימת נדב ואביהוא בהקריבם אש-זרה לפני י-הוה:
ומית נדב ואביהוא בקרוביהוּן אישתא נוכריתא קדם יי:

ויהיו פקדיהם שלשה ועשרים אלה פל-זכר
מבין-חדש ומעלה פי | לא התפקדו בתוך בני
ישראל פי לא-נתן להם נחלה בתוך בני ישראל:
את-יהיבת להוּן אחסנא בגו בני ישראל:

פי לא התפקדו בתוך בני ישראל – להיות נמניו בני עשרים שנה; מה טעם פי לא נתן להם נחלה. והנמניו מבין עשרים שנה היו בני נחלה,
שנאמר: "איש לפי פקדיו יתן נחלתו".

אלה פקודי משה ואלעזר הפתחו אשר פקדו את-
בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו:

ובאלה לא-היה איש מפקודי משה ואהרן הפתחו
אשר פקדו את-בני ישראל במדבר סיני:

ובאלה לא היה איש וגומר – אכל על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים, לפי שהיו מחבבות את הארץ. האנשים אומרים: "נתנה ראש
ונשובה מצרימה", והנשים אומרות: "תנה לנו אחזה". לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן.

כי-אמר י-הוה להם מות ימתו במדבר ולא-נותר
מהם איש פי אם-פלב בו-יפנה ויהושע בן-נון:

ותקרבנה בנות צלפחד בן-חפר בן-גלעד בן
מכיר בן-מנשה למשפחת מנשה בן-יוסף ואלה
שמות בנותיו מחלה נעה וחסגלה ומלכה ותרצה:
וקריבא בנת צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה
לזרעית מנשה בן יוסף ואלין שמחת בנתייה מחלה נעה
וחגלה ומלכה ותרצה:

למשפחת מנשה בן יוסף – למה נאמר ואלה פקדו בן מנשה אלא לומר לה: יוסף חבב את הארץ, שנאמר: "והעלתם את עצמתי"
וגומר, ובנותיו חבבו את הארץ, שנאמר: "תנה לנו אחזה". וללמד שהיו פלם צדיקים; שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים, ופרט
לה הפתוח באחד מהם ליחסו לשבח, הרי זה צדיק בן צדיק; ואם יחסו לגנאי, כגון: "בא ישמעאל בן נתנה בן אלישמע", כידוע שכל
הנזכרים עמו רשעים היו. מחלה נעה וגומר – ולהלן הוא אומר: "נתהינה מחלה תרצה" מגיד שכלן שקולות זו כזו, לפיכך שנה את סדרן.

ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הפתחו ולפני
הנשיאם וכל-העדה פתח אהל-מועד לאמר:

לפני משה ולפני אלעזר – מגיד שלא עמדו לפניהם אלא בשנת הארבעים אחר שמת אהרן. לפני משה – ואחר כך לפני אלעזר אפשר אם
משה לא ידע, אלעזר יודע אלא סרס המקרא ונרשהו, דברי רבי יאשיה. אבא חנן משום רבי אליעזר אומר: בבית המדרש היו יושבים,
ועמדו לפני פלם.

אָבִינוֹ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵלָה הַנוֹעְדִים עֲלֵי־הַנָּה בַּעֲדַת־קָרַח כִּי־בַחֲטָאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ: אָבוֹנָא מִית בַּמִּדְבָּרָא וְהוּא לֹא הָנָה בְּגוֹ פְּנִישְׁתָּא דְאַזְדַּמְנוּ עַל יַי בְּכַנְשִׁתָּא דְקָרַח אַרִי בְּחוּבִיָּה מִית וּבָנִין לֹא הָיוּ לִיה:

וְהוּא לֹא הָיָה וְגוֹמֵר – לְפִי שֶׁהָיוּ בָּאוֹת לוֹמֵר בְּחֲטָאוֹ מֵת, נִזְקְקוּ לוֹמֵר: לֹא בְּחֲטָא מִתְלוֹנְנִים וְלֹא בַּעֲדַת קָרַח, שֶׁהָיוּ עַל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא בְּחֲטָאוֹ לְבַדּוֹ מֵת וְלֹא הִחֲטִיא אֶת אַחֵרִים עִמּוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְקוּשָׁשׁ עֲצִים הָיָה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִן הַמַּעֲפִילִים הָיָה.

לְמָה יִגָּרַע שֵׁם־אָבִינוֹ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן תְּנַהֲלֵנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אָבִינוֹ: לְמָה יִתְמַנַּע שְׁמָא דְאָבוֹנָא מִגּוֹ זְרַעֲיָתָהּ אַרִי לִית לִיה בֶּן תְּנַהֲלֵנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אָבוֹנָא:

לְמָה יִגָּרַע שֵׁם אָבִינוֹ – אָנוּ בְּמָקוֹם בֶּן עוֹמְדוֹת, וְאִם אֵין הַנְּקֻבוֹת הַשּׁוֹבוֹת זָרַע, תְּתַיַּבֵּם אִמְנוּ לִיכֶם. כִּי אֵין לוֹ בֶּן – הָא אִם הָנָה לוֹ בֶּן, לֹא הָיוּ תּוֹבְעוֹת כְּלוּם מַגִּיד שְׁחֻמְנִיּוֹת הָיוּ.

וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְיָ־הֵלֹה: וַיִּקְרַב מֹשֶׁה יֵת דִּינְהוּן לְקָדָם יְיָ:

וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן – נִתְעַלְמָה הַלְכָה מִמֶּנּוּ. וְכָאן נִפְרַע עַל שְׁנַטְל עֲטָרָה לוֹמֵר: "וַהֲדַבֵּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי". דְּבַר אַחֵר: רְאוּיָה הַיְתָה פְּרָשָׁה זֹאת לְהַפְתֵּב עַל דְּי מֹשֶׁה, אֲלֵא שְׁזָכוּ בְּנוֹת צְלָפְחָד וְנִכְתְּבָה עַל יָדָן.

רביעי פְּרִשְׁת הַנְּחֻלוֹת

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר:

כֹּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דְּבַרְתָּ נָתַן תַּתְּנָן לְהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אָבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אָבִיהֶן לָהֶן: יְאוֹת בְּנֵת צְלָפְחָד מִמְלַלְן מִתְּנִין לָהֶן אַחֲזִידַת אַחֲסָנָא בְּגוֹ אַחֵי אָבוּהוֹן וְתַעֲבַר יֵת אַחֲסָנַת אָבוּהוֹן לָהֶן:

כֹּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דְּבַרְתָּ – כְּתַרְגוּמוֹ, "יְאוֹת", כִּף כְּתוּבָה פְּרָשָׁה זֹאת לִפְנֵי בְּמָרוֹם. מַגִּיד שֶׁרָאָתָה עֵינֶיךָ מֵה שְׁלֹא רָאָתָה עֵינֵיךָ שֶׁל מֹשֶׁה. כֹּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דְּבַרְתָּ – יָפָה תְּבַעוּ; אֲשֶׁרִי אָדָם שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹדֶה לְדַבְּרֵיו. נָתַן תַּתְּנָן – שְׁנֵי חֻלְקִים: חֻלְק אָבִיהֶן, שֶׁהָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְחֻלְקוֹ עִם אַחֵיו בְּנִכְסֵי חֶפֶר. וְהַעֲבַרְתָּ – לְשׁוֹן עֲבָרָה הוּא, בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מֵנִים בֶּן לְיִרְשׁוֹ. דְּבַר אַחֵר: עַל שֵׁם שֶׁהַבַּת מַעֲבַרְתָּ נַחֲלָה מִשְׁבֵּט לְשִׁבְטָה, שֶׁבְּנָה וּבְעָלָה יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ; שֶׁ"לֹא תִסַּב נַחֲלָה" לֹא נִצְטָנָה אֲלֵא לְאוֹתוֹ הַדּוֹר בְּלִבְדּוֹ. וְכֹן: "וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ"; בְּכֻלָּן הוּא אוֹמֵר "וַיִּגְמַתְּם", וּבְבַת הוּא אוֹמֵר "וְהַעֲבַרְתֶּם".

וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוֹת וּבָן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ: וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימַר גָּבַר אַרִי יָמוֹת וּבָר לִית לִיה וְתַעֲבַרוּן יֵת אַחֲסָנָתָהּ לְבְרִיתָהּ:

וְאִם־אֵין לוֹ בֵּת וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחִיו: וְאִם לִית לִיה בֵּת אִם לִיה בְּרִתָּא וְתַתְּנוּן יֵת אַחֲסָנָתָהּ לְאָחוּהִי:

וְאִם־אֵין לוֹ אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחֵי אָבִיו: וְאִם לִית לִיה אַחִין וְתַתְּנוּן יֵת אַחֲסָנָתָהּ לְאָחֵי אָבוּהִי:

וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וַיִּרְשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ־הֵלֹה אֶת־מֹשֶׁה: וְאִם לִית אַחִין לְאָבוּהִי וְתַתְּנוּן יֵת אַחֲסָנָתָהּ לְקָרִיבִיהָ דְּקָרִיב לִיה מִזְרַעֲיָתָהּ וַיִּירַת יָתָהּ וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִזְרַת דִּין כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:

לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ – וְאֵין מִשְׁפָּחָה קְרוּיָה אֲלֵא מִצַּד הָאֵב.

וַיֹּאמֶר יְיָ־הֵלֹה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל־הָר הָעֵבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֵק לְטוּרָא דְּעֵבְרָאֵי הַדִּין וְחֲזִי יֵת אַרְעָא דִּיהַבִּית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲלֵה אֶל הָר הָעֵבְרִים – לְמָה נִסְמְכָה לְכָאן פִּינוּן שֶׁאֲמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: "נָתַן תַּתְּנָן לְהֶם", אָמַר: אוֹתִי צִוָּה הַמָּקוֹם לְהִנְחִיל שְׁמָא הַתְּרָה הַגְּזֵרָה וְאִפְסֵס לְאָרְצָא אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: גְּזֵרַתִּי בְּמָקוֹמָה עוֹמְדָת. דְּבַר אַחֵר: פִּינוּן שְׁנַכְנַס מֹשֶׁה לְנַחֲלַת בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן, שְׁמַח וְאָמַר: כְּמַדְמָה לִי שֶׁהַתֵּר נִדְרִי. מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁגִּזַּר עַל בְּנוֹ שֶׁלֹּא יִכְנַס לְפִתַּח פְּלִטִין שְׁלוֹ. וְהוּא אַחֲרָיו. לְחֶצֶר, וְהוּא אַחֲרָיו. לְטְרַקְלִין, וְהוּא אַחֲרָיו. פִּינוּן שְׁבָא לְהַכְנַס לְקִיטוֹן, אָמַר לוֹ: בְּנֵי, מִכָּאן וְאֵילָף אֹתָהּ אֲסוּר לְהַכְנַס.

וּרְאִיתָה אֹתָהּ וְנִאֲסַפְתָּ אֶל־עַמִּיךָ גַּם־אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר נִאֲסַף אֶתְרוֹן אֲחִיךָ: וְתַחֲזִי יָתָהּ וְתַתְּכַנִּישׁ לְעַמְּךָ אִם אֵת כְּמָא דְּאִתְכַנִּישׁ אֶתְרוֹן אַחֲוֶךָ:

כְּאִשֶּׁר נֶאֱסַף אֶהְרֹן אַחִיד – מִכָּאֵן שְׁנִתְאַנָּה מִשָּׁה לְמִיתָתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן. דְּבַר אַחֵר: אֵין אֶתָּה טוֹב מִמֶּנּוּ. "עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשְׁתָּם": הָא אִם קִדְשְׁתָּם אוֹתִי, עֲדוֹן לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לְהַפְטֹר מִן הָעוֹלָם. בְּכֹל מְקוֹם שֶׁכָּתַב מִיתַתְּם כְּתַב סְרַחוּנְם, לְפִי שְׁנִגְזָרָה גְזָרָה עַל דוֹר הַמְדַבֵּר לְמוֹת בַּמְדַבֵּר בַּעֲוֹן שְׁלֹא הֶאֱמִינוּ; לְכֹד בְּקוֹשׁ מִשָּׁה שֶׁיִּכְתַּב סְרַחְנוּ, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: אֵף הוּא מִן הַמְמָרִים הֵיזָה. מְשַׁל לְשֵׁנֵי נָשִׁים שְׁלוֹקוֹת בְּבֵית דִּין, אַחַת קִלְקְלָה וְאַחַת אֲכָלָה פְּגִי שְׁבִיעִית וְכוּלִיָּה. אֵף כָּאן, בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהִזְכִּיר מִיתַתוֹ הַזְכִּיר סְרַחוּנּוֹ, לְהוֹדִיעַ שְׁלֹא הִיָּתָה בָּהֶם אֵלָּא זוּ בַלְבַּד.

כְּאִשֶּׁר מָרִיתֶם פִּי בַּמְדַבְר־צֹן בְּמָרִיבַת הָעֵדָה כְּמֵא דְסָרִיבְתוֹן עַל מִימְרֵי בַּמְדַבְרָא דְצִיֹּן בְּמִצּוֹת כְּנִשְׁתָּא לְהַקְדִישְׁנִי בַּמִּים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי־מָרִיבַת קִדְשׁ לְקִדְשׁוֹתֵי בְּמִיָּא לְעִינֵיהוֹן אֲנוֹן מִי מִצּוֹת רְקַם מְדַבְרָא מְדַבְר־צֹן:

הֵם מִי מָרִיבַת קִדְשׁ – הֵם לְבָדֶם, אֵין בָּהֶם עוֹן אַחֵר. דְּבַר אַחֵר: הֵם שֶׁהִמְרוּ בְּמָרָה, הֵם הָיוּ שֶׁהִמְרוּ בֵּינֵם סוּף, הֵם עֲצָמָם שֶׁהִמְרוּ בַּמְדַבֵּר צֹן.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר: וּמִלִּיל מֹשֶׁה קָדַם יְיָ לְמִימְרֵי:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' וגומר – לְהוֹדִיעַ שֶׁכָּחַן שֶׁל צְדִיקִים: כְּשֶׁנִּפְטְרִים מִן הָעוֹלָם, מְנִיחִים צָרְפֹן וְעוֹסְקִין בְּצָרְכֵי צְבוּר. לֵאמֹר – אָמַר לוֹ: הִשִּׁיבֵנִי אִם אֶתָּה מְמַנֶּה לָּהֶם פְּרָנָס אִם לֹאוּ.

יִפְקֹד יְיָ-הוָה אֶ-לֵהִי הַרוּחַת לְכָל־בֶּשֶׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה: יִמְנִי יְיָ אֵלָּה רֹחֲמֵא לְכָל בֶּשֶׂרָא גּוֹבְרָא עַל כְּנִשְׁתָּא:

יִפְקֹד ה' – כִּינּוֹן שֶׁשָּׁמַע מֹשֶׁה שֶׁאָמַר לוֹ הַמְּקוֹם: תֵּן נִחְלַת צְלִפְחָד לְבְנוֹתָיו, אָמַר: הִגִּיעַ שְׁעָה שֶׁאֶתְבַּע צָרְכִי, שִׁיִּרְשׁוּ בְּנֵי אֶת גְּדֻלְתִּי. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא כֹף עֲלֵתָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנָי; כְּדָאִי הוּא יְהוֹשֻׁעַ לְטַל שְׁכַר שְׂמוּשׁוֹ, שְׁלֹא מִשׁ מֵתוֹךְ הָאֵהֶל. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר שְׁלֵמָה: "נוֹצֵר תֵּאֲנָה יֹאכַל פְּרִיָּה". אֶ-לֵהִי הַרוּחַת – לְמָה נֶאֱמַר אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, גְּלוּי לְפָנָיָה דַּעְתּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאֵינוֹ דוֹמִין זֶה לְזֶה. מִנְּהַ עֲלֵיהֶם מְנַהֵג שֶׁיֵּהָא סוֹבֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דַּעְתּוֹ.

אֲשֶׁר־יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יֵבֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְיָ-הוָה וְלֹא תִהְיֶה כְּעֵצָא דְלִית לְהוֹן רְעִי: כְּצֵאֵן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רְעָה:

אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם – לֹא כְּדָרְךָ מְלָכֵי הָאֲמוֹת, שִׁיּוֹשְׁבִים בְּבִתְיָהֶם וּמְשַׁלְחִין אֶת חִילוּמֵיהֶם לְמַלְחָמָה; אֵלָּא כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂיתִי אֲנִי, שְׁנִלְחַמְתִּי בְּסִיחוֹן וְעוּג, שְׁנֶאֱמַר: "אֵל תִּירָא אֲתוֹ", וּכְדָרְךָ שֶׁעֲשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנֶאֱמַר: "וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הִלְנּוּ אֶתָּה" וגומר. וְכֵן כְּדוֹד הוּא אוֹמֵר: "כִּי הוּא יוֹצֵא וְכֵן יוֹצֵא לְפָנֵיהֶם", יוֹצֵא בְּרֵאשׁ וְנִכְנָס בְּרֵאשׁ. וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם – בְּזִכְיוֹתָיו. וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם – בְּזִכְיוֹתָיו. דְּבַר אַחֵר: וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם, שְׁלֹא תַעֲשֶׂה לוֹ כְּדָרְךָ שֶׁאֶתָּה עוֹשֶׂה לִי, שְׁאִינִי מְכַנְיִסֵן לְאַרְזִי.

וַיֹּאמֶר יְיָ-הוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסַמַּכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו: וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַב לָךְ יֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נוֹן גְּבַר דְרוּחַ וְבוֹאָה בֵּיהָ וְתַסְמוּךְ יֵת יָדְךָ עָלֶיהָ:

קַח לָךְ – קִסְנוֹ בְּדַבְרֵים: אֲשֶׁרִיךָ שְׁזַכִּיתָ לְהַנְהִיג בְּנֵיוֹ שֶׁל מְקוֹם. לָךְ – אֶת שְׁבָדוּק לָךְ, אֶת זֶה שֶׁאֶתָּה מְפִיר. אֲשֶׁר רִוַח בּוֹ – כְּאִשֶּׁר שֶׁאֶלְתָּ, שִׁיּוֹכַל לְהִלָּךְ כְּגַד רִוַחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְסַמַּכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו – תֵּן לוֹ מִתְרַגְּמָן שֶׁיִּדְרֹשׁ בְּסִינְיָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ עָלָיו: לֹא הִנֵּה לוֹ לְהָרִים רֵאשׁ בְּיַמֵּי מֹשֶׁה.

וְהִעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לְפָנָי אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי כָּל־הָעֵדָה וְתָקִים יְתִיהָ קָדָם אֲלַעְזָר כֶּהֱנָא וּקְדָם כָּל כְּנִשְׁתָּא וְתַפְקִיד וְצוּיָתָה אִתּוֹ לְעִינֵיהֶם: וְתָקִים יְתִיהָ קָדָם אֲלַעְזָר וּקְדָם כָּל כְּנִשְׁתָּא וְתַפְקִיד וְצוּיָתָה אִתּוֹ לְעִינֵיהֶם:

וְצוּיָתָה אִתּוֹ – עַל יִשְׂרָאֵל: דַּע שֶׁטְרַחְנִין הֵם, סְרַבְנִים הֵם; עַל מְנַת שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיךָ.

וְנִתְמַתָּה מִהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָל־עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְתִתִּין מִזִּינְךָ עָלוּהִי בְּדִיל דִּיקְבָלוֹן מְנִיָּה כָּל כְּנִשְׁתָּא דְכְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְנִתְמַתָּה מִהוֹדְךָ עָלָיו – זֶה קְרוּן עוֹר פְּנִים. מִהוֹדְךָ – וְלֹא כָּל הוֹדְךָ. נִמְצָאנוּ לְמַדִּין: פְּנֵי מֹשֶׁה כְּסָמָה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּלַבָּנָה. לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – שִׁיְהִיו נוֹהֲגִין בּוֹ כְּבוֹד וְיִרְאָה כְּדָרְךָ שְׁנוֹהֲגִין בָּהּ.

וּלְפָנָי אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֵד וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפָּט הָאוּרִים לְפָנָי יְיָ-הוָה עַל־פִּיו יֵצְאוּ וְעַל־פִּיו יָבֵאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל־הָעֵדָה: וּקְדָם אֲלַעְזָר כֶּהֱנָא יְקוּם וַיִּשְׂאֵל לִיהָ בְּדִין אוּרִיָּא קָדָם יְיָ עַל מִימְרֵיהָ יְהוֹן נִפְקִין וְעַל מִימְרֵיהָ יְהוֹן עָאֲלִין הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִמָּיה וְכָל כְּנִשְׁתָּא:

וּלְפָנָי אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֵד – הָרִי שֶׁאֶלְתָּה שֶׁשָּׂאֵלְתָּ, שְׁאִין הַכְּבוֹד הֵנָּה זֶה מִבֵּית אָבִיךָ; שְׁאֵף יְהוֹשֻׁעַ יְהֵא צָרִיךְ לְאַלְעָזָר. וְשָׂאֵל לוֹ – כְּשִׁיִּצְטָרֵךְ לְצֵאת לְמַלְחָמָה. עַל פִּיו – שֶׁל אֲלַעְזָר. וְכָל הָעֵדָה – סְנֵהֲדָרִין.

וַיַּעֲשֵׂה מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ-הוָה אִתּוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לְפָנָי אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי כָּל־הָעֵדָה: וְעַבְד מֹשֶׁה כְּמֵא דְפַקִּיד יְיָ יְתִיהָ וּדְבַר יֵת יְהוֹשֻׁעַ וְאֶקִּימֶיהָ קָדָם אֲלַעְזָר כֶּהֱנָא וּקְדָם כָּל כְּנִשְׁתָּא:

ויקח את יהושע – לקחו בדברים, והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא.

ויסמך את יגדיו עליו ויצוהו כְּאִשֶּׁר דָּבַר יְהוָה ויסמך ית ידוהי עלוהי ופקדיה כְּמֵא דְמִלִּיל יי בידא ביד-משה: דמשה:

ויסמך את יגדיו – בעין יפה, יותר ויותר ממה שנוצטנה; שהקדוש ברוך הוא אמר לו: "נסמכת את ידך"; והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש, ומלאו חקמתו בעין יפה. כְּאִשֶּׁר דָּבַר ה' – אף לענן ההוד, נתן מהודו עליו.

חמישי פרשת המוספים

ויזבך י-הוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר:

צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני לחמי לאשי ריח גיחתי תשמרו להקריב לי במועדו: פקיד ית בני ישראל ותימר להון ית קורבני לחים סדור לקורבני לאתקבלא ברענא תטרון לקרבא קדמי בזמניה:

צו את בני ישראל – מה אמור למעלה "פקוד ה'". אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכוליה כדאיתא בספרי. קרבני – זה הדם. לחמי – אלו אמורין, וכן הוא אומר: "והקטירם הפהן המזבחה לחם אשה". לאשי – הנתנין לאשי מזבחי. תשמרו – שיהיו פהנים ולוים וישראלים עומדין על גביו; מכאן למדו ונתקנו מעמדות. במועדו – בכל יום הוא מועד התמידים.

ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לי-הוה ותימר להון דין קורבנא דתקרבון קדם יי אמרין בני כבשים בני-שנה תמימם שנים ליום עלה תמיד: שנא שלמין תרין ליומא עלתא תדירא:

ואמרת להם – אזכרה לבית דין. שנים ליום – כפשוטו. ועקרו בא ללמד שיהיו נשחטין כנגד היום, תמיד של שחר במערב, ושל בין הערבים במזרח של טבעות.

את-הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: ית אמרא חד תעביד בצפרא וית אמרא תנינא תעביד בין שמינא:

את הכבש אחד – אף על פי שכבר נאמר בפרשת 'אתה תצנה': "ונה אשר תעשה" וגומר, היא היתה אזכרה לימי המלוואים, וכאן צוה לדורות.

ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן וחד מן עשרא בתלת סאין סולתא למנחתא דפילא פתית רביעת ההיו: במשח פתישא רבעות הינא:

סלת למנחה – מנחת נסכים.

עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח גיחח אשה לי-הוה: עלת תדירא דאתעבידת בטורא דסיני לאתקבלא ברענא קורבנא קדם יי:

העשיה בהר סיני – כאותן שנעשו בימי המלוואים. דבר אחר: העשיה בהר סיני, מקיש עולת תמיד לעולת הר סיני, אותה שקרבה לפני מתן תורה, שכתוב בה: "ונישם באגנת"; מלמד שטעונה פלי.

ונסכו רביעת ההיו לכבש האחד בקדש הסד נסד ונספיה רבעות הינא לאמרא חד בקודשא יתנסד נסוד שכר לי-הוה: דחמר עתיק קדם יי:

ונסכו – יין. בקדש הסד – על המזבח יתנסכו. נסד שכר – יין המשכר, פרט לנין מגתו.

ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה ריח גיחח לי-הוה: וית אמרא תנינא תעביד בין שמינא פמנחת צפרא וכנספיה תעביד קורבן דמתקבל ברענא קדם יי:

ריח גיחח – נחת רוח לפני, שאמרת ונעשה רצוני.

וביום השבת שגיי-כבשים בני-שנה תמימם ושגיי עשורנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: וביומא דשבתא תרין אמרין בני שנא שלמין ותרין עשורנין סולתא מנחתא דפילא במשח ונספיה:

עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד ונספה: עלת שבא תתעביד בשבא על עלת תדירא ונספה:

עלת שבת בשבתו – ולא עולת שבת בשבת אחרת. הרי שלא הקריב בשבת זו, שומע אני יקריב שנים לשבת הבאה תלמוד לומר בשבתו; מגיד שאם עבר יומו, בטל קרבנו. על עלת התמיד – אלו מוספין, לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד. ומגיד שאין קרבין אלא בין שני התמידין. וכן בכל המוספין נאמר "על עולת התמיד" לתלמוד זה.

ובראשיל חזשיכם תקריבו עליה לי-הנה פרים ובני-בקר שנים ואיל אחד כבשים בני-שנה ושבעה תמימם: ובירישי ירחיכון תקרבון עלתא קדם יי תורי בני תורי תרין ודכר חד אמרין בני שנא שבועא שלמין:

ושלשה עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ותלתא עשרונים סולתא מנחתא דפילא במשח לתורא חד ותרין עשרונים סולתא מנחתא דפילא במשח לדכרא חד:

ושלשה עשרונים – כמשפט נספי פר, שכן הן קצובין בפרשת נסכים.

ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עליה ריח גיחח אנשה לי-הנה: ועשרונא עשרונא סולתא מנחתא דפילא במשח לאמרא חד עלתא לאתקבלא ברענא קורבנא קדם יי:

ונספיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חדש בתדשו לתדשי השנה: ונספיהון פלגות הינא יהי לתורא ותלתות הינא לדכרא ורבעות הינא לאמרא חמרא דא עלת ריש ירחא באתחדותיה פן לכל רישי ירחי שתא:

זאת עלת חדש בתדשו – שאם עבר יומו, בטל קרבנו, ושוב אין לו תשלומין.

ושעיר עזים אחד לחטאת לי-הנה על-עלת התמיד יעשה ונספו: וצפיר בר עזין חד לחטאת קדם יי על עלת תדירא יתעביד ונספיה:

ושעיר עזים וגומר – כל שעירי המוספין באין לכפר על טמאת מקדש וקדשיו, הכל כמו שמפרש במסכת שבעות. ונשתנה שעיר ראש חדש, שנאמר בו: לה', ללמדך שמכפר על שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, שאין מכיר בחטא אלא הקדוש ברוך הוא בלבד; ושאר השעירין למדין ממנו. ומדרשו באגדה, אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הירח. על עלת התמיד יעשה – כל הקרבן הזה. ונספו – אין ונסכו מוסב על השעיר, שאין נסכים לחטאת.

שישי

ובתדש הראשון בארבעה עשר יום לתדש פסח לי-הנה: ובירחא קדמאה בארבעת עשרא יומא לירחא פסחא קדם יי:

ובחמשה עשר יום לתדש הזה חג שבועת ימים מצות יאכל: ובחמישת עשרא יומא לירחא הדין חגא שבועא יומין פטירא יתאכיל:

ביום הראשון מקרא-קדש פל-מלאכת עבדה לא תעשו: ביומא קדמאה מערע קדיש כל עבידת פולחן לא תעבדון:

כל מלאכת עבדה – אפלו מלאכה הצריכה לכם, כגון דבר האבד המתר בחלו של מועד, אסורה ביום טוב.

והקרבתם אשה עליה לי-הנה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימם יהיו לכם: ותקרבון קורבנא עלתא קדם יי תורי בני תורי תרין ודכר חד ושבעא אמרין בני שנא שלמין יהון לכון:

פרים – כנגד אברהם, שנאמר: "ואל הבקר רץ אברהם". אילים – כנגד אילו של יצחק. כבשים – כנגד יעקב, "והכשבים הפריד יעקב". ביסודו של רבי משה הדרשן ראיתי זאת.

ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל תעשו: ומנחתהון סולתא דפילא במשח תלתא עשרונים לתורא ותרין עשרונים לדכרא תעבדון:

עֲשׂוּן עֲשׂוּן תַּעֲשֶׂה לִּכְבֹּשׁ הָאֶחָד לַשְּׁבַעַת הַכִּבְשִׁים:	עֲשׂוּנָא עֲשׂוּנָא תַּעֲבִיד לְאִמְרָא חַד כּוֹן לַשְּׁבַעַא אִמְרִין:
וּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:	וּצְפִירָא דְחַטָּתָא חַד לְכַפְרָא עֲלִיכוּן:
מִלְבַד עֵלַת הַבֶּקָר אֲשֶׁר לְעֵלַת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה:	בַּר מַעֲלַת צַפְרָא דְהִיא עֵלַת תְּדִירָא תַּעֲבִדוּן יַת אֵלִין:
כֹּאֲלֵהּ תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שְׁבַעַת יָמִים לַחֵם אִשָּׁה רִיחַ־גִּיחַח לִי־הִנֵּה עַל־עוֹלַת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:	כֹּאֵלִין תַּעֲבִדוּן לַיּוֹמָא שְׁבַעַא יוֹמִין לַחִים קוֹרְבַן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קְדָם יְיָ עַל עֵלַת תְּדִירָא יתַעֲבִיד וְנִסְכֵיהּ:
כֹּאֲלֵהּ תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם – שְׁלֹא יִהְיוּ פוֹחַחִין וְהוֹלְכִין כְּפָרֵי הַחֵג.	
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:	וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעַרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוּן כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחָן לֹא תַעֲבִדוּן:
וּבַיּוֹם הַבְּפוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לִי־הִנֵּה בַשְּׁבַעַתִּיכֶם מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:	וּבַיּוֹמָא דְבַכּוּרִיא בְּקַרְוִיכוּן מִנְחָתָא חֲדָתָא קְדָם יְיָ בַעֲצַרְתְּכוּן מְעַרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוּן כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחָן לֹא תַעֲבִדוּן:
וּבַיּוֹם הַבְּפוּרִים – חֵג הַשְּׁבוּעוֹת קְרוּי "בְּכּוּרֵי קֶצִיר חֻטִּים", עַל שֵׁם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵם רֵאשׁוֹנֵים לְמִנְחַת חֻטִּים הַבָּאָה מִן הַחֲדָשׁ.	
וְהַקְרַבְתֶּם עוֹלָה לַרִיחַ גִּיחַח לִי־הִנֵּה פָרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד שְׁבַעַה כִּבְשִׁים בְּנֵי שְׁנָה:	וְתַקְרְבוּן עֵלְתָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קְדָם יְיָ תּוֹרֵי בְּנֵי תּוֹרֵי תְרִין דְּכַר חַד שְׁבַעַא אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא:
וּמִנְחָתָם סֶלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרָה אֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד:	וּמִנְחָתְהוֹן סוּלְתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח תְּלַתָּא עֶשְׂרֹנִין לְתוֹרָא חַד תְּרִין עֶשְׂרֹנִין לְדְכָרָא חַד:
עֲשׂוּן עֲשׂוּן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לַשְּׁבַעַת הַכִּבְשִׁים:	עֲשׂוּנָא עֲשׂוּנָא לְאִמְרָא חַד כּוֹן לַשְּׁבַעַא אִמְרִין:
שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:	צְפִיר בַר עֲזִין חַד לְכַפְרָא עֲלִיכוּן:
מִלְבַד עֵלַת הַתְּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תַמִּימִם יִהְיוּ־לָכֶם וְנִסְפִיהֶם:	בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתֶיהָ תַּעֲבִדוּן שְׁלֵמִין יִהוּן לְכוּן וְנִסְפִיהוּן:
תַּמִּימִם יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְפִיהֶם – אַף הַנִּסְכִּים יִהְיוּ תַמִּימִים. לְמַדּוֹ רַבּוּחֵינוּ מִכָּאן, שֶׁהֵינּוּ שֶׁהַעֲלָה קִמְחִין – פָּסוּל לְנִסְכִּים.	
וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:	וּבִירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לִירְחָא מְעַרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוּן כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחָן לֹא תַעֲבִדוּן יוֹם יַבְבָּא יְהִי לְכוּן:
וַעֲשִׂיתֶם עוֹלָה לַרִיחַ גִּיחַח לִי־הִנֵּה פֶרֶב בְּוִבְקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שְׁנָה שְׁבַעַה תַמִּימִם:	וּתַעֲבִדוּן עֵלְתָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קְדָם יְיָ תוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא שְׁבַעַא שְׁלֵמִין:
וּמִנְחָתָם סֶלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרָה שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל:	וּמִנְחָתְהוֹן סוּלְתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח תְּלַתָּא עֶשְׂרֹנִין לְתוֹרָא תְרִין עֶשְׂרֹנִין לְדְכָרָא:
וַעֲשׂוּן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לַשְּׁבַעַת הַכִּבְשִׁים:	וַעֲשׂוּנָא חַד לְאִמְרָא חַד כּוֹן לַשְּׁבַעַא אִמְרִין:
וּשְׁעִיר־עֲזִים אֶחָד חַטָּאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:	וּצְפִיר בַר עֲזִין חַד חַטָּתָא לְכַפְרָא עֲלִיכוּן:
מִלְבַד עֵלַת הַחֲדָשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֵלַת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיהֶם כְּמִשְׁפָּטֶם לַרִיחַ גִּיחַח אִשָּׁה לִי־הִנֵּה:	בַּר מַעֲלַת יְרְחָא וּמִנְחָתֶיהָ וְעֵלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתֶיהָ וְנִסְפִיהוּן כְּדַחְזֵי לְהוּן לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קוֹרְבָנָא קְדָם יְיָ:

מַלְבַּד עֹלֵת הַחֹדֶשׁ – מוֹסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מְקַרְא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֹתוֹ נִפְשֵׁיכֶם כָּל־מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ:

וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מְקַרְא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֹתוֹ נִפְשֵׁיכֶם כָּל־מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ:

וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ לִי-הִנֵּה רִיחַ נִיחַח פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ לִי-הִנֵּה רִיחַ נִיחַח פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

וּמִנְחַתְהוֹן סוּלְתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשָׂרוֹנִין לַתּוֹרָא תְּרִין עֲשָׂרוֹנִין לְדַכְרָא חַד:

וּמִנְחַתְתֶּם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד:

עֲשָׂרוֹנָא עֲשָׂרוֹנָא לְאִמְרָא חַד כֹּן לְשִׁבְעָה אִמְרִין:

עֲשָׂרוֹן עֲשָׂרוֹן לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכֹּבְשִׂים:

צְפִיר בֶּר עֲזִין חַד חֲטָטָא בְּרַ מַחֲטַת כְּפוּרִיא וְעֹלֵת תְּדִירָא וּמִנְחַתָּהּ וְנִסְפִיהוּן:

שְׁעִיר־עֲזִים אֶחָד חֲטָטָא מַלְבֵּד חֲטָטָא הַכֹּפְרִים וְעֹלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחַתָּהּ וְנִסְפִיהֶם:

מַלְבַּד חֲטָטָא הַכֹּפְרִים – שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּפָּנִים הָאֵמּוּר בְּאַחְרֵי מוֹת', שְׁגָם הוּא חֲטָטָא. וְעֹלֵת הַתְּמִיד – וּמַלְבַּד עוֹלֵת הַתְּמִיד, תַּעֲשׂוּ עוֹלוֹת הַלָּלוּ. וְנִסְפִיהֶם – מוֹסֵב עַל הַמוֹסְפִין הַכְּתוּבִין תַּעֲשׂוּ, וְהוּא לְשׁוֹן צְוּי: "מַלְבַּד עוֹלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחַתָּהּ תַּעֲשׂוּ אֵת אֵלֶּה וְנִסְפִיהֶם". וְכֹן כָּל וְנִסְפִיהֶם הָאֵמּוּרִים בְּכָל הַמוֹעֲדוֹת, חוּץ מִשָּׁל קִרְבָּנוֹת הַחֵג, שְׁכָל "וְנִסְפֵהּ", "וְנִסְפֵיהֶם", "וְנִסְפֵיהָ" שְׁפָהֶם – מוֹסְבִים עַל הַתְּמִיד, וְאֵינָן לְשׁוֹן צְוּי; שְׁהֵרִי נִסְפִיהֶם שֶׁל מוֹסְפִין כְּתוּבִין לַעֲצֻמָּן בְּכָל יוֹם וְיוֹם.

שְׁבִיעִי

וּבַחֲמִישֵׁת עֲשָׂרָא יוֹמָא לִירְחָא שְׁבִיעֵאָה מְעַרְעָ קַדִּישׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחָן לֹא תַעֲבֹדוּן וְתִיחְגוּן תְּגָא קְדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין:

וּבַחֲמִישֵׁת עֲשָׂרָא יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מְקַרְא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם תַּג לִי-הִנֵּה שִׁבְעַת יָמִים:

וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ קוֹרְבָן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קְדָם יְיָ תּוֹרֵי בְּנֵי תּוֹרֵי תִלְתַּת עֲשָׂר דְּכָרִין תְּרִין אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעַת עֲשָׂר שְׁלֹמִין יִהְיוּן:

וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשֶׁה רִיחַ נִיחַח לִי-הִנֵּה פָרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֲשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַת עֲשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּן:

וּמִנְחַתְהוֹן סוּלְתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשָׂרוֹנִין לַתּוֹרָא חַד לַתְּלַת עֲשָׂר תּוֹרִין תְּרִין עֲשָׂרוֹנִין לְדַכְרָא חַד לַתְּרִין דְּכָרִין:

וּמִנְחַתְתֶּם סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד לְשִׁבְעָה עֲשָׂר פָּרִים שְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי הָאֵילִם:

וְעֲשָׂרוֹנָא עֲשָׂרוֹנָא לְאִמְרָא חַד כֹּן לְאַרְבַּעַת עֲשָׂר אִמְרִין:

וְעֲשָׂרוֹן עֲשָׂרוֹן לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד לְאַרְבַּעַת עֲשָׂר כִּבְשִׂים:

וּצְפִיר בֶּר עֲזִין חַד חֲטָטָא בְּרַ מַעֲלַת תְּדִירָא מִנְחַתָּהּ וְנִסְפָּה:

וּשְׁעִיר־עֲזִים אֶחָד חֲטָטָא מַלְבֵּד עֹלֵת הַתְּמִיד מִנְחַתָּהּ וְנִסְפָּה:

וּבְיוֹמָא תְּנַנְבָא תּוֹרֵי בְּנֵי תּוֹרֵי תְּרִי עֲשָׂר דְּכָרִין תְּרִין אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעַת עֲשָׂר שְׁלֹמִין:

וּבְיוֹם הַשְּׁנֵי פָרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנָיִם עֲשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַת עֲשָׂר תְּמִימִם:

וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְפִיהוּן לַתּוֹרֵי לְדַכְרֵי וּלְאִמְרֵי בְּמִנְחַתְהוֹן כְּדַחֲזִי:

וּמִנְחַתְתֶּם וְנִסְפִיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכֹבְשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּט:

וּמִנְחַתְתֶּם וְנִסְפִיהֶם לְפָרִים – פָּרֵי הַחֵג שִׁבְעִים הֵם, כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אַמּוֹת, שְׁמֵת־מַעֲטִים וְהוֹלְכִים; סִימָן כְּלִיָּהּ הוּא לָהֶם, וּבִימֵי הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מִגִּנִּים עֲלֵיהֶם מִן הַסּוּרִין. וְהַכֹּבְשִׂים כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, שְׁנִקְרָאוּ "שֶׁה פְּזוּרָה". וְהֵם קְבוּעִים, וּמִנְיָנָם תַּשְׁעִים וּשְׁמוֹנֶה, לְכֹלֹת מֵהֶם תַּשְׁעִים וּשְׁמוֹנֶה קִלְלוֹת שְׁבַמְשִׁנָּה תּוֹרָה. בְּשָׁנֵי נְאֻמַר "וְנִסְפִיהֶם", עַל שְׁנֵי תְּמִידֵי הַיּוֹם; וְלֹא שֶׁנָּה הַלְשׁוֹן אֵלָּא לְדַרְשׁ, כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָּה: בְּשָׁנֵי "וְנִסְפִיהֶם", בְּשָׁנֵי "וְנִסְפִיהָ", בְּשָׁבִיעִי "כְּמִשְׁפָּט"; "מ"ם יו"ד מ"ם, הָרִי כָּאֵן "מ"ם", רְמָז לְנִסּוּף הַמַּיִם מִן הַתּוֹרָה בְּחֵג.

<p>ושעיר-עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם:</p>	<p>וצפיר בר עזין חד חטאת בר מעלת תדירא ומנחתה ונספיהון:</p>
<p>וביום השלישי פרים עשתי-עשר אילם שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:</p>	<p>וביום תליתאה תורי חד עשר דכרין תרין אמרין בני שנה ארבעת עשר שלמיון:</p>
<p>ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:</p>	<p>ומנחתהון ונספיהון לתורי לדכרי ולאמרי במנניהון כדחזי:</p>
<p>ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה:</p>	<p>וצפירא דחטאת חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונספה:</p>
<p>וביום הרביעי פרים עשרה אילם שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:</p>	<p>וביום רביעאה תורי עשרא דכרין תרין אמרין בני שנה ארבעת עשר שלמיון:</p>
<p>ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:</p>	<p>ומנחתהון ונספיהון לתורי לדכרי ולאמרי במנניהון כדחזי:</p>
<p>ושעיר-עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה:</p>	<p>וצפיר בר עזין חד חטאת בר מעלת תדירא ומנחתה ונספה:</p>
<p>וביום החמישי פרים תשעה אילם שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:</p>	<p>וביום חמישאה תורי תשעא דכרין תרין אמרין בני שנה ארבעת עשר שלמיון:</p>
<p>ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:</p>	<p>ומנחתהון ונספיהון לתורי לדכרי ולאמרי במנניהון כדחזי:</p>
<p>ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה:</p>	<p>וצפירא דחטאת חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונספה:</p>
<p>וביום הששי פרים שמנה אילם שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:</p>	<p>וביום שתיתאה תורי תמניא דכרין תרין אמרין בני שנה ארבעת עשר שלמיון:</p>
<p>ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:</p>	<p>ומנחתהון ונספיהון לתורי לדכרי ולאמרי במנניהון כדחזי:</p>
<p>ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספיה:</p>	<p>וצפירא דחטאת חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונספיהא:</p>
<p>וביום השביעי פרים שבעה אילם שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:</p>	<p>וביום שביעאה תורי שבעא דכרין תרין אמרין בני שנה ארבעת עשר שלמיון:</p>
<p>ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפטם:</p>	<p>ומנחתהון ונספיהון לתורי לדכרי ולאמרי במנניהון כדחזי להון:</p>
<p>ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה:</p>	<p>וצפירא דחטאת חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונספה:</p>
<p>ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו:</p>	<p>ביום תמינאה כגישין תהון לכוון כל עבדת פולחן לא תעבדון:</p>

עצרת תהיה לכם – עצורים בעשית מלאכה. דבר אחר: עצרת, עצרו מלצאת; מלמד שטעון לינה. ומדרשו באגדה, לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אמות; וכשפאין ללכת, אמר להם המקום: בבקשה מכם, עשו לי סעדה קטנה, כדי שאהנה מכם.

**והקרבתם עלה אשה ריח ניחח לי-הוה פר אחד
איל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימם:**

**ותקרבון עלתא קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי תור חד
דכר חד אמרין בני שנה שבעא שלמין:**

פר אחד איל אחד – אלו כנגד ישראל; התעכבו לי מעט עוד. ולשון חבה הוא זה, כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם: קשה עלי פרדתכם, עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעדה וכיליה: כדאיתא במסכת ספה. ובמדרש רבי תנחומא: למדה תורה דרך ארץ, שמי שיש לו אכסנאי, יום ראשון מאכילו פטומות, למחר יאכילנו דגים, למחר יאכילנו בשר בהמה, למחר מאכילו קטניות, למחר מאכילו ירק; פוחת והולך, כפרי החג.

מנחתם ונספיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם פמשפט:

מנחתהון ונספיהון לתורא לדכרא ולאמרי במנגניהון כדחזי:

ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה:

וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונספה:

**אלה תעשו לי-הוה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם
לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלימיכם:**

**אליו תעבדון קדם יי במועדיכון בר מנדריכון ונדבתיכון
לעלותיכון ולמנחותיכון ולנספיהון ולנסכסת קודשיכון:**

אלה תעשו לה' במועדיכם – דבר הקצוב לחובה. לבד מנדריכם – אם באתם לדר קרבנות ברגל, מצוה היא בינכם. או נדרים או נדבות שגזרתם כל השנה – הקריבום ברגל, שפא קשה לו לחזר ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו, ונמצא עובר בכל תאחר.

**ויאמר משה אל-בני ישראל ככל אשר-צוה
י-הוה את-משה:**

ואמר משה לבני ישראל ככל דפקיד יי ית משה:

ויאמר משה אל בני ישראל – להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל. לפי שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה, הצריך להפסיק תחלה, ולומר שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל; שאם לא כן, יש במשמע שלא אמר להם זו, אלא בפרשת נדרים התחיל דבריו.

כח ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיה
מלך יהודה בשנה הרבעית בחדש החמישי אמר
אלי חנניה בן-עזור הנביא אשר מגבעון בבית
-היה לעיני הפהגים וכל-העם לאמר: פה-אמר
-היה צ-באות א-להי ישראל לאמר שברתי את-
על מלך בבל: בעוד שנתים ימים אני משיב אל-
המקום הזה את-פל-כלי בית י-הוה אשר לקח
גבוכדנאצר מלך-בבל מן-המקום הזה ויביאם
בבל: ואת-יכניה בן-יהויקים מלך-יהודה ואת-
כל-גלות יהודה הבאים בבלה אני משיב אל-
המקום הזה נאם-י-הוה כי אשבר את-על מלך
בבל: ויאמר ירמיה הנביא אל-חנניה הנביא
לעיני הפהגים ולעיני כל-העם העמדים בבית
-היה: ויאמר ירמיה הנביא אמון פן יעשה
-היה יקם י-הוה את-דבריה אשר נבאת להשיב
כלי בית-י-הוה וכל-הגולה מבבל אל-המקום
הזה: אך-שמע-נא הדבר הזה אשר אנכי דבר
באזניך ובאזני כל-העם: הנביאים אשר היו
לפני ולפניך מן-העולם וינבאו אל-ארצות רבות
ועל-ממלכות גדלות למלחמה ולרעה ולדבר:
הנביא אשר ינבא לשלום בבא דבר הנביא יודע
הנביא אשר-שלתו י-הוה באמת: ויטח חנניה
הנביא את-המוטה מעל צואר ירמיה הנביא
וישברהו: ויאמר חנניה לעיני כל-העם לאמר
פה אמר י-הוה פכה אשבר את-על גבוכדנאצר
מלך-בבל בעוד שנתים ימים מעל צואר כל-
הגוים וילך ירמיה הנביא לזרפו: ויהי דבר
-היה אל-ירמיה אתרי שבור חנניה הנביא את-
המוטה מעל צואר ירמיה הנביא לאמר: הלוך
ואמר אל-חנניה לאמר פה אמר י-הוה מוטת
עץ שברת ועשית תחתיקן מטות ברזל: כי כה
אמר י-הוה צ-באות א-להי ישראל על ברזל
נתתי על-צואר כל-הגוים האלה לעבד את-
גבוכדנאצר מלך-בבל ועבדו וגם את-חית השדה
נתתי לו: ויאמר ירמיה הנביא אל-חנניה הנביא
שמע-נא חנניה לא-שלתך י-הוה ואתה הבטחת
את-העם הזה על-שקר: לכן פה אמר י-הוה
הנני משלחך מעל פני האדמה השנה אתה מת

כח ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיה
מלך יהודה בשנה הרבעית בחדש החמישי אמר
אלי חנניה בן-עזור הנביא אשר מגבעון בבית
-היה לעיני הפהגים וכל-העם לאמר: פה-אמר
-היה צ-באות א-להי ישראל לאמר שברתי את-
על מלך בבל: בעוד שנתים ימים אני משיב אל-
המקום הזה את-פל-כלי בית י-הוה אשר לקח
גבוכדנאצר מלך-בבל מן-המקום הזה ויביאם
בבל: ואת-יכניה בן-יהויקים מלך-יהודה ואת-
כל-גלות יהודה הבאים בבלה אני משיב אל-
המקום הזה נאם-י-הוה כי אשבר את-על מלך
בבל: ויאמר ירמיה הנביא אל-חנניה הנביא
לעיני הפהגים ולעיני כל-העם העמדים בבית
-היה: ויאמר ירמיה הנביא אמון פן יעשה
-היה יקם י-הוה את-דבריה אשר נבאת להשיב
כלי בית-י-הוה וכל-הגולה מבבל אל-המקום
הזה: אך-שמע-נא הדבר הזה אשר אנכי דבר
באזניך ובאזני כל-העם: הנביאים אשר היו
לפני ולפניך מן-העולם וינבאו אל-ארצות רבות
ועל-ממלכות גדלות למלחמה ולרעה ולדבר:
הנביא אשר ינבא לשלום בבא דבר הנביא יודע
הנביא אשר-שלתו י-הוה באמת: ויטח חנניה
הנביא את-המוטה מעל צואר ירמיה הנביא
וישברהו: ויאמר חנניה לעיני כל-העם לאמר
פה אמר י-הוה פכה אשבר את-על גבוכדנאצר
מלך-בבל בעוד שנתים ימים מעל צואר כל-
הגוים וילך ירמיה הנביא לזרפו: ויהי דבר
-היה אל-ירמיה אתרי שבור חנניה הנביא את-
המוטה מעל צואר ירמיה הנביא לאמר: הלוך
ואמר אל-חנניה לאמר פה אמר י-הוה מוטת
עץ שברת ועשית תחתיקן מטות ברזל: כי כה
אמר י-הוה צ-באות א-להי ישראל על ברזל
נתתי על-צואר כל-הגוים האלה לעבד את-
גבוכדנאצר מלך-בבל ועבדו וגם את-חית השדה
נתתי לו: ויאמר ירמיה הנביא אל-חנניה הנביא
שמע-נא חנניה לא-שלתך י-הוה ואתה הבטחת
את-העם הזה על-שקר: לכן פה אמר י-הוה
הנני משלחך מעל פני האדמה השנה אתה מת

כח ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיה
מלך יהודה בשנה הרבעית בחדש החמישי אמר
אלי חנניה בן-עזור הנביא אשר מגבעון בבית
-היה לעיני הפהגים וכל-העם לאמר: פה-אמר
-היה צ-באות א-להי ישראל לאמר שברתי את-
על מלך בבל: בעוד שנתים ימים אני משיב אל-
המקום הזה את-פל-כלי בית י-הוה אשר לקח
גבוכדנאצר מלך-בבל מן-המקום הזה ויביאם
בבל: ואת-יכניה בן-יהויקים מלך-יהודה ואת-
כל-גלות יהודה הבאים בבלה אני משיב אל-
המקום הזה נאם-י-הוה כי אשבר את-על מלך
בבל: ויאמר ירמיה הנביא אל-חנניה הנביא
לעיני הפהגים ולעיני כל-העם העמדים בבית
-היה: ויאמר ירמיה הנביא אמון פן יעשה
-היה יקם י-הוה את-דבריה אשר נבאת להשיב
כלי בית-י-הוה וכל-הגולה מבבל אל-המקום
הזה: אך-שמע-נא הדבר הזה אשר אנכי דבר
באזניך ובאזני כל-העם: הנביאים אשר היו
לפני ולפניך מן-העולם וינבאו אל-ארצות רבות
ועל-ממלכות גדלות למלחמה ולרעה ולדבר:
הנביא אשר ינבא לשלום בבא דבר הנביא יודע
הנביא אשר-שלתו י-הוה באמת: ויטח חנניה
הנביא את-המוטה מעל צואר ירמיה הנביא
וישברהו: ויאמר חנניה לעיני כל-העם לאמר
פה אמר י-הוה פכה אשבר את-על גבוכדנאצר
מלך-בבל בעוד שנתים ימים מעל צואר כל-
הגוים וילך ירמיה הנביא לזרפו: ויהי דבר
-היה אל-ירמיה אתרי שבור חנניה הנביא את-
המוטה מעל צואר ירמיה הנביא לאמר: הלוך
ואמר אל-חנניה לאמר פה אמר י-הוה מוטת
עץ שברת ועשית תחתיקן מטות ברזל: כי כה
אמר י-הוה צ-באות א-להי ישראל על ברזל
נתתי על-צואר כל-הגוים האלה לעבד את-
גבוכדנאצר מלך-בבל ועבדו וגם את-חית השדה
נתתי לו: ויאמר ירמיה הנביא אל-חנניה הנביא
שמע-נא חנניה לא-שלתך י-הוה ואתה הבטחת
את-העם הזה על-שקר: לכן פה אמר י-הוה
הנני משלחך מעל פני האדמה השנה אתה מת

משלח בכם את-החרב את-הרעב ואת-הדבר ונתתי אותם פתאנים השערים אשר לא-תאכלנה מרע: וירדפתי אחריהם בחרב ברעב ובדבר ונתתים לזעוזה לכל ממלכות הארץ לאלה ולשמה ולשרקה ולחרפה בכל-הגוים אשר-הדחתים שם: ותחת אשר-לא-שמעו אל-דברי נאם-י-הוה אשר שלחתי אליהם את-עבדי הנבאים השלח ושלת ולא שמעתם נאם-י-הוה: ואתם שמעו דבר-י-הוה פל-הגולה אשר-שלחתי מירושלם בבלה: כה-אמר י-הוה צ-באות א-להי ישראל אל-אחאב בן-קוליה ואל-צדקיהו בן-מעשיה הנבאים לכם בשמי שקר הנני נתן אתם ביד נבוכדראצר מלך-בבל והכם לעיניכם: וילקח מהם קללה לכל גלות יהודה אשר בבבל לאמר ישמך י-הוה בצדקיהו וכאתב אשר-קלם מלך-בבל באש: יען אשר עשו נבלה בישראל ונאפו את-נשי רעייהם וידברו דבר בשמי שקר אשר לוא צויתם ואנכי היודע ועד נאם-י-הוה: ואל-שמעיהו הנחלמי תאמר לאמר: כה-אמר י-הוה צ-באות א-להי ישראל לאמר יען אשר אתה שלחת בשמכה ספרים אל-כל-העם אשר בירושלם ואל-צפניה בן-מעשיה הפהן ואל כל-הפנהנים לאמר: ב-י-הוה נתנה כהן תחת יהודע הפהן להיות פקדים בית י-הוה לכל-איש משגע ומתנבא ונתתה אתו אל-המהפכת ואל-הצינקה: ועתה למה לא גערת בירמיהו הענתתי המתנבא לכם: כפי על-פן שלח אלינו בבל לאמר ארבה היא בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את-פריהן: ויקרא צפניה הפהן את-הספר הזה באזני ירמיהו הנביא: ויהי דבר-י-הוה אל-ירמיהו לאמר: שלח על-פל-הגולה לאמר כה אמר י-הוה אל-שמעיה הנחלמי יען אשר נבא לכם שמעיה ואני לא שלחתי ויבטח אתכם על-שקר: לכן כה-אמר י-הוה הנני פקד על-שמעיה הנחלמי ועל-זרעו לא יהיה לו איש יושב בתוך-העם הזה ולא-יראה בטוב אשר-אני עשה-לעמי נאם-י-הוה פני-סרה דבר על-י-הוה:

ל הדבר אשר הנה אל-ירמיהו מאת י-הוה לאמר: כה-אמר י-הוה א-להי ישראל לאמר כתב-לך את כל-הדברים אשר-דברתי אלי-ספר: כפי הנה ימים באים נאם-י-הוה ושבתתי את-שבות עמי ישראל ויהודה אמר י-הוה והשבותים אל-הארץ אשר-נתתי לאבותם וירשוה: ואלה הדברים אשר דבר י-הוה אל-ישראל ואל-יהודה: כפי-כה אמר י-הוה קול חרדה שמענו פחד ואין שלום: ושאלו-נא וראו אם-ילד זכר מדוע ראיתי כל-גבר ידיו על-חלציו פיולדה ונהפכו כל-פנים לירקון: הוי כפי גדול היום ההוא מאין פמהו ועת-צרה היא לעקב וממנה יושע: והיה ביום ההוא נאם י-הוה צ-באות אשר עלו מעל צוארך ומוסרותיה אנתק ולא-יעבדו-כו עוד זרים: ויעבדו את י-הוה א-להיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם: ואתה אל-תירא עבדי יעקב נאם-י-הוה ואל-תחת ישראל כפי הנני מושיעך מרחוק ואת-נרעך מארץ שבנים ושב יעקב ושקט ושאנו ואין מתריד: כפי-אתה אני נאם-י-הוה להושיעך כפי אעשה כלה בכל-הגוים אשר הפצותיה שם אך אתה לא-אעשה כלה ויסרתיה למשפט ונקה לא אנקד: כפי כה אמר י-הוה אנוש לשברך נתלה מפתך: אינו-דן דינך למזור רפאות תעלה אין לך: פל-מאהביך שכתוך אותך לא ידרשו כפי מפת אויב הפיתיה מוסר אכזרי על רב עונך עצמו חטאתיה: מה-תזעק על-שברך אנוש מכאבך על רב עונך עצמו חטאתיה עשיתי אלה לך: לכן פל-אכליך יאכלו וכל-צריך פלם בשבי ילכו והיו שאסיה למשפה וכל-בזיך אתו לבז: כפי אעלה ארבה לך ומפותיה ארפאך נאם-י-הוה כפי גדחה קראו לך ציון היא דרש אין לה: כה אמר י-הוה הנני-שב שבות אהלי יעקוב ומשפנתיו ארחם ונבנתה עיר על-תלה וארמון על-משפטו ישב: וינצא מהם תודה וקול משחקים והרבתיים ולא ימלטו והכבדתיים ולא יצערו: והיו בניו פקדם ועדתו לפני תפון ופקדתי על פל-לחציו: והלה אדירו ממנו ומשלו מקרבו יצא והקרבתיו ונגש אלי כפי

מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם-י הנה:
והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לא-להים:
הנה סערת י-הנה חמה יצאה סער מתגורר על
ראש רשעים יחול: לא ישוב חרון את-י הנה
עד-עשתו ועד-הקימו מזמות לבו באחרית
הימים תתפוננו בה: בעת ההיא נאם-י הנה
אהיה לא-להים לכל משפחות ישראל והמה
יהיו-לי לעם:

לא אפה אמר י-הנה מצא חן במדבר עם שרידי
חרב הלוח להרגיעו ישראל: מרחוק י-הנה נראה
לי ואהבת עולם אהבתיך על-כן משכתיך חסד:
עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל עוד תעדי תפוך
ויצאת במחול משחקים: עוד תטעי כרמים בהרי
שמרון נטעו נטעים וחקלוי: פי יש-יום קראו
נצרים בקר אפרים קומו ונעלה ציון אל-י-הנה
א-להינו: פי-כה אמר י-הנה רנו ליעקב שמחה
וצהלו בראש הגוים השמיעו הללו ואמרו הושע
י-הנה את-עמך את שארית ישראל: הנהני מביא
אותם מארץ צפון וקבצתים מירפתי-ארץ במ
עור ופסח הרה וילדת יתדו קהל גדול ישובו
הנה: בבכי יבאו ובתחנונים אובילים אוליכם אל-
גחלי מים בדרך ישר לא יפשו בך פי-הייתי
לישראל לאב ואפרים בכרי הוא: שמעו דבר-
י-הנה גולם והגידו באנים ממרחק ואמרו מזרה
ישראל יקבצנו ושמרו פרעה עדרו: פי-פדה
י-הנה את-יעקב וגאלו מיד חזק ממנו: ובאו
ורגנו במרום-ציון ונהרו אל-טוב י-הנה על-דגון
ועל-תירש ועל-יצהר ועל-בני-צאן ובקר והיתה
נפשם פגן רזה ולא-יוסיפו לדאבה עוד: אז
תשמח בתולה במחול ובתרים וזקנים יתדו
והפכתי אבלם לששון ונתמתים ושמחתים
מיגונם: ורוייתי גפש הפהגים דשן ועמי את-
טובי ישבעו נאם-י הנה: כה אמר י-הנה קול
ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על-
בניה מאנה להנחם על-בניה פי איננו: כה אמר
י-הנה מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה פי יש
שכר לפעלתך נאם-י הנה ושוב מארץ אויב:
ויש-תקנה לאחריה נאם-י הנה ושובו בנים

לגבולם: שמוע שמעתי אפרים מתנווד יסרתני
ואוסר פעגל לא למד השבני ואשובה פי אתה
י-הנה א-להי: פי-אחרי שובל נתמתי ואחרי
הנדעי ספקתי על-יך בשתי וגם-נכלמתי פי
נשאתי חרפת נעורי: הבן יקיר לי אפרים אם
ילד שעשעים פי-מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד
על-כן המו מעל לו רחם ארחמנו נאם-י הנה:
הציבי לך צינים שמי לך תמרורים שתי לך
למסלה דרך הלכת שובי בתולת ישראל שבי אל-
עריך אלה: אעד-מתי תתמלקין הבת השובבה
פי-ברא י-הנה חדשה בארץ נקבה תסובב גבר:
כה-אמר י-הנה צ-באות א-להי ישראל עוד
יאמרו את-הדבר הזה בארץ יהודה ובעריו
בשובי את-שבותם יברכה י-הנה גוה-אדק הר
הקדש: וישבו בה יהודה וכל-עריו יתדו אפרים
ונסעו בעדר: פי הרוייתי גפש עיפה וכל-גפש
דאבה מלאתי: על-זאת הקיצתי ואראה ושנתי
ערבה לי: והנה ימים באים נאם-י הנה ונרעתי
את-בית ישראל ואת-בית יהודה גרע אדם וזרע
בהמה: והיה כאשר שקדתי עליהם לנתוש
ולנתוץ ולהרס ולהאביד ולהרע פן אשקד עליהם
לבנות ולנטע נאם-י הנה: בפימים הם לא-
יאמרו עוד אבות אכלו בסר ושגי בנים תקהינה:
פי אם-איש בעונו ימות פלי-האדם האכל בסר
תקהינה שגיו: הנה ימים באים נאם-י הנה
וכרתי את-בית ישראל ואת-בית יהודה ברית
חדשה: לא כברית אשר פרתי את-אבותם ביום
החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים אשר-המה
הפרו את-בריתי ואנכי בעלתי בם נאם-י הנה:
פי זאת הברית אשר אכרת את-בית ישראל
אחרי הימים ההם נאם-י הנה נתתי את-תורת
בקרבים ועל-לבם אכתבנה והייתי להם לא-להים
והמה יהיו-לי לעם: ולא ילמדו עוד איש את-
רעהו ואיש את-אחיו לאמר דעו את-י הנה פי-
כולם ידעו אותי למקטנם ועד-גדולם נאם-י הנה
פי אסלח לעונם ולחטאתם לא אזכר-עוד: כה
אמר י-הנה נתן שמש לאור יומם חקת ירח
וכוכבים לאור לילה רגע הים ויהמו גליו י-הנה

צ-באות שמו: האם ימלוכו החקים האלה מלפני
נאם-י-הנה גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי
לפני פל-הימים: כפה אמר י-הוה אם ימדו
שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי-ארץ למטה גם-
אני אמאס בכל-זרע ישראל על-פל-אשר עשו
נאם-י-הוה: הנה ימים באים נאם-י-הוה ונבנתה
העיר לי-הוה ממגדל חנואל שער הפנה: ויציא
עוד קו המדה נגדו על גבעת גרב ונסב געיתה:
וכל-העמק הפגרים והדשן וכל-השדמות עדי-
נחל קדרון עדי-פנת שער הסוסים מזרחה קדש
לי-הוה לא-ינתש ולא-יהרס עוד לעולם:

לב הדבר אשר-הנה אל-ירמיהו מאת י-הוה
בשנה העשירית לצדקניהו מלך יהודה היא השנה
שמנה-עשרה שנה נבוכדראצר: ואז חיל מלך
בבל צרים על-ירושלם וירמיהו הנביא הנה כלוא
בתצר המטרה אשר בית-מלך יהודה: אשר
כלאו צדקניהו מלך-יהודה לאמר מדוע אתה נבא
לאמר כה אמר י-הוה הנני נתן את-העיר הנאת
בנד מלך-בבל ולכדה: וצדקניהו מלך יהודה לא
ימלט מינד הפשדים פי הנתן ונתן בנד מלך-בבל
ודבר-פיו עם-פיו ועיניו את-עיניו תראינה: ובבל
יולך את-צדקניהו ושם יהיה עדי-פקדי אתו נאם-
י-הוה פי תלחמו את-הפשדים לא תצליחו:
ויאמר ירמיהו הנה דבר-י-הוה אלי לאמר: הנה
חנמאל בן-שלם דדך בא אליך לאמר קנה לך
את-ש-די אשר בענתות פי לך משפט הגאלה
לקנות: ויבא אלי חנמאל בן-דדי בדבר י-הוה
אלי-חצר המטרה ויאמר אלי קנה נא את-שדי
אשר-בענתות אשר בארץ בנימין פי-לך משפט
הירשה ולך הגאלה קנה-לך ואדע פי דבר-י-הוה
הוא: ויאקנה את-השדה מאת חנמאל בן-דדי
אשר בענתות ואשקלה-לו את-הכסף שבעה
שקלים ועשרה הכסף: ואתב בספר ואחתם
ואעד עדים ואשקל הכסף במאזנים: ואתק את-
ספר המקנה את-החתום המצנה והחקים ואת-
הגלוי: ואתו את-הספר המקנה אל-ברוך בן-
גריה בן-מחסיה לעיני חנמאל דדי ולעיני העדים
הפתים בספר המקנה לעיני כלי-היהודים

הישובים בתצר המטרה: ויאצנה את-ברוך
לעיניהם לאמר: כפה אמר י-הוה צ-באות א-להי
ישראל לקוח את-הספרים האלה את ספר המקנה
הזה ואת החתום ואת ספר הגלוי הזה ונתתם
בכלי-חרש למען יעמדו ימים רבים: כפי כה
אמר י-הוה צ-באות א-להי ישראל עוד יקנו
בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת: ואתפלל
אלי-הנה אחרי תתלי את-ספר המקנה אל-ברוך
בן-גריה לאמר: אהה א-דני י-הוה הנה אתה
עשית את-השמים ואת-הארץ בכחך הגדול
ובזרעך הנטויה לא-יפלא ממך פל-דבר: עשה
חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל-תיק בנייהם
אחריהם האל הגדול הגבור י-הוה צ-באות שמו:
וגדל העצה ורב העלילה אשר-עיניה פקחות
על-פל-דרכי בני אדם לתת לאיש פדרכיו וכפרי
מעלליו: אשר-שמת אתות ומפתים בארץ-
מצרים עדי-היום הזה ובישראל ובאדם ותעשה-
לך שם פיום הנה: ונתצא את-עמך את-ישראל
מארץ מצרים באתות ובמופתים ובנד חזקה
ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: ונתתן להם את-
הארץ הזאת אשר-נשבעת לאבותם לתת להם
ארץ זבת חלב ודבש: ויבאו וירשו אתה ולא-
שמעו בקולך ובתורתך לא-הלכו את פל-אשר
צניתה להם לעשות לא עשו ותקרא אתם את פל-
הרעה הזאת: הנה הסללות באו העיר ללכדה
והעיר נתנה בנד הפשדים הנלחמים עליה מפני
החרב והרעב והדבר ואשר דברת הנה והנח
ראה: ואתה אמרת אלי א-דני י-הוה קנה-לך
השדה בכסף והעד עדים והעיר נתנה בנד
הפשדים: ויהי דבר-י-הוה אלי-ירמיהו לאמר:
הנה אני י-הוה א-להי פל-בשך הממני יפלא
פל-דבר: לכן כה אמר י-הוה הנני נתן את-העיר
הזאת בנד הפשדים ובנד נבוכדראצר מלך-בבל
ולכדה: ויבאו הפשדים הנלחמים עליה העיר
הזאת והציתו את-העיר הזאת באש ושרפוה
ואת הבתים אשר קטרו על-גגותיהם לבעל
והסכו נסכים לאלהים אחרים למען הכעסני:
כי-היו בני-ישראל ובני יהודה אך עשים הרע

בְּעֵינַי מִנְעַרְתֵיהֶם כִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אָדָּךְ מִכְעָסִים
אֹתִי בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם גְּאִם־יְהוָה: ^אכִּי עַל־אִפִּי
וְעַל־חַמְתִּי הָיְתָה לִי הָעֵיר הַזֹּאת לְמוֹן־הַיּוֹם אֲשֶׁר
בָּנִו אוֹתָהּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה לְהַסִּירָהּ מֵעַל פְּנָי: ^בעַל־
כָּל־רַעַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר עָשׂוּ
לְהַכְעִסְנִי הִמָּה מַלְכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם כְּהַגִּיהֶם
וּנְבִיאֵיהֶם וְאִישׁ יְהוּדָה וַיִּשְׁבִּי יְרוּשָׁלַם: ^גוַיִּפְּנוּ
אֵלַי עָרָף וְלֹא פָנִים וְלִמַּד אֶתֶם הַשֶּׁכֶם וְלִמַּד וְאִיגַם
שֹׁמְעִים לְקַחַת מוֹסֵר: ^דוַיִּשְׁמָעוּ שְׁקוֹצֵיהֶם בְּבֵית
אֲשֶׁר־נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו לְטִמְאוֹ: ^הוַיִּבְנוּ אֶת־בְּמֹת
הַבַּעַל אֲשֶׁר בָּגִיא בְּנֵי־הַנֶּחֱם לְהַעֲבִיר אֶת־בְּנֵיהֶם
וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְמַלְךְ אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִים וְלֹא עָלְתָה
עַל־לְבִי לַעֲשׂוֹת הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת לְמַעַן הַחֲטִי אֶת־
יְהוּדָה: ^ווַעֲתָה לִכּוֹן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי־הָעֵיר הַזֹּאת אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִתְּנָה
בְּיַד מַלְךְ־בָּבֶל בְּחֶרֶב וּבְרָעַב וּבְדָבָר: ^זהֲגַנְנִי
מִקְבָּצִם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחַתִּים שָׁם בְּאִפִּי
וּבְחַמְתִּי וּבְקִצָּף גָּדוֹל וְהַשְׁבַּתִּים אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה
וְהַשְׁבַּתִּים לְבֶטַח: ^חוַהֲיִו לִי לַעֲם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם
לֹא־לְהִים: ^טוַנִּתְּתִי לָהֶם לֵב אֶחָד וְדָרֶךְ אֶחָד
לִירְאָה אוֹתִי כָּל־הַיָּמִים לְטוֹב לָהֶם וּלְבַנְיָהֶם
אֲחֵרֵיהֶם: ^יוְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית עוֹלָם אֲשֶׁר לֹא־
אֲשׁוּב מֵאֲחֵרֵיהֶם לְהִיטִיבֵי אוֹתָם וְאֶת־יִרְאֵתִי אֲתוֹן
בְּלִבָּם לְבַלְתִּי סוּר מֵעָלַי: ^{יא}וְשִׁשְׁתִּי עָלֵיהֶם
לְהִטִּיב אוֹתָם וּנְטַעֲתִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת בְּאַמֶּת בְּכָל־
לְבִי וּבְכָל־נַפְשִׁי: ^{יב}כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה כֹּה־אָמַר
הַבְּאֵתִי אֶל־הָעָם הַזֶּה אֶת כָּל־הַרְעָה הַגְּדוֹלָה
הַזֹּאת כִּן אֲנֹכִי מֵבִיא עָלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
אֲנֹכִי דִבֵּר עָלֵיהֶם: ^{יג}וּנִקְנָה הַשְּׂדֵה בְּאֶרֶץ הַזֹּאת
אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים שְׂמָמָה הִיא מֵאִין אָדָם וּבַהֲמָה
נִתְּנָה בְּיַד הַכְּשָׁדִים: ^{יד}שִׁדּוֹת בַּכֶּסֶף יִקְנוּ וְכֹתוּב
בַּסֶּפֶר וְחֲתוּם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בְּנִימָן וּבְסִבְיָבִי
יְרוּשָׁלַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הַחֵר וּבְעָרֵי הַשְּׂפֵלָה
וּבְעָרֵי הַגִּבְעָה כִּי־אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוֹתָם גְּאִם־יְהוָה:

לֹג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ שֹׁנִית וְהוּא
עוֹדְנוּ עֲצוּר בְּחֶצֶר הַמִּטְרָה לֵאמֹר: ^אכֹּה־אָמַר
יְהוָה עֲשֵׂה יְהוָה יוֹצֵר אוֹתָהּ לְהַכְנִיגָה יְהוָה
שְׁמוֹ: ^בקָרָא אֵלַי וְאָעֲנֶךָ וְאֶגִּידָה לְךָ גְּדֻלוֹת

וּבַצְרוֹת לֹא יִדְעֶתֶם: ^אכִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל עַל־בְּתִילִי הָעֵיר הַזֹּאת וְעַל־בְּתִילִי מִלְכִּי
יְהוּדָה הַנְּתַצִּים אֶל־הַסְּלָלוֹת וְאֶל־הַחֲרָב: ^בבָּאִים
לְהַלְחֵם אֶת־הַכְּשָׁדִים וּלְמַלְאֵם אֶת־פְּגָרֵי הָאָדָם
אֲשֶׁר־הִבִּיתִי בְּאִפִּי וּבְחַמְתִּי וְאֲשֶׁר הִסְתַּרְתִּי כְּפִלִּי
מִהָעֵיר הַזֹּאת עַל כָּל־רַעַתָּם: ^גהֲגַנְנִי מֵעַל־הַלָּה
אַרְכָּה וּמִרְפָּא וּרְפָאִים וּגְלִיתִי לָהֶם עֲתַרַת שְׁלוֹם
וְאַמֶּת: ^דוְהַשְׁבַּתִּי אֶת־שְׁבוֹת יְהוּדָה וְאֶת שְׁבוֹת
יִשְׂרָאֵל וּבְנֹתִים כְּבָרָאשְׁנָה: ^הוְטַהַרְתִּים מִכָּל־עוֹנָם
אֲשֶׁר חָטְאוּ־לִי וְסַלַּחְתִּי לְכָל־עוֹנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר
חָטְאוּ־לִי וְאֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִּי: ^ווְהָיְתָה לִי לַעֲם שְׂשׂוֹן
לְתַהֲלָה וּלְתַפְאֶרֶת לְכָל גּוֹיֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִשְׁמָעוּ
אֶת־כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי עֹשֶׂה אוֹתָם וּפְחָדוֹ
וּרְגִזוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה וְעַל כָּל־הַשְּׁלוֹם אֲשֶׁר אֲנֹכִי
עֹשֶׂה לָהֶם: ^זכֹּה אָמַר יְהוָה עוֹד יִשְׁמָע בַּמָּקוֹם־
הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חֶרֶב הוּא מֵאִין אָדָם
וּמֵאִין בְּהִמָּה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחַצּוֹת יְרוּשָׁלַם
הַנְּשַׁמּוֹת מֵאִין אָדָם וּמֵאִין יוֹשֵׁב וּמֵאִין בְּהִמָּה:
^חקוֹל שְׂשׂוֹן וְקוֹל שְׂמִחָה קוֹל חֲתוּן וְקוֹל כָּלֵה קוֹל
אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת כִּי־טוֹב יְהוָה
כִּי־לְעוֹלָם חֲסִדוֹ מֵבִאִים תּוֹדָה בַּיֵּת יְהוָה כִּי־
אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוֹת־הָאָרֶץ כְּבָרָאשְׁנָה אָמַר יְהוָה:
^טכֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עוֹד יִהְיֶה בַּמָּקוֹם הַזֶּה
הַחֲרָב מֵאִין־אָדָם וְעַד־בְּהִמָּה וּבְכָל־עָרָיו נִגְוָה
רָעִים מִרְבָּצִים צָאוּ: ^יבְּעָרֵי הַחֵר בְּעָרֵי הַשְּׂפֵלָה
וּבְעָרֵי הַגִּבְעָה וּבְאֶרֶץ בְּנִימָן וּבְסִבְיָבִי יְרוּשָׁלַם
וּבְעָרֵי יְהוּדָה עַד תַּעֲבֹרְנָה הַצָּאוּן עַל־יַדִּי מוֹנָה
אָמַר יְהוָה: ^{יא}הֲגַנְנִי יָמִים בָּאִים גְּאִם־יְהוָה
וְהִקְמַתִּי אֶת־הַדְּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל וְעַל־בֵּית יְהוּדָה: ^{יב}בְּיָמִים הֵהֵם וּבְעֵת
הַהִיא אֲצַמִּית לְדוֹד צֶמַח צְדָקָה וְעֹשֶׂה מִשְׁפָּט
וְצְדָקָה בְּאֶרֶץ: ^{יג}בְּיָמִים הֵהֵם תִּנְשָׁע יְהוּדָה
וּיְרוּשָׁלַם תִּשְׁפֹּן לְבֶטַח וְנָה אֲשֶׁר־יִקְרָא־לָהּ
יְהוָה צְדָקָנוּ: ^{יד}כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לֹא־יִפְרַת
לְדוֹד אִישׁ יֹשֵׁב עַל־כֶּסֶף בֵּית־יִשְׂרָאֵל: ^{טו}וְלַפְּהִנִּים
הַלּוּלָם לֹא־יִפְרַת אִישׁ מִלְּפָנַי מֵעַלֶּה עוֹלָה וּמִקְטִיר
מִנְחָה וְעֹשֶׂה זֶבַח כָּל־הַיָּמִים: ^{טז}וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר: ^{יז}כֹּה אָמַר יְהוָה אִם־תִּפְּרוּ

את־בריתי היום ואת־בריתי הגלילה ולבלתי הנות
יוםם־ולילה בעתם: ^{כג} גם־בריתי תפר את־דוד
עבדי מהיות־לו בן מלך על־כסאו ואת־הלוים
הכהנים משרתי: ^{כד} אשר לא־יספר צבא השמים
ולא ימד חול הים כן ארבה את־זרע דוד עבדי
ואת־הלוים משרתי אתי: ^{כה} ויהי דברי־הנה אל־
ירמיהו לאמר: ^{כז} הלא ראית מה־העם הזה דברו
לאמר שתי המשפחות אשר בחר י־הנה בקהם
וימאסם ואת־עמל ונאצון מהיות עוד גוי
לפניהם: ^{כח} פה אמר י־הנה אם־לא בריתי יומם
ולילה חקות שמים וארץ לא־שמתי: ^{כט} גם־זרע
יעקוב ודוד עבדי אמאס מקחת מזרעו משלים
אל־זרע אברהם ישחק ויעקב פי־אשיב את־
שבותם ורחמתיים:

לד ^ל הדבר אשר־הנה אל־ירמיהו מאת י־הנה
ונבוכדראצר מלך־בבל וכל־חילו וכל־ממלכות
ארץ ממשלת ידו וכל־העמים גלחמים על־
ירושלם ועל־כל־עריה לאמר: ^ב פה־אמר י־הנה
אל־הי ישראל הלך ואמרת אל־צדקיהו מלך
יהודה ואמרת אליו פה אמר י־הנה הנני נתן את־
העיר הזאת ביד מלך־בבל ושרפה באש: ^ג ואתה
לא תמלט מיזו כי תפש תתפש ובידו תנתן
ועיניך את־עיני מלך־בבל תראינה ופיהו את־
פיך ידבר ובבל תבוא: ^ד אך שמע דברי־הנה
צדקיהו מלך יהודה פה־אמר י־הנה עליך לא
תמות בחרב: ^ה בשלום תמות וכמשרפות אבותיך
המלכים הראשנים אשר־היו לפניך כן ישרפו־
לך והוי אדון יספדו־לך פי־דבר אני־דברתי
גאם־י־הנה: ^ו וידבר ירמיהו הנביא אל־צדקיהו
מלך יהודה את פל־הדברים האלה בירושלם:
ותחיל מלך־בבל גלחמים על־ירושלם ועל כל־ערי
יהודה הנותרות אל־לכיש ואל־עזקה פי הנה
נשארו בערי יהודה ערי מבצר: ^ז הדבר אשר־
הנה אל־ירמיהו מאת י־הנה אחרי כרת המלך
צדקיהו ברית את־כל־העם אשר בירושלם לקרא
להם דרור: ^ח לשלח איש את־עבדו ואיש את־
שפחתו העברי והעבריה חפשים לבלתי עבד־בם
ביהודי אחיהו איש: ^ט וישמעו כל־השירים וכל־

העם אשר־באו בברית לשלח איש את־עבדו
ואיש את־שפחתו חפשים לבלתי עבד־בם עוד
וישמעו וישלחו: ^י וישבו אחרי־כן וישבו את־
העבדים ואת־השפחות אשר שלחו חפשים
ויכבשום לעבדים ולשפחות: ^{יא} ויהי דברי־הנה
אל־ירמיהו מאת י־הנה לאמר: ^{יב} פה־אמר י־הנה
אל־הי ישראל אנכי פרתי ברית את־אבותיכם
ביום הוצאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים
לאמר: ^{יג} מקץ שבע שנים תשלחו איש את־אחיו
העברי אשר־ימכר לו ועבדך שש שנים ושלחתו
חפשי מעמד ולא־שמעו אבותיכם אלי ולא הטו
את־אזנם: ^{יד} ותשבו אתם היום ותעשו את־הישר
בעיני לקרא דרור איש לרעהו ותכרתו ברית
לפני בבית אשר־נקרא שמי עליו: ^{טו} ותשבו
ותחללו את־שמי ותשבו איש את־עבדו ואיש
את־שפחתו אשר־שלחתם חפשים לנפשם
ותכבשו אתם להיות לכם לעבדים ולשפחות:
י־לכו פה־אמר י־הנה אתם לא־שמעתם אלי
לקרא דרור איש לאחיו ואיש לרעהו הנני קרא
לכם דרור גאם־י־הנה אל־החרב אל־הדבר ואל־
הרעב ונתתי אתכם לזעוה לכל ממלכות הארץ:
^{יז} ונתתי את־האנשים העברים את־ברתי אשר
לא־הקימו את־דברי הברית אשר פרתו לפני
העגל אשר פרתו לשנים ויעברו בין בתריי:
^{יח} שרי יהודה ושרי ירושלם הסרסים והכהנים
וכל עם הארץ העברים בין בתרי העגל: ^{יט} ונתתי
אותם ביד איביהם וביד מבקשי נפשם והיתה
גבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ:
^כ ואת־צדקיהו מלך־יהודה ואת־שריו אתן ביד
איביהם וביד מבקשי נפשם וביד חיל מלך בבל
העלים מעליכם: ^{כא} הנני מצוה גאם־י־הנה
והשבתים אל־העיר הזאת ונלחמו עליה ולכדוה
ושרפה באש ואת־ערי יהודה אתן שממה מאין
ישב:

לה ^{כב} הדבר אשר־הנה אל־ירמיהו מאת י־הנה
בימי יהויקים בן־יאשיהו מלך יהודה לאמר:
הלוך אל־בית הרכבים ודברת אותם והבאותם
בית י־הנה אל־אתת הלשכות והשקית אותם יין:

וַאֲלֶהָ אֶת־יְאֻזָּבֵב בְּן־יִרְמְיָהוּ בֶן־חֲבַצְנֵלָה וְאֶת־
אֶחָיו וְאֶת־כָּל־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־בֵּית הַרְכָּבִים׃ וַאֲבֵא
אֹתָם בֵּית יְהוָה אֶל־לְשַׁכַּת בְּנֵי חָנָן בֶּן־יִגְדַלְיָהוּ
אִישׁ הָאֵל־לֵהִים אֲשֶׁר־אָצַל לְשַׁכַּת הַשָּׂרִים אֲשֶׁר
מִמֶּעַל לְלְשַׁכַּת מַעֲשֵׂיָהוּ בֶן־שֹׁלֵם שֹׁמֵר הַסֶּף׃
וַאֲתָן לִפְנֵי בְנֵי בֵית־הַרְכָּבִים גְּבַעִים מִלְּאִים נָיוֹ
וְכֹסוֹת וְאָמַר אֲלֵיהֶם שְׁתוּ־יַיִן׃ וַיֹּאמְרוּ לֹא
נִשְׁתַּהֲיֶינּוּ כִּי יוֹנְדָב בֶּן־רָכָב אָבִינוּ צִוָּה עָלֵינוּ
לֹא־מֵרָא לֹא תִשְׁתוּ־יַיִן אַתֶּם וּבְנֵיכֶם עַד־עוֹלָם׃
וּבַיִת לֹא־תִבְנוּ וְזָרַע לֹא־תִזְרְעוּ וְכָרֶם לֹא־תִטְעוּ
וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם כִּי בְּאֵהָלִים תִּשְׁבּוּ כָּל־יְמֵיכֶם לְמַעַן
תִּחְיִי יָמִים רַבִּים עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם גָּרִים
שָׁם׃ וַנִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוֹנָדָב בֶּן־רָכָב אָבִינוּ לְכָל
אֲשֶׁר צִוָּנוּ לַבְּלָתִי שְׁתוֹת־לַיִן כָּל־יְמֵינוּ אֲנַחְנוּ
נְשִׂינוּ בְּנֵינוּ וּבְנֹתֵינוּ׃ וּלְבַלְתִּי בָנוֹת בָּתִּים
לְשַׁבְתָּנוּ וְכָרֶם וְשָׂדֶה וְזָרַע לֹא יִהְיֶה־לָּנוּ׃ וַנִּשְׁבַּ
בְּאֵהָלִים וַנִּשְׁמָע וַנַּעֲשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יוֹנְדָב
אָבִינוּ׃ וַיְהִי בַעֲלוֹת נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶל־
הָאֶרֶץ וַנֹּאמֶר בָּאוּ וַנָּבֹא יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי חַיִל
הַכַּשְׂדִּים וּמִפְּנֵי חַיִל אַרְם וַנִּשְׁבַּ בִּירוּשָׁלַם׃ וַיְהִי
דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר׃ כֹּה־אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת אֵל־יִשְׂרָאֵל הֵלֶךְ וְאָמַרְתָּ לְאִישׁ יְהוּדָה
וּלְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הֲלוֹא תִקְחוּ מוֹסֵר לְשִׁמְעַע אֶל־
דְּבָרִי נְאֻם־יְהוָה׃ הֲוֹלֵם אֶת־דְּבָרִי יְהוֹנָדָב בֶּן־
רָכָב אֲשֶׁר־צִוָּה אֶת־בָּנָיו לַבְּלָתִי שְׁתוֹת־לַיִן וְלֹא
שָׁתוּ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה כִּי שָׁמְעוּ אֶת מִצְוַת אֲבֵיהֶם
וְאֲנֹכִי דְבַרְתִּי אֲלֵיכֶם הַשָּׁכֶם וְזָכַר וְלֹא שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי׃ וַיֹּאשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עַבְדֵי הַנְּבֵאִים
הַשָּׁכֶם וְשָׁלַח לֵאמֹר שָׁבוּ־נָא אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה
וְהִיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם וְאֶל־תִּלְכוּ אַחֲרַי אֵל־לֵהִים
אַחֲרִים לְעַבְדָּם וּשְׁבוּ אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתִּי
לָכֶם וְלֹא־בַתִּיכֶם וְלֹא הִטִּיתֶם אֶת־אֲזָנוֹכֶם וְלֹא
שָׁמַעְתֶּם אֵלַי׃ כִּי הִקִּימוּ בְנֵי יְהוֹנָדָב בֶּן־רָכָב
אֶת־מִצְוַת אֲבֵיהֶם אֲשֶׁר צִוָּם וְהָעָם הַזֶּה לֹא שָׁמְעוּ
אֵלַי׃ לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֵל־יִשְׂרָאֵל אֵל־לֵהִי
יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵבִיא אֶל־יְהוּדָה וְאֶל כָּל־יֹשְׁבֵי
יְרוּשָׁלַם אֶת כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי עֲלֵיהֶם יַעַן
דְּבַרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ וְאֶקְרָא לָהֶם וְלֹא עָנוּ׃

וַיְהִי בַשָּׁנָה הַרְבַּעִית לַיהוֹנָדָב בֶּן־יִרְמְיָהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדְּבָר הַזֶּה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה לֵאמֹר׃ קַח־לְךָ מַגֵּל־סֵפֶר וְכַתְּבָתָ אֲלֵיהָ
אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ עַל־יִשְׂרָאֵל
וְעַל־יְהוּדָה וְעַל־כָּל־הַגּוֹיִם מִיּוֹם דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ
מִיָּמִי יֹאשְׁיָהוּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ אוֹלָמִי יִשְׁמְעוּ בֵּית
יְהוּדָה אֶת כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי חֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת
לָהֶם לְמַעַן יָשׁוּבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה וְסָלַחְתִּי
לְעוֹנָם וּלְחַטָּאתָם׃ וַיִּקְרָא יִרְמְיָהוּ אֶת־בְּרוּךְ בֶּן־
גְּרִיָּה וַיִּכְתֹּב בְּרוּךְ מִפִּי יִרְמְיָהוּ אֶת כָּל־דְּבָרֵי
יְהוָה אֲשֶׁר־דִּבַּר אֵלָיו עַל־מַגֵּל־סֵפֶר׃ וַיִּצְוָה
יִרְמְיָהוּ אֶת־בְּרוּךְ לֵאמֹר אֲנִי עֹשֵׂה לָּךְ לְבוֹא
בֵּית יְהוָה׃ וַיְבֹאֵת אֹתָהּ וַקְרָאתָ בַמַּגֵּלָה אֲשֶׁר־
כָּתַבְתָּ מִפִּי אֶת־דְּבָרֵי יְהוָה בְּאָזְנֵי הָעָם בֵּית
יְהוָה בַּיּוֹם הַזֶּה וְגַם בְּאָזְנֵי כָל־יְהוּדָה הַנְּבֵאִים
מִעַרְיָהֶם תִּקְרָאֵם׃ אוֹלָמִי תִפְּלֵ תַחֲנוּתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה
וַיִּשְׁבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה כִּי־גָדוֹל הָאֵף וְהַחֲמָה
אֲשֶׁר־דִּבַּר יְהוָה אֶל־הָעָם הַזֶּה׃ וַיַּעֲשׂ בְּרוּךְ בֶּן־
גְּרִיָּה כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לִקְרֹא בַסֵּפֶר
דְּבָרֵי יְהוָה בֵּית יְהוָה׃ וַיְהִי בַשָּׁנָה הַחֲמִשִּׁית
לַיהוֹנָדָב בֶּן־יִרְמְיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בַּחֲדָשׁ הַתְּשִׁיעִי
קָרָא צוּם לִפְנֵי יְהוָה כָּל־הָעָם בִּירוּשָׁלַם וְכָל־
הָעָם הַנְּבֵאִים מִעַרְיָה יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם׃ וַיִּקְרָא
בְּרוּךְ בַסֵּפֶר אֶת־דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ בֵּית יְהוָה בְּלִשְׁכַּת
גְּמַרְיָהוּ בֶן־שָׁפָן הַסֹּפֵר בַּחֲצָר הָעֵלְיוֹן פֶּתַח שַׁעַר
בֵּית־יְהוָה הַחֲדָשׁ בְּאָזְנֵי כָל־הָעָם׃ וַיִּשְׁמָע

מִכִּיָּהוּ בֶן־גְּמַרְיָהוּ בֶן־שָׁפָן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה
מִעַל הַסֵּפֶר׃ וַיִּרְדַּ בֵּית־הַמֶּלֶךְ עַל־לְשַׁכַּת הַסֹּפֵר
וְהִגִּיה־שָׁם כָּל־הַשָּׂרִים יוֹשְׁבִים אֲלֵישִׁמְעַע הַסֹּפֵר
וְדַלְיָהוּ בֶן־שָׁמַעְיָהוּ וְאַלְנָתָן בֶּן־עַכְבָּוֹר וְגַמְרִיָּהוּ
בֶן־שָׁפָן וְצַדְקִיָּהוּ בֶן־חַנְּנִיָּהוּ וְכָל־הַשָּׂרִים׃ וַיִּגְדַּ
לָהֶם מִכִּיָּהוּ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַע בַּקְּרָא

ברוך בספר באזני העם: וישלחו כל־השרים
אל־ברוך את־יהודי בן־נתניהו בן־שלמיהו בן־
פושׁי לאמר המגלה אשר קראת בה באזני העם
קתנה בידך וגד ויקח ברוך בן־גריהו את־המגלה
בידו ויבא אליהם: ויאמרו אליו שב נא וקראנה
באזנינו ויקרא ברוך באזניהם: ויהי פשמעם
את־כל־הדברים פחדו איש אל־רעהו ויאמרו
אל־ברוך הגיד גיד למלך את כל־הדברים
האלה: ואת־ברוך שאלו לאמר הגדנא לנו איך
כתבת את־כל־הדברים האלה מפיו: ויאמר להם
ברוך מפיו יקרא אלי את כל־הדברים האלה ואני
כתב על־הספר בידו: ויאמרו השרים אל־ברוך
לך הסתר אתה וירמיהו ואיש אלי־דע איפה
אתם: ויבאו אל־המלך חצרה ואת־המגלה
הפקדו בלשכת אלישמע הספר ויגידו באזני
המלך את כל־הדברים: וישלח המלך את־יהודי
לקחת את־המגלה ויקחה מלשכת אלישמע
הספר ויקראה יהודי באזני המלך ובאזני כל־
השרים העמדים מעל המלך: והמלך יושב בית
החרף בחדש התשיעי ואת־האח לפגיו מבשרת:
ויהי פקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה
יקרעה בתער הספר והשלך אל־האש אשר אל־
האח עד־תם כל־המגלה על־האש אשר על־
האח: וְלֹא פָחַדוּ וְלֹא קָרְעוּ אֶת־בְּגֵדֵיהֶם הַמֶּלֶךְ
וְכָל־עַבְדָּיו הַשְּׂמָעִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
וְגַם אֶלְנָתָן וְדַלְיָהוּ וְגַמְרִיָּהוּ הִפְגְּעוּ בַּמֶּלֶךְ לְבַלְתִּי
שָׂרָף אֶת־הַמַּגְלָה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם: וַיִּצְנֶה
הַמֶּלֶךְ אֶת־יִרְמְיָאֵל בֶּן־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־שָׂרְיָהוּ בֶן־
עַזְרִיאֵל וְאֶת־שְׁלֹמִיָּהוּ בֶן־עַבְדָּאֵל לְקַחַת אֶת־
בְּרוּךְ הַסֵּפֶר וְאֶת יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא וַיִּסְתַּרְם יִּהְיֶה:
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ אַחֲרֵי שָׂרָף הַמֶּלֶךְ
אֶת־הַמַּגְלָה וְאֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כָּתַב בְּרוּךְ מִפִּי
יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר: שׁוּב קַח־לְךָ מַגְלָה אַחֲרַת וְכַתַּב
עָלֶיָּה אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הַרְאֵשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־
הַמַּגְלָה הַרְאֵשֶׁה אֲשֶׁר שָׂרָף יְהוֹנָתָן מֶלֶךְ־
יְהוּדָה: וְעַל־יְהוֹנָתָן מֶלֶךְ־יְהוּדָה תֹּאמֶר כֹּה
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי שׂרָפָה אֶת־הַמַּגְלָה הַזֹּאת לֵאמֹר
מִדּוּעַ כָּתַבְתָּ עָלֶיָּה לֵאמֹר בֹּא־יָבֹא מֶלֶךְ־בָּבֶל

והשחית את־הארץ הזאת והשבית ממנה אדם
ובהמה: לכן כה־אמר יְהוָה עַל־יְהוֹנָתָן מֶלֶךְ־
יְהוּדָה לֹא־יְהִי־לּוֹ יוֹשֵׁב עַל־פֶּסַע דָּוָד וְנִבְלָתוֹ
תִּהְיֶה מִשְׁלָכֶת לְחָרָב בַּיּוֹם וְלִקְרַח בְּלִילָה:
וּפְקַדְתִּי עָלָיו וְעַל־נָרְעוֹ וְעַל־עַבְדָּיו אֶת־עוֹנָם
וְהִבֵּאתִי עֲלֵיהֶם וְעַל־יִשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶל־אִישׁ
יְהוּדָה אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא
שָׁמְעוּ: וַיִּרְמְיָהוּ לָקַח מַגְלָה אַחֲרַת וַיִּתְּנֶה אֶל־
בְּרוּךְ בֶּן־גְּרִיָּהוּ הַסֵּפֶר וַיִּכְתֹּב עָלֶיָּה מִפִּי יִרְמְיָהוּ
אֶת כָּל־דְּבָרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׂרָף יְהוֹנָתָן מֶלֶךְ־
יְהוּדָה בָּאֵשׁ וְעוֹד נוֹסֵף עָלֵיהֶם דְּבָרִים רַבִּים
כִּהְיָה:

לז וַיִּמְלֹךְ־מֶלֶךְ צַדְקִיָּהוּ בֶן־יְאֹשָׁיָהוּ תַּחַת כְּנִלְיָהוּ
בֶן־יְהוֹנָתָן אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ־בָּבֶל
בְּאַרְצֵי יְהוּדָה: וְלֹא שָׁמַע הוּא וְעַבְדָּיו וְעַם הָאָרֶץ
אֶל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא:
וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צַדְקִיָּהוּ אֶת־יְהוֹכָן בֶּן־שְׁלֹמִיָּהוּ
וְאֶת־צַפְנָנְיָהוּ בֶן־מַעֲשִׂיָּהוּ הַכֹּהֵן אֶל־יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא
לֵאמֹר הַתְּפַלֵּל־נָא בְּעַדָּנוּ אֱלֹהֵי־הַזֶּה אֶל־לְהִינּוּ:
וַיִּרְמְיָהוּ בָּא וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעָם וְלֹא־נָתַנוּ אֹתוֹ בֵּית
הַכְּלוּא: וַתִּיל פָּרַעַה יֵצֵא מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁמְעוּ הַכֹּשֵׁם־
דַּיִם הַצָּרִים עַל־יְרוּשָׁלַם אֶת־שְׂמָעָם וַיַּעֲלוּ מֵעַל
יְרוּשָׁלַם: וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא
לֵאמֹר: כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה תֹאמְרוּ
אֶל־מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשְׁלַח אֶתְכֶם אֵלַי לְדָרְשָׁנֵי הַגָּה
חֵיל פָּרַעַה הַיֵּצֵא לָכֶם לְעִזְרָה שׁוּב לְאַרְצוֹ מִצְרַיִם:
וַיִּשְׁבוּ הַכֹּשְׂדִים וְנִלְחָמוּ עַל־הָעִיר הַזֹּאת וְלִכְדָּהּ
וּשְׂרָפָה בָּאֵשׁ: כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל
נַפְשֵׁיכֶם לֵאמֹר הֲלֹךְ יִלְכוּ מֵעַלְיָנוּ הַכֹּשְׂדִים כִּי־
לֹא יִלְכוּ: כִּי אִם־הַפִּיִתְּם כָּל־חֵיל כֹּשְׂדִים
הַנִּלְחָמִים אִתְּכֶם וְנִשְׂאָרוֹ־בְּכֶם אֲנָשִׁים מְדַקְרִים
אִישׁ בְּאַהֲלוֹ יְקוּמוּ וּשְׂרָפוּ אֶת־הָעִיר הַזֹּאת בָּאֵשׁ:
וַיְהִי בַּהֲעֻלוֹת חֵיל הַכֹּשְׂדִים מֵעַל יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי
חֵיל פָּרַעַה: וַיֵּצֵא יִרְמְיָהוּ מִיְרוּשָׁלַם לְלָכֶת אֶרֶץ
בְּנִימִן וְשָׁם בְּעַל פְּקֻדַת וְשָׁמוֹ יְרָאִיָּה בֶן־שְׁלֹמִיָּהוּ
בֶן־חַנְּנִיָּה וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לֵאמֹר אֶל־
הַכֹּשְׂדִים אַתָּה נָפַל: וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ שְׂקָר אֵינְנִי

גַּפְלֵי עַל־הַפְּשָׁדִים וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהֵי וַיִּתְפָּשׂ וַיִּרְאֶינָהּ
בִּירְמִיָּהוּ וַיִּבְאֶהוּ אֶל־הַשָּׂרִים: ^טוַיִּקְצָפוּ הַשָּׂרִים
עַל־יְרִמְיָהוּ וְהָפוּ אֹתוֹ וְנָתְנוּ אוֹתוֹ בֵּית הָאֲסוּר בַּיִת
יְהוֹנָתָן הַסֹּפֵר כִּי־אֹתוֹ עָשׂוּ לְבַיִת הַפְּלֵא: ^יכִּי בָא
יְרִמְיָהוּ אֶל־בַּיִת הַבּוֹר וְאֶל־הַחַגְנוֹת וַיֵּשֶׁב־שָׁם
יְרִמְיָהוּ יָמִים רַבִּים: ^{יא}וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צְדַקְיָהוּ
וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁאַלְהוּ הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ בַּסֶּתֶר וַיֹּאמֶר הִנֵּשׁ
דָּבָר מֵאֵת יְיָ־הַגֹּהַר וַיֹּאמֶר יְרִמְיָהוּ יֵשׁ וַיֹּאמֶר בְּיַד
מֶלֶךְ־בָּבֶל תָּנֻתָּן: ^{יב}וַיֹּאמֶר יְרִמְיָהוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ
צְדַקְיָהוּ מָה חֲטָאתִי לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעָם הַזֶּה כִּי־
נִתְּתָם אוֹתִי אֶל־בַּיִת הַפְּלֵא: ^{יג}וְאֵינִי נֹבְאִיכֶם
אֲשֶׁר־נִבְּאוּ לָכֶם לֵאמֹר לֹא־יָבֹא מֶלֶךְ־בָּבֶל עֲלֵיכֶם
וְעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת: ^{יד}וְעַתָּה שָׁמַע־נָא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
תִּפְלֶ־נָא תַחֲנֹתִי לִפְנֵיךָ וְאֶל־תִּשְׁבְּנִי בַּיִת יְהוֹנָתָן
הַסֹּפֵר וְלֹא אָמוֹת שָׁם: ^{טו}וַיִּצְוָה הַמֶּלֶךְ צְדַקְיָהוּ
וַיִּפְקְדוּ אֹת־יְרִמְיָהוּ בַחֲצָר הַמִּטְרָה וְנָתַן לוֹ כֶּפֶר־
לֶחֶם לַיּוֹם מִחוּץ הָאֲפִים עַד־תֵּם כָּל־הַלֶּחֶם מִן־
הָעִיר וַיֵּשֶׁב יְרִמְיָהוּ בַחֲצָר הַמִּטְרָה:

לח ^{טז}וַיִּשְׁמַע שַׁפְטָנָה בֶן־מִתָּן וַיִּגְדַּלְלֵהוּ בֶן־פִּשְׁחֹר
וַיּוּכַל בֶן־שַׁלְמִיָּהוּ וּפִשְׁחֹר בֶן־מִלְכָּיָה אֶת־
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יְרִמְיָהוּ מְדַבֵּר אֶל־כָּל־הָעָם לֵאמֹר:
כֹּה אָמַר יְיָ־הַגֹּהַר הַיֹּשֵׁב בְּעִיר הַזֹּאת יָמוֹת בַּחֲרָב
בָּרָעַב וּבְדָבָר וְהִיצֵא אֶל־הַפְּשָׁדִים וְחָיָה וְהִיתָה־
לוֹ נַפְשׁוֹ לְשָׁלָל וְחָי: ^{יז}כֹּה אָמַר יְיָ־הַגֹּהַר הַנֶּתָן תִּנְתָּן
הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד תַּיִל מֶלֶךְ־בָּבֶל וּלְכַדָּה: ^{יח}וַיֹּאמְרוּ
הַשָּׂרִים אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּמַת נָא אֶת־הָאִישׁ הַזֶּה כִּי־
עַל־פָּן הוּא־מִרְפָּא אֶת־יְדֵי אַנְשֵׁי הַמַּלְחָמָה
הַנְּשָׂאֲרִים בְּעִיר הַזֹּאת וְאֵת יְדֵי כָל־הָעָם לְדָבָר
אֲלֵיהֶם כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי הָאִישׁ הַזֶּה אֵינָנו דֹּרֵשׁ
לְשָׁלוֹם לָעָם הַזֶּה כִּי אִם־לְרָעָה: ^{יט}וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
צְדַקְיָהוּ הִנֵּה־הוּא בְּיַדְכֶם כִּי־אֵין הַמֶּלֶךְ יוּכַל
אֲתֶכֶם דָּבָר: ^כוַיִּקְחוּ אֹת־יְרִמְיָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ אֶל־
הַבּוֹר מִלְפָּנָיו בֶּן־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בַּחֲצָר הַמִּטְרָה
וַיִּשְׁלְחוּ אֹת־יְרִמְיָהוּ בַחֲבָלִים וּבַבּוֹר אֵין־מַיִם כִּי
אִם־טֵיט וַיִּטְבַּע יְרִמְיָהוּ בַטֵּיט: ^{כא}וַיִּשְׁמַע עֲבַד־מֶלֶךְ
הַכּוּשִׁי אִישׁ סָרִיס וְהוּא בְּבַיִת הַמֶּלֶךְ כִּי־נָתְנוּ אֹת־
יְרִמְיָהוּ אֶל־הַבּוֹר וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בַּשָּׁעַר בְּנִימֹן:
^{כב}וַיִּצָּא עֲבַד־מֶלֶךְ מִבַּיִת הַמֶּלֶךְ וַיִּדְבַר אֶל־הַמֶּלֶךְ

לֵאמֹר: ^{כג}אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ הֲרָעוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת
כָּל־אֲשֶׁר עָשׂוּ לִירְמִיָּהוּ הַנְּבִיא אֶת אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ
אֶל־הַבּוֹר וַיָּמַת תַּחֲתָיו מִפְּנֵי הָרָעַב כִּי אֵין הַלֶּחֶם
עוֹד בְּעִיר: ^{כד}וַיִּצְוָה הַמֶּלֶךְ אֶת עֲבַד־מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי
לֵאמֹר קַח בְּיָדְךָ מִזֶּה שְׁלֵשִׁים אַנְשִׁים וְהַעֲלִיתָ
אֹת־יְרִמְיָהוּ הַנְּבִיא מִן־הַבּוֹר בְּטָרֵם יָמוֹת: ^{כה}וַיִּקַּח
עֲבַד־מֶלֶךְ אֶת־הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וַיָּבֹא בַיִת־הַמֶּלֶךְ
אֶל־תַּחַת הָאוֹצָר וַיִּקַּח מִשָּׁם בְּלוֹנֵי סָחָבוֹת וּבְלוֹנֵי
מִלְחָמִים וַיִּשְׁלַח אֶל־יְרִמְיָהוּ אֶל־הַבּוֹר בַּחֲבָלִים:
^{כז}וַיֹּאמֶר עֲבַד־מֶלֶךְ הַכּוּשִׁי אֶל־יְרִמְיָהוּ שִׂים נָא
בְּלוֹאֵי הַסָּחָבוֹת וְהַמִּלְחָמִים תַּחַת אַצְלוֹת יְדֶיךָ
מִתַּחַת לַחֲבָלִים וַיַּעַשׂ יְרִמְיָהוּ כֹן: ^{כח}וַיִּמְשְׁכוּ אֹת־
יְרִמְיָהוּ בַחֲבָלִים וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ מִן־הַבּוֹר וַיֵּשֶׁב
יְרִמְיָהוּ בַחֲצָר הַמִּטְרָה: ^{כט}וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צְדַקְיָהוּ
וַיִּקַּח אֹת־יְרִמְיָהוּ הַנְּבִיא אֱלֹהֵי אֶל־מְבוֹא הַשְּׁלִישִׁי
אֲשֶׁר בְּבַיִת יְיָ־הַגֹּהַר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־יְרִמְיָהוּ שְׂאֵל
אֲנִי אֶתְּךָ דָּבָר אֶל־תַּכַּחַד מִמֶּנִּי דָּבָר: ^לוַיֹּאמֶר
יְרִמְיָהוּ אֶל־צְדַקְיָהוּ כִּי אֲנִיד לָךְ הַלּוֹא הִמַּת
תְּמִיתָנִי וְכִי אֵינְעָצְךָ לֹא תִשְׁמַע אֵלַי: ^{לא}וַיִּשְׁבַּע
הַמֶּלֶךְ צְדַקְיָהוּ אֶל־יְרִמְיָהוּ בַסֶּתֶר לֵאמֹר חַי־יְיָ־הַגֹּהַר
אֲשֶׁר עָשָׂה־לָנוּ אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת אִם־אֲמִיתָךְ
וְאִם־אֲתַנְּךָ בְּיַד הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר מִבְּקָשִׁים
אֶת־נַפְשֶׁךָ: ^{לב}וַיֹּאמֶר יְרִמְיָהוּ אֶל־צְדַקְיָהוּ כֹה־אָמַר
יְיָ־הַגֹּהַר אֶ־לֵהִי צֶ־בָאוֹת אֶ־לֵהִי יִשְׂרָאֵל אִם־יִצָּא
תִּצָּא אֶל־שָׂרֵי מֶלֶךְ־בָּבֶל וְחִיתָה נַפְשֶׁךָ וְהָעִיר
הַזֹּאת לֹא תִשְׁרָף בָּאֵשׁ וְחִיתָה אַתָּה וּבֵיתְךָ: ^{לג}וְאִם
לֹא־תִצָּא אֶל־שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל וְנִתְּנָה הָעִיר הַזֹּאת
בְּיַד הַכּוּשִׁדִים וְשָׂרְפוּהָ בָאֵשׁ וְאַתָּה לֹא־תִמְלֹט
מִיָּדָם: ^{לד}וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ צְדַקְיָהוּ אֶל־יְרִמְיָהוּ אֲנִי
דָּאָג אֶת־הַיְהוּדִים אֲשֶׁר נָפְלוּ אֶל־הַכּוּשִׁדִים כֹּן־
יִתְּנוּ אֹתִי בְיָדָם וְהִתְעַלְלוּ־בִּי: ^{לה}וַיֹּאמֶר יְרִמְיָהוּ לֹא
יִתְּנוּ שָׁמַע־נָא בְקוֹל יְיָ־הַגֹּהַר לֵאשֶׁר אָנִי דָּבָר אֲלֵיךָ
וַיִּיטֵב לָךְ וְתַחֲתִי נַפְשֶׁךָ: ^{לו}וְאִם־מָאֵן אַתָּה לִצְאֹת זֶה
הַדְּבָר אֲשֶׁר הִרְאֵנִי יְיָ־הַגֹּהַר: ^{לז}וְהִנֵּה כָל־הַנְּשָׂאִים
אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ בְּבַיִת מֶלֶךְ־יְהוּדָה מוֹצְאוֹת אֶל־שָׂרֵי
מֶלֶךְ בָּבֶל וְהִנֵּה אִמְרַת הַסִּיתוּהָ וַיִּכְלוּ לָךְ אַנְשֵׁי
שְׁלֹמֹה הַטְּבַעוּ בַכֶּץ רַגְלָךְ נִסְגוּ אַחֲוֹר: ^{לח}וְאֶת־כָּל־
נְשִׂיָה וְאֶת־בָּנֶיהָ מוֹצְאִים אֶל־הַכּוּשִׁדִים וְאַתָּה לֹא־

תמלט מיזם פי בנד מלך-בבל תתפשו ואת-העיר
הזאת תשרף באש: ויאמר צדקיהו אל-ירמיהו
איש אלי-ידע בדברים-האלה ולא תמות: וכו'
ישמעו השרים פי-דברתי אתך ובאו אליה ואמרו
אלהיך הגידה-נא לנו מה-דברת אל-המלך אל-
תכתד ממנו ולא גמיתך ומה-דבר אליה המלך:
וואמרת אליהם מפיל-אני תחנתי לפני המלך
לבלתי השיבני בית יהונתן למות שם: ויבאו
כל-השרים אל-ירמיהו וישאלו אתו ויגד להם
ככל-הדברים האלה אשר צוה המלך ויחרשו
ממנו פי לא-נשמע הדבר: וישב ירמיהו בחצר
המטרה עד-יום אשר-נלכדה ירושלם והיה
כאשר נלכדה ירושלם:

לט בשנה התשעית לצדקיהו מלך-יהודה בתדש
העשרי בא נבוכדראצר מלך-בבל וכל-חילו אל-
ירושלם ויצרו עליה: בעשתי-עשרה שנה
לצדקיהו בתדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה
העיר: ויבאו כל שרי מלך-בבל וישבו בשער
התוך גרגל שראצר סמאר-נבו שר-סכים רבי-
סריס גרגל שראצר רב-מג וכל-שארית שרי מלך
בבל: ויהי כאשר ר'אם צדקיהו מלך-יהודה וכל
אנשי המלחמה ויברחו ויצאו לילה מן-העיר
דרך גן המלך בשער בין החמתיים ויצא דרך
הערבה: וירדפו חיל-כש-דים אחריהם וישגו
את-צדקיהו בערבות ירחו ויקחו אותו ויעלהו
אל-נבוכדראצר מלך-בבל רבלתה בארץ חמת
וידבר אתו משפטים: וישחט מלך בבל את-בני
צדקיהו ברבלה לעיניו ואת כל-חרי יהודה שחט
מלך בבל: ואת-עיני צדקיהו עור ויאסרהו
בנחשתיים לביא אתו בבלה: ואת-בית המלך
ואת-בית העם שרפו הפשדים באש ואת-חמות
ירושלם נתצו: ואת יתר העם הנשארים בעיר
ואת-הגפלים אשר נפלו עליו ואת יתר העם
הנשארים הגלה נבוכדראצן רב-טבחים בבל: ומן-
העם הדלים אשר אין-להם מאומה השאיר
נבוכדראצן רב-טבחים בארץ יהודה ויתן להם
כרמים ויגבים ביום ההוא: ויצו נבוכדראצר
מלך-בבל על-ירמיהו בנד נבוכדראצן רב-טבחים

לאמר: יקחו ויעניו שים עליו ואל-תעש לו
מאומה רע פי כאשר ידבר אליה פן עשה עמו:
וישלח נבוכדראצן רב-טבחים ונבוכדראצן רב-סריס
וגרגל שראצר רב-מג וכל רבי מלך-בבל:
וישלחו ויקחו את-ירמיהו מחצר המטרה ויתנו
אתו אל-גדלניהו בן-אחיקם בן-שפן להוצאהו
אל-הבית וישב בתוך העם: ואל-ירמיהו הנה
דבר-י-הנה בהיתו עצור בחצר המטרה לאמר:
הלוך ואמרת לעבד-מלך הפושטי לאמר פה-אמר
י-הנה צ-באות א-להי ישראל הנני מבי את-דברי
אל-העיר הנאת לרעה ולא לטובה והיו לפניך
ביום ההוא: והצלתיה ביום-ההוא נאם-י-הנה
ולא תנתן בנד האנשים אשר-אתה יגור מפניהם:
כי מלט אמלטך ובחרב לא תפל והיתה לך נפשך
לשלל פי-בטחת בי נאם-י-הנה:

מ הדבר אשר-הנה אל-ירמיהו מאת י-הנה אחר
שלח אתו נבוכדראצן רב-טבחים מן-הרמה בקחתו
אתו והוא-אסור באזקים בתוך פל-גלות ירושלם
ויהודה המגלים בבלה: ויפקח רב-טבחים
לירמיהו ויאמר אליו י-הנה א-להיך דבר את-
הרעה הזאת אל-המקום הזה: ויבא ויעש י-הנה
כאשר דבר פי-חטאתם לי-הנה ולא-שמעתם
בקולו והנה לכם הדבר הזה: ועלתה הגה פתחתיה
היום מן-האזקים אשר על-ידך אם-טוב בעיניך
לבוא אתי בבל בא ואשים את-עיני עליו ואם-
רע בעיניך לבוא-אתי בבל חזל ראה פל-הארץ
לפניך אל-טוב וא-ל-הישר בעיניך ללכת שמה
לך: ועודנו לא-ישוב ושבה אל-גדלניה בן-
אחיקם בן-שפן אשר הפקיד מלך-בבל בערי
יהודה ושב אתו בתוך העם או אל-פל-הישר
בעיניך ללכת לך ויתן-לו רב-טבחים ארחה
ומשאת וישלחהו: ויבא ירמיהו אל-גדלניה בן-
אחיקם המצפתה וישב אתו בתוך העם הנשארים
בארץ: וישמעו כל-שרי החילים אשר בשדה
המה ואנשיהם פי-הפקיד מלך-בבל את-גדלניהו
בן-אחיקם בארץ וכי הפקיד אתו אנשים ונשים
וטף ומדלת הארץ מאשר לא-הגלו בבלה: ויבאו
אל-גדלניה המצפתה וישמעאל בן-נתניהו ויוחנן

ויונתנו בני־קִרְת וְיִשְׂרָאֵל בְּיַד־תְּנַחֲמֶת וּבְגִי עֵינֵי
הַגֹּטֶפֶתִי וַיִּזְנֶלְהוּ בְּיַד־הַמַּעֲכָתִי הַמָּה וְאֲנָשִׁיהֶם:
וַיִּשְׁבַּע לָהֶם גְּדֻלָּתוֹ בְּיַד־אֲחִיקָם בְּיַד־שָׁפוֹן
וְלֹאֲנָשִׁיהֶם לֵאמֹר אֲלֵי־תִירָאוּ מֵעֲבֹד הַפְּשָׁדִים
שָׁבוּ בָאָרֶץ וְעַבְדוּ אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל וַיֵּטֵב לָכֶם: וְאֲנִי
הִגַּנִּי יֹשֵׁב בַּמִּצְפָּה לְעֵמֶד לִפְנֵי הַפְּשָׁדִים אֲשֶׁר
יָבֹאוּ אֵלַינִי וְאַתֶּם אֲסַפּוּ יַיִן וְקִיץ וְשָׁמֶן וְשִׁמּוֹ
בְּכָל־יְכֶם וּשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר־תִּפְשַׁתֶּם: וְגַם כָּל־
הַיְהוּדִים אֲשֶׁר־בְּמוֹאָב וּבְבִגְי־עַמּוֹן וּבְאֲדוֹם
וְאֲשֶׁר בְּכַל־הָאֲרָצוֹת שָׁמְעוּ כִּי־נָתַן מֶלֶךְ־בָּבֶל
שְׂאֵרִית לַיהוּדָה וְכִי הִפְקִיד עֲלֵיהֶם אֶת־גְּדֻלָּתוֹ
בְּיַד־אֲחִיקָם בְּיַד־שָׁפוֹן: וַיִּשְׁבּוּ כָל־הַיְהוּדִים מִכָּל־
הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נִדְּחוּ־שָׁם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ־יְהוּדָה אֶל־
גְּדֻלָּתוֹ הַמִּצְפָּתָה וַיֹּאסְפוּ יַיִן וְקִיץ הַרְבֵּה מְאֹד:
וַיִּזְחַנּוּ בְּיַד־קִרְת וְכָל־שָׂרֵי הַחֲיָלִים אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
בָּאוּ אֶל־גְּדֻלָּתוֹ הַמִּצְפָּתָה: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִיָּדַע
תִּדְעַ כִּי בַעֲלִים מֶלֶךְ בְּגִי־עַמּוֹן שָׁלַח אֶת־
יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה לְהַכְתִּיב גִּפְשׁ וְלֹא־הָאֲמִין לָהֶם
גְּדֻלָּתוֹ בְּיַד־אֲחִיקָם: וַיִּזְחַנּוּ בְּיַד־קִרְת אָמַר אֶל־
גְּדֻלָּתוֹ בְּסֶתֶר בַּמִּצְפָּה לֵאמֹר אֲלֶכָה נָא וְאָכַל אֶת־
יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה וְאִישׁ לֹא יִדְעַ לְמָה יִכְפֹּה גִּפְשׁ
וְנִפְצוּ כָל־יְהוּדָה הַנִּקְבָּצִים אֵלָיו וְאָבְדָה שְׂאֵרִית
יְהוּדָה: וַיֹּאמֶר גְּדֻלָּתוֹ בְּיַד־אֲחִיקָם אֶל־יִזְחַנּוּ בְּיַד־
קִרְת אֶל־תַּעֲשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי־שָׁקַר אֶתָּה
דָּבָר אֶל־יִשְׁמָעֵאל:

מֵא וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה
בְּיַד־אֵלִישָׁמַע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וְרַב־י הַמֶּלֶךְ וַעֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים אִתּוֹ אֶל־גְּדֻלָּתוֹ בְּיַד־אֲחִיקָם הַמִּצְפָּתָה
וַיֹּאכְלוּ שָׁם לֶחֶם יַחְדָּו בַּמִּצְפָּה: וַיָּקָם יִשְׁמָעֵאל
בְּיַד־נְתַנְיָה וַעֲשָׂרַת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־הָיוּ אִתּוֹ וַיָּפּוּ
אֶת־גְּדֻלָּתוֹ בְּיַד־אֲחִיקָם בְּיַד־שָׁפוֹן בַּחֲרֵב וַיָּמַת אִתּוֹ
אֲשֶׁר־הִפְקִיד מֶלֶךְ־בָּבֶל בָּאֲרֶץ: וְאֵת כָּל־הַיְהוּדִים
אֲשֶׁר־הָיוּ אִתּוֹ אֶת־גְּדֻלָּתוֹ בַּמִּצְפָּה וְאֶת־הַפְּשָׁדִים
אֲשֶׁר נִמְצְאוּ־שָׁם אֶת אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה הַכֹּהֵן
יִשְׁמָעֵאל: וַיְהִי בַיּוֹם הַשֵּׁנִי לְהַמִּית אֶת־גְּדֻלָּתוֹ
וְאִישׁ לֹא יָדַע: וַיָּבֹאוּ אֲנָשִׁים מִשְׁכֶּם מִשְׁלוֹ
וּמִשְׁמָרוֹן שָׂמָנִים אִישׁ מִגְּלַתִּי נֶקֶן וְקָרְעֵי בָגָדִים
וּמִתְגַּדְּדִים וּמִנְחָה וּלְבוֹנָה בְיָדָם לְהָבִיא בֵּית

יְהוָה: וַיֵּצֵא יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה לְקִרְיַת־מֶן
הַמִּצְפָּה הַלְלוּ הַלְלוּ וּבְכָה וַיְהִי כַּפְגֵּשׁ אִתָּם וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם בָּאוּ אֶל־גְּדֻלָּתוֹ בְּיַד־אֲחִיקָם: וַיְהִי כַּבּוֹאָם
אֶל־תּוֹךְ הָעִיר וַיִּשְׁחָטֵם יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה אֶל־
תּוֹךְ הַבּוֹר הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־אִתּוֹ: וַעֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים נִמְצְאוּ־בָם וַיֹּאמְרוּ אֶל־יִשְׁמָעֵאל אֶל־
תִּמְתְּנוּ כִּי־יִשְׁלַחוּ מִטְּמָנִים בַּשָּׂדֶה חֲטָיִם וְשִׁעָרִים
וְשָׁמֶן וְדָבָשׁ וַיַּחְדֵּל וְלֹא הִמִּיתָם בְּתוֹךְ אֲחִיקָם:
וְהַבּוֹר אֲשֶׁר הִשְׁלִיךְ שָׁם יִשְׁמָעֵאל אֶת כָּל־פְּגָרֵי
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִכָּה בְיָד־גְּדֻלָּתוֹ הוּא אֲשֶׁר עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ אֲסָא מִפְּנֵי בַעֲשָׂא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ מִלֵּא
יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה חֲלָלִים: וַיִּשְׁבּוּ יִשְׁמָעֵאל
אֶת־כָּל־שְׂאֵרֵי הָעָם אֲשֶׁר בַּמִּצְפָּה אֶת־בָּנוֹת
הַמֶּלֶךְ וְאֶת־כָּל־הָעָם הַנִּשְׂאָרִים בַּמִּצְפָּה אֲשֶׁר
הִפְקִיד גְּבוּזָרָאֲדָן רַב־טַבָּחִים אֶת־גְּדֻלָּתוֹ בְּיַד־
אֲחִיקָם וַיִּשְׁבֵם יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה וַיִּלְךְ לְעִבְרַת
אֶל־בְּגִי עַמּוֹן: וַיִּשְׁמַע יִזְחַנּוּ בְּיַד־קִרְת וְכָל־שָׂרֵי
הַחֲיָלִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶת כָּל־הָרַעָה אֲשֶׁר עָשָׂה
יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה: וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הָאֲנָשִׁים
וַיִּלְכוּ לְהִלָּחֵם עִם־יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה וַיִּמְצְאוּ
אִתּוֹ אֶל־מֵיִם רַבִּים אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן: וַיְהִי כִּרְאוֹת
כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אֶת־יִשְׁמָעֵאל אֶת־יִזְחַנּוּ בְּיַד־קִרְת
וְאֵת כָּל־שָׂרֵי הַחֲיָלִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיִּשְׁמְחוּ: וַיִּסְבּוּ
כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־שָׁבָה יִשְׁמָעֵאל מִן־הַמִּצְפָּה וַיִּשְׁבּוּ
וַיִּלְכוּ אֶל־יִזְחַנּוּ בְּיַד־קִרְת: וַיִּשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה
נִמְלַט בַּשְּׂמָנָה אֲנָשִׁים מִפְּנֵי יִזְחַנּוּ וַיִּלְךְ אֶל־בְּגִי
עַמּוֹן: וַיִּקַּח יִזְחַנּוּ בְּיַד־קִרְת וְכָל־שָׂרֵי הַחֲיָלִים
אֲשֶׁר־אִתּוֹ אֶת כָּל־שְׂאֵרֵי הָעָם אֲשֶׁר הָשִׁיב מֵאֵת
יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה מִן־הַמִּצְפָּה אַחַר הַכָּה אֶת־
גְּדֻלָּתוֹ בְּיַד־אֲחִיקָם גְּבָרִים אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה וְנָשִׁים
וְטַף וְסָרְסִים אֲשֶׁר הָשִׁיב מִגִּבְעוֹן: וַיִּלְכוּ וַיִּשְׁבּוּ
בְּגָרוֹת כַּמָּהֶם אֲשֶׁר־אָצַל בֵּית לָחֶם לְלַכַּת לְבוֹא
מִצָּרִים: מִפְּנֵי הַפְּשָׁדִים כִּי יֵרָאוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי־
הִכָּה יִשְׁמָעֵאל בְּיַד־נְתַנְיָה אֶת־גְּדֻלָּתוֹ בְּיַד־אֲחִיקָם
אֲשֶׁר־הִפְקִיד מֶלֶךְ־בָּבֶל בָּאֲרֶץ:

הלכות פלי המקדש פרק ח

ח,ז, כל בגדי כהנים, אינן באים אלא משלצבור; ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה מוסר אותו לצבור, ומתר. וכן כל פלי השרת ועצי המערכה שמסרו יחיד לצבור, הרי הן פשרים; אף כל קרבנות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו, פשרים ובלבד, שיימסרם לצבור.

ח,ח בגדי כהנים הדיוטות, היו עושין מהן מחלצות רבות. ושישה ותשעים חלון היו במקדש להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר; ושם כל משמר כתוב על חלונותיו, וכלן סתומות. וכשיכנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלחן, פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הכלים; וכשיצאו, מחזירין הבגדים לחלונותם וסותמין.

ח,ט ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר, לפי שלא היו הכלים מערבבין אלא כל המכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו מכנסים; כל האבנטים בחלון אחד, וכתוב עליו אבנט; וכן המצנפות פלן בחלון אחד, והפתנות פלן בחלון אחד. כוהן גדול מניח בגדי זהב בלשכה שלו בלילה, או בעת שיצא מן המקדש.

ח,י בגדי כהנה, מתר להנות בהן; לפיכך לובש אותן ביום עבודתו, אפלו שלא בשעת עבודה: חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז, אסור לכוהן הדיוט ללבוש אלא בשעת העבודה.

ח,יא אין הכהנים לובשין לעבודה, אלא צמר ופשתים בלבד. וכל מקום שנאמר בתורה שיש או בד, הוא הפשתים והוא הבוץ. ותכלת האמורה בכל מקום, הוא הצמר הצבוע פעצם השמים שהוא פתוך מן הפתל; והארגמן, הוא הצמר הצבוע אדם; ותולעת שני, הוא הצמר הצבוע בתולעת.

ח,יב כל מקום שנאמר בתורה שיש או שיש משזר, צריך שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר בד אם היה חוט אחד לבדו, פשר; ומצוה מן המבחר, שיהיה כפול ששה. ומקום שנאמר בו משזר בלבד, צריך שיהיה חוטן כפול שמונה.

ח,יג כל מקום שנאמר בתורה מעשה רוקם, הוא שתהיה הצורות הנעשות באריג נראין מצד אחד בפני האריג בלבד; ומעשה חושב הוא שתהיה

ח,א בגדי כהנה, שלושה מינים בגדי כוהן הדיוט, ובגדי זהב, ובגדי לבן. בגדי כוהן הדיוט הם ארבעה כלים, כתנת ומכנסים ואבנט ומגבעת: וארבעתן שלפשתן, לבנים, וחוטן כפול ששה; והאבנט לבדו, רקום בצמר.

ח,ב בגדי זהב הן בגדי כוהן גדול, והם שמונה כלים: הארבעה שלכל כוהן, ומעיל ואפוד וחשן וציץ. ואבנטו שלכוהן גדול מעשה רוקם הוא, ואינו דומה במעשיו לאבנט כוהן הדיוט. ומצנפת האמורה באהרון, היא המגבעת האמורה בבניו, אלא שכוהן גדול צונף בה כמו שלופף על השבר, ובניו צונפין בה ככובע; ולפיכך נקראת מגבעת.

ח,ג בגדי לבן הם ארבעה כלים שמשמש בהן כוהן גדול ביום הכפורים, כתנת ומכנסים ואבנט ומצנפת. וארבעתן לבנים; וחוטן כפול ששה, ומן הפשתן לבדו הם. ושתי כתנות אחרות היו לו לכוהן גדול ביום הכפורים אחת לובשה בשחר, ואחת בין הערבבים. ושתיהם בשלושים מנה משלהקדש. ואם רצה להוסיף מוסיף משלו, ומקדיש התוספת; ואחר כך עושה בה הפתנת.

ח,ד בגדי כהנה מצותן שיהיו חדשים נאים ומשלשלים, כדרך בגדי הגדולים: שנאמר "לקבד, ולתפארת". היו מטשטשים, או מקרעים, או ארוכים יתר על מדתו, או קצרים פחות ממדתו, או שסלקן באבנט, ועבד עבודתו פסולה; היו משחקין, או שהיו ארוכים וסלקן באבנט עד שנעשו כמדתו, ועבד עבודתו פשרה.

ח,ה כל בגד מבגדי כהנה שנעשה צואי אין מלבנין אותו, ולא מכבסין אותו; אלא מניחו לפתילות, ולובש חדשים. ובגדי כוהן גדול שבלו, גונזין אותן. ובגדי לבן שעובד בהם ביום הצום, אינו עובד בהם פעם שנייה לעולם, אלא נגנזין במקום שיפשוט אותם שם, שנאמר "והניחם, שם"; והם אסורין בהנה.

ח,ו מכנסי כהנים הדיוטים שבלו, ואבנטיהם היו עושין מהן פתילות, ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השאובה; וכתנות כהנים הדיוטים שבלו, היו עושין מהן פתילות למנורה תמיד.

הצורה נראית משני צדדין, פנים ואחור.

ח, יד וכיצד מעשה הבגדים: הפתנת, בין שלכוהן הדיוט בין שלכוהן גדול משפצת היתה, שהיא בתים בתים באריגתה, כמו בית הכוסות, כדרך שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד שלה נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הפתנת בתפירה. ארך הפתנת, עד למעלה מן העקב. וארך בית יד שלה, עד פס ידו; ורחבו, כרחב היד.

ח, טו המכנסים, בין שלכוהן גדול בין שלכוהן הדיוט הם ממתנים עד ירכים: שהוא למעלה מן

הלכות פלי המקדש פרק ט

הטבור קרוב מן הלב, עד סוף הירך שהיא הארפה. ושנצים יש להם; ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה, אלא מקפין כמין פיס. ח, טז המצנפת שלכוהן גדול, או הדיוט ארפה שש עשרה אמה. והאבנט רחבו כמו שלוש אצבעות, וארכו שתיים ושלושים אמה; מקיפו ומחזירו, כרך על גבי כרך. ובגדי פהנה פלן אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה אורג, שנאמר "מעשה ארג".

ט, א פיצד מעשה הציץ: עושה טס שלזהב רחב שתי אצבעות, ומקיף מאזן לאזן. וכותב עליו שני שטין, קדש לה' קדש מלמטה, לה' מלמעלה. ואם כתבו בשטה אחת, פשר; ופעמים, כתבוהו שטה אחת. והאותיות בולטות לפניו חופר את האותיות מאחוריו, והוא מדבק על השענה, עד שבולט. ט, ב והוא נקוב בשתי קצותיו; ופתיל תכלת למטה ממנו נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.

ט, ג המעיל פלו תכלת, וחוטיו כפולין שנים עשר; ופיו ארוג בתחלת אריגתו. ואין לו בית יד, אלא נחלק פנפים מן סוף הגרון עד למטה כדרך פל המעילים. ואינו מחבר אלא כנגד פל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל לוקה, שנאמר "לא יקרע"; והוא הדין לכל בגדי פהנה, שהקורע אותם דרך השחתה לוקה.

ט, ד ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, פל מין משלשתן שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו "משזר"; נמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים. ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן, ותולה אותן במעיל. ומביא שבעים ושנים זוגים, ובהם שבעים ושנים ענבולים הפל זהב; ותולה בו שלושים וששה בשולי פנה זה, ושלושים וששה בשולי פנה זה; והזוג עם הענבול התלוי בו שניהם כאחד, נקרא פעמון. עד שיהיו שוליו משני צדדיו, "פעמן ורמן פעמן ורמן".

ט, ה והזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, ככה הוא מעשהו לוקח חוט אחד זהב טהור, ונותנו

עם ששה חוטין שלתכלת, וכופל השבעה חוטין כאחד; וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה שלארגמן, וחוט אחד עם ששה שלשני, וחוט אחד עם ששה שלפשתים; נמצאו ארבעה חוטי זהב, ונמצאו פל החוטים שמונה ועשרים, שנאמר "וירקעו את-פחי הזהב... לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן, ובתוך תולעת השני ובתוך השש" מלמד שחוט הזהב כפול בתוכו.

ט, ו פיצד מעשה החשן: אורג בגד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש, על עשרים ושמונה חוטין כמו שבארנו ארכו אמה ורחבו זרת, וכופלו לשנים; נמצא זרת על זרת מרבע. וקובע בו ארבעה טורים שלאבן המפרשים בתורה פל אבן מהן מרבע, ומשקע בבית שלזהב שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו.

ט, ז ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם ונמצא פותב על האדם ראובן, ועל ישפה בנימין; וכותב בתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב, וכותב למטה מבנימין שבטי יה כדי שיהיו פל האותיות מצוייות שם.

ט, ח ועושה על ארבע זויות שלחשן, ארבע טבעות זהב. ונותן בשתי הטבעות שלמעלה שהחשן נתלה בהן שתי עבותות זהב, והם הנקראים שרשיות; ונותן בשתי טבעות שלמטה שהן כנגד הדדים, שני פתילי תכלת.

ט, ט האפוד רחבו כרחב גבו שלאדם מפתח לכתף, וארכו כפגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו באריג לכאן

ולכאן, שחוגרין אותו בהם; והם הנקראין חשב האפוד. והפל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש, על עשרים ושמונה חוטין כמעשה החשן. ט, ותופר עליו שתי כתפות, כדי שיהיו על כתפות הכוהן. וקובע על פל פתף וכתף אבן שהם מרבע, משקע בבית שלזהב; ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים, ששה על אבן זו וששה על אבן זו כתולדותם, וכותבין שם יוסף, יהוסף: ונמצאו המש ועשרים אות באבן זו, וחמש ועשרים אות באבן זו; ופך היו פותבין. והאבן שכתוב בה ראובן, על כתפו הימנית; והאבן שכתוב בה שמעון, על כתפו השמאלית. ט, יא ועושה בכל פתף שתי טבעות אחת מלמעלה בראש הפתף, ואחת מלמטה לפתף למעלה מן החשב; ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה, והם הנקראים שרשרות. וזו היא צורת האפוד.

ט, יב ואחר כך מכניס קצות העבותות שלחשן, בטבעות שלמעלה בכתפות האפוד; ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי החשן, בשתי הטבעות שלמעלה מחשב האפוד. ומורידין את השרשרות שבטבעות כתפות האפוד, עד טבעות החשן העליונות כדי שידבקו זה בזה, "ולא יזח החשן, מעל האפוד". וכל המזיח חשן מעל האפוד, ומפרק חבורן דרך קלקול לוקה.

ט, יג נמצא פשלוּבש האפוד עם החשן יהיה החשן על לבו בשונה, והאפוד מאחוריו, וחשב האפוד קשור על לבו תחת החשן, ושתי כתפות האפוד על שתי כתפיו; ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתפו מכאן ושתי עבותות זהב מכאן, מכתפות האפוד עד טבעות החשן; ושני חוטי תכלת מרפסין מתחת אצילי ידיו, משתי טבעות החשן המתחונות עד שתי טבעות כתפות האפוד המתחונות, שיהם למעלה מן החשב.

הלכות פלי המקדש פרק י

שמים, פזר ששמש שנאמר "ותגרת אתם אבנט... והיתה להם כהנה": בזמן שבגדיהם עליהן, כהנתם עליהן; אין בגדיהם עליהן, אין כהנתם עליהן אלא הרי הן פזרים, ונאמר "והזר הקרב, יומת". יד, פשם שמחסר בגדים חייב מיתה ופוסל העבודה, כך היתר בגדים: כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים, או כוהן הדיוט שלבש בגדי כוהן גדול ועבד הרי זה מחלל העבודה, וחייב מיתה בידי שמים.

י, ה נאמר בבגדי כהנה "על-בשרו... ולבשם", מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים; אפלו נימה אחת, או עפר, או כנה מתה אם היתה בין בשרו לבגד הרי זו חציצה, ועבודתו פסולה. לפיכך אין הכוהן יכול לעבד בתפלין שליד, שהרי חוצצת; אבל שלראש, אינה חוצצת, ואם רצה להניחם בשעת העבודה, מניח.

י, ו וצריך להזהר בשעה שלובש, שלא יהיה אבק בין בגדו לבשרו, ולא כנה, ואף על פי שהיא בחיים; ושלא תכנס הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו, עד שיתרחק הבגד מעליו; ולא יכניס ידו תחת חלוקו לחך, ולא יצא שערו מן הבגד, ולא יהיה

י, א פיצד סדר לבישת הבגדים: לובש המכנסים תחלה, וחוגר את המכנסים למעלה מטבורו מעל מתניו; ואחר כך לובש הכתנת, ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו, ומקיפו כרוך על כרוך עד שגומר, וקושר. ועל האבנט מפרש בקבלה, "ולא יחגרו, ביצוע" במקום שמזיעין; וכך קבל יונתן בן עזיאל מפי הנביאים, ותרגם על לבהון יסרון. ואחר כך צונף במצנפת כמין כובע.

י, ב כוהן גדול אחר שחוגר באבנט, לובש המעיל, ועל המעיל האפוד והחשן; וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החשן, ולפיכך נקרא "מעיל האפוד" מעיל שחוגרו האפוד. ואחר כך צונף במצנפת, וקושר הציץ למעלה מן המצנפת; ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ושם היה מניח תפלין בין ציץ למצנפת.

י, ג מצות עשה לעשות בגדים אלו, ולהיות הכוהן עובד בהן שנאמר "ועשית בגדי-קדש..."; "ואת-בגיו, תקריב; והלבשתם, כתנת". וכוהן גדול ששמש בפחות משמונה בגדים אלו, או כוהן הדיוט ששמש בפחות מארבעה בגדים אלו הוא הנקרא מחסר בגדים, ועבודתו פסולה; וחייב מיתה בידי

בבגד נימה מדלדלת. ואם היה שם אחד מפל אלו, עבודתו פשרה.

יז כרף על בשרו בגד שלא במקום בגדים, כגון שפרכו על אצבעו או על עקבו אם היה בו שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, הרי זה חוצץ ופוסל; פחות מפאן, אינו חוצץ. ואם היה צלצול קטן הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו הרי זה פוסל, ואף על פי שאין בו שלוש על שלוש.

יח פוהן שלקה באצבעו מתר לכרף עליה גמי בשבת, או בגד שאין בו שלוש על שלוש, ועובד; ואם נתפנו להוציא דם, אסור. והוא שלא יחץ הגמי או הבגד בין בשרו לפלי, בשעת העבודה.

יט עשו בבית שני אורים ותמים, כדי להשלים שמונה בגדים ואף על פי שלא היו נשאלין בהן. ומפני מה לא היו שואלין בהן: מפני שלא היתה שם רוח הקדש; וכל פוהן שאינו מדבר ברוח הקדש, ואין שכינה שורה עליו אין נשאלין בו.

י, וכיצד שואלין: עומד הפוהן ופניו לפני הארון, והשואל מאחוריו, פניו לאחורי הפוהן. ואומר השואל, אעלה או לא אעלה; ואינו שואל בקול רם, ולא מהרהר בלבו, אלא בקול נמוך, כמי שמתפלל

בינו לבין עצמו.

י, יא ומיד רוח הקדש לובשת את הפוהן, ומביט בחשו, ורואה בו במראה הנבואה, עלה או לא תעלה באותיות שפולטות מן החשו פנגד פניו. והפוהן משיבו ואומר לו עלה, או לא תעלה.

יב אין שואלין על שני דברים כאחד; ואם שאל, משיבין על הראשון בלבד. ואין נשאלין בהן להדיוט אלא למלה, או לבית דין, או למי שצריך הצבור בו: שנאמר "ולפני אלעזר הכהן יעמד..." "הוא" זה המלה; "וכל בני ישראל", זה משוח מלחמה או מי שצריך הצבור בשאלתו; "וכל העדה", אלו בית דין הגדול.

יג זה שאתה מוצא בדברי נביאים שפוקהנים רבים היו חוגרין אפוד בד לא היו פוקהנים גדולים, שאין האפוד שלכוהן גדול בד. אף הלויים היו חוגרין אותו ושהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו "נער, חגור אפוד בד". אלא אפוד זה היו חוגרין אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שמתשרה עליו רוח הקדש, להודיע פי הגיע זה למעלת פוהן גדול שמדבר על פי האפוד והחשו ברוח הקדש.

הלכות ביאת המקדש

יש בכללן חמש עשרה מצוות שתי מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פסוק: שלא יכנס פוהן שפור למקדש; שלא יכנס לו פוהן פרוע ראש; שלא יכנס לו פוהן קרוע בגדים; שלא יכנס פוהן בכל עת אל ההיכל; שלא יצא פוהן מן המקדש בשעת עבודה; לשלח טמאים מן המקדש; שלא יכנס טמא למקדש; שלא יכנס טמא להר הבית; שלא ישמש טמא; שלא ישמש טבול יום; לקדש העובד ידיו ורגליו; שלא יכנס בעל מום להיכל ולמזבח; שלא יעבד בעל מום; שלא יעבד בעל מום עובר; שלא יעבד זר. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות ביאת המקדש פרק א

המשפרין אפלו מן החלב או מן הדבילה הרי זה לוקה, ועבודתו פשרה: שאין חגיבין מיתה, אלא על היין בשעת העבודה; ואין מחלל עבודה, אלא שפור מן היין.

א, ד וכלשם שאסור לפוהן להכנס למקדש מפני השכרות, כך אסור לכל אדם בין פוהן בין ישראל להורות פשהוא שותי; אפלו אכל תמרים או שתה חלב, ונשתבשה דעתו מעט אל יורה, שנאמר "ולהורת, את-בני ישראל". ואם הורה בדבר שהוא מפרש בתורה, עד שיידעוהו הצדוקיים מתר: כגון שהורה שהשרץ טמא, והצפרדע טהור, והדם אסור, וכיוצא בזה.

א, ה ומתחיל לשפור ללמד תורה, ואפלו הלכות

א, א כל פוהן הפשר לעבודה אם שתה יין, אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים; ואם נכנס ועבד, עבודתו פסולה, ותיב מיתה בידי שמים, שנאמר "ולא תמתו": והוא שישתה רביעית יין חי בבת אחת, מיין ששעברו עליו ארבעים יום; אבל אם שתה פחות מרביעית יין, או שתה רביעית והפסיק בה, או מזגה במים, או ששתה יין מגתו בתוך ארבעים, אפלו יתר מרביעית פטור, ואינו מחלל עבודה.

א, ב שתה יתר מרביעית מן היין אף על פי שהיה מזוג, ואף על פי שהפסיק ושתה מעט מעט חגיב מיתה, ופוסל העבודה.

א, ג היה שפור משאר המשפרין, אסור להכנס למקדש; ואם נכנס ועבד, והוא שפור משאר

ומדַרְשׁוֹת וְהוּא, שְׁלֵא יוֹרְתָהּ. וְאִם הָיָה חֶכֶם קְבוּעַ
לְהוֹרָאָה לֹא יִלְמַד, שְׁלִמּוּדוֹ הוֹרָאָה הִיא.

א, ו שְׁתֵּה כְּדֵי רְבִיעִית בְּלֶבֶד, וְהָיָה בָּהּ מִיָּם כָּל
שְׁהוּא, אוֹ יִשֵּׁן מְעַט, אוֹ הֵלֵךְ כְּדֵי מִיל כְּבָר עֶבֶר
הַיִּינן, וּמִתֵּר לְעֶבֶד. אֲבָל אִם שְׁתֵּה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית,
אִפְלוּ מְזוּג שִׁינַת מְעַט אוֹ הִדְרָךְ מוֹסִיפִין בְּשִׁכְרוּתוֹ;
אֲלֵא יִשְׁהָה לְפִי הַשְׁכָּרוֹת, עַד שְׁלֵא יִשְׁאֵר מִשְׁכָּרוֹתוֹ
שׁוּם דְּבַר בְּעוֹלָם.

א, ו אֲנָשִׁי מִשְׁמֵר מִתְרִין לַשְּׁתוֹת יַיִן בְּלִילוֹת, אֲבָל
לֹא בִימֵי שַׁבָּתוֹ: וְאִפְלוּ שְׁאֵר בְּתֵי אָבוֹת שְׁלִמְשֵׁמֵר,
שְׁאִין עֲבוּדָתוֹ הַיּוֹם שְׁמָא תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עַל אֲנָשִׁי
בֵּית אָב שְׁלִיּוֹם, וַיִּצְרְכוּ לְאַחֲרִים מֵאֲנָשִׁי מִשְׁמֵר
לְסִיעֵן. וְאֲנָשִׁי בֵּית אָב שְׁלֵאוֹתוֹ הַיּוֹם, אֲסוּרִים
לַשְּׁתוֹת בֵּין בֵּיּוֹם בֵּין בְּלִילָה שְׁמָא יִשְׁתֵּה בְּלִילָה
וַיִּשְׁפִּים לְעֲבוּדָתוֹ, וְעַדִּין לֹא סָר יַיִנוּ מֵעַלְיוֹ.

א, ח כָּל כּוֹהֵן שְׁיֹדֵעַ מֵאִינָה מִשְׁמֵר הוּא, וּמֵאִינָה
בֵּית אָב הוּא, וַיֹּדֵעַ שַׁבְּתֵי אָבוֹתָיו, קְבוּעִים הֵן
בְּעֲבוּדָה הַיּוֹם אֲסוּר לוֹ לַשְּׁתוֹת כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם; הָיָה
יֹדֵעַ מֵאִינָה מִשְׁמֵר הוּא, וְאִינוּ מִפִּיר בֵּית אָב שְׁלוֹ
אֲסוּר לַשְּׁתוֹת כָּל אוֹתָהּ שַׁבַּת שְׁמִשְׁמֵרְתוֹ עוֹבְדִין בָּהּ.
א, ט לֹא הָיָה מִפִּיר מִשְׁמֵרְתוֹ, וְלֹא בְּתֵי אָבוֹתָיו הַדִּין
נוֹתֵן שְׁאֲסוּר לַשְּׁתוֹת יַיִן לְעוֹלָם; אֲבָל תִּקְנָתוֹ
קִלְקֵלְתוֹ, וְהָרִי הוּא מִתֵּר לַשְּׁתוֹת תָּמִיד שְׁאִינוּ יָכוֹל
לְעַבֵּד, עַד שְׁיִקְבַע בְּבֵית אָב שְׁלוֹ וּבְמִשְׁמֵרְתוֹ.

א, י כּוֹהֵן שְׁגִדֵּל שְׁעָרוֹ, אֲסוּר לוֹ לְהִפְנֹס מִן הַמְּזֻבָּח
וּלְפָנָיִם. וְאִם גִּכְנֹס, וְעֶבֶד חֵיב מֵיִתָּה בִּיַּדֵי שָׁמַיִם
כְּשִׁכּוֹר שְׁעֶבֶד: שְׁנֹאמֵר "וַיַּיִן לֹא-יִשְׁתּוּ, כָּל-כּוֹהֵן;
וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלַחוּ, וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ" מֵה שְׁתוֹי יַיִן
בְּמֵיִתָּה, אִף מִגְּדֵלֵי פְרַע בְּמֵיִתָּה. וְאִין פְּרוּעֵי הָרֹאשׁ
מִחֲלָלִין עֲבוּדָה אִף עַל פִּי שְׁהוּא בְּמֵיִתָּה, עֲבוּדָתוֹ
כְּשֵׁרָה.

א, יא כָּשֵׁם שְׁאִין הַכּוֹהֲנִים מְזַהְרִין עַל הַיַּיִן, אֲלֵא
בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ כֹּהֵן אִין אֲסוּרִין לְגִדֵּל פְּרַע,
אֲלֵא בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים,
כְּכוֹהֵן הַדְּיוּט. אֲבָל כּוֹהֵן גָּדוֹל אֲסוּר לְגִדֵּל פְּרַע
וּלְקַרַע בְּגָדָיו לְעוֹלָם, שְׁהָרִי תָּמִיד הוּא בְּמִקְדָּשׁ;

וּלְכַף נֹאמֵר בּוֹ "אֶת-רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע, וּבְגָדָיו לֹא
יִפְרֹם".

א, יב כְּמָה הוּא גָּדוֹל הַפְּרַע: שְׁלוּשִׁים יוֹם כְּנֹזֵר
שְׁנֹאמֵר בּוֹ "גִּדֵּל פְּרַע, שְׁעַר רֹאשׁוֹ", וְאִין גְּזִירוֹת
כְּחוֹתָה מִשְׁלוּשִׁים יוֹם; לְפִיכֹף כּוֹהֵן הַדְּיוּט הָעוֹבֵד,
מִגִּלְתָּ מִשְׁלוּשִׁים יוֹם לְשְׁלוּשִׁים יוֹם. וְאֲנָשִׁי מִשְׁמֵר
אֲסוּרִין לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס בְּשַׁבָּתוֹ, כְּדֵי שְׁלֵא יַעֲלוּ
לְמִשְׁמֵרָן כְּשֵׁהֵן מִגְּזֵלִין, אֲלֵא מִגְּזֵלִין וְרוֹחֲצִין
וּמְכַבְּסִין, קִדְּם שְׁיַעֲלוּ.

א, יג מִי שְׁשִׁלְמָה מִשְׁמֵרְתוֹ בְּתוֹךְ הַרְגֵּל, מִתֵּר לְגַלַּח
בְּרֵגְלָה; אֲבָל אִם שְׁלְמָה בְּעֶרְבֵי הַרְגֵּל, אִינוּ מִגִּלַּח אֲלֵא
בְּעֶרְבֵי הַרְגֵּל.

א, יד דִּין קְרוּעֵי בְּגָדִים, וְדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ אֶחָד הוּא,
שְׁנֹאמֵר "וְרֹאשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ,
וְלֹא תִמְתּוּ": הֵא אִם עֶבֶד וְהוּא קְרוּעַ בְּגָדִים, חֵיב
מֵיִתָּה בִּיַּדֵי שָׁמַיִם, אִף עַל פִּי שְׁעֲבוּדָתוֹ כְּשֵׁרָה, וְלֹא
חִלְּלָהּ.

א, טו יִרְאָה לִי שְׁכָּל כּוֹהֵן הַכָּשֵׁר לְעֲבוּדָה אִם גִּכְנֹס
מִן הַמְּזֻבָּח וּלְפָנָיִם, וְהוּא שְׁתוֹי יַיִן, אוֹ שְׁכּוֹר מִשְׁאֵר
הַמְּשַׁכְּרִין, אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ, אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים כְּדִרְךָ
שְׁקוֹרְעִין עַל הַמַּתִּים אִף עַל פִּי שְׁלֵא עֶבֶד עֲבוּדָה,
הָרִי זֶה לוֹקָה: הוֹאִיל וְהוּא רֹאשׁוֹ לְעֲבוּדָה, וְגִכְנֹס
בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה מִגְּזֵל כֶּכֶה, וְהָרִי הוּא מְזַהֵר שְׁלֵא
יִפְנֹס לוֹקָה.

א, טז וְדִין הַגִּכְנֹס כֶּכֶה מִן הַמְּזֻבָּח וּלְפָנָיִם, וְדִין
הַיּוֹצֵא מִשָּׁם אֶחָד הוּא. פִּיּוּצָה: כְּגוֹן שְׁשַׁתָּה רְבִיעִית
יַיִן בֵּין הָאוֹלָם וְלַמְּזֻבָּח, אוֹ קְרַע בְּגָדָיו שָׁם, וַיּוֹצֵא
לוֹקָה; וְכֵן אִם עֶבֶד בִּיַּצִּיאָתוֹ, חֵיב מֵיִתָּה.

א, יז וְכֵן אֲסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין כּוֹהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל,
לְהִפְנֹס לְמִקְדָּשׁ כְּלוֹ מִתְחַלֵּת עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל וּלְפָנָיִם,
כְּשֵׁהוּא שְׁתוֹי יַיִן, אוֹ שְׁכּוֹר, אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ דְּרָךְ
גּוּוֹל, אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ בְּאִזְהָרָה:
שְׁאִין זֶה כְּבוֹד וּמוֹרָא לְבֵית הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ, שְׁיִפְנֹס
לוֹ מִגְּזֵל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁגִדֵּל שְׁעָרוֹ עַד שְׁנַעֲשֵׂה
מִחֲלָפֶת, וְלֹא הָיָה דְרָךְ גּוּוֹל הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִפְנֹס
לְעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל.

הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ פֶּרֶק ב

לְקַדֵּשׁ לְעֲבוּדָה. וְהִזְהָרוּ כָּל הַכּוֹהֲנִים וְהוּא שְׁלֵא
יִפְנֹסוּ לְקַדֵּשׁ אוֹ לְקַדֵּשׁ הַקְּדָשִׁים, שְׁלֵא בְּשַׁעַת

ב, א אִין כּוֹהֵן גָּדוֹל גִּכְנֹס לְקַדֵּשׁ הַקְּדָשִׁים, אֲלֵא מִיּוֹם
הַכְּפּוּרִים לְיוֹם הַכְּפּוּרִים; וְכוֹהֵן הַדְּיוּט גִּכְנֹס בְּכָל יוֹם

עבודה שנאמר "ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש", זה קדש הקדשים; "מבית לפרכת", להזהיר על כל הבית.

ב, ב פוהן שוננס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה, בין פוהן הדיוט בין פוהן גדול, או פוהן גדול שוננס לו ביום הפורים שלא בשעת העבודה חייב מיתה בידי שמים, שנאמר "ולא ימות". וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום הפורים, ארבע כמו שיתבאר במקומו; ואם נכנס תמישית, חייב מיתה בידי שמים.

ב, ג, והנכנס לקדש, חוץ לקדש הקדשים, שלא לעבודה או להשתחויה, בין הדיוט בין גדול לוקה; ואינו חייב מיתה, שנאמר "אל-פני הפפרת... ולא ימות" על קדש הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלאו ולוקה.

ב, ד פוהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חייב מיתה, בין פוהן גדול בין פוהן הדיוט: שנאמר "ומפתח אהל מועד לא תצאו, פן-תמתו" כלומר לא תגידו עבודה ותצאו מבהלים, מפני גזרה זו. וכן זה שנאמר בכוהן גדול "ומן-המקדש, לא יצא" אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יצא עבודתו ויצא.

ב, ה, אם פן, מפני מה נשנית אזהרה זו בכוהן גדול: שפוהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו, ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אף על פי שאינו יוצא מן המקדש, אינו עובד מפני שהוא אונו; ואם עבד, והוא אונו שלתורה חלל עבודתו, בין בקרבן יחיד בין בקרבן צבור.

ב, ו, אבל פוהן גדול עובד פשהוא אונו, שנאמר "ומן-המקדש, לא יצא, ולא יחלל" כלומר יושב ויעבד עבודה שהיה עוסק בה, ואינה מתחללת.

ב, ז, ומנין שעבודת האונן פסולה, מקל וחמר: אם בעל מום שאוכל בקדשים, אם עבד חלל; אונו שהוא אסור לאכל בקדשים, שנאמר "לא-אכלתי באני ממנו" דין הוא שיתלל. ואף על פי שפוהן

גדול עובד אונו, אסור לאכל בקדשים שנאמר "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'". וכן אינו חולק, לאכל לערב.

ב, ח, אונו שעבד, אינו לוקה; ומתר לגע בקדשים, אף על פי שלא טבל: שלא עשו מעלה, אלא באכילה; אבל בנגיעה, הרי הוא טהור כמו שיתבאר במקומו.

ב, ט, אינה הוא אונו: זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד, הוא שנקרא אונו דין תורה; ולילה, הוא אונו מדברי סופרים. ומת ששקה ימים, ואחר כך נקבר כל אותם הימים שאחר יום המיתה, הוא אונו מדבריהם; וכן יום הקבורה. ואינו תופס לילו.

ב, י, לפיכך מי שמת לו מת, וקברו לאחר יום המיתה כל יום הקבורה, אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם; וטובל, ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה, ויום לקוט עצמות הרי הוא ביום קבורה, שאינו תופס לילו, ואפלו מדבריהם; לפיכך טובל, ואוכל בקדשים לערב.

ב, יא, אבל יום המיתה פשם שאסור לאכל בו קדשים מן התורה, כך אסור לאכל בלילו מדבריהם: חוץ מן הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב כמו שיתבאר במקומו.

ב, יב, האבל אינו משלח קרבנותיו, כל שבועה אפלו יין או עצים או לבונה; וכן המצרע אינו משלח קרבנותיו כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המחנה, אינו ראוי להקרבה. אבל המגדה יש בו ספק, אם משלח או אינו משלח; לפיכך אם הקריבו עליו, נרצה.

ב, יג, טמא שרץ וכיוצא בו, והערל משלחין את קרבנותיהם, ומקריבין עליהן: חוץ מפסח, שאין שוחטין אותו על טמא שרץ; ואין שוחטין על הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת אין מקריבין עליו קרבן פלל, עד שיטהר.

הלכות ביאת המקדש פרק ג

שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים. ג, ב שומע אני שהמצרע והזב וטמא מת, שלשתן במקום אחד: תלמד לומר במצרע "בדד ישב, מחוץ

ג, א מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש, שנאמר "וישלחו מן-המחנה, כל-צרוע וכל-זב; וכל, טמא לנפש". זה המחנה האמור פאן הוא מחנה

למחנה מושבו" זה מחנה ישראל, שהוא מפתח ירושלים ולפנים; מה מצרע שטמאתו חמורה, חמור שלוחו משלוח חברו אף כל שטמאתו חמורה, חמור שלוחו משלוח חברו.

ג, לפיכך משלחין את המצרע חוץ לשלוח מחנות, שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה, מה שאין הזב מטמא. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות, שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המשכב והמושב אפלו מתחת האבן, מה שאין המת מטמא.

ג, ד טמא מת, אפלו המת עצמו מתר להפגס להר הבית: שנאמר "ויקח משה את-עצמות יוסף, עמו" עמו במחנה לוייה.

ג, ה החיל משלחין ממנו גויים, וטמאי מת, ובוועלי נדות; אבל טבול יום נכנס לשם, שפכר טבל. עזרת נשים, משלחין ממנה טבול יום; אבל לא מחסר פפורים, שמחסר פפורים העריב שמשו. ואסור טבול יום במחנה לוייה, מדברי סופרים.

ג, ו מעזרת ישראל ולפנים אפלו מחסר פפורים לא יפגס לשם, שעדין לא טהר טהרה גמורה: שנאמר "וכפר עליה הפהו, וטהרה", מפלל שעדין לא גמרה טהרתה.

ג, ז הטמא המשלח מהר הבית אם נכנס, עובר בלא תעשה ולוקה: שנאמר "ויצא אל-מחוץ למחנה", זה מחנה שכנינה; ו"לא יבא אל-תוך המחנה", זה מחנה לוייה.

ג, ח וכן מצרע שנכנס לירושלים, לוקה; אבל אם נכנס לשאר הערים המקפות חומה אף על פי שאינו רשאי, לפי שנאמר "בדד ישב" אינו לוקה. נכנס המצרע להר הבית, לוקה שמונים; אבל טמא מת או טבול יום שנכנס לעזרת נשים, או מחסר פפורים שנכנס לעזרת ישראל אף על פי שאינו לוקה, מפין אותו מפת מרדות.

ג, ט וכשם ששלוח טמאים מן המקדש בעשה פך אם נכנסו, עוברים בלא תעשה: שנאמר "ולא יטמאו את-מחניהם", זה מחנה שכנינה. ומנין שאינו עובר אלא אם נכנס, אבל אם נגע בעזרה מאחוריה פטור תלמד לומר ביולדת "ואל-המקדש לא תבא".

ג, י טמא שנכנס למקדש במזיד ענוש פרת, שנאמר

"ואם לא יכבס, ובשרו לא ירחץ ונשא, עונו"; בשוגג מביא קרבן עולה ויורד, שנאמר "או נפש, אשר תגע בכל-דבר טמא". ואין חיבין פרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים, או על תוספת העזרה שנתקדשה קדוש גמור כמו שבארנו.

ג, יא ואיזה הוא הטמא שחייב פרת על המקדש כל שנטמא בטמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהם, שפכר נתפרש בנזירות, או שיגע באדם או בכלים שננטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהם, שהרי הוא שני לראשון שנגע במת, או שננטמא בשאר אבות הטמאות שלתורה, שיתפרשו במקומן. פללו שלדבר: כל הטעון ביאת מים מן התורה, חייב פרת על ביאת המקדש ואפלו אחר שטבל, עד שיעריב שמשו; אבל המטמא בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן אף על פי שהוא טמא טמאת שבעה, הרי זה פטור על ביאת המקדש.

ג, יב וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת, או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת אף על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה, ולטמא בשר הקדשים הרי זה פטור על ביאת המקדש: שדברים אלו, הלכה מפני הקבלה. ואף על פי שהוא פטור, מפין אותו מפת מרדות.

ג, יג המכניס שרץ וכיוצא בו למקדש, או שהכניס אדם טמא למקדש הרי זה חייב פרת, שהרי טמא מקדש ה'. אבל הזורק פלים טמאים למקדש, אפלו היו פלים שנגעו במת פטור מן הפרת, אבל חייב מלקות: שנאמר "ואם לא יכבס..." מפני השמועה למדו על רחיצת גופו, ענוש פרת; על כפוס בגדיו, לוקה ארבעים.

ג, יד יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב טמאה, כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא למת, שהן אב טמאה כמו שיתבאר. אבל בגד שהוא ראשון אם הכניסו למקדש, אינו לוקה עליו; אבל מפין אותו מפת מרדות.

ג, טו וכן טמא שהכניס ידיו למקדש, מפין אותו מפת מרדות; וכן כל הטמא באב מאבות הטמאות שלדבריהם, או שאכל אכלין טמאים, ושטה משקין טמאים, ונכנס למקדש במזיד קדם שייטבל מפין אותו מפת מרדות.

ג, טז טמא שנכנס למקדש דרך גגות פטור, שנאמר

"ואל-המקדש לא תבא": דרך ביאה, חגיגה תורה. ואף על פי שהוא פטור, מפני אותו מפת מרדות; אפלו נכנס במגדל הפורח באויר, מפני אותו מפת מרדות, בין שנכנס במגדל דרך גגות, בין שנכנס בו דרך פתחים.

ג, יז כל מקום שחגיבים על זדונו פרת, ועל שגגתו קרבן אם נמצאת שם טמאה בשבת, מוציאין אותה; ושאר המקומות, כופין עליו פלי עד אחר השבת. וכשהן מוציאין, אין מוציאין אותו אלא בפשוטי פלי עץ שאין מקבלין טמאה שלא לרבות את הטמאה.

ג, יח אחד טמא שנכנס למקדש טהור, או טהור שנכנס למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת אהל במקדש, ונכנס הוא תחת האהל הרי זה חייב פרת, שהרי ביאתו וטמאתו באין כאחת.

ג, יט נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס, אפלו טמא עצמו שם במזיד ימהר ויבהל וינצא בדרך קצרה. ואסור לו לשהות, או להשתחוות, או לצאת בדרך ארוכה. ואם שקה, או שניצא בארוכה, אף על פי שלא שקה, או שהתזיר פניו להיכל והשתחוה,

הלכות ביאת המקדש פרק ד

ד, א טמא שעבד במקדש חלל עבודתו וחיב מיתה בידי שמים על שלא שקה: שנאמר "וינזרו מקדשי בני-ישראל, ולא יחללו, את-שם קדשי", הרי זו אזהרה לעובד בטמאה; ולהלן הוא אומר "ומתו בו, פי יחללהו" מה חלול האמור כאן מיתה בידי שמים, אף כאן מיתה בידי שמים. וכל לאו שחיבין עליו מיתה בידי שמים, לוקין עליו.

ד, ב אף על פי שאם עבד בטמאה, אינו חיב בבית דין אלא מלקות, אחיו הפוגנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו בידו; ואין ממחין עליהו בפר.

ד, ג והיאך אפשר לו לעבד ולא ישקה עד שיתחייב פרת, אלא מיתה בידי שמים בלבד: כגון שנטמא בעזרה, וניצא בקצרה, וביציאתו היה צנור בידו, והפך בו אבר על גבי האש במזבח וקרב שרפתו שכל קרוב עבודה, הרי הוא פעבד.

ד, ד וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו

אף על פי שלא שקה חיב פרת; ואם היה שוגג, מביא קרבן.

ג, כ לא התזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו פלפי חוץ פטור, אלא אם פן שקה פשעור. וכמה שעור שהיתו: פדי לקרות "ויכרעו אפים ארצה על-הרצפה, וישתחוו, והדות לה' פי טוב, פי לעולם חסדו"; וזה הוא שעור השתחויה. ואיזו היא דרך ארוכה, כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה.

ג, כא ניצא בקצרה אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גדל, אפלו כל היום פלו פטור; ניצא בארוכה אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כוחו, ונמצא שעור זמן שהלך בו הארוכה פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה הואיל וניצא בארוכה, חיב.

ג, כב ניצא בקצרה, והלך מעט ועמד ושקה מעט, וחר והלך ושקה מעט, עד שנוצטרף מכל השהיות פדי השתחויה במזיד, אינו לוקה; בשוגג, אינו מביא קרבן: מפני שהדבר ספק. אבל מפני אותו מפת מרדות.

עבודתו פסולה, וחיב מיתה בידי שמים: שנאמר "ולא יחללו, שם אלהיהם" מפי השמועה למדו שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא, שנאמר "ובא השמש, וטהר", מפלל שעדין לא טהר. אבל מחסר פפורים שעבד אף על פי שעבודתו פסולה וחלל, הרי זה פטור. ומנין שעבודתו פסולה: שנאמר "וכפר עליה הפהו, וטהרה", מפלל שעדין לא נגמרה טהרתה; והוא הדין לכל מחסרי פפורים.

ד, ה פוהן שעבד, ואחר כך נודע שהיה טמא אם היא טמאה ידועה כל הקרבנות שהקריב פסולין, שהרי עבודתו חליו; ואם היא טמאת התהום הציץ מרצה, וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפלו נודע לו שהוא טמא קדם שיזרק הדם, וזרק הרצה: שהציץ מרצה על טמאת התהום, אף על פי שהוא מזיד. וכבר בארנו טמאת התהום, בנזירות.

ד, ו וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרבין, שנאמר "והיה, על-מצח אהרן, ונשא אהרן את-עון הקדשים". אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין;

ולא על טמאת האדם שנטמא בטמאה ידועה, אלא אם כן היתה הטמאה הדחוייה בצבור, שהציין מרצה עליה. ואין הציין מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו, שנאמר "והיה על-מצחו תמיד, לרצון להם לפני ה'".

ד, כל קרבן שאין קבוע לו זמן אינו דוחה לא את השבת, ולא את הטמאה: שאם לא יקרב היום, יקרב למחר ולמחר מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן, בין קרבן צבור בין קרבן יחיד דוחה את השבת, ודוחה את הטמאה: ולא כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה.

ד, ח, כל קרבנות הצבור, קבוע זמנם; לפיכך פלוג דוחין את השבת, ואת טמאת המת. וכל קרבן מהן שקרב בטמאה, אינו נאכל; אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה, והשאר הראוי לאכילה גשרה, פשאר קדשים שנטמאו.

ד, ט, פיצד דוחה את הטמאה: הגיע זמנו שלאותו קרבן, והיו רב הקהל שמקריבין אותו טמאים למת, או שהיו הקהל טהורים, והיו הפוהגים המקריבין טמאים למת, או שהיו אלו ואלו טהורים, והיו פלי השרת טמאים במת הרי זה יעשה בטמאה; ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד, ויכנסו פלוג לעזרה.

ד, י, אבל הטמאים בטמאה אחרת, כגון זבין ונבות ונדות וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן לא יתעסקו בו ולא יכנסו לעזרה, ואף על פי שנעשה בטמאה; ואם עברו ועשו, או נכנסו לעזרה חייבין פרת על הביאה, ומיתה על העבודה: שלא נדחית אלא טמאת המת בלבד. ופסח שבא בטמאה, ודחקו טמאי מת ונכנסו להיכל פטורין: אף על פי שלא התרו אלא לעזרה הואיל ואין אני קורא בהם "אל-מחויץ למחנה תשלחום", הרי אלו פטורין.

ד, יא, היו מקצת בית אב טמאים, ומקצתם טהורים אף על פי שרפן טמאי מת, לא יקריבו אלא הטהורים; הנה פל בית האב טמאי מת, יביאו בית אב אחר; היתה פל המשמרה טמאי מת, מחזרין על משמרה אחרת. אם היו רב הפוהגים הנמצאים שם בירושלים בזמן הקבוע טמאים, יעשו בטמאה.

ד, יב, ומפני מה מחזרין על הטהורים מבית אב אחר: מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה

עומדת, ודחוייה היא עתה, מפני הדחק; ואין דוחין פל דבר הנדחה, אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה, צריכה ציין לרצות עליה.

ד, יג, ומנין שטמאת מת דחוייה בצבור: שנאמר "ויהי אנשים, אשר היו טמאים לנפש אדם..." פד למדו מפני השמועה, שאנשים יחידים, הם שיידחו לפסח שני, אם היו טמאים; אבל צבור שהיו טמאי מת, אינן נדחין, אלא הטמאה תדחה מפניהם, ויעשו פסח בטמאה. והוא הדיו לכל קרבן שקבוע לו זמן כפסח, שהוא דוחה את הטמאה.

ד, יד, והרי הדבר מפרש בפתובים, שנאמר שם "כי-רבת בקהל, אשר לא-התקדשו; והלויים על-שחיטת הפסחים, לכל לא טהור... פי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון, לא הטהרו".

ד, טו, ומה הוא זה שנאמר "כי-אכלו את-הפסח, בלא כפתוב" מפני שעבר את אותה השנה מפני הטמאה, שנאמר "וינעץ המלך ושריו וכל-הקהל, בירושלם, לעשות הפסח, בחדש השני. פי לא יכלו לעשותו, בעת ההיא: פי הפוהגים לא-התקדשו למדי". וכבר בארנו בקדוש החדש, שאין מעברין את השנה לכתחלה מפני הטמאה.

ד, טז, ועוד אחרת היתה שם באותה השנה, שעבר חזקה המלך את השנה ביום שלוששים שלאדר, שראוי להיות ראש חדש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני; ולא הודו לו חכמים שאין מעברין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש החדש.

ד, יז, ומפני דברים אלו שעשה שלא פהלכה, נאמר "כי-אכלו את-הפסח, בלא כפתוב". ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהספימו על מעשיו, שנאמר "פי התפלל חזקה עליהם לאמר, ה' הטוב וכפר בעד"; ונאמר "וישמע ה' אל-חזקה, וירפא את-העם", זה שגרצה קרבנם.

איידער רבי נתן איז מקורב געווארן צום הייליגן רבי'ן, איז ער געווען ביים הייליגן קדושת לוי ז"ע. איינמאל איז ער געווען אינאיינעם מיט די חסידים ביי מלכה מלכה, מען האט געמאכט דארט א גורל ווער עס זאל גיין קויפן ביינעלעך פאר די סעודה. דער גורל איז געפאלן אויף רבי נתן, און רבי נתן איז געגאנגען צום בעקער. אויפ'ן וועג איז ער אבער געווארן זייער דערביטערט: "צוליב דעם בין איך באשאפן געווארן? צו קויפן ביינעלעך?!" ער האט נישט געקענט גיין ווייטער צו קויפן די ביינעלעך. ער איז געגאנגען אין עפעס א ליידליגן בית המדרש אין די ווייבער שול, ער האט גענומען א תהלים און אנגעהויבן צו זאגן און ער האט זייער געוויינט, ער איז אנגעקומען ביי קאפיטל נ' מיט גרויסע בכיות, און פון גרויס אויסמוטשעניש האט ער איינגעדרימלט.

ער האט גע'חלומ'ט ווי ער זעט א גרויסע לייטער ביז'ן הימל און ער פרוברט ארויפצוקריכן אויפ'ן לייטער. ער איז ארויף עטליכע מ'רעפ, און ער איז צוריק אראפגעפאלן, ער האט נאכאמאל פרוברט ארויף צו קריכן, ער איז אבער אלץ צוריק געפאלן, ווי העכער ער איז געקראכן, אלץ שטערקער איז געווען דער קלאפ ווען ער איז געפאלן. ביי ער איז ארויפגעקראכן גאר הויך, און דאן איז ער געפאלן מיט א שטארקע קלאפ, און ער האט אויפגעגעבן... מער קען ער נישט.

און דאן האט ער געזען ווי איינער שטייט פון אויבן און שרייט אראפ צו אים: "דראפע זיך, און האלט זיך!" - קרייך און האלט זיך שטארק אן!

דאס איז געווען אומגעפער א יאר איידער ער איז געקומען צום רבי'ן. ווען ער איז אנגעקומען צום הייליגן רבי'ן האט ער דערקענט אז דער רבי איז געווען דער וואס האט אים דאן מחזק געווען אז ער זאל זיך דערהאלטן מיט אלע כוחות.

דערנאך האט אים דער רבי ארויסגענומען אויף א שפאציר, רבי נתן האט זיך אויסגערעדט פאר'ן רבי'ן אלעס וואס ליגט אים אויפ'ן הארץ, דער רבי האט דאן ארויפגעלייגט די האנט אויף זיין אקסל און אים געזאגט: "נאך דעם אלעס איז גוט ווען מען רעדט זיך אים צום אייבערשטן אזוי ווי מער רעדט זיך אים צו א נטער פריינד". דאן האט רבי נתן פארשטאנען דער וועג ווי אזוי מען קען זיך דערהאלטן און ארויפקריכן אויף דעם שווערן לייטער-לעבן, דורך דעם וואס מען געוואוינט זיך צו צו רעדן צום אייבערשטן, דאס געבט די כח און שטארקייט פאר'ן מענטש איבערצוקומען אלע סארט שוועריקייטן און ארויפקריכן טרעפל נאך טרעפל ביז'ן אנקומען צו די העכסטע שטאפל פון הגלגלה.

21	ראשון	טו 15	<p>עלות השחר _____ 4:36 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:40 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:02 שקיעה _____ 7:42 בבלי: ב"ב נו • ירושלמי: פסחים סד • תוספתא: בכורות ג נ"ך: ירמיה נח-כט • רמב"ם: כלי המקדש ח</p>
22	שני	טז 16	<p>עלות השחר _____ 4:36 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:41 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:02 שקיעה _____ 7:42 בבלי: ב"ב נו • ירושלמי: פסחים סה • תוספתא: בכורות ד נ"ך: ירמיה ל-לא • רמב"ם: כלי המקדש ט</p>
23	שלישי	יז 17	<p>י"ז בתמוז עלות השחר _____ 4:37 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:41 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:02 שקיעה _____ 7:41 בבלי: ב"ב נח • ירושלמי: פסחים סו • תוספתא: בכורות ה נ"ך: ירמיה לב-לג • רמב"ם: כלי המקדש י</p>
24	רביעי	יח 18	<p>עלות השחר _____ 4:38 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:41 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:03 שקיעה _____ 7:40 בבלי: ב"ב כט • ירושלמי: פסחים סז • תוספתא: בכורות ו נ"ך: ירמיה לד-לה • רמב"ם: ביאת המקדש א</p>
25	חמישי	יט 19	<p>עלות השחר _____ 4:38 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:42 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:03 שקיעה _____ 7:40 בבלי: ב"ב ל • ירושלמי: פסחים סח • תוספתא: בכורות ז נ"ך: ירמיה לו-לז • רמב"ם: ביאת המקדש ב</p>
26	ששי	כ 20	<p>עלות השחר _____ 4:39 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:42 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:03 שקיעה _____ 7:39 בבלי: ב"ב לא • ירושלמי: פסחים סט • תוספתא: ערכין א נ"ך: ירמיה לח-לט • רמב"ם: ביאת המקדש ג</p>
27	שב"ק	כא 21	<p>פינחס, פרק א עלות השחר _____ 4:40 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 8:42 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:03 שקיעה _____ 7:38 בבלי: ב"ב לב • ירושלמי: פסחים ע • תוספתא: ערכין ב נ"ך: ירמיה מ-מא • רמב"ם: ביאת המקדש ד</p>

הדלקת הנרות	ירושלים	ת"א	חיפה	יבנאל
6:59	7:20	7:12	7:00	

מזצ"ש	ירושלים	ת"א	חיפה	יבנאל
8:20	8:22	8:23	8:21	
ר"ת	8:51	8:54	8:52	

יש להקל אפן התשובה על החוטאים.

(ספר המדות אות תשובה סימן יט)